

LIBELLI HISTORIAE ACADEMIAE AGRIENSIS

TÉNYEK ÉS EMLÉKEK
A CSEPELI TANÁRKÉPZŐRŐL

1975–1983

**TÉNYEK ÉS EMLÉKEK A CSEPELI TANÁRKÉPZŐRŐL
(1975–1983)**

LIBELLI HISTORIAE ACADEMIAE AGRIENSIS

TÉNYEK ÉS EMLÉKEK A CSEPELI TANÁRKÉPZŐRŐL

AZ EGRİ FŐISKOLA KIHELYEZETT
TAGOZATA BUDAPESTEN
(1975–1983)

Eddig megjelent kötetek:

Libelli... Adatok és adalékok a főiskola történetéhez. 1998–2002 (2003)

Libelli... Főiskolás életünk. 1951–1953 (2004)

Libelli... Az egri tanítóképző története. 1828–1959 (2005)

Libelli... Adatok és adalékok a főiskola történetéhez. 2002–2005 (2006)

Libelli... Egri prepa voltam. Tanítósorsok. 1828–2008 (2008)

Libelli... Adatok és adalékok a főiskola történetéhez. 2006–2007 (2009)

Libelli... Adatok és adalékok a főiskola történetéhez. 2008–2009 (2010)

Libelli... Adatok és adalékok a főiskola történetéhez. 2010–2012 (2012)

Libelli... Hallgatói emlékek... 1954–2014 (2021)

Libelli... Szántó Imre egri évei 1950–1966 (2022)

Libelli... Kádek István: Négy évtized... 1975–2016 (2023)

Libelli... Abkarovits Endre: Emlékeim... 1972–2008 (2023)

Libelli... Löffler Erzsébet: Emlékeim... 1957–1965 (2024)

LIBELLI HISTORIAE ACADEMIAE AGRIENSIS

TÉNYEK ÉS EMLÉKEK A CSEPELI TANÁRKÉPZŐRŐL

AZ EGRI FŐISKOLA KIHELYEZETT
TAGOZATA BUDAPESTEN
(1975–1983)

Szerkesztette:

Dr. Horváth Gergely

ny. főiskolai tanár

Dr. Katona András

ny. főiskolai docens

Dr. Makai János

tanszékvezető főiskolai tanár

Eger, 2025

A sorozat főszerkesztője:

Dr. habil. Makai János

főiskolai tanár (EKKE Történelemtudományi Intézet)

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Bartók Béla

egyetemi docens (EKKE Történelemtudományi Intézet)

Dr. Kovács László

főiskolai docens (EKKE Neveléstudományi Intézet)

Dr. Löffler Erzsébet

nyug. igazgató (Érseki Vagyongkezelő Központ Könyvtár, Levéltár és Múzeum, Eger)

Dr. Nagy Andor

tudományos munkatárs (EKKE Történelemtudományi Intézet)

Nyelvi lektor:

Báthory Kinga

Dr. Erdélyi Erzsébet

ny. főiskolai docens

Szakmai lektor:

Prof. dr. Sipos Lajos

professor emeritus

Az illusztrációkat válogatták:

a szerkesztők

ISSN 1787-2774

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem és a volt ELTE Tanárképző Főiskolai Kar tanáraiból szerveződött Kévekötk Baráti Kör közös kiadása a csepeli tagozat alapításának 50. évfordulója alkalmából

A kiadásért felelős:

az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem rektora.

Megjelent az EKKE Líceum Kiadó gondozásában.

Kiadóvezető: Nagy Andor

Felelős szerkesztő: Kusper Judit

Nyomdai előkészítés: Molnár Gergely

Borítóterv: Mezey István

Megjelent: 2025. augusztus

Példányszám: 100

Készítette: az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem nyomdája

Vezető: Kérészy László

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó.....	7
Bevezetés	9
I. Katona András: „ <i>Ahol még a madarak is röpködnek</i> ”, avagy önkéntes száműzetésben – A budapesti általános iskolai tanárképzés újraélesztése Csepelen az egri főiskola kihelyezett tagozataként.....	13
II. Egri emlékmozaiok	53
1. Cs. Varga István: Egri tanárságom aranymorzsája	53
2. Milkovits István: Egri emlékeim	56
3. Szombatiné Kovács Margit: Egri főiskolás éveim szép emlékei.....	67
4. Széplaki György: Egerhez köt minden – Főiskoláról főiskolára.....	86
III. Csepeli emlékek.....	99
1. <u>Hajdu Péter</u> : Emlékfoszlányok egy tanárképzőről (Csepel).....	99
2. Závodszy Géza: Személyes emlékek Eperjessy Gézáról, a Történelem Tanszék alapítójáról.....	114
3. Salamon Konrád: Csepeli évek.....	117
4. Victor András: Csepeli morzsák	119
5. Horváth Gergely: Csepeli pályakezdésem.....	125
6. Pálfalvi Józsefné: Matematikatanár-képzés a csepeli főiskolai tagozaton – A budapesti modell.....	136
IV. Hallgatói emlékmorzsák.....	149
1. Kaposi József: Csepeli emlékek	149
2. Lőkös Ildikó: Hiányos lajstrom– Szubjektív emlékeim a Tejútról.....	155
3. Papné Tompa Andrea: „Ez + az” az én főiskolámról.....	158
4. Fülöpné Sipos Annamária: Csepeli emlékek	167
5. Radó Gabriella: Ho Si Minh – Emlékeim a főiskoláról.....	171

6. Winkler Ágnes: Sorsfordító csepeli évek.....	173
7. Petres Katalin: Csepel.....	175
V. 50 év múltán – epilógus.....	179
VI. Mellékletek	191
1. Dokumentumok	191
2. A csepeli tagozat sajtómegjelenései.....	199
3. Névsorok.....	205
4. Negyedszáz nevéssé vált csepeli tanítvány.....	233
5. A számok nyelvén	241
VII. A kötet szerzőinek rövid pályaképe.....	245
VIII. A képek, ábrák és táblázatok jegyzéke.....	255
IX. Bibliográfia	259
X. Személynévmutató	263

ELŐSZÓ

A *Libelli Historiae Academiae Agriensis* címet viselő sorozat történetének első szakasza 2003-tól 2012-ig tartott, s ezalatt a Líceum Kiadó nyolc kötetet jelentetett meg. Az egyikben visszaemlékezést lehetett olvasni arról, milyen volt a főiskolás élet az 1950-es években. Két kiadvány az egri tanítóképzés történetét, illetve az egykori prepák (tanítóképzősök) sorsát mutatta be. További öt kötet adalékokat és adatokat sorakoztatott fel a főiskola 1998 és 2011 közötti történetéhez. Az utóbbiak szerkesztője Nagy József nyugalmazott főiskolai tanár volt, vagyis az az oktató-kutató, aki a legalaposabban ismerte az intézmény históriáját. Nagy József 2013-ban bekövetkezett halála után azonban a sorozat kiadása csaknem egy évtizedig szünetelt.

A *Libelli Historiae Academiae Agriensis* köteteinek megjelentetése Makai János főszerkesztői erőfeszítéseivel, valamint a Líceum Kiadó vezetőjének és munkatársainak hathatós támogatásával folytatódott. Az újraindított sorozat első darabja hallgatói emlékeket villantott fel az egri történelem szakos képzés hatvanéves időszakából, a második pedig az egri főiskola második igazgatójának, Szántó Imrénék az életpályáját mutatta be, különös tekintettel az Egerben eltöltött évekre.

A főszerkesztő a 2020-as évek elején arra az elhatározásra jutott, hogy a főiskola hivatalos történetét ki kell egészíteni a főszereplők, vagyis az oktatók személyes visszaemlékezéseivel. Olyan, nem tanári munkakörben foglalkoztatott dolgozók rövidebb-hosszabb memoárjainak megjelentetését is indokoltnak tartotta és tartja, akik 1948 és 2016 között sokat tettek a főiskola színvonalas működéséért. Az új koncepció első eredménye Kádek István közgazdász oktató kötetének 2023-ban történő kiadása volt, s ugyanebben az évben megjelentek Abkarovits Endrénék, az Angol (Nyelv és Irodalom) Tanszék egykori tanárának visszaemlékezései is. Löffler Erzsébet, az Egri Főegyházmegyei Könyvtár egykori igazgatója 2024-ben megjelent könyvében a II. sz. Gyakorló Általános Iskola működésének 1957 és 1965 közötti periódusát mutatta be.

Jelen kötet a téma sokszínűségének újabb bizonyítéka. Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen ma már kevesen emlékeznek arra, hogy 1975 és 1983 között a jogelődnek volt egy csepeli filiáléja, konkrétan a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozata. Jórészt ennek a históriája elevenedik meg a sorozat újabb darabjának lapjain. Mivel a kötetnek 11 oktató és 7 hallgató

szerzője van, a szerkesztőknek (elsősorban Katona Andrásnak és Horváth Gergelynek) rendkívül szerteágazó koordinációs feladatokat kellett megoldaniuk, miközben ők is megírtak egy tanulmányt, illetve visszaemlékezést.

A kiadvány első fejezetében Katona András történeti precizitással és hitelességgel mutatja be a csepeli tagozat történetét, majd négy, egyaránt egri és budapesti kötődésű oktató visszaemlékezései következnek. Közülük Milkovits István az, aki az egri főiskolán és annak csepeli részlegén folyó képzésben is részt vett. A harmadik fejezet neves budapesti oktatók forrásértékű írásait tartalmazza. A fővárosi szerkesztők külön érdeme, hogy hét hallgatót rá tudtak venni személyes emlékeik megírására. Az ötödik fejezet lényegében a 2024. október 16-án az egykori csepeli tagozat főépületében megtartott oktatói-hallgatói találkozó dokumentációja, amely abból a szempontból is fontos, hogy bepillantást enged a jelen kötet megszületésének körülményeibe. A *Tények és emlékek a csepeli tanárképzőről* című kiadvány szövegét fotók, ábrák és táblázatok színesítik, a mellékletek között pedig sok értékes dokumentum és adat található.

A csepeli főiskolai képzés történetét tartalmazó könyv leginkább almanachnak tekinthető. Köszönet illet mindenkit, aki Budapesten vagy Egerben részt vállalt az elkészítésében, illetve kiadásában. Szakmai (oktatás- és intézménytörténeti) értéke mellett fontos tanulsággal szolgál: szervezeti szempontból sokkal jobban meg kellett volna becsülni azt a tagozatot, amely kevesebb mint egy évtized alatt is jelentős eredményeket tudott felmutatni.

Eger, 2025. február

Makai János
főszerkesztő, szerkesztő

BEVEZETÉS

1975-től három évtizedig folyt Budapesten főiskolai szintű általános iskolai tanárképzés. Ezt az emberöltőnyi időt a rendszerváltozás pontosan kettémetszte. A főiskolai tanárképzésnek azonban ezalatt sem volt önálló intézménye a fővárosban, hiszen előbb – rendhagyó módon – az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (ma Eszterházy Károly Katolikus Egyetem) Budapesti Kihelyezett Tagozataként működött Csepelen 1975 és 1983 között, majd az ELTE negyedik, előbb Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Karaként (ÁITFK, 1989-ig), később Tanárképző Főiskolai Karaként (TFK, 2003-ig) létezett a Belvárosban, VII. kerületi Kazinczy utca 23–27. sz. alatti székhellyel. Ez lett utóbb az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kar (PPK) épülete.

Az önálló főiskolai kar 2003-as megszüntetését követően az egyetem más karraiba „integrálás” után két-három éven belül véglegesen felszámolták a főiskolai tanszékeket, majd a bolognai rendszer bevezetésére hivatkozva a képzést is, és néhány (akár többszörösen is) évisméltó hallgatótól eltekintve 2008-ban az utolsó főiskolai évfolyam is végzett. A krisztusi kort betöltve a képzés kimúlt. Azt a képzést szüntették meg, amelyet sem az egri intézmény, sem az ország első egyeteme kezdettől fogva *„sem kiköpni, sem lenyelni nem tudott”*. Bencédy József, az első bő évtized igazgatója írta a képzés kezdeti történetét feldolgozó munkájában egy szép allegóriát felhasználva, hogy a tagozat, a kar felett végig *„hollószárnyak lebegtek”, „elhalással fenyegetve a még meg sem született, vagy éppen erőre kapó intézményt”*.¹ Nos, ez a fenyegetés kezdettől igaz volt az intézmény történetének második, az ELTE főiskolai karaként eltöltött hosszabb felére is, amikor két évtized múltán a hollószárnyak véglegesen kiterbélyesedtek, és ez az elhalás Klinghammer István rektor, valamint a tradicionális egyetemi karok (TTK, BTK) aktív közreműködésének „köszönhetően” az egyetemi-főiskolai intézményi integrációk ezredforduló körüli viharában be is következett.

Kötetünk azonban csupán az intézmény biztató kibontakozást ígérő és jelentő első időszakáról szól, amikor az egri tanárképző főiskola budapesti (csepeli) tagozataként megalakult, majd az 1974. decemberi megalapítást követően csaknem két teljes képzési cikluson keresztül az egri főiskola támogatásával és „védőrizete” mellett 1975-től már hallgatókat is képzett. 1979-től 1983-ig 625 ifjú

1 Bencédy József (1990) 33.

tanárt bocsájtott ki az intézmény, akik aztán zömmel a fővárosnak és környékének főleg általános iskolai, de helyenként középiskolai oktatását is segítették. Hősi, de ellentmondásos időszak volt ez az alig több mint három évtizedet megéllő tanárképző történetében, érdemes visszalapozni hozzá a tények kutatásával és rögzítésével, valamint az emlékek felidézésével egyaránt. Ezt teszik ennek a munkának a szerzői, köztük néhány hajdani egri, később ELTE TFK-s tanár. Ami közös bennük, az elsősorban a szeretet hangja, ami bizonyítja, hogy egy nem nagy létszámú, de éppen ezért emberi kapcsolatokat létrehozni képes intézmény milyen nevelőerővel rendelkezik.

Tizenegy volt tanár és hét hajdani hallgató osztja meg emlékeit az olvasókkal a kötetben. A szerzők szituáltsága, múlthoz való viszonya, személyes történetük megélése azonban más és más; ugyanazon dolgok felidézése és értékelése sem mindig egyforma. A szerzőké mellett további huszonöt rövid pályaképet is adunk nevéssé vált volt tanítványainkról. Közülük többen pályájuk végéig a közoktatást szolgálták általános és középiskolákban, ugyanakkor neves írók, újságírók, művészek, tudományos fokozatot szerzett felsőoktatásban oktatók, sőt néhányan professzorok is lettek, de a csepeli gyökereket a visszaemlékezéseik tanúsága szerint pályájuk során soha nem tagadták meg. Mondhatnánk: a csepeli tagozat jó „dajkának” bizonyult, „aki” élményeket nyújtott, és kellő muníciót biztosított az életben való megkapaszkodáshoz. Mindezt a tanúságtevők színes írásai és emlékező fotói jól illusztrálják e „szeretetkötetben”.

Mindennek jegyében máig él a hajdani diákok és tanárok által *Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel 1975–82)* címen működtetett Facebook-csoport,² valamint a TFK korábbi tanárai által 2007-ben létrehozott *Kévekötők Baráti Kör*. Mindkét csoport támogatását köszönjük, mint ahogy köszönjük az ELTE és az EKKÉ Levéltár vezetőinek és munkatársainak a kutatómunka során nyújtott segítséget. Érdemes megjegyeznünk, hogy az ELTE Levéltár vezetője, Tóth Krisztina korábban az ELTE TFK tanáraként kezdte pályáját annak Történelem Tanszékén. Külön köszönjük az EKKÉ rektorának, Pajtókné Tari Ilonának és az általa felkért közvetlen támogatóknak, Makai János tanszékvezető főiskolai tanárnak az eszmei és gyakorlati segítségét, ami nélkül ez a kötet nem jöhetett volna létre.

2 A kötet képeinek egy része a Facebook-csoport tagjaitól származik, amire a képaláírásban a beküldők nevének megadásával is hivatkozunk. Ezúton köszönjük nekik a lehetőséget, hogy a képeket megjelentethetjük.

Visszaemlékezésünk egy csak részben önálló főiskolai tanárképző intézmény (csepeli tagozat, majd ELTE kar) megalapításának félévszázados évfordulójára készült, emlékezve egy felsőfokú oktatási-képzési hely születésének időszakára és megerősödésének kezdeteire. Ha úgy tetszik, egy három évtizedet megélt intézmény gyermekkorát tekintjük át, idézzük meg. A kedves Olvasóra bízunk, ítélje meg, boldog volt-e ez a gyerekkor.

Budapest, 2024. december

Horváth Gergely
és Katona András
szerkesztők

**I. KATONA ANDRÁS: „AHOL MÉG A MADARAK IS
RÖPKÖDNEK”, AVAGY ÖNKÉNTES SZÁMŰZETÉSBEN –
A BUDAPESTI ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANÁRKÉPZÉS
ÚJRAÉLESZTÉSE CSEPELEN AZ EGRI FŐISKOLA
KIHELYEZETT TAGOZATAKÉNT**

1. Születésünk előtt – Általános iskolai tanárképzés a fővárosban (1947–1955)

Nem volt előzmény nélküli az általános iskolai tanárok képzése a fővárosban. Az elemi és polgári helyébe lépő új alapiskola 1945-ös hirtelen létrehozását követően hamar kiderült, hogy ennek az iskolatípusnak a bevezetéséhez nem áll rendelkezésre elegendő tanár. (Az egyetemek – Budapesten, Szegeden és Debrecenben – alapvetően továbbra is középiskolai tanárokat képeztek.) 1947 novemberében a fővárosban és Szegeden létrehozták – utóbbi helyen a polgári iskolai tanárképzést felváltva – az első két pedagógiai főiskolát az általános iskolai szaktanárhiány pótlására, a budapestit a Pázmány Péter Tudományegyetem szakmai támogatásával. 1948-ban Pécsen és Debrecenben is született ilyen intézmény. (Ez utóbbi egy év múlva Egerbe települt át.) A budapesti Állami Pedagógiai Főiskola 1948-ban az Üllői út 66/c-ből a Cukor utcai polgári leányiskola és az Eötvös Loránd (Papnövelde) utcai elemi iskola 1911 és 1913 között készült épületébe költözött, és rövidesen felvette az Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola nevet.¹

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjtemény

1. kép: A Papnövelde utcai iskola építési tervrajza (grafika, 1913). Forrás: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár – Budapest Gyűjtemény, Lsz.bibFOT00002017

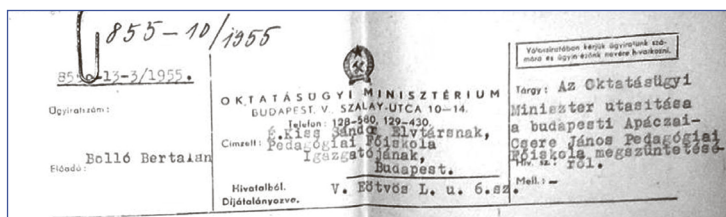
¹ A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1051/1952. (XII. 25.) számú határozata a Budapesti Pedagógiai Főiskola elnevezéséről. Köznevelési Közlöny, 1953. 1. évf. 1. sz., ill. Magyar Közlöny, 1952. 8. évf. 85. sz. 706.

Már 1948-ban kitűnt azonban, hogy a hároméves tanulmányi idő alatt nem lehetséges a felső tagozatos oktatás feladataira való megfelelő felkészítés, különösen nem elégségesek a szaktárgyi képzés tantervi keretei. Ezért a minisztérium a tanulmányi idő négy évre emelését tervezte. 1949 augusztusában úgy döntöttek, hogy a pedagógiai főiskolák csak az általános iskola felső tagozata számára képezzenek tanárokat. Mivel azonban a tervezett tíz pedagógiai főiskola helyett csak négy jött létre, a pedagógushiány gyorsabb megszüntetése érdekében 1950-től az emelés helyett két évre csökkentették e főiskolák tanulmányi idejét. Majd amikor látszólagos „pedagógustúltermelés” lett – de nem az általános iskolában –, 1954-től ismét hároméves lett a képzési idő, és 1955-től egy főiskolát a négyből meg is szüntettek. Az áldozat a párt nyomására – eléggé nehezen magyarázható módon – a legtöbb tanárt képző budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola lett,² pedig eredetileg az Oktatásügyi Minisztérium az egri intézményt akarta felszámolni. Kiváló oktatói gárda lett a fővárosban szélnek eresztve: a nyelvész *Fábián Pál* és *Rácz Endre*, a történész *Hahn István* és *Wittman Tibor*, a botanikus *Haraszty Árpád*, az irodalmár *Horváth Károly* és *Vajda György Mihály*, a fizikus *Öveges József*, a matematikus *Péter Rózsa*, a karnagy és orgonaművész *Rezessy László*, hogy csak a legnagyobb neveket említsük. A megszűnt intézmény épületét egy, a környező iskolák diákjaiból verbuvált gimnázium foglalta el, amely 1957-ben (újra) felvette az Apáczai Csere János nevet, és 1958-tól az ELTE gyakorlóiskolája lett. Az általános iskolai tanárok képzése viszont két évtizedre megszűnt a fővárosban.

2 „Az elmúlt évek felsőoktatási eredményeként a nagyfokú tanárihiány megszűnt, így a továbbiakban három pedagógiai főiskola is kielégíti az általános iskolai tanárszükségletet. A választás gondos mérlegelés alapján azért esett a budapesti főiskolára, mert a vidéki városok kulturális életében aránylag nagyobb szerepe van a pedagógiai főiskolának, mint Budapesten. Figyelembe vették azt is, hogy az általános iskolai tanárok túlnyomó része vidéken fog működni, ezért kiképzésükre a vidéki városok alkalmasabbak a fővárosnál.” (A budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola megszűnéséről. Felsőoktatási Szemle, 1955. 4. évf. 3. sz. 144.)

2. kép: A hajdani Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola épülete az V. ker. Cukor utca és Papnövelde utca sarkán. Forrás: MTVA Sajtó- és Fotóarchívum

3. kép: Az oktatásügyi miniszter utasítása a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola megszűnéséről (a levél fejléce). Forrás: Katona András

A képzés hektikus jellege viszont ezt követően sem változott. 1959-ben négy-éves és háromszakos lett az immár tanárképző főiskolákon folyó képzés, hogy aztán 1964-ben átálljanak a kétszakos képzésre. Csakhogy közben iskolába került az ún. Ratkó-gyerekek népes generációja, és az általános iskolában egyre égetőbbé vált a tanárhány. A helyzet kezelésére 1963-ban a képzési idő egy évvel való csökkentése is felmerült, a külső gyakorlóév fügefalevelével, de értelme- sebb megoldások is felmerültek. A felsőoktatási keretszámok növelése mellett 1962-ben létrehoztak Nyíregyházán egy új tanárképző főiskolát, a pécsi és sze- gedi főiskolát pedig bővítették. Ennek ellenére az 1970-es évek elején ismét a növekvő pedagógushány jelei mutatkoztak. (Az okok között a pályaelhagyók mellett az akkoriban bevezetett gyeszt igénybe vevő nők jelentős száma, valamint az újabb – azóta az utolsó – demográfiai hullám emelhető ki.) A következmény – az 1960-as évek második felének csökkenő tendenciája után – a képesítés nélküli

pedagógusok számának újabb növekedése lett. Ezért a pedagógushíány mielőbbi pótlására ismét felemelték a felvételi keretlétszámokat, a képző intézményhálózatot pedig kiszélesítették. Ennek keretében 1971-től a pécsi főiskolának is létrejött egy kihelyezett tagozata Szombathelyen, amely 1974-ben önálló intézménnyé vált. (Megjegyzendő, hogy tagozatunk „ellentörténete” a szombathelyi – 1984-től Berzsenyi Dánielről elnevezett – főiskola, amely nemcsak hogy önállósodni tudott, hanem azonnal egy korszerűen felszerelt önálló gyakorlóiskolát is kapott.³ Így is lehetett volna később Csepelen!)

A hatvanas évek közepétől a főváros egyre nehezebben tudta nélkülözni az 1955-ben megszüntetett tanárképzési intézményét, többek között azért is, mert a vidéken végzett fiatal tanárok közül a lakás gondok és megélhetési nehézségek miatt egyre kevesebben akartak vagy tudtak Budapesten elhelyezkedni. A főváros illetékesei ezért az 1970-es évek elejétől folyamatosan követelték egy tanárképző főiskola felállítását. A Mezei Gyula vezette Művelődésügyi Főosztály előzetes számításai szerint az évtized végére négyszázzal több általános iskolai tanárra lett volna szükség, hiszen negyvenezer fős létszámgyarapodást prognosztizáltak az adott gyermekkorosztályban. (Az 1970-es és 1980-as években Budapesten és Pest megyében működött a legtöbb képesítés nélküli pedagógus.) Itt kezdődik történetünk, a budapesti főiskolai tanárképzés újabb kori, bő három évtizedes története.

2. A szerveződés nehézségei

A fővárosi tanács nyomására Polinszky Károly oktatási miniszter 1974-ben az ELTE karaként kívánt egy új, általános iskolai tanárokat képző intézményt létrehozni, amit azonban az egyetem – a színvonalcsökkenés veszélyére hivatkozva – ekkor még elhárított. Ádám György, az ELTE rektora 1974. szeptember 14-i tanévnyitó beszédében még így fogalmazott: *„A Fővárosi Tanács a budapesti általános iskolai tanárszükségletre tekintettel általános iskolai tanárképző főiskola létesítését szorgalmazza. A minisztérium [...] úgy döntött, hogy a főiskola az ELTE-hez szervesen kapcsolódva, annak tanárképző karaként az 1975/76-os tanévtől kezdje meg működését. Az elgondolás az, hogy a létesítendő tanárképző karon, annak saját tantestülete mellett, a bölcsészeti és természettudományos tanárképzéssel foglalkozó tanszékek oktatói is tanítanak, ezzel biztosítanak a kellő színvona-*

3 Ma ELTE Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium.

lú képzést.”⁴ Aztán egy kompromisszumos megoldás született: a megalapítandó főiskola ugyan nem az egyetem karaként jött létre, de az ELTE egyes természet-tudományos tanszékei részt vettek a képzésben.

Mivel önálló budapesti tanárképző főiskola létrehozataláról az oktatáspolitikai hallani sem akart, az ELTE vonakodása miatt közbülső megoldásként kínálkozott az egri – a kommunista politika nyomására 1969-től a vietnámi pártvezető, Ho Si Minh nevét viselő (ne feledjük, ekkor még folyt a vietnámi háború!) – tanárképző főiskola,⁵ amely a miniszter kérésére vállalta, hogy – filiáléjaként négy-öt éven át – segíti egy fővárosi tanárképző tagozat szervezését és beindítását. Ennek folyománnyaként Garamvölgyi Károly oktatási miniszterhelyettes 1974. december 2-án kelt levelében „*a főváros általános iskolai tanárszükségletének biztosítása érdekében*” megbízta az egri tanárképző főiskola főigazgatóját, Szűcs Lászlót azzal, hogy a feladatot „*az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel megkötendő együttműködési szerződésben megjelölt tanszékekkel, szervezeti egységekkel együttműködésben végzi*”.⁶ Ez utóbbira főleg a beinduló természettudományos szakok működtetésénél volt szükség, hiszen a biológia, fizika és kémia szakos hallgatók képzése csak az egyetem laborjaiban és zömmel oktatóival volt lehetséges. A levél a létrehozandó Kihelyezett Tagozat helyéül a Berzsenyi Dániel Gimnázium – egyébként éppen felújított – XIII. ker. Huba utcai épületét jelölte meg.

A tagozat szervezésével és vezetésével Bencédy József volt minisztériumi főosztályvezetőt, főtanácsost bízták meg, aki egyben főiskolai tanári kinevezést is kapott. (Kiválasztásában szerepet játszhatott, hogy tanított a hajdani Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskolán és az ELTE BTK-n is.) Mellette munkája segítésére december 1-jén megbízást kapott egy négyfős operatív csoport (Botos Tiborné volt OM főelőadó, Takács Kálmánné személyügyi előadó, Bálint Sándor titkárságvezető és Siroki Zsuzsa főelőadó) a szervezőmunka megkezdésére. 1975. január 1-jétől ideiglenesen irodát kaptak a Szemere Utcai Általános Iskola épületében, a minisztérium közelében.

4 Az Eötvös Loránd Tudományegyetem értesítője 1974–1975. Összeállította: Almási János. ELTE Rektori Hivatala, Budapest, 1975. 9.

5 „1962-ben az észak-vietnámi Vinh pedagógusképző intézményével lépett testvériskolai kapcsolatba ez egri főiskola. S ebbe a szituációba illeszthető bele az is, hogy 1969 végén a Vietnámi Demokratikus Köztársaság pár hónapja elhunyt vezetője, Ho Si Minh lett a főiskola névadója.” In: Ballabás Dániel – Fábián Máté (2021).

6 A teljes levél olvasható e kötet mellékletén kívül is: Bencédy (1990) 34–36.

4. kép: Bencédy József tagozatvezető. Forrás: P. Kovács Imre (1982): Nincsen szebb hivatás a tanárjelöltek nevelésénél. Beszélgetés Bencédy Józseffel. Köznevelés, 38. évf. 21. sz. 3-4. (május 21.)

Bencédy József 1921-ben Tolnán született, gimnáziumi tanulmányait Pécsen és Budapesten a bencéseknél végezte. 1940-ben a budapesti tudományegyetem magyar–latin szakára vették fel, s Eötvös-kollégista is lett. A háború miatt, amit nyugati hadifogságban fejezett be, csak 1946-ban kapta meg tanári oklevelét, 1947-ben bölcsészdoktor lett. Budapesten helyezkedett el, a ciszterci Szent Imre (az államosítás után József Attila) Gimnáziumban tanított, majd 1952-től 1955-ig a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola tanára volt. Ezután a XIII. kerületi Bolyai János Gimnázium megszervezője és igazgatója lett, majd 1958-tól a Művelődési Minisztériumban dolgozott közoktatási területen, ennek keretében az 1962-es gimnáziumi reformterv főszerkesztője volt. Emellett azonban tanított az ELTE BTK-n is, nyelvészeti tankönyveket írt, TIT-előadásokat tartott. Amikor 1974-ben létrehozták az egri főiskola budapesti (csepeli) kihelyezett tagozatát, annak – és egyben a magyar nyelvi tanszéki csoportnak – a vezetője lett. 1979-ben elvállalta az *Édes Anyanyelvünk* című nyelvemelő folyóirat felelős szerkesztői munkáját. 1983 elején ő vezényelte le a főiskolának az ELTE-hez való kapcsolódását, majd nyáron a Csepelről a Kazinczy utcába való költözését, és 1987-es nyugdíjba vonulásáig – immár igazgatóként, majd főigazgatóként – továbbra is vezette az intézményt. 1989-ben a nyelvtudományok kandidátusa fokozatot szerzett, ezt követően még két évtizedig számos intézményben, így a Kodolányi János Főiskolán is tanított. Több nyelvészeti és nyelvemelő könyve jelent meg, főleg a Tinta Kiadónál. Számos állami és szakmai elismerésben ré-

szesült, még 90. születésnapján és 2015-ben az 50. győri Kazinczy-versenyen is kitüntették. Ennek ellenére magas kort megérve, mégis eléggé elhagyatottan halt meg 2016-ban.

A szülői intézmény kálváriája az épület megválasztásával is folytatódott. Az ELTE-hez való csatlakozás nem valósult meg, az Arany János Gimnáziummal és a volt Pedagógiai Főiskola épületében lévő ELTE gyakorlóval (Apáczai Csere János Gimnázium) kapcsolatos tervek pedig már korábban zátonyra futottak. A Berzsényi Gimnázium angyalföldi Huba utcai épületébe való beköltözésnek az ötlete is hamar kútba esett, mert az épületet az iskola volt tanítványai megvédték.⁷ (A hivatalos indok az lett, hogy – az egyébként frissen felújított – „*Berzsényi épületének tanárképző céljára történő átalakítása is belekerült volna hatvan-hetven millió forintba.*”⁸) Ekkor került a képbe Csepel, „*a munkáskerületnek főiskolát*” – mint utóbb kiderült, hamisan csengő – szocialista jelmonddal, mivel a XXI. kerületben megszűntettek egy nehezen benépesíthető szakközépiskolát a városközponttól mintegy 14 km-re a Csillagtelepen, a Tejút utcában.

A korábban Csepel-Erdőalja néven ismert Csillagtelep névadója Csillag Sándor ügyvéd volt, aki a terület felparcellázását a két világháború között irányította. A városrésznek – már az „úrkorszak” kezdetén – a csillagászattal kapcsolatos utcaneveket adtak (Tejút utca, Mars utca, Rakéta utca, Orion utca, Merkúr utca stb.). 1955 és 1965 között épült az itteni lakótelep első üteme egy iskolával, a Tejút utca 10–12. sz. alatti két „ikerépülettel”, amelyben általános iskolai és középiskolai képzés is folyt. A két szárnyal, két tornateremmel és két természettudományos előadóteremmel rendelkező épület abban az időben igen modernnek számított. 1963-tól az iskola kétfelé vált, egyik szárnyában létrejött a Tanácsköztársaság hajdani népbiztosáról elnevezett Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola, a másik szárnyban továbbra is általános iskola működött. Ennek a szakközépiskolának az épületét jelölték ki a tanárképző főiskola leendő képzési helyének,⁹

7 Vö. az „És”-ben megjelent vitriolos hangvételű írást: Csontos Gábor (1975): X, Y, Z és a takarékoság. Élet és Irodalom, 19. évf. 5. sz. 3. (február 1.)

8 Az egri főiskola budapesti részlege – a csepeli tagozat. Köznevelés, 1976. 32. évf. 45. sz. 3. (december 31.)

9 Budapest Főváros Tanácsa Végrehajtó Bizottsága 1975. március 3-i ülésén tárgyalta a Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola épületének átadása tanárképző főiskolai célokra című napirendi pontot. A VB. 111/1975. sz. határozatában utasította a Művelődésügyi Főosztály vezetőjét, hogy a két iskola összevonásával kapcsolatos szervezési intézkedéseket tegye meg. A Művelődésügyi Főosztály a határozat értelmében a Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola XXI. Tejút 10–12. sz. alatti épületét a tanárképzés Budapesten történő megszervezése céljaira átadta. In: 1975. október 15. – Budapest Főváros Tanácsa VB üléseinek jegyzőkönyvei (HU BFL XXIII.102.a.1) 78.

amely azonban a tagozat alapításkor tervezett létszámához (4x180 hallgató) képest eleve kb. 30%-kal kevesebb férőhellyel rendelkezett, különösen azért, mert a felvételi keretlétszámot a következő tanévekben 200-ra, majd 220-ra emelték.

1975. április elején megkezdődött a Tejút utcai épület felsőoktatási célokra történő átalakítása két nagyobb, 80-80 fős előadó létrehozásával és az osztálytermekből szemináriumi termek kialakításával, ekkor még azzal a célkitűzéssel, hogy az 1976/1977-es tanévre fizikai, kémiai és biológiai előadók, laborok és előkészítők is készüljenek. A terv az volt, hogy az 1978/1979-es tanév kezdetére, a teljesnek szánt kiépülésig az épület 20 tanteremmel rendelkezzen. (Maga a Tejút utca 12. alatti főiskolai tagozatot befogadó épület is két részből állt, amit a főiskola polgárai „A” és „B” épületként emlegettek.)

Szó volt ugyanakkor arról, hogy itt a Csillagtelepen, a Rákóczi Ferenc út, Tejút utca és Merkúr utca által közrefogott négyszögben 1978-ra felépül egy kezdetben 24, majd csak 16 tanteremnek tervezett – gyakorlóiskolának szánt – általános iskola, amely a Neveléstudományi Tanszéki Csoportot és laborokat is befogadná. Ebben az esetben a Tejút utcai másik – eredetileg gyakorlóiskolának szánt – iskolarészt is megkaphatta volna a tagozat. A tervezett gyakorlóiskola felépítéséből azonban már csak akkor lett valami, amikor az intézményünk elköltözött Csepelről, benne ma a „Budapest” Baptista Gimnázium, Technikum és Sportiskola működik. (Megjegyzendő, hogy később, 1983 után a kiköltöző főiskola helyén megalakult a Fodor József Szakképző Iskola és Gimnázium,¹⁰ a szomszédos gyakorlóiskolában pedig ma a Móra Ferenc Általános Iskola található.) Valójában a zsúfoltság miatt már az első években egyéb képzési helyeket is kellett biztosítani a Csepel Művek Oktatási Igazgatóságán, a Radnóti Művelődési Házban, a kerületi katonai kiegészítő parancsnokságon. Utóbb a harmadik tanévtől a főváros átengedett egy közeli – a központi épületből negyedórás gyaloglással elérhető – középiskolai kollégiumi épületet, egy hajdani vadászházat (ez lett a C épület), amelyet ősztől tavaszig gyakran bokáig érő sárban lehetett csak megközelíteni, minthogy nem volt aszfaltozva a hozzá vezető út. A legnagyobb gond azonban mindegyik esetben a városközponttól való nagy távolság, a napi 2-3 órás utazás, valamint a TTK-s és az 1977-től belépő testnevelés szakos hallgatók állandó ingázása volt. Hallgatóink, oktatóink el voltak vágva a központi könyvtáraktól, kulturális intézményektől, a kapcsolatteremtés más felsőfokú oktatási intézményekkel alapvető nehézségekbe ütközött. Igaz, akkor még a főváros fejlesztési

10 Később itt nyert ideiglenes elhelyezést a felújítás alatt álló Jedlik Ányos Gimnázium, és 2023-tól itt van a Vermes Miklós Általános Iskola.

tervében szerepelt az ígéret, hogy a csepeli gyorsvasút meghosszabbítására hamarosan sor kerül a Kálvin térig, illetve Szigetszentmiklósig.

Az intézmény alapításakor eleve szándéka volt a vezetésnek, hogy a közoktatás és felsőoktatás területéről egészséges arányban kerüljenek tanárok a tagozatra, de ügyeltek a nők és férfiak, fiatalok és idősebbek, illetve a rendszer elvárásainak megfelelően a párttagok és pártunkívüliek „egészséges” arányára is. A főállású oktatók előző munkahely szerinti megoszlását az 1. táblázat tartalmazza.

<i>Intézmény</i>	<i>Létszám</i>	<i>%</i>
Oktatási, tudományos	12	19,7
Felsőoktatási	24	39,3
Középiskolai	17	27,9
Általános iskolai	3	4,9
Pályakezdő	5	8,2
Összesen	61	100,0

1. táblázat: A főállású oktatók előző munkahely szerinti megoszlása (1977)

Az oktatói helyekre pályázatokat kellett kiírni, melyeket végső soron az egri főiskolai tanács bírálta el, és a főigazgató hagyta jóvá. A tagozat nem rendelkezett önálló tanszékekkel, hanem azok az egri intézmény tanszéki csoportjai lettek, hivatalosan nem is díjazott, hanem időnként jutalmazott „kvázi” tanszéki csoportvezetőkkel. Egerben és Budapesten egyaránt voltak közös tanszéki értekezletek, de ezt a feladatot néhány egri tanszék olyan komolyan vette, hogy operatív módon is megpróbált beavatkozni csepeli belső ügyekbe, ami konfliktusokat is eredményezett, bár a legtöbb kapcsolat bölcsen „távolságtartó” volt.

A zavartalan csepeli oktatás feltételeinek a megteremtése rendkívül nehéz feladat volt, hiszen szinte mindent a semmiből kellett előteremteni. Vonatkozik ez a személyi és a tárgyi feltételekre egyaránt. A sok patinás fővárosi felsőoktatási intézmény sorában – különösen az ELTE-hez képest – csekély presztízzsel lépett színre a csepeli tagozat, szemben az egri intézmény komoly helyi beágyazottságával, egyrészt főiskolai jellege és a Belvárostól való nagy távolsága, másrészt a vidéki főiskola „gyámsága” miatt. Ezért a komoly tudományos elismertséggel és ehhez megfelelő fokozattal rendelkező oktatók száma (2. táblázat) elég csekély volt az alapításkor a tagozaton. A teljes kiépüléskor a főállású oktatók 8,7%-a rendelkezett kandidátusi fokozattal, 25,9%-a pedig egyetemi doktori címmel, tehát kevesebb mint 40%-a volt az oktatóknak minősített. (Akkoriban még egyetemi doktori, kandidátusi és akadémiai doktori tudományos fokozatok voltak.)

Később, különösen a Belvárosba költözéssel és az ELTE-hez való csatlakozással ez a helyzet azonban gyorsan megváltozott. Ugyanakkor sikeresebb volt a tagozatvezetésnek az a törekvése, hogy kellő közoktatási tapasztalattal rendelkező oktatók is jelentkezzenek a gyakorlatorientált tanárképzés megalapozása érdekében. A nem oktató dolgozók csepeli munkaerőbázisa biztosítottabb volt.

	1975/1976	1976/1977	1977/1978	1978/1979	1979/1980
Kandidátus	2	4	4	7	7
Egyetemi doktor	3	6	13	19	21
Összesen	5	10	17	26	28

2. táblázat: Tudományos fokozattal és doktori címmel rendelkező főállású oktatók a tagozat kiépüléséig (1975–1980)

A tárgyi feltételek megteremtése, ha lehet, még nehezebb feladat volt. Javarészt rá volt a tagozat utalva különböző intézmények „könyöradományaira”. Így például ásvány- és kőzetgyűjtemények tárolókkal együtt a Természettudományi Múzeumtól, műszerek az MTA Műszaki Fizikai Kutatóintézetből, térképek a Kartográfiai Vállalattól, oktatási segédeszközök a TANÉRT-től és a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központtól (OOK), dekorációs célú művészeti alkotások az Oktatási Minisztérium Képzőművészeti Osztályától és a Magyar Rajzpedagógusok Szövetségétől érkeztek, de jöttek ajándékok más főiskoláktól is (például az egri anyaintézménytől és a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolától).

Az egyik legnehezebb feladat a megfelelő könyvtári állomány biztosítása volt. Könyvek egyrészt az Állami Könyvterjesztő Vállalattól, az OM Központi Antikváriumtól, a Hadtörténelmi Intézetből, az Országos Széchényi Könyvtártól, a Fővárosi Pedagógiai Intézetből, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtártól és a Szabó Ervin Könyvtár csillagtelepi fiókjából érkeztek, de származtak magánadományokból is. Így például O. Nagy Gáborné nyelvészeti könyveket adott, Bodolay Gyula tanulmányi felügyelő a *Köznevelés* című folyóirat 1951–1975 közötti teljes sorozatát juttatta el a tagozatnak, míg Gábor Magda (Gábor Dénes unokája) New Yorkból ajándékozott kiadványokat az Orosz Tanszéki Csoportnak. Mindez azonban eléggé esetleges könyvállományt jelentett, amelyet vásárlásokkal lehetett kiegészíteni, bár arra csak csekély költségvetési források álltak rendelkezésre. Mégis a folyamatos fejlesztés eredményeként a Belvárosba költözéskor már 55 ezer példányos könyv- és közel 200 hazai és külföldi tételből álló folyóirat-állománnyal rendelkezett a tagozat. Gondot jelentett a könyvek feldolgozásának viszonylagos lassúsága, ami a könyvtári dolgozók

hiányos létszámából fakadt, de a könyvtár szűkössége is akadály volt a zavartalan működésnek, és azért a nagy budapesti könyvtárak a jelentős távolságok ellenére is konkurenciát jelentettek.

Megjegyezzük, hogy a felettes hatóságok nemcsak – igaz, nem mindig elegendő – pénzt biztosítottak a szervezőmunkához, de eléggé gyakran be is számoltatták a vezetést a munkák állásáról, így például 1975 májusában a csepeli tanács és pártbizottság, az egri „anyaintézmény” és a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztálya, valamint a csepeli oktatási osztály vezetőinek jelenlétében, júniusban pedig minisztériumi értekezleten kellett számot adni az előkészületek állásáról. Megindult a kommunikációs tevékenység is a közvélemény felé a hallgatók toborzása érdekében. Július 20-án *Csepel főiskolája* címmel a Petőfi rádió sugározott riportműsort arról, hogy szeptemberben az egri főiskola kihelyezett tagozata megkezdí munkáját a XXI. kerületben.¹¹ Korábban a *Népszabadság* – az MSZMP napilapja – tudósított a főiskolai tagozat indulásáról,¹² augusztus végén pedig maga a tagozatvezető egész oldalas írásban tájékoztatót a *Pedagógusok Lapjában* a szeptemberi indulásról.¹³ A felvételiket júniusban kellett lebonyolítani. Erre ekkor még – a Tejút utcai épületben folyó munkálatok miatt is – részben Egerben került sor. Ez is tükrözte azt a sajátos helyzetet, amelyet egy budapesti intézmény vidéki székhelyű alapítása teremtett.

A tanári testület alakuló ülése 1975. szeptember 2-án volt, amelyet másnap egy közös tanácsülés követett az anyaintézménnyel Csepelen az egri főigazgatónak, helyetteseinek és a tanszékvezetőknek, valamint a tagozatvezetőnek és a tagozat tanárainak a részvételével. Szeptember 5-én a hallgatók tájékoztatására került sor, majd szeptember 13-án a csepeli Radnóti Miklós Művelődési Házban lezajlott az ünnepélyes tanévnyitó is, amellyel egy közel 30 éves történet vette kezdetét.¹⁴ Az avató beszédet Garamvölgyi Károly miniszterhelyettes tartotta, és felszólalt Ribánszki Róbert csepeli párttitkár is.

11 Csepel főiskolája. Petőfi rádió, 1975. július 20. 19. 20 óra.

12 Bővül a pedagógusok képzése a fővárosban: Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata Csepelen. *Népszabadság*, 33. évf. 56. sz. (1975. március 7.)

13 Bencédy József (1975): Tanárképző főiskola – Csepelen. *Pedagógusok Lapja*, 31. évf. 14-15. sz. 3.(augusztus 24.)14-15. sz. 3.

14 Tudósítások: Egyetemi, főiskolai tanévnyitók. *Népszabadság*, 33. évf. 210. sz. 11. (1975. szeptember 7.) „Budapesten is megnyílt a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozata, ahol 186 diák kezd meg tanulmányait.”; „Ünnepélyesen felavatták szombaton az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozatát a csepeli Csillagtelepen.” *Magyar Nemzet*, 31. évf. 216. sz. 4. (1975. szeptember 14.); Tanárképző Főiskola Budapesten. *Köznevelés*, 31. évf. 30. sz. (1975. szeptember 19.)

5. kép: Az első tanévnyitó elnöksége, háttérben az énekkarral és az akkoriban szokásos politikai jelmonddal (a középen álló Bencédy József jobbján Szűcs László, az egri főiskola főigazgatója, balján Garamvölgyi Károly miniszterhelyettes). Forrás: EKKE Fotótár

A tanév szeptember 15-én kezdődött 193 hallgatóval és 19 főállású, valamint 13 rész- és mellékfoglalkozású, illetve óraadó oktatóval. A tanszéki csoportok „fészekrakói” a következők voltak: Botos Tiborné és Halácsy Katalin (angol), Bende Sándor (biológia), Gyurkó Lászlóné (irodalomtudomány), Tömpe Jánosné (kémia), Hegedűs Józsefné (lektorátus), Bencédy József és Hernádi Sándor (magyar nyelv), Halupa Béla (marxizmus-leninizmus), Pálfalvi Józsefné és Pogács Ferenc (matematika), Almásy György (neveléstudomány), Szőke György, Németh Erzsébet, Számely Béláné és Vihar Judit (orosz), Herczeg Sándorné és Vámos Károly (testnevelés), Eperjessy Géza (történelem). A rész- és mellékfoglalkozású, valamint óraadó alapítókat is soroljuk fel: Egedy Mária középiskolai tanár (magyar nyelv), G. Havas Katalin egyetemi docens (neveléstudomány), Hoffman Béláné középiskolai tanár (orosz), Kalmár Árpád középiskolai tanár (történelem), Orbán Miklós egyetemi docens (kémia), Patakiné Csáki Csilla

főiskolai tanársegéd (marxizmus–leninizmus), Péch Zoltán főiskolai tanársegéd (neveléstudomány), Poór István egyetemi adjunktus (fizika), Schusztter Ferenc középiskolai tanár (fizika), Szende Aladár főiskolai tanár (magyar nyelv), Szigeti Katalin mb. előadó (marxizmus–leninizmus), Túri Péter múzeumi főigazgató-helyettes (földrajz), Zboray Géza egyetemi adjunktus (biológia).

Az elsőként meghirdetett szakpárokat a 3. táblázat tartalmazza.

magyar–történelem
magyar–orosz
magyar–angol
orosz–angol
orosz–történelem
matematika–fizika
matematika–kémia
biológia–földrajz
fizika–kémia
biológia–kémia

3. táblázat. Szakok, szakpárok (1975)

6. kép: A „honfoglalók” a tagozat épületének bejáratánál. Forrás: Köznevelés, 32. évf. 45. sz., 1976. december 31. 3.

A tagozatvezető a *Köznevelés* című folyóiratnak adott nyilatkozatában szolt az alakuló intézmény lehetséges jövőjéről is. Ebben szerepelt, hogy esetleg önálló lesz a főiskolai tagozat, de az is, hogy az ELTE egyik karaként vagy a budapesti Tanítóképző Főiskola részeként működik tovább, ugyanakkor az egri intézmény keretei között történő hosszabb működés lehetőségét nem említette. Az ELTE-hez való perspektivikus csatlakozást erősítette, hogy az alapítólevél előírásának megfelelően a természettudományos szakos hallgatók – a földrajz (és részben a biológia) kivételével – zömmel az ELTE TTK-n végezték tanulmányaikat, ottani egyetemi oktatók közreműködésével.

A két intézmény közötti együttműködési szerződés ugyan csak 1976-ban született meg,¹⁵ azonban az már a tagozat alapításától, ha zökkenőkkel is, de működött. Ez rögzítette az érintett tanszéki csoportok létszámát, az ellátandó órákat és tárgyakat, valamint a képzésben részt vevő egyetemi tanszékeket. Biológiából hat, fizikából két, kémiaiából három tanszék; a biológus szakterületről hét, a fizikus szakterületről öt, a vegyész szakterületről négy, a földtudományi szakterületről két, összesen 18 oktatóval, akiknek a személye és száma sokszor változott az együttműködés során.

A tantermet és laborokat az illetékes egyetemi tanszékek biztosították – a szerződés értelmében – az országosan egységes főiskolai tanterv és programok szerint. A legtöbb feszültség éppen e követelmény túlteljesítésének az igényéből következett, egyes oktatók ugyanis időnként az egyetemi szintet követelték meg a hallgatóktól. Ugyanakkor egy érdekes igény is megfogalmazódott a megállapodásban, miszerint az egyetemi oktatók a főiskolai képzésben használt tankönyvek és jegyzetek kritikai elemzésével, azokkal kapcsolatos javaslataikkal járuljanak hozzá a főiskolai oktatás színvonalának az emeléséhez. Megengedte a megállapodás az egyetemi oktatásban jól használható, a TTK-n írt tankönyvek és jegyzetek használatát is, így nem meglepő, ha a két szint követelményei időnként keveredtek.

Megállapodás született a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztályával is¹⁶ – ne feledjük, főleg a főváros nyomására született meg a tagozat –, miszerint a hallgatók felvételi létszámának és szakos megoszlásának a tervezésében a ta-

15 Megállapodás az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola között, 1976. december 21. Aláírók: Ádám György rektor, Szűcs László főigazgató és Bencédy József tagozatvezető.

16 Megállapodás a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata és a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztálya között. 1976. január 14. Aláírók: dr. Mezei Gyula főosztályvezető és dr. Bencédy József tagozatvezető.

gozat a főváros igényeit tekinti irányadónak, amihez a kerületi művelődésügyi osztályokkal egyeztetve a Művelődésügyi Főosztály szolgáltat adatokat, és azokat az Oktatási Minisztérium illetékes főosztálya véglegesíti. A főváros a kerületekkel összhangban vállalta az általa igényelt számú és szakos végzett hallgatók elhelyezését. A megállapodás ezen pontjai a későbbiekben többé-kevésbé meg is valósultak, ellentétben azzal, hogy bár ígéret született a tagozat szomszédságában lévő Tejút utca 10. szám alatti általános iskola gyakorlóiskolává fejlesztésére, az csak felemás módon valósult meg, mert az iskola jogi szempontból végig tanácsirányítású maradt. Ígéret született arra is, hogy a Fővárosi Tanács Művelődésügyi Főosztálya a csepeli művelődési osztállyal együtt biztosítja a hallgatók külső iskolai tanítását és egyéb szakmai gyakorlatát (például napközis és úttörőtáborok, közművelődési gyakorlatok).

1976 és 1978 között több más együttműködési megállapodást is kötött a tagozat vezetése: a Szovjet Kultúra és Tudomány Házával az orosz nyelvszakosok nyelvi laborban történő képzésére,¹⁷ a csepeli Radnóti Miklós Művelődési Házal a közművelődési gyakorlatok ügyében,¹⁸ a Csepel Művek Oktatási és Társadalomtudományi Intézetével szociológiai kutatásokra,¹⁹ az Izsáki,²⁰ majd később a Kunbajai Állami Gazdasággal²¹ pedig az őszi mezőgazdasági munkára vonatkozóan. Utóbbit illetően megemlíteném, hogy a szocializmus idején bevezetett DISZ-, majd KISZ-építőtáborok, amelyek akkoriban kötelezők voltak minden fiatal egyetemistának és főiskolásnak, valamilyen népgazdasági szempontból fontos vagy fontosnak mondott – jelképes összeggel díjazott – munkát jelentettek, amiben a fiúk jellemzően fizikailag nehezebb (például építési) munkát végeztek, míg a lányok gyakran könnyebbnek mondott mezőgazdasági munkában (például gyümölcszedés) vettek részt. A tagozat hallgatóinak – tekintettel a lényegesen magasabb női létszámmra – zömmel az utóbbi jutott.

17 A tagozat a szerződést minden évben megújította.

18 A tagozat a szerződést minden évben megújította. Egyébként a Radnóti Miklós Művelődési Házban szervezte meg a tagozat a tanévnyitó és diplomaosztó, illetve az akkoriban szokásos évfordulós (március 15., március 21., április 4., november 7.) ünnepségeket, valamint a két évente megrendezésre kerülő ún. ifjúsági parlamenteket.

19 1977. május 2-án történt a megállapodás. A szociológiai kutatásokat Eperjessy Géza vezette.

20 1978 májusában történt megállapodás az Izsáki Állami Gazdasággal.

21 1982 májusában történt megállapodás a Kunbajai Állami Gazdasággal.

3. A tagozat teljes kiépülésének évei

Az 1975/1976-os tanévtől 1978/1979-ig tartott a tagozat teljes kiépítése. Ez idő alatt némileg változott a szakok kínálata is, mert 1977-ben teljesen váratlanul megszüntették az angol szakos képzést, viszont bevezették a testnevelés szakos képzést, amelyhez azonban semmiféle tárgyi feltétel (sportcsarnok, sportpálya, uszoda stb.) nem állt rendelkezésre a tagozaton. A hallgatók létszámának szakpárok és évfolyamok közötti alakulását a 4. táblázat tartalmazza.

<i>Szakpárok</i>	<i>1975/1976</i>	<i>1976/1977</i>	<i>1977/1978</i>	<i>1978/1979</i>
magyar–angol	18	28	28	28
magyar–orosz	22	41	61	79
magyar–történelem	33	62	105	145
orosz–történelem	24	47	58	70
orosz–angol	17	26	26	26
biológia–földrajz	23	44	62	82
biológia–testnevelés	–	–	23	50
biológia–kémia	22	46	73	97
matematika–fizika	21	45	57	80
matematika–kémia	13	28	41	54
Összesen	193	367	534	711
<i>Növekmény az előző tanévhez képest</i>		+174	+167	+177
<i>Szakpárok</i>	9	9	10	10

4. táblázat: Hallgatói létszámok a kiépülés éveiben (1975–1979)

Még érdekesebb, ha a felvételi adatokat vizsgáljuk, azok ugyanis a tagozat képzéseinek a népszerűségét bizonyítják, hiszen a jelentkezők alig harmada jutott be,²² ahogy ezt az 5. táblázat is bizonyítja.

²² Ne feledjük azonban, hogy ekkoriban a középiskolát végzetteknek alig több mint 10%-a kerülhetett csak be a felsőoktatásba a mai 50%-nál is magasabb arányhoz képest, ráadásul lényegesen magasabb létszámú évfolyamokból.

	1975/1976	1976/1977	1977/1978	1978/1979
Jelentkezők	Nincs adat	515	600	549
Felvettek	186	174	167	182
<i>Százalékos arány</i>		33,8	27,8	33,2

5. táblázat: *Felvételi adatok (1975–1979)*

Egyenetlen volt viszont az egyes szakpárokra jelentkezés: igen sokan jelentkeztek a magyar–történelem, biológia–földrajz, biológia–testnevelés szakpárokra, feltűnően kevesen viszont az orosz–történelem, matematika–fizika, matematika–kémia szakokra. Tény az is, hogy sokan szerepeltek elégtelenül vagy gyengén, a felvételizők csaknem a fele. Ugyanakkor a minőséget jelzi, hogy még a csepeli utolsó két évben is a jelentkezők alig 10%-a érkezett szakközépiskolából, a többiek gimnáziumokból, ráadásul közel 10%-uk ún. elit gimnáziumokból került a tagozatra. Ez utóbbin ezúttal az ELTE gyakorló – Apáczai, Radnóti és Ságvári (ma Trefort) – és a fővárosi gyakorló (Fazekas) gimnáziumokat értjük; ha bővítenénk a kört más élenjáró gimnáziumokkal, nyilván még kedvezőbb kép alakulna ki. Ráadásul már a tagozat megalakulása idején egy, a kor szokásainak megfelelően tudatosan kialakított felvételi előkészítő rendszer is létrejött, elsősorban a fizikai dolgozók gyermekeinek a felzárkóztatására, mert bár az egyetemi felvételiknél 1962-ben hivatalosan eltörölték ugyan a származás szerinti nyilvántartást, de a jelentésekben mégis mindenütt külön kategóriaként szerepeltek a munkás-paraszt származású hallgatók (erre használták a „fizikai dolgozók” gyermekei elnevezést). Felvételi Előkészítő Bizottság (FEB) jött létre, amelynek tanári és hallgatói tagjai is voltak, akik szakmai levelezés, majd szakos FEB-táborok segítségével tartották a kapcsolatot a főiskolára jelentkező középiskolásokkal. Az előkészítő órákat a tagozat oktatói, illetve felkért – zömmel középiskolai – tanárok tartották.

A tagozat szervezeti életének keretei fokozatosan jöttek létre, alapjait a minisztérium által kiegészített és jóváhagyott szervezeti és működési szabályzat képezte. Az együttműködés részleteiben a tagozat vezetése az egri anyaintézettel állapodott meg, így az első évek során kialakult a tagozat működési rendje.²³ Ennek alapján 1978 szeptemberétől életbe lépett a tagozat belső eljárási, intézkedési és ellenőrzési rendszere. Ez annak a sajátos jogi helyzetnek a kodifikálását jelentette, amely abból fakadt, hogy „a tagozat a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola

23 A tagozat működési rendje. 1978. március 8. Aláírója: dr. Bencédy József.

főigazgatójának és tanszékeinek vezetésével és irányításával végzi nevelő-képző munkáját és tudományos tevékenységét”.²⁴

A csepeli tagozat operatív vezetését a tagozatvezető és helyettese(i), a tanszéki csoportok vezetői, az oktatói értekezlet, valamint a gazdasági osztály és tagozati hivatal vezetője látták el, de a szűkebb vezetői testület igen befolyásos tagja volt – a rendszer szokásainak megfelelően – főleg a párttitkár, de a szakszervezeti titkár, valamint az oktatói és hallgatói KISZ-titkár is. A vizsgált időszakban a tagozatvezető-helyettesek Botos Tiborné főiskolai docens (1977–1983), Herczeg Sándorné főiskolai adjunktus (1979–1980) és Mann Miklós főiskolai docens (1981–1983) voltak, párttitkárból pedig hármat – Halupa Béla (1975–1976), Herczeg Sándorné (1977–1981) és Farkas Gyuláné (1981–1983) – is „elfogyasztott” az intézmény; rájuk a tagozatvezető különösen támaszkodott. A szakszervezeti vezető Eperjessy Géza, majd Galicza János volt, míg a hallgatói KISZ-titkárok között később ismertté vált személyiségek is voltak, például Lőkös Ildikó, Földi László és Csintalan Sándor.

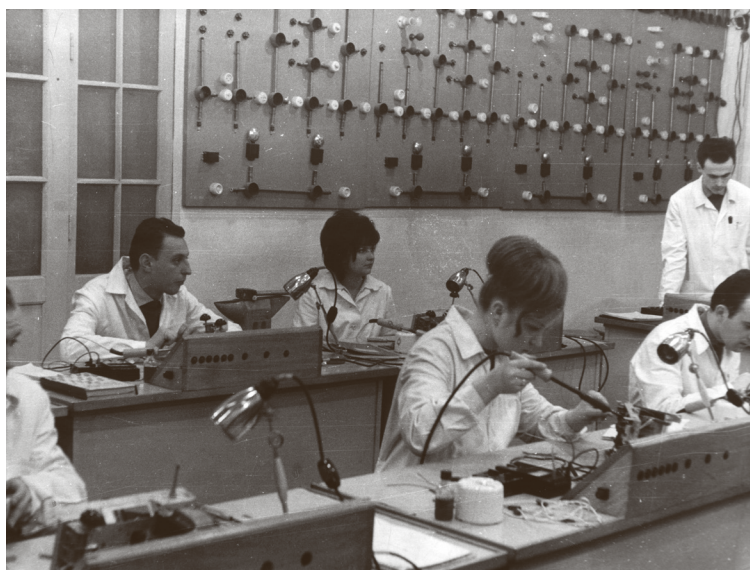
A vezetői testület munkáját hivatott segíteni a csoportvezetői értekezlet, amelynek tagjai voltak a vezetőség mellett a tanszéki csoportok vezetői, a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztályának a vezetője – akkoriban Mezei Gyula –, a gyakorlóiskola, illetve később már gyakorlóiskolák igazgatói, a személynéző előadó, a tanulmányi csoport vezetője, valamint a főiskolai oktatók, dolgozók és hallgatók választott képviselői. Ez a testület „kvázi” tagozati tanácsként működött. Feladata a tanácsadás volt a vezetőségnek, továbbá egységes eljárások kidolgozása, de határozatokat nem hozhattak. A tanszéki csoportok vezetői pótlék helyett 1979. január 1-jétől félévenként célprémiumot kaptak. Valójában azonban a csepeli éveket de facto a tagozatvezető egyszemélyi vezetése jellemezte, Benecdy József erős személyisége és közéleti beágyazottsága nagyon meghatározta a tagozat tevékenységét.

A tagozat közéletét a kor szokásainak megfelelően, a „szocialista demokrácia” szabályai szerint szervezték meg. A vezetőtestületekben jelen volt a párt- és szakszervezeti, valamint a KISZ-titkár, a tanszéki csoportokban a hallgatói képviselők, évente tanár-diák találkozókat, kétfévente ifjúsági parlamenteket tartottak. Ősszel a mezőgazdasági munkák töltötték be jelentős szerepet a tanár-diák viszony formálásában, de különféle vízi és sítáborokat is szerveztek. Mindezzel együtt azonban a karon kialakuló közösségi életet a nagy távolság és a hallgatók

²⁴ Uo. 1.

jelentős részének (természettudományos és testnevelés szakosok) állandó ingázása alapvetően meghatározta.

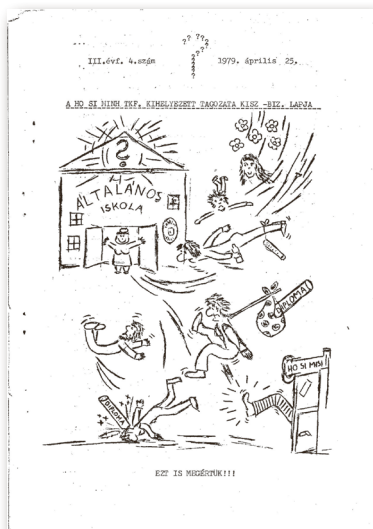
Jelentős szerepet töltöttek be a tagozati oktató-nevelő munkában a tanszéki csoportvezetők, akik – névsorba rendezve – a következő személyek voltak: Agazoni József (fizika), Bencédy József (magyar nyelv), Bende Sándor (biológia), Csutka István (testnevelés), Eperjessy Géza (történelem), Galicza János (neveléstudomány), Hajdu Péter (marxizmus–leninizmus), Héjja Sándor (oktatástechnológia), Mérő József (földrajz), Székely Jenő (matematika), Sipos Lajos (irodalomtudomány), Szőke György (orosz), Tömpéné Falb Katalin (kémia). Különösen nehéz volt a TTK-n folyó természettudományos képzés tanszéki irányítása, hiszen az egyetemi oktatók és dolgozók nem igazán fogadták el azt. Számos levélváltás és konzultáció volt képzési ügyekben a TTK tanszékei és vezetése, valamint a tagozat vezetése között. Nem csoda, hogy kezdettől törekedtek a tagozat részéről a természettudományos képzés minél nagyobb részének az átvételére. Ennek azonban súlyos személyi és tárgyi (laborok) feltételei voltak. Főleg az előbbieken terén a csepeli évek alatt ebben a Biológia és Kémia Tanszéki Csoportok érték el eredményeket. Azt azonban nem szabad tagadnunk, hogy a TTK-s képzés szakmai szempontból hasznos volt a hallgatóink számára, még ha feltűnően magas bukásszámot jelentett is a képzésben érintett diákjainknak, de ez az egyetemi szakokon sem volt másképpen.

7. kép: Szorgos munka az egyik ELTE-laborban. Forrás: EKKE Fotótár

Kezdetől beindult a tagozaton a bizottsági élet, ami részben az oktatási-nevelési és képzési feladatok tanszékeken túlnyúló feladatainak teljesítését segítette, részben pedig diákjóléti és egyéb hallgatókat támogató jellegű volt. Nevelési (Mikes Zdenkóné), tudományos (Eperjessy Géza), kulturális (Gyurkó Lászlóné), majd közművelődési (Mérő József, illetve Katona András), diákjóléti és szociális (Pogáts Ferenc), felvételi előkészítő (Serey Éva), testnevelési és sport (Csutka István és Nemere János), valamint tudományos diákköri (Horváth Gergely) bizottságok jöttek létre.

Mindezek nyomán 1977 őszétől a II. és III. éves hallgatók részére évi 15-15 órás kötelező közművelődési gyakorlatot vezettek be, részben egyéb kerületi (pl. Népművelési Intézet, Bocskai úti TIT stúdió, XI. kerületi Fővárosi Művelődési Ház), részben csepeli intézményekben, segítséget nyújtva könyvtárak, kerületi ifjúsági klubok munkájához, szakkörök vezetéséhez, de honismereti speciális kollégium is indult. Beindult a TDK-mozgalom, a tagozat kultúr- és sportélete is kialakulóban volt. 1977-től megjelent a kezdetben megfelelő cím híján ?, majd *Induló* című, idővel rendszeres kiadásúvá vált diákújság.²⁵ Az eredeti cím *Tiszta Szigorúság* lett volna, de azt a csepeli pártbizottság kérésére meg kellett változtatni.

8. kép: *A ? (Kérdőjel)* elnevezésű csepeli diákújság egyik számának címlapja. Forrás: ELTE Levéltár

²⁵ Engedély: Induló: III/ISK/85/1977. sz. Minisztertanács Tájékoztatási Hivatala lapengedélye FP/5 méret (300 példány, felelős kiadó: Bencédy József).

Gyurkó Lászlóné vezetésével megszerveződött a főiskolai hallgatók filmklubja, igaz, a Terézvárosban, a Csengery utcai Fáklya Művelődési Házban. Létrejött és sikereket ért el a Theátrum Chemotox (Galicza János tanár és Kaposi József hallgató vezetésével), amely Čapek *Rovarok* című darabját több helyen is előadta, valamint egy Lyra nevű diákszínjátszó csoport is alakult (Farkas Gyuláné tanár és Farkas Mónika hallgató vezetésével), ők főleg ünnepélyeken, klubesteken, iskolai órákon léptek fel. Beindult a sportélet is. Már 1976 januárjában megállapodás született a csillagtelepi sportpályák használatáról. Kosárlabda- és röplabdaszakosztály alakult, amelyekhez később felzárkózott a női torna és a természetjárás is. Atlétika, asztalitenisz, kézilabda, tollaslabda, tenisz, modern gimnasztika szakcsoport jött létre, és házbajnokságok voltak atlétikában, asztaliteniszben, kosárlabdában, labdarúgásban, röplabdában és lövészetben. Részt vettek a tagozat sportolói, csapatai a kerületi sporthivatal és a felsőoktatási intézmények sportrendezvényein is. Jól szerepelt a női kosárlabda- és röplabdacsapat, valamint a természetjáró szakosztály. Minden évben – igaz, nem túl nagy létszámmal – egész napos ún. Tejút-túrákra került sor. A szakcsoportok közül a női kézilabda-, a férfi és női labdarúgó-, valamint a férfi kosárlabda- és -asztaliteniszcsapat emelhető ki. A *Jó tanuló – jó sportoló* versenyben Eröss Zoltán hallgató III. fokozatot ért el. Mindezt sportlétesítmények (fedett pályás csarnok és uszoda) hiányában sikerült elérni.

9. kép: Sportélet Csepelen: a tábla mögött a vidám csapat. Forrás: Ho Si Minh Tanár-képző Főiskola (Csepel, 1975–1982) Facebook-csoport (Németh Imre)

A tanári testület tagjai valamennyien elkötelezettjei voltak a tanárképzésnek. Ez egyrészt iskolaorientáltságot jelentett, másrészt a színvonalas képzést és a szakmai-tudományos tevékenység igényességét. Az oktatók széles köre vett részt az ún. hatos kutatási főirányhoz tartozó programban,²⁶ amelynek első felelős vezetője a tagozat megalapításáig éppen Bencédy József volt. Ez a neveléstudomány fejlesztését szolgáló sokéves – mai szóval – projekt volt, különösen a pedagógia, a magyar nyelv, a földrajz, a matematika, az orosz és a történelem területén eredményes pályázatokkal, ösztöndíjakkal. A tudományos munkákhoz tartozott a korszerű módszerek felkutatására való törekvés mellett a tankönyvírás is, aminek – az egyetemekkel ellentétben – rangja lett az alakulóban lévő tagozaton. Így például csak a Történelem Tanszéki Csoport oktatói közül Závodszy Géza és Kalmár Árpád – utóbbi társszerzővel – tankönyvírói pályázatot nyert a középiskolai III. és IV. osztályos tankönyvének megírásához. Závodszy Géza tankönyve 1981-ben meg is jelent, Eperjessy Géza pedig a II. osztályos gimnáziumi tankönyv megírására kapott megbízást, amelyet 1982-re teljesített is. Földrajzból Mérő József, matematikából Pálfalvi Józsefné és oroszból Vihar Judit szintén pályadíjas lett.

A tagozat tanárai az alapítást követő években átlag 20-25 könyvet (köztük – mint jeleztük – számos tankönyvet, tanári kézikönyvet, főiskolai tankönyvet és egyéb segédletet), 50-60 szakmai és ismeretterjesztő tanulmányt és cikket jelentettek meg. Többen tagjai voltak a minisztérium, az MTA és OPI szakbizottságainak, néhányan (például Bencédy József, Eperjessy Géza, Szőke György) vezető tisztséget is betöltve. A tanszéki csoportok oktatói – gyakran előadóként – részt vettek szakmai és tudományos konferenciákon. Mivel az 1970-es évek végén új tanterveket vezettek be, új tankönyvek kipróbálására is sor került – a többi tanárképző főiskolához hasonlóan – a Tejút utcai „kvázi” gyakorlóiskolában. A szakmódszertanos oktatók a szakvezető tanárokkal együtt kiértékeltek ezek eredményeit, és bírálataikkal részt vettek az 1980-as évek elejétől megjelenő új általános iskolai tankönyvsorozatok formálásában.

A tanszéki csoportok keretei között folyó képzés során a hallgatók évfolyam- és szemináriumi dolgozatokat készítettek, az oktatók speciális kollégiumokat hirdettek, időnként vendégelőadókat hívtak, szakmai napokat szerveztek, ahol oktatók és hallgatók egyaránt tartottak előadásokat. Az oktatók és technikusok áldozatos munkájával az 1970-es évek végére elkészült egy korszerű oktatástechni-

26 Vö. Mihály Ottó (1988); Pöcze Gábor (1989).

kai stúdió, 1981-ben pedig egy pedagógiai módszertani kabinet. Ezek alkalmasak voltak mikrotanítások tartására, azok felvételére és elemzésére, bár főleg a humán (leginkább magyar és történelem) szakos hallgatói csoportok nagy létszáma (25-30 fő) megnehezítette ezek szervezését.

10. kép: Küzdelem a gépekkel: oktatástechnológiai foglalkozás Csepelen. Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel, 1975–1982) Facebook-csoport (Hetés Andrea)

Kezdetől komoly problémát okozott az idegen nyelv (angol és orosz) szakos hallgatók külföldi részképzése. Az angolosok két hetet tölthettek Exeterben vagy Londonban, de saját költségén és lényegében turistaként. (Ez a probléma hamarosan úgy szűnt meg, hogy felszámolták az angol szakos képzést.) Az oroszosok hathetes és öt hónapos részképzésen vehettek részt Leningrádban (a Herzen Pedagógiai Főiskolán) és Vlagyimirban, később Odesszában és a moszkvai Puskin Intézetben is. Itt a hallgatók kaptak ugyan ösztöndíjat, de az ottani és a hazai képzés között nem volt összhang.

A csepeli főiskolai képzés első ciklusának egyik legjelentősebb feladata a gyakorlati képzés megszervezése volt. Ennek elemei: az egyhetes külső iskolai gyakorlat a záró tanév elején; a két féléves szaktárgyi hospitálás és tanítási

gyakorlat záró- (vizsga-) tanítással, osztályfőnöki óra tartásával a III–IV. évfolyamon; a négyhetes komplex külső iskolai gyakorlat az utolsó félév elején; kéthetes úttörő és kéthetes nevelői szakmai gyakorlat. Ezek megszervezése komoly feladatot jelentett a tagozatvezetésnek – 1977-től a tagozatvezető-helyettes (Botos Tiborné) egyik fő feladata volt a gyakorlati képzés szervezése –, valamint a vele együttműködő Neveléstudományi Tanszéki Csoportnak, illetve a tanszéki csoportok szakmódszertanosainak. Különösen a szaktárgyi tanítási gyakorlatok helyszínéül szolgáló gyakorlóiskolák megszervezése, a megfelelő szakvezető tanárok felkutatása vált fontos feladatukká. Ez utóbbiban is kiemelkedő szerepet játszottak az egyes tanszéki csoportok tantárgy-pedagógiával foglalkozó oktatói: Örsházi Ágostonné, Zsiga Péterné (orosz), Kalmár Jánosné, Farkas Gyuláné, Gyurkó Lászlóné (magyar), Katona András (történelem), Simon Dénes (földrajz), Pálfalvi Józsefné (matematika), Frits Zsuzsa (biológia), Agazoni József (fizika), Victor András (kémia), Hámosi János (testnevelés), Mikes Zdenkóné, Horváth Judit (neveléstudomány).

Alapvető kérdés volt a főiskolai gyakorlóiskola szervezése, hiszen minden hasonló vidéki tanárképzőnek volt ilyen társintézménye. A tárgyalások a minisztérium–főváros–XXI. kerület–Eger „négyyszögben” zajlottak, de elsősorban nem a tartalmi feladatok, hanem a finanszírozás kérdése körül. Végül felemás megoldás született tanácsi (kerületi) működtetésű gyakorlóiskolákkal, a szakvezetők pótlékát és óraszámkedvezményét viszont a főváros, valamint a minisztérium biztosította.

Az egyik gyakorló a tagozat Tejút utcai ikerépületében szerveződött Vári Józsefné, a másik a közeli Iskola téren Csohány Gyuláné vezetésével. (Előbbi általános iskola ma a már említett Móra Ferenc, utóbbi Kölcsey Ferenc nevét viseli.) Emellett – különösen a nagyobb hallgatói létszámú tanszéki csoportok esetében – más képzési helyekre is szükség volt, amelyek egyik része Csepelen, másik része a főváros egyéb kerületeiben működött (kezdetben 24 gyakorlóiskolai és 6 külső iskolai képzési hellyel). A tagozat kiépülésével és a hallgatói létszám növekedésével a Csepelről való elköltözközés már 32 szakvezető tanár (22 gyakorlóiskolai és 10 külső iskolai) működött közre a tanárképzésben Csepelen és néhány más kerületi iskolában.

11. kép: A csepeli főiskolai tagozat Tejút utcai gyakorlója (háttérben a tagozat épülete).

Forrás: EKKE Fotótár

Fontos részét képezte a gyakorlati képzésnek az egy hónapos, az utolsó szorgalmi félévet bevezető külső iskolai gyakorlat, amelyet egyéni beosztás alapján szinte valamennyi budapesti kerületben, néhány esetben vidéken végeztek a záró évfolyamos hallgatók. Itt szakos tanítási órák tartása mellett teljes pedagógiai munkát végezhettek a tanárjelöltek. Igaz, a gyakorlóiskolákhoz képest a főiskolai tagozat kevésbé tudta figyelemmel követni a munkájukat. Sok bírálat érte ezt a gyakorlatot a saját kollégák részéről is, hiszen egy hónapot elvett az utolsó félév szakos képzéséből, de központi előírásról lévén szó, nem lehetett rajta változtatni. Egyébként évente mintegy 90 – zömmel fővárosi – iskolával és 150 gyakorlatvezető tanárral tartottuk a kapcsolatot.

Az általános iskolai gyakorló tanári munkára történő közvetlen felkészítés fontos része volt a képzésnek. A központilag megszervezett, de a tanszéki csoportok szakmódszertanosaik által irányított szaktárgyi hospitálási és tanítási gyakorlati rendszer volt meghatározó, amelynek úttörővezetői és osztályfőnöki munkára felkészítő része is volt. Ebben a munkában jelentős szerepe volt a

két gyakorlóiskolának, az ottani és a külsős szakvezető tanároknak. Gyakorlati képzési rendszerünket éppen a hallgatók részéről érte az a kritika, hogy miért csak a III. évfolyamon kezdődik, miért nem korábban. A központi előírások azonban ez esetben is megnehezítették a képzés javítására vonatkozó törekvéseket.²⁷

1979-ben végeztek az első hallgatók. Ez az év új feladatokat hozott, és ezek között a zárótanítások megszervezése és lebonyolítása, a szakdolgozat megírása és megvédése, valamint az államvizsga jelentős feladatokat rótt a tagozatvezetésre, a tanárokra, de leginkább a végzős hallgatókra. Az államvizsga-bizottsági elnökök között a képzés megszervezésében és működésében jelentős szerepet játszó külsős szervezetek képviselői – Kaján László, az FPI igazgatója, Mezei Gyula, a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztályának a vezetője, Koós-Hutás Gergely, a minisztérium főelőadója, Véghelyi Andor, a XXI. kerület párttitkára, Szűcs László, az egri anyaintézmény főigazgatója, Nagy Andor főiskolai docens, az egri Neveléstudományi Tanszék vezetője, Boldizsár Gábor, a XXI. ker. Tanács VB Művelődésügyi Osztályának vezetője, Pataky László egyetemi docens az ELTE TTK-ról – mellett csupán Bencédy József tagozatvezető és Mérő József, a Földrajzi Tanszéki Csoport vezetője szerepelt saját oktatóként ebben a minőségben. A következő évtől már helyreállt a rend, és kevésbé protokolláris lett az elnöki névsor, a fenti oktatóink mellett Hajdu Péter, Eperjessy Géza, Sipos Lajos és Galicza János kapott szerepet, míg Egerből Pelle Béla főiskolai tanár, az ELTE-ről pedig Unger Mátyás egyetemi docens (BTK), valamint Orbán Miklós egyetemi docens (TTK) szerepelt. A felsorolást azért tartottuk fontosnak, mert jól jelzi, hogy hányan bábáskodtak az intézmény létrejötténél, amely ennek alapján láthatóan széles kapcsolatrendszerrel, de kezdettől korlátozott önállósággal rendelkezett.

27 Vö. Az általános iskolai és óvodai pedagógusképzés tantervei az 1976–77. tanévtől a nappali és a levelező tagozat számára. (Melléklet az oktatási miniszter 130/1976. /M. K. 14/ OM számú utasításához.) Szerkesztette Miklósvári Sándor. Oktatási Minisztérium Tudományegyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztály Pedagógusképző Osztály, Budapest, 1976.

12. kép: Fotó egy csepeli diplomaosztó ünnepségről (1981).

*Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel, 1975–1982) Facebook-csoport
(Falus Tamás és Radó Gabriella)*

13. Még egy fotó az 1981-es diplomaosztóról. Forrás: lásd a 12. képnél

A főváros és a tagozat vezetése kezdettől nagy gondot fordított a végzős hallgatók elhelyezésére, de a pályakísérésükre is. Egyrészt visszajelzést kértek az iskolaigazgatóktól a munkájukról, másrészt minden évben meghívták volt tanítványaikat egy beszélgetésre. Visszajelzéseik szerint nevelési, fegyelmezési gondjaik voltak, nehezen tudták kezelni a váratlan helyzeteket, és nehezményezték az egyes tantestületekben tapasztalható autokratikus nevelői magatartást, sőt az időnkénti testi fenytést, drillt. A csepeli időszakban végzett tanáraink jelentős része (kb. 80%-a) általános iskolai tanárként helyezkedett el, majd sokan folytatták tanulmányaikat egyetemi kiegészítő képzéseken, többen lettek később vezetők, és néhányan komoly közéleti pályát futottak be, mint az a mellékletben – a nevessé vált csepeli tanítványok felsorolásában – látható.

4. Csepeli hétköznapiak

A csepeli évek második ciklusában a teljes kiépülést követően a tanszéki csoportok komoly erőfeszítéseket tettek a színvonal emelésére az évfolyam- és szemináriumi dolgozatok rendszeresítésével, valamint speciális kollégiumokat is hirdettek a magyar nyelvi és irodalomtudományi, a történelem, az orosz, a biológia és a marxizmus–leninizmus tanszéki csoportoknál. Neves vendégelőadókat hívtak

meg: Lénárd Ferenc a korszerű képességfejlesztésről, Rókusfalvy Pál az egészséges életmódról, Gáspár László a szentlőrinci iskolakísérletről, Mezei Gyula az általános iskolai képzés korszerűsítéséről, Báthory Zoltán a tanítás és tanulás rendszerszemléletéről, Király István Adyról, Bereményi Géza írói és filmes munkásságáról tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást. Újdonság volt, hogy tanári és hallgatói előadásokkal és más érdekes programokkal (például vetélkedőkkel, illetve ún. szakestélyekkel) kísért, jól sikerült tanszéki napokat szervezett néhány tanszéki csoport: a magyar nyelvi, az irodalomtudományi, az orosz, a földrajzi és a testnevelési.

Erőfeszítések történtek a tanulmányi rend megszilárdítására a vizsgaidőszak meghatározásában, a szakdolgozatok beadásában, a zárthelyi dolgozatok íratása és az óralátogatások terén is. Valamennyi tanszéki csoport fokozottan foglalkozott az I. évesekkel a főiskolai tanulmányok tartalmas, szervezett kialakítása érdekében, ahogy az egyik végkimenetet jelentő szakdolgozat-készítés menetében is törekedtek a korábbinál folyamatosabb, kevésbé hektikus munkarendet kialakítani (előbb a vázlat, majd egy fejezet, illetve az első rész ütemezett bemutatásával).

Kezdetől nagy gondot fordított a tagozat a végzett hallgatók elhelyezésére is. Például 1982-ben csak a főváros 340 állást hirdetett meg (ebből 160 szakos, 34 napközis, 13 nevelőotthoni). Ehhez a 154 végzett hallgatóból 126 nyújtott be pályázatot, és valamennyien el is helyezkedtek (112 fő általános iskolában, 2 fő középiskolában és 14 fő más területen – könyvtárban, illetve idegenforgalomban – a fővárosban, 9 fő pedig vidéken). Tehát a végzősök közel 80%-a a tanári pályán helyezkedett el.

A képzés fontos részét képezte a gyakorlóiskolai munka. 1977-ben kezdte a munkáját az első „kvázi” gyakorlóiskola, a Tejút utcai, majd 1978-ban a második, a szintén közelben lévő Iskola téri. A rendszer fokozatos kiépülését követően 1982-ben felmerült – néhány hónappal azelőtt, hogy kiderült: nem Csepelen lesz a képzés folytatása – egy harmadik csepeli gyakorló (a Liget utcai) beindítása is, hogy csökkenjen a képzés szétszórtsága, ami jelentős mértékben akadályozta a tanszéki csoportok oktatóinak a hallgatói órák (záró- vagy vizsgatanítások) látogatását. Ez utóbbiak fő terhe persze leginkább a tanszéki csoportok szakmódszertanos oktatóit sújtotta. Tervszerűen folyt a szakvezetők továbbképzése, amelynek középpontjában az új általános iskolai tantervi dokumentumok (például tankönyvek) elemzése, az iskolai munka korszerűsítése állt. A Tejút utcai gyakorlóban folyt az új tankönyvek kipróbálása, aminek nyomán több szaktárgy (magyar nyelv, történelem, földrajz, matematika, fizika, kémia) módszertanos oktatói a

szakvezető tanárok véleményének figyelembevételével elkészítették ezek részletes elemzését. A szakvezető tanárok szakfelügyelete a tanszéki csoportok feladata lett, és ez ügyben is ezekben az években kezdődtek meg az első vizsgálatok (például biológiából). A gyakorlati képzésben részt vevő hallgatók és szakvezető tanárok számát a 6. táblázat tartalmazza. A táblázat alján megjelenő hozzávetőleges átlagszám jelzi, hogy egy szakvezető tanárra 10-12 hallgató jutott, ami különösen az akkori egyetemi gyakorlati képzéssel összehasonlítva igen magas, mintegy kétszeres szám, bár egy lassan csökkenő trend azért kiolvasható. A táblázatból az is kitűnik, hogy az egyes szakok között is voltak eltérések.

Szakok/ félévek	1977/1978	1978/1979	1979/1980	1980/1981	1982/1983
	II. félév	I. félév	II. félév	I. félév	II. félév
magyar	66/5	58/5	60/6	60/6	67/7
orosz	55/5	52/5	42/5	31/3	47/4
angol	31/2	23/2	11/1	-	-
történelem	52/4	51/4	45/4	53/5	54/5
földrajz	21/2	22/2	20/2	20/2	29/2
biológia	42/3	47/4	44/4	46/6	36/4
matematika	32/3	32/3	30/3	30/3	32/3
fizika	20/2	20/2	20/2	16/2	18/2
kémia	33/3	33/3	34/3	40/3	35/3
testnevelés	-	-	-	21/2	14/2
Összesen	352/29	338/30	328/30	317/32	332/32
Átlagszám	≈12	≈11	≈11	≈10	≈10

6. táblázat: A gyakorlati képzésben részt vevő hallgatók és szakvezető tanárok számának alakulása szakonként a csepeli képzés időszakában (1978, 1980, 1983)

A tagozat vezetése kezdettől fogva törekedett egy korszerű oktatástechnikai bázis létrehozására, amiben eleinte az újonnan alakult szombathelyi tanárképző főiskola és a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ volt segítségünkre. 1978 októberében készült el, immár az Oktatási Minisztérium és a Közgazdasági Egyetem támogatásával egy korszerű oktatástechnikai stúdió, amely egy előadóból, egy gyakorlóból és egy technikai szobából állt, ehhez még egy fotólabor is csatlakozott. Itt történt az oktatástechnikai kurzus keretei között az AV-eszközök megismertetése és különböző – főleg szaktárgyi – ismerethordozók készítése. Az eszközök használatáról a tanszéki csoportok szakmódszertanosaik tanfolyamot

szerveztek, hogy a gyakorlati szaktanárképzésben is hasznosuljanak az itt szerzett ismeretek.

1982 májusára elkészült a stúdió egy még korszerűbb, zárt láncú tv-rendszerrel is bővített módszertani kabinetté történő továbbfejlesztése, amely már egy 25 fő befogadására képes előadóból, két 8-12 munkahellyel rendelkező gyakorlóból, egy hat munkahelyes fotólaborból, egy 20 főt befogadó televíziós stúdióból és egy tanári (technológusi) szobából állt. Mindez már tanórák televíziós felvételére, ún. mikrotanítások tartására és elemzésére is alkalmas volt. Ide csoportosították át a szaktárgyi módszertanos órák zömét is. Itt is az élet furcsa fintora – miként a harmadik gyakorlóiskola kiválasztása terén is tapasztalhattuk –, hogy mindezt alig egy év múlva bontani és költöztetni kellett az intézménnyel együtt úgy, hogy használata már csak az új, immár ELTE főiskolai campuson válhatott a képzés szerves részévé.

Egyre jelentősebb szerepet játszott a tagozat életében a tudományos diákköri (TDK) munka, amely igazán azután vált szervezetté, hogy egy fiatal oktató, a földrajzos Horváth Gergely 1980-ban átvette a vezetését, és nagy lendülettel látott munkához. Izgalmas házi versenyeket követően legjobb hallgatóink az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon (OTDK) már 1977-től megjelentek, 1979-ben az egri OTDK-n a 10 dolgozatból négyen díjazottak is lettek: különdíj oroszról (Szőke Katalin), III. díj biológiából (Velikov Anna) és két oklevél történelemből (Gáncsné Schubert Katalin és Müller Györgyi). 1981-ben pedig már 10 első – köztük földrajzból Makádi Mariann, aki később kollégánk lett, és ma is az ELTE-n tanít –, 8 második és 4 harmadik helyezettünk volt. Az 1983-as OTDK-n 4 első, 5 második és 4 kiemelt díjat szereztek a hallgatóink, a stilisztikai és nyelvészeti szakágban Antalné Szabó Ágnes ért el kiemelkedő eredményt (szintén oktatónk lett később, majd az ELTE docense). Más versenyeken is születtek szép eredmények, főleg a *Szép magyar beszéd* című, valamint különböző matematikai versenyeken. A magyar-történelem szakos Pentz Annamária 1978-ban Kazinczy-érmet nyert, de egy ilyen versenyen tűnt fel 1983-ban az akkor I. éves – későbbi televíziós, ma rádiós és szinkronszínész – Kocsonya Zoltán is. Még több sikert hoztak a különböző matematikai versenyek: 1976 és 1979 között Korándi József és Ledniczki Teréz több versenyen szerzett díjakat (előbbi tanárunk is lett), de később Ambrus Gabriella, Csapó Klára, Góhér Katalin, Henter Zsófia, Rubóczky György és Zimmermann Pál is szép sikereket aratott (Ambrus Gabriella szintén oktatónk lett, és ma is – Korándi Józsefhez hasonlóan – az ELTE-n tanít).

Természetesen a tanároknak példát kellett mutatni a tanítványok számára elsősorban a tudományos kutatásban és a szakmai közéletben való megjelenés tén is. Egy 1981-es – a tudományos munkáról szóló – beszámoló szerint 1976 és 1980 között 15 könyvet írtak és 14 könyvet szerkesztettek, fordítottak, 15 tankönyvet, segédletet publikáltak, 64 tanulmányt, cikket, recenziót jelentettek meg. Ebből csak az 1980/1981-es tanévben 7 könyv és 20 tanulmány, cikk látott napvilágot. A legeredményesebb a földrajz és történelem, kiemelkedően eredményes az orosz, jó és megnyugtató teljesítményt nyújtó a biológiai, irodalomtudományi, kémiai, marxizmus–leninizmus, matematikai, neveléstudományi, magyar nyelvi tanszéki csoport volt.

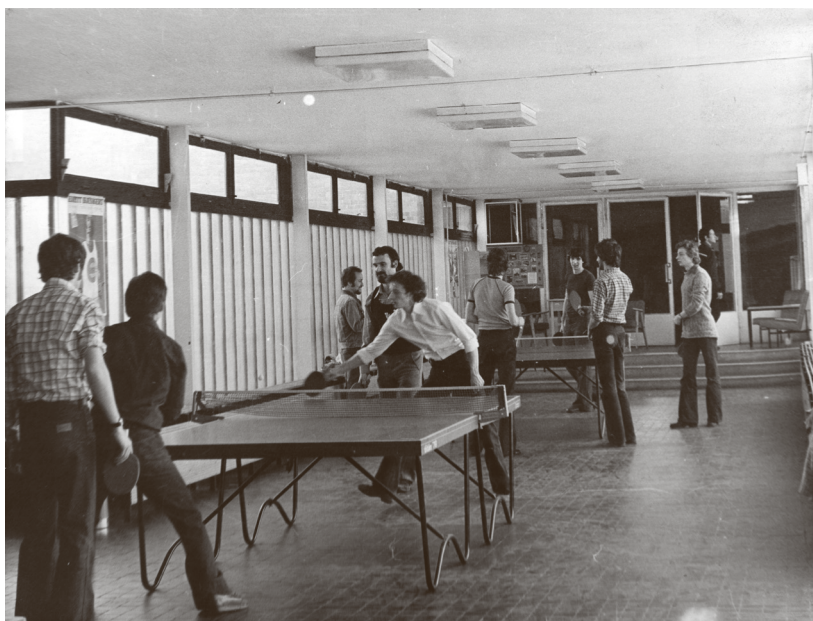
Viszonylag kiterjedt nemzetközi kapcsolatokkal rendelkezett a tagozat, amit persze meghatározott az adott társadalmi rendszer. Vagyis a szocialista országokkal létesített kapcsolatok jelentős előnyt élveztek. Természetesen az orosz szakos képzés kapcsán is legerősebbek a szovjet kapcsolatok voltak, de oktatóink hazánk hivatalos képviselőiként gyakran megfordultak több más szocialista országban is. Például Bencédy József Szófiában, az európai oktatási miniszterek tanácskozásán volt hivatalos küldött, Pálfalvi Józsefné előadást tartott a berlini Humboldt Egyetemen a komplex matematikaoktatásról, Eperjessy Géza részt vett a csehszlovák–magyar tankönyvi vegyes bizottság munkájában, majd egy bukaresti európai kollokviumon is, amely a helsinki határozatok tankönyvi végrehajtását célozta. Mérő József vezetője volt a magyar OPI-s delegációnak a varsói lengyel–magyar földrajztankönyv-egyeztetési tárgyalásokon, Hajdu Péter Romániában vett részt előadókörúton, Dukkon Ágnes a krakkói Jagelló Egyetemen volt két évig magyar lektor. Kapcsolatunk volt még számos más külföldi felsőoktatási intézménnyel: a rostocki, a greifswaldi egyetemmel, a drezdai, a magdeburgi és a potsdami főiskolával az NDK-ban, a katowicei és varsói egyetemmel Lengyelországban, a nyugatiak közül a részképzés kapcsán az angliai exeteri egyetemmel, a stockholmi, göteborgi és malmői pedagógiai főiskolával. Számos oktatónk fordult meg tanulmányutakon is az említett országokban.

Természetesen ekkor már nyugati országokba tett látogatások is viszonylag szép számban előfordultak a tagozaton. Bencédy József még a minisztérium képviselőjeként Párizsba és Belgiumba utazott, de Ausztriában is számos előadást tartott, akárcsak Eperjessy Géza a bécsi Collegium Hungaricumban vagy a sport (atlétika) vonalán Csutka István – aki korábban a magyar atlétaválogatott dobóedzője is volt – osztrák edzőtáborokban. Székely Jenő az NSZK-ban vett részt matematikai kollokviumon, Mann Miklós a dortmundi Rajna-Vesztfáliai Külügyi

Társaság és a flensburgi főiskola vendégelőadója volt. Budai Andrásné az Országos Oktatástechnikai Központ (OOK) képviselőjeként Svédország több városában tett látogatást az ottani oktatástechnikai képzést tanulmányozva.

Számos külföldi vendége is volt a tagozatnak. Protokolláris látogatók a Szovjetunióból (például a Kijevi Állami Egyetemről, a rigai főiskoláról), Kubából, NDK-ból és Vietnámból jöttek, de meglátogatta a tagozatot a brit kulturális attasé, a bécsi oktatási kormányzat képviselője, egy exeteri diákküldöttség és egy svéd pedagóguscsoport is. Az intézményközi kapcsolatok kialakítása a csepeli időszakban éppen hogy megindult, az oktatók és tanszékek közötti egyéni kapcsolatok viszont szépen alakultak, mint a korántsem teljes felsorolások is bizonyítják.

Hamar megindult a tagozat sportéletének a kialakítása, megszervezése is. Különösen aktuálissá vált ez a feladat, amikor a harmadik tanévben megkezdődött a testnevelés szakos hallgatók képzése is a tagozaton. Mivel csak tornateremmel rendelkezett a főépület, az első két évben a tagozat udvarán egy bitumenes kosár- és kézilabdapályát, valamint tenispályát sikerült kialakítani, emellett megállapodás született a csillagtelepi sportbázis használatáról. A szakos képzéshez sportlétesítmények egész sorát kellett biztosítani Csepelen és a főváros már részein. A XXI. kerületben a Papírgyár és Posztógyár sportpályáit, a csepeli stadiont, másutt pedig a Népstadion, az Olimpiai Csarnok, a margitszigeti Nemzeti Sportuszoda létesítményeit használták hallgatóink. Mindezek még decentralizáltabbá (és persze drágábbá) tették a TTK-s szakok miatt egyébként is szétszórt képzést. Mint már említettük, kosárlabda- és röplabdaszakosztály, atlétika, természetjárás, asztalitenisz, kézilabda, tollaslabda, tenisz, modern gimnasztika szakcsoport működött a tagozaton az 1977-ben megalakult Budapesti Tanárképző Sportkör keretei között Vámos Károly vezetésével. Jöttek az eredmények is: a férfi kosárlabda- és a női röplabdaegyüttes az NB II-be jutott, a női kosárlabdacsapat pedig Budapest I. osztályú volt 1982-ben, de ott voltak a Budapesti Tanárképző SK csapatai a kispályás labdarúgás és az asztalitenisz versenyein is. Különösen ez utóbbi sportág volt népszerű, a Tejút utcai épületnek a tornaterem előtti folyosóján felállított pingpongasztal órákőzi szünetekben ritkán álldogált kihasználatlanul.

14. kép: Asztalitenisz-nagyüzem a csepeli főépületben. Forrás: EKKE Fotótár

Fontos részét képezték mind a tanárképzésnek, mind az egészséges közösségteremtésnek a különböző – vízi és sí-, napközis és úttörő- – táborok, szakmai gyakorlatok (régészeti, közművelődési), tanulmányutak és kirándulások. A táborokat a tantervek zömmel előírták, például a vízi és sítáborokat a testnevelés szakosoknak, utóbbiak természetesen külföldi, nagyrészt lengyelországi és csehszlovákiai (Zakopane, Látky, a hajdani magyar Látka) helyszínekkel. Ugyanakkor a Testnevelés Tanszéki Csoport oktatói (például Sigmond András) a tagozat oktatóinak is szerveztek sítanfolyamokat, amelyek igen jó hangulatban teltek el. A vízitáborokat változatos hazai helyszíneken (Baja, Ráckeve, Kisköre, Siófok, Balatonfüred stb.) szervezték. A szakmai ismeretek bővítésére szolgáltak a tantervileg előírt gyár- és üzemlátogatások, tanulmányutak és többnapos terepgyakorlatok; ezek különösen a biológia, a földrajz, a fizika és a kémia szakos hallgatók számára voltak hasznosak, hiszen bejárhatták az országot, helyben tanulmányozhatták az élővilágot, a földtani feltárásokat, a felszínformákat, a gyárak, üzemek gyártási folyamatait stb. Ezek – különösen a földrajzi terepgyakorlatok esetében – mindig összekapcsolódtak a honismeret bővítésével is. Mindehhez saját kezelésben álló főiskolai autóbusz állt rendelkezésre, tagozati alkalmazású sofőrökkel (Losonczy Miklós és Mireider Géza személyében).

A tanulmányi kirándulások nem voltak kötelező jellegűek, de életre szóló élményt nyújtottak az azokon részt vevő humán szakosoknak (magyar, történelem). Ezek fő szervezője a történelmes Kalmár Árpád volt, aki az illetékes tanszéki csoportok más oktatóival (Katona András, Salamon Konrád, Závodszy Géza, Farkas Gyuláné, Gyurkó Lászlóné, Király Katalin) és szép számú hallgatóval bejárta nemcsak hazánk tájait, de – akkoriban óriási nevelőértékkel – a határon túli magyarlakta területek jelentős részét (Erdély, Felvidék, Kárpátalja). Különösen az erdélyi utak voltak tanulságosak, ezt mutatják a hallgatói visszaemlékezések is a kötet második felében. Ne feledjük, a kirándulások a Ceaușescu-diktatúra legsötétebb éveiben zajlottak le, és ezek a korántsem zökkenőmentesen lezajló látogatások – gyakran már a határellenőrzés megrázó élményeket hozott – különleges benyomásokat keltettek, ottani magyarokkal való csodálatos találkozásokkal, akik számára akkoriban még ritka vendégek voltak az anyaországi honfitársaik. Hasonló élményeket a Földrajzi Tanszéki Csoport is kínált, Simon Dénes és Horváth Gergely vezetésével nyaranként külföldi utakat szerveztek érdeklődő hallgatók számára Erdélybe, Bulgáriába, a mai Csehországba és az egykori NDK-ba.

5. Búcsú Egertől – A csepeli korszak értékelése

Csepeli tartózkodásunk utolsó évében – 1982 folyamán – az egyre erőteljesebben jelentkező fővárosi szaktanárhiány pótlására a minisztérium kérésére kidolgozott a tagozat egy tervet másoddiplomások képzésére. Mivel a leggyorsabb, de még eredményes képzési formát kellett kitalálni, ezért a hagyományos esti és levelező képzések közötti átmenetet alkotta meg a tagozat. Így született meg a 4 féléves, heti 10-11 órás, kétnapos képzési forma, a tanítóképző főiskolát végzetek számára egyszakos képzést kínálva. A tantervek kidolgozását Mann Miklós igazgatóhelyettes koordinálta a társadalomtudományok területén, Victor András a természettudományos szakok, Galicza János pedig a pedagógiai és gyakorlati képzés terveit gondozta. A Mezei Gyula művelődésügyi főosztályvezetővel való megállapodás alapján az indítandó szakokat és a felveendő pedagógusok névsorát a fővárosi főosztály javaslata alapján a minisztérium, illetve a tagozat határozta meg. Magyarból, történelemből, oroszból, matematikából, fizikából, kémiából, biológiából és földrajzból terveztük a képzést, amely az utolsó csepeli félévünkben indult, amikor már hivatalosan az ELTE kara lett a korábbi tagozat. 1983 februárjában kezdtük meg a tanítást 331 hallgatóval egyelőre magyar, történelem, orosz, matematika és biológia szakokon a Madách Gimnázium Barcsay ut-

cai épületében, mert ekkor már biztos volt, hogy a nyáron az új kar a VII. kerületi Kazinczy utcába költözik. A képzés koordinálója, vezetője Véghelyi Józsefné, a Marxizmus–leninizmus Tanszéki Csoport adjunktusa lett. Az I. félévet a beiratkozottak háromnegyede, 246 hallgató fejezte be sikeresen. Különösen orosz és matematika szakokon komoly tanulmányi gondok is felmerültek.

A Minisztertanács 1983. január 29-én hozott határozatot arról, hogy a csepeli kihelyezett tagozat az ELTE Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Karaként folytassa tevékenységét „*változatlan képzési rend*” szerint.²⁸ A döntést az egyetemen szenvedélyes viták előzték meg. „*A főiskolai kar létesítését vagy áthozatalát az egységes tanárképzési koncepció keretébe helyezték, ami sokakban az egyetemi képzés szintjének leszállítását, illetve annak veszélyét idézte fel. Viszont – elsősorban azok, akik azelőtt is tanítottak a tagozaton – a főiskolai kar munkájának további javulását várták az egyetemhez való kapcsolat tényétől.*”²⁹ Az fel sem merült, hogy mások a képzési célok és feladatok az általános iskolai és középiskolai tanárképzés esetében, de főleg, hogy eltérőek a tudósképzéstől. A cél az egységes tanárképzés „Eötvös-modelljének” kidolgozása lett. 1983. február 1-jén történt a táblacsere még a csepeli Tejút utcai korábbi tagozati campus épületének a homlokzatán. Az oktatók és hallgatók jelentős része nem is érzékelte a változást, csak a nyári, a belvárosi Kazinczy utcai új épületbe való átköltözéskor, amikor immár nem csupán Egernek, de Csepelnek is búcsút intettünk.

15. kép: Az ELTE ÁITFK Kazinczy utcai épülete. Budaházi László felvétele

28 A Minisztertanács 1001/1983. (I. 29.) számú határozata az Eötvös Loránd Tudományegyetemen Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar létesítéséről. Művelődési Közlöny, 27. évf. 4. sz. 298.

29 Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635–1985. Szerkesztette Sinkovics István. ELTE Egyetemi Tanácsa, Budapest, 1985. 369.

A közölünk 2024-ben eltávozott Hajdu Péter szavaival értékeljük a tagozat nyolcéves időszakát: „Visszatekintve csepeli korszakunkra: számunkra, akik a képzést képviselték ott, azon a helyen, számos kellemes és kellemetlen élményünk maradt, de közülük meghatározó élményként emelkedik ki az újat alkotás élménye és felelőssége. Nem minden pedagógusnak jut ki ilyen élmény: a tervezgetés, a harc, a próbálgatások, a nyilvánvaló értékteremtés öröme. Munkánkat naponta visszahúzta az egri anyaintézetől való függés, hiszen szellemi kapacitásunk nem indokolta ezt a furcsa kapcsolatot, az alapvető oktatási feltételek (épületek, kiszolgáló termek, létesítmények, felszerelés, műszerek) hiánya egyáltalán: a megalázó pénzhiány és [...] [a] többórás fárasztó utazás. Mégis: ez volt a 'hőskorszak', s a rá való visszaemlékezésbe azoknál, akik részt vettünk benne, feltétlenül vegyül egyfajta nosztalgia: noha sokak által lenézett, a hivatalosság által némileg degradált intézményben dolgoztunk, nekünk, a tanárképzés ügyét személyes értékrendünkben is preferáló, elhivatott pedagógusoknak ez a korszak jó mulatságnak, férfimunkának tűnt.”³⁰

A Csepelen történő „fészekrakás” hasznos volt abból a szempontból is, hogy a reménybeli önállósulás előszobájának tekintette mindenki, a főhatóság, Eger és a tagozat egyaránt. Ugyanakkor kiderült, hogy a 4-5 évi egri „felügyelet” utáni önállósulás terve kútba esett, mert a tanárképzésben az egységes képzés, szervezetileg pedig az integrálódás került napirendre. Csepelnek sem kellett igazán az intézmény, a létező szocializmus hanyatló szakaszában már kiüresedett a „munkáskörületnek főiskolát” jelmondat. Az egyre gyarapodó, a négy évfolyamon lassan 1000 főnél is több hallgatót foglalkoztató, másoddiplomás képzéssel bővülő tagozat bőven „kinőtte” a helyét, és az oktatók-hallgatók egységes vágya volt egy a főváros belső területén működő campus. 1983 elején alapvető változás következett be a tagozat életében, februárra karrá vált, majd az új tanévet már egy a főváros belsejében lévő erzsébetvárosi helyszínen kezdte. Az intézmény „gyermekkora”, a megpróbáltatásokkal teli csepeli korszak véget ért.

Áttekintésünket zárjuk a tagozat vezetőjének, Bencédy Józsefnek az értékelésével, amely bár hivatalosabb ugyan, de részben „rezonál” az előzővel: „Nekem és több kollégámnak a kezdés, az újat alkotás szépsége és felelőssége volt a meghatározó élményünk, az első években még a heti öt napon át folytatott tervezgetés és próbálkozások. Csepel, ez a külső kerület, lényegében munkáskörnyezet jó dajkának, adottságaival és kulturális szükségleteivel jó környezetnek bizonyult.

30 Hajdu Péter (2022): Intézményünk történetéből. Kézirat, 7.

Jóleső érzéssel gondolok vissza a Csillagtelep nyugalmára, 'ahol még a madarak is röpködnek' – szoktuk mondani...’’³¹

16. kép: A tagozat TFK-n megőrzött táblája. Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel, 1975–82) Facebook-csoport

*17. kép: Az „A” és „B” épület között. A csepeli tagozat főépületének belső tere.
Forrás: EKKE Fotótár*

³¹ Bencédy József (1990) 19.

18. kép: Vidám pillanatok. Diákrekter választása. Forrás: EKKE Fotótár

19. kép: A hajdani csepeli épület ma (Vermes Miklós Általános Iskola). Forrás: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel 1975–82) Facebook-csoport (Kazinczy Tamás)

II. EGRI EMLÉKMOZAIKOK

20. kép: Az egri Líceum, az egykori Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (ma Eszterházy Károly Katolikus Egyetem) főépülete. Forrás: <https://gordosdenes.hu/?module=56> (Letöltés: 2024. június 23.)

1. Cs. Varga István: Egri tanárságom aranymorzsája

1970 és 1973 között, edelényi gimnáziumi tanárként, a tanítás mellett *Németh László*t kutatva, róla egyetemi doktori, majd az egri főiskolán és a debreceni egyetemen kandidátusi disszertációt készítve éreztem meg: az irodalom a számomra *valóban* életformáló létértelmezés. Legnagyobb irodalmi élményem *Németh* életműve, és számos költő, író, főleg *Jeszenyin* és *Gárdonyi* műveinek ismerete. *Kalász László* költői munkássága is hathatósan segített abban, hogy az irodalom élni segítő, értelmiségi létemet formáló élményemmé váljon.

1973 szeptemberétől 1978 őszéig az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Irodalomtörténeti Tanszékén tanársegédként, majd pedig adjunktusként tanítottam. *Nagy Sándor*, a *Gárdonyi*- és *Remenyik Zsigmond*-kutató irodalomtörténész volt a tanszékvezető. Számos kedves kollégám közül most csupán *Lőkös István* emlékét idézem fel vázlatosan hiányosan.

A „hidépítő” irodalomtudós: dr. Lőkös István

Lőkös István (Eger, 1933. november 10.) magyar irodalomtörténész, szlavista, nyugalmazott egyetemi tanár, az irodalomtudomány kandidátusa (1984), majd doktora (1995). A Zágrábi Egyetem Hungarológiai Tanszékén vendégprofesszor. A Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Bizottságának tagja. A Horvát Tudományos Akadémia levelező tagja. (Wikipédia)

Dr. Lőkös István 2023. november 10-én töltötte be életének 90. esztendejét. Negyedszázadon át tanított az egi tanárképző főiskolán. Öt éven át kollégája lehettem. Egri otthonában most is a közép-európai népek közötti létfontosságú megismerés, megértés szellemében munkálkodik csűrbe gyűjtő tervein. Fő kutatási területe a magyar felvilágosodás irodalma, a magyar és a délszláv kultúra, irodalmi kapcsolatok, találkozási pontok, a horvát, szerb és szlovén irodalmak története. Különösen *Gundulić*, *Katančić* és főképpen *Krleža* munkásságát vizsgálta behatóan. A Németh László-i „tejtestvérek” eszméről a legteljesebb tanulmányt publikálta.

Miroslav Krleža Rilke mellett Adyt jelölte példaképének, Németh pedig Krležát nevezte mesterének a közép-európaiságban. Ahogy Németh írja: „...nem egy anyától lettünk, de egy sors tejét szíttuk. Ez a közös tej üt ki történetünk, társadalmunk és politikai küzdelmeink hasonlóságában. (...) a Duna-kárpáti népek sorsában (...) még a nagy dátumaik, a nagy politikai és irodalmi szerepeik is csaknem ugyanazok”.¹

Felismerte, hogy egymás megismerésében elmaradtunk. A tájékozatlanság „érdekeink ellen való tudatlanság”. Krleža *Glembay*-ciklusában közép-európai sorsközösség tárul elénk: „*A monarchia: a magyarságból és a magyarság ellen is kitermelt egy csomó Glembayt és ezek itt vannak, a glembayzmus tovább él (...). Magyar vezető réteg és nép viszonya azért más, mint a franciáé vagy németé, mert ez is Glembay-föld*”.²

Összetartó erő volt és maradt a kereszténység, a Jézus-eszmény és a Mária-tisztelet. Líránk, amint a lengyeleké és horvátoké is, Mária-énekekkel kezdődik. Csodálatos ikerpár a *Boldogasszony Anyánk* és a lengyel *Bogurodzica*, az ősi lengyel himnusz. A szlovákoknál a *Fájdalmas Anya* tisztelete igen népszerű. A horvátok Jézust és a Szűzanyát együtt üdvözlik: *Hvaljen Isus i Marija!* (Dicsértessék Jézus és Mária!).

1 Németh László válogatott művei II. Magyar remekírók. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981. 925.

2 Uo. 926.

Krleža életútja Zágrábot, Pécsét és Budapestet köti össze. Lőkös István Eger, Debrecen és Zágráb között képez hidat. *A horvát irodalom története* (1996) című első magyar nyelvű szintéziséért 1997-ben elsőként neki ítéltek oda a Davidias-díjat. Megbecsülését három *Davidias-díj*, egy *INA-díj* és a *Horvát hajnalcsillag érdemrend Marko Marulić arcképével* kitüntetés bizonyítja. Teljesítette küldetését, amire Krleža is biztatta: „*Ne feledje, (...) közöttünk csak egy patak folyik, mégpedig a Dráva, s a Dráván nem nehéz hidakat építeni...*”.³

Utószó mogyoróhéjban

Az egri tanárképző főiskolán egy éve tanítottam, amikor *Iglói Endre*, a debreceni egyetem intézetvezető professzora, a debreceni egyetem Orosz Irodalomtörténeti Tanszékére hívott. Őszintén válaszoltam neki az első, majd két év múlva a második hívására is: „*Nagyon szeretem a magyar irodalmat tanítani és kutatni is.*” 1978 elején harmadszor is hívott. A tavaszi szemeszterben hetente tartottam irodalomtörténeti szemináriumokat. Amikor Iglói felajánlotta, hogy átvesz státuszba, közöltem vele: „*Áprilisban országos Németh László diákköri találkozót szervezek Egerben, a főiskolán.*” Erre azt válaszolta: „*Akkor majd szeptembertől...*”

A Puskintól Jeszenyinig tartó irodalomtörténeti periódus irodalmát taníthattam. Iglói Endre ahhoz is hozzájárult, hogy részt vehessek a miskolci *Napjaink* című irodalmi havilap szerkesztőségében, és *Németh László* életművét továbbra is kutathassam.

Iglói Endre a Németh László és az orosz irodalom témakörű konferenciát – amelyre 1983. március 29-én került sor – is támogatta, az egyetemen meg is nyitotta. Előtte még *Kiss Ferenc* elé sietett, és az egyetem főbejáratánál megölelték egymást. (Az a *Kiss Ferenc* elnökölt és mondott zárszót, akit 1956-ban az egyetemről egyenest a börtönbe vittek.) Székesfehérvárról Bakonyi István is előadónk volt. *Grezsa Ferenc* és *Sipka Sándor* tanár úr Hódmezővásárhelyről érkezett, hogy részese legyen ennek a korabeli „tűrt és tiltott” határán szervezett Németh László-rendezvénynek.

1983 decemberében az Akadémián védtem meg Németh regényeiről készített kandidátusi disszertációm. *Czine Mihály* javaslatára, *Király István* támogatásával, *Bencédy József* főigazgató meghívására lettem az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának a tanára. Döntésem előtt kikértem *Iglói Endre* véleményét.

3 Mirosław Krleža testamentuma, 1981. augusztus 8.

Azt válaszolta: „*A helyedben, ha ezek az emberek hívnának, igent mondanék*”. Búcsúzáskor pedig hozzátette: „*Tudjad, előttem az ajtó mindig nyitva áll*”.

Amikor az ELTE TFK-ról habilitációra visszatértem a debreceni egyetemre, Iglói Endre nyitott ajtóval várt. Időközben nyugdíjba ment, de *Hajnády Zoltán*, tanszékvezető utóda átadta tanszékvezetői szobáját a védést követő ünneplésre. Felejthetetlen emlék: *Jáki Sándor Teodóz* bencés tanárom is eljött Győrből. Edelényből pedig – három évig tanítottam az ottani gimnáziumban – jelen volt *Slezsák Imre* könyvtárigazgató és *Béres János* egykori népdalgyűjtő kollégám is.

Mindmáig lélekellátó élmény számomra annak a közös éneklésnek, dalos szeretetlakomának az emléke, amelyen diákkorom debreceni barátai, tanártársaim, *Bertha Csilla, Bertha Zoltán, D. Molnár István, Görömbei András, Hajnády Zoltán, Imre László, Lévai Béla, Lieber László, Jagusztin László, Joóné Matyi Anna, Márkus Béla* és mások is megtisztelték habilitációmát. (Az 1924. augusztus 27-én Balmazújvárosban született Iglói Endre professzor úrtól egy évvel később, 2001 szeptemberében búcsúztunk a debreceni sírkertben.)

Az 1983-ban létrehozott ELTE TFK felsőoktatási intézményben az 1984-es őszi szemesztertől tanítottam. A 2003-ban megszüntetett TFK-ról kerültem át az ELTE BTK Kultúra- és Irodalomtudományi Intézetébe. Innen mentem nyugállományba.

2. Milkovits István: Egri emlékeim

Alig múltam 30 éves, amikor úgy hozta az élet, hogy a felsőoktatásba kerültem. Számomra akkor új és ismeretlen feladat előtt álltam, amely feladat a tanárképzés volt. Leendő biológia szakos tanárokat kellett növényrendszertanra tanítanom. A rendszertan szakmai területe nem okozott problémát, hiszen korábban olyan helyen dolgoztam botanikusként, ahol kiváló mesterek gondolkodó szemléletét tudtam elsajátítani. Ez a munkahelyem a Természettudományi Múzeum Növénytára volt.

A hírhedt Rákosi-korszakban megtörtént az egyetemek, no meg az egész tudományos élet „proletarizációja”. Eltávolították a korábban kiváló színvonalon munkálkodó professzorokat – meg a tudós kutatókat –, és helyükbe olyan személyeket helyeztek, akik megfeleltek az akkori politikai elvárásoknak. Az Akadémia elnökét (Kodály Zoltán) egy Moszkvából ide került orvossal (Rusznayk István) cserélték fel. A főtitkár (Szent-Györgyi Albert) külföldre távozni kényszerült. *Gimesi Nándor* professzort egyetemi dolgozószobájában verték halálra

az ávósok, másokat meg olyan munkahelyekre irányítottak, ahol nem „destruálhatták” az ifjúságot. Így került számos világszínvonalon dolgozó tudósunk meg tudós tanárunk a múzeumokba, a könyvtárakba vagy – akinek szerencséje volt – a viszonylag zártan működő kutatóintézetekbe (már aki nem a börtönbe).

Az egyetemen szerencsém volt, mert olyan tanárok kedveltették meg velem a botanikát, mint *Simon Tibor* (későbbi neves professzor), *Horánszki András* (későbbi Pro Natura díjas docens) és *Gracza Péter*. A Növénytárban pedig ott volt *Ujhelyi József*, *Tóth Sándor*, *Csapody Vera*, no meg a máig világhírű *Andreánszky Gábor*, a közismerten híres Veres Pálné unokája. Így hát – köszönhetően a felsorolt mestereimnek – a növénytanoktatás szakmai részével rendben lettem volna. „De” a tanárképzésben – úgy éreztem – pedagógiai és főleg módszertani munkálkodásra is szükség van. Van ugyan tanári oklevelem – biológia-kémia szakos –, de pedagógiai ismereteim szintje kevés lett volna, ha...

Mielőtt egyetemre kerültem, műszerész szakmunkásként dolgoztam a Gamma gyárban. (Egyházi gimnáziumban érettségiztem, ezért csak nagyon bonyolult módon kerülhettem tanári szakra.) Volt ott két segédmunkásom, két hölgy – az egyik a munkagépemet takarította (pontosabban tisztán tartotta), a másik helyembe hordta azokat a nyersanyagokat, amelyekből az alkatrészeket készítettem. Mindkettő kiebrudalt apáca volt, egyikük matematika-fizika, másikuk magyar-német szakos tanár. Sokat beszélgettünk, és amikor nyilvánvalóvá vált, hogy én is tanárnak készülök, feltámadt bennük egykori hivatásuk, és egyébről sem esett szó közöttünk, mint a tanári munkáról. Mire egyetemre kerültem, már szinte kész „pedagógia szakos” vált belőlem.

Ilyen előzmények után érkeztem meg az akkor Ho Si Minh-ről elnevezett egri főiskolára adjunktusnak. A kollégák nagy szeretettel fogadtak. Egy olyan tanszékre, ahol a kiváló *Suba János*, *Juhász Lajos* és *Kiszelyné Vámos Anna* úgy tekintettek rám, mint régi barátjukra. Az akkori tanszékvezető, *Pócs Tamás* – aki valójában régebbi jó barátom volt – nem volt közöttük, mert mint vendégtanár éppen Tanzániában tartózkodott. A kisegítő személyzet tagjai (laboránsok, adminisztrátor) szintén úgy fogadtak, hogy örömmel tartózkodtam közöttük.

Aztán 1971 szeptemberében eljött a tanévkezdés. Meglehetősen meglehetősen programmal, hiszen akkor volt az első vadászati világkiállítás Budapesten, amelynek TIT-pavilonjában én gondoztam a *Természetvédelem* című programot. Emellett volt egy botanikai témájú akadémiai kiküldetésem Jerevánba, és nyakamon volt az első növényrendszertan előadás is. Mindezeket azonban sikerült valahogyan összehangolnom.

Vonattal utaztam Egerbe. Egész úton az járt a fejemben – amire hetek-hónapok óta készültem –, hogyan tudok majd egy tantárgyat oly módon vezetni, hogy az a lehető legmagasabb tudományos-szakmai szinten legyen úgy, hogy – mivel általános iskolai tanárok képzéséről van szó – azt hallgatóim a lehető legalacsonyabb szintű, de a legmagasabb színvonalú módszertani formában sajátíthassák el.

A rendszertan – mint tantárgy – a tanterv szerint kétfelé tagozódott: volt külön növényrendszertan és külön állatrendszertan. Állatrendszertanos kollégám *Vajon Imre* volt. Vele nem tudtam az elképzelésemet összehangolni, ő másképpen fogta fel a rendszertant, mint ahogyan azt én Ujhelyitől meg Andreánszkytól tanultam. Így hát magamra maradtam a növényrendszertannal. Ezt már nekem kellett, részben a tantervi előírás, részben a saját felfogásom szerint megoldani. A tanterv alapján a növényrendszertan is kétfelé tagozódott: elméleti (rendszerelmélet és evolúciótörténet; megjegyzendő, hogy *Fejlődéstörténeti növényrendszertan* volt a Soó Rezső-féle tankönyv címe), valamint gyakorlati (fajismeret, társulásismeret) részekre bontva. Jómagam – nagyon hiányolva az általános iskolában szerintem nélkülözhetetlen tantárgyon belüli és tantárgyak közötti koncentrációt – kiegészítettem ezt még az ilyen koncentrációs összefüggések kifejtésével is. Ahol csak lehetett, érzelmi motivációt is alkalmaztam: ilyen volt az audiovizuális szemléltetés (diakoncertek) meg a tudománytörténeti beszélgetés. Elvégre egy biológia szakos tanárnak nemcsak azt illik tudnia, hogy ki volt *Kitaibel Pál*, *Borbás Vince* vagy *Tuzson János* (ők ugyanis jeles botanikusok), de az orvos Semmelweis Ignác vagy az őslénykutató *Nopcsa Ferenc* munkásságát is úgy kell ismernie, hogy annak jelentőségét a gyerekek számára érdekes módon tudja átadni. Nem is szólva a világnézetet adó és formáló filozófiai kérdésekről, mint *Darwin*, *Häckel* vagy éppen *Liszenko* története.

Aztán következtek a gyakorlatok. Ezeket akkoriban szokatlan módon vezettem. Nem a tanteremben ülve, herbáriumi lapok szárazra préselt növényeiről tanultuk a fajismeretet, hanem tanulmányi sétára mentünk. Élő növényeket a természetben (vagy a Népkert parkjába ültetve), élőhelyükön próbáltunk felismerni. Kezünkben a növényhatározó könyvvel (*Jávorka Sándor: A magyar flóra kis határozója*) jártuk a természetes élőhelyeket (Szépasszony-völgy és az oda vezető út menti növényzet, a Leányka út feletti mezsgyék). Sokat segített a *Suba János* által telepített – akkor még Egerben nagyon is új – botanikus kert.

A növényismeret dolgában óvatosnak kellett lennem. Minden gyakorlatunkon sok-sok (néha száznál is több) fajjal találkoztunk. A hallgatók befogadóképessége azonban véges volt, 1-1 gyakorlati sétán 10-12 fajnál többet nem tudtak meg-

tanulni. Én lubickoltam a bőségben, ők viszont alig-alig győzték megjegyezni, hogy melyik növényt milyen levélalakról, levélállásról, a fákat kérgükről, a virágzó példányokat virágszerkezetükről lehet felismerni vagy a határozókönyvből meghatározva a nevüket megtalálni.

A természetben élő növények persze nem egyenként álldogáltak az árokparton. Így a társulásismeretet minden különösebb előkészület nélkül össze tudtam vonni a fajismerettel, és ez egyben kiváló módszertani alkalom volt a tantárgyon belüli koncentráció megvalósítására is. A hallgatók szóról szóra „kenték-vágták” azt a Tuzson-idézetet, amellyel új tudományterületet alkotott a maga idejében (ez a cönológia): *„Az erdő nem fák és cserjék véletlenül szedett-vedett halmazata, hanem törvény szerint együtt élő fajok szövetkezete”*.

Más kérdés volt a tantárgyak közötti koncentráció vagy – ahogy később nevezték – koordináció. Iskolai hospitálásaimon tapasztaltam, hogy amit a gyerekek például történelemből tanultak, arra biológiaórán egyáltalán nem is gondolnak. Ezt a problémát lehetőleg tréfás kérdésekkel, könnyed logikai feladatokkal próbáltam a hallgatóim fejében megoldani. Például megkérdeztem, hogyan ette Mátyás király a krumplit, sültve vagy főzve. Természetes, hogy erre nem volt válasz, ugyanis ilyenféle tananyag nincs. Azt viszont tanulták történelemórán, hogy Mátyás király 1490-ben meghalt, és azt is, hogy Amerikát Kolumbusz Kristóf 1492-ben fedezte fel, biológiaórán pedig meg azt, hogy a burgonya Amerikából került Európába. Hogyan lehet ezeket az ismereteket hasznosan összekapcsolni? Nos... számos ehhez hasonló problémával találkoztam, hogy amiről az egyik órán szó volt, arra a másik tantárgy óráján senki se gondolt. Pedig a műveltség egyik alapja, hogy hasznát vegyünk az ismereteinknek!

A rendszertan gyakorlatok befejezése a tanév végi terepgyakorlat volt. Ez tantervi előírás, autóbusszal többhetes országjárásra mentünk, és egész napi elfoglaltságunk csakis tanulmányi sétákból állt. Ezután következett a rendszertan szigorlat. Itt a vizsgázó hallgatóknak be kellett bizonyítaniuk, hogy tudják és ismerik az előírt tananyagot. Hogy a növényeket valóban ismerik, azt egy saját herbárium bemutatásával kellett igazolniuk. (Akkor még a természetvédelmi törvény nem tiltotta a növények szedését és ezekből gyűjtemény készítését, ezért lehetett a préseltnövény-gyűjtemény tantervi előírás.)

Számomra a vizsgáztatás lelkiismereti terhet jelentett. Az világos volt számomra, hogy nem minden diák tudja a vizsgaanyagot egyformán. De hol van az elégséges és az elégtelen határa? Nyögdécselve, fülig vörösen, zavarban valami kijön belőle – akkor milyen jegyet kapjon? Legyek „rendes”, és engedjem át? Az-

tán mit fog ehhez szólni majd két-három év múlva az akkor még működő szakfelügyeleti rendszer? Mi lesz, ha elvégzi a főiskolát, de olyan szinten, hogy nem tud belőle megélni? Vagy buktassam meg akkor is, ha kicsit ugyan jobb az elégséges minimumnál, de jobb, ha rákényszerítem arra, hogy alaposabban megtanulja, mert akkor jobban is fogja a tudását használni? Ehhez bizony jól kell ismerni a hallgató személyiségét. Ha egy kiváló képességű diák csak közepes szinten tudja a rendszertant – hát... akkor tanulja meg jobban. A gyengébb képességűt meg alázzam meg azzal, hogy nyíltan butává kiáltom ki?

Egyáltalán, mi az, hogy képesség? Ezt a szót gyakran hallottam a pedagógia szakos kollégáimtól, de arról bizony sohasem tanultam az egyetemen sem, hogy a képességnek kétféle szintje van. Nem mindegy, hogy képes vagyok-e arra, hogy megtanuljak zongorázni (potencia), vagy arra, hogy eljátsszak egy zongoraversenyt (doktuszt). Ennek bizony alaposan utána kellett járnom és a vizsgákon tudatosan alkalmaznom. Eredményeként, aki nem érte el a potenciájától várható doktuszt, azzal szemben szigorú voltam, aki viszont gyengébb potenciával rendelkezett, attól elég volt a kötelező tananyag lexikális ismerete.

A munkaköri kötelezettségnek számító oktatómunka mellett más tanárképző munkát is végeztem. Elvállaltam a Tudományos Diákkör vezetését is. Ide bármilyen évfolyamos hallgatók beléphettek. Jöttek is azok a lelkes ifjak, akik többet akartak kapni, mint az előírt tanulmányi kötelezettség. Foglalkozásaink olyanok voltak, mint egy klubdélután vagy talán inkább mint egy klasszikus kávéházi pletykaest. Magunk között úgy emlegettük: „*megyünk dőzsölni*”. Főztünk magunknak teát, ettünk kekszet vagy nápolyit – néha lángolt kolbászt nyers petrezselyemmel –, közben komolyzenét hallgattunk, annak tartalmát és esztétikai jelentőségét megbeszéltük, no meg volt ott bőven pedagógiai meg társadalomelméleti téma is. Elvégre polgári értelmiséget próbáltunk képezni, és az értelmiségi lét alapja a széles látókörű világnézet, az ép mentalitás, szóval a műveltség. Megbeszéltük, hogy az emberi kultúra etnikumfüggő. Hogy szellemi meg testi részből áll, így a mi kultúránk része kell hogy legyen szellemi oldalon a tudomány meg a művészet, testi oldalról meg a sport. Igen, a sport is a kultúra része, amelyet az agresszív üzleti szellem napjainkra – ez a hetvenes évek – nagyon elrontott.

Módszertani töprengéseim közben figyelgettem, hogy mely tantárgy tanárai fogják fel jobban, és melyek kevésbé a szakmethodikai munkát. Úgy láttam, a testnevelők legtöbbször kimondottan rosszul végzi ezt a munkát, mert óráikon testnevelés helyett sportoktatás folyik. Beszélttem olyan igazgatóval, aki büszkén

dicsekedett azzal, hogy „*a mi iskolánkban sokéves, kiváló hagyománya van a kosárlabdának*”. No igen, lehet, hogy ezzel szép és látványos eredményeket tudnak elérni, de vajon hány vívót vagy ejtőernyőst hagynak veszni? Sose juthat el a doktus szintjére az, akinek a potenciája nem a labdapattogatásra áll be. Egyetlen olyan „*tesis*” kollégával sem találkoztam, aki a testi kultúrát összekapcsolta volna a szellemi kultúrával. Például a kifinomultan szabályozott testmozgást a zenével. Pedig hát ilyen a műkorcsolya is, a művészi torna is, meg a tánc ezerféle változata is.

Engem – rendszertanoktatási munkámat is beleértve – közvetlenül is érintett, amit a matematika-módszertan alkalmazásában tapasztaltam. „*Matekos*” kollégáim matematikát tanítottak – mintha matematikusokat képeztek volna –, és szinte egyáltalán nem fektettek súlyt arra, hogy a matematikát eszközként használják a matematikus szemléletű logikus gondolkodás kifejlesztésére. Érettségizett hallgatóim igen nehezen értették a rendszertan logikáját, pedig az a gondolkodásmód, amely itt szükséges, nagyon analóg a matematikával. De ugyanezt tapasztaltam más egyetemek rendszertanoktatóinál is. Szinte csak a felsorolás szintjéig jutottak el, munkájukból teljesen hiányzott a matematikai gondolkodásmód. Hogy fogja megérteni a genetikát az, aki a Pitagorasz-tételt ugyan megtanulta, de a logikáját nem érti? Egyszer egy társaságban – amely főleg első osztályú labdarúgó-játékvezetőkől állt, köszönhetően annak, hogy jó barátom volt Bauer Károly futballbíró – azt merészeltem mondani, hogy ha edző lennék, első kérdésem az volna a focistáimhoz, hogy „*hányasod volt matekból?*” Hangoosan felhőrdülve tiltakoztak, „*hogy, de miért? Mi köze a sportnak a matematikához? Az nem lehet, hogy csak matektanárokból álljon a fociválogatott*”. Hát... feleltem én, „*hogy a pályán ne csak futni, de gondolkodni is legalább olyan gyorsan tudjon, mint az ellenfele*”.

Volt két olyan klubtagunk, akik eljutottak arra a szintre, hogy diákköri munkájukat tanszékünk – azaz a főiskola – benevezte az Országos Tudományos Diákköri Konferencia (OTDK) versenyére. Első alkalommal Kovács Margit, akkor harmadéves biológia-mezőgazdaságtan szakos hallgatónk vett részt a Pécsen rendezett versenyen, ahol kiemelt első díjat nyert *A tulipán* című lecke módszertani feldolgozásával. (Később kollégám lett az ELTE TFK Biológia Tanszékén.)⁴

Az OTDK versenyeket általában kétévenként szokták megrendezni. Éppen ekkor, számunkra váratlanul, a következő évben is volt OTDK Szegeden. Kovács

4 Szombatiné Kovács Margit visszaemlékezését lentebb tartalmazza a kötet.

Margit ekkor negyedéves volt, de ismét beneveztük. Témája a megtermékenyítés genetikai folyamatának módszertani feldolgozása volt. Ismét kiemelt első díjat nyert. (Nem tudom, hány olyan egri hallgató van még, aki kétszer nyert első díjat az OTDK-n.) Én ezen a versenyen eredetileg *Gergely Magdolna*, akkor harmadéves hallgatót szántam elindítani. Témája a fejlődéstörténeti rendszer – azaz a növényi evolúció – módszertani feldolgozása volt. Elkészítettük a „pókhálónak” becézett szemléltető eszközt. Ő is kiemelt első díjat nyert. (Nem furcsa? Ugyanazon a versenyen két első díj – mindkettő egri diák.) A következő versenyt Egerben rendezték. Azt *Kordos László*, egy volt egri diák – akkor a debreceni egyetem hallgatója – nyerte. (Később a paleontológia neves tudósa lett belőle.)

Tanszékünknek nemzetközi kapcsolatai is voltak. Vietnámból két kolléga látogatott meg bennünket. Őket országos „terepgyakorlatra” vittem. Végigjártuk az egyetemek és főiskolák növénytani tanszékeit meg az ország botanikai intézményeit (Vácrátót, Tápiószele, arborétumok és kertek). Mindenütt hamisítatlan kommunista állelkedéssel közölték, hogy ők a Ho Si Minh főiskola vendégei.

Hallgatói csereprogramot szerveztünk a csebokszári főiskola növénytani tanszékével. *Suba János* kollégámmal fogadtuk az ottani csoportot Ruszanov professzor vezetésével, és mi is voltunk – néhány hallgatóval – Csebokszáriban. Közben értékes szakmai tapasztalatokat szereztünk.

Egerben ismerkedtem meg *Rockenbauer Pállal*. Ő barátságban volt *Pócs Tamással*, és amikor a *Másfél millió lépés* című filmjére készült, Pócs Tamást kérte fel arra, hogy legyen a filmsorozat botanikai szakértője. Ám mivel Pócs Tamás Tanzániába került, én lettem a „Roki csapat” botanikusa. Ettől kezdve számos TV-film szakértőjévé váltam, *Gyenes Károly*, *Szabados Tamás*, *Sáfrány József* és más tévések filmjeiben vettem részt. Szabados Tamás két sorozatában (*Nekem ne lenne hazám* és *Ez is Magyarország*) egy-egy saját filmem (*Pilisi len és Magyar kikerics*) is készült. Mindkettő nívódíjas lett, de a nívódíjat nem Szabados Tamás, nem is én kaptam meg, hanem a Magyar Televízió.

Tagja voltam a MTA Természetvédelmi Bizottságának. Megszerkesztettem a *Természetvédelem szaktudományos alapelvei* című szakmai összefoglalót, amelyet az Akadémia elfogadott, a két társelnök – *Balogh János* Kossuth-díjas akadémikus és *Rakonczai Zoltán*, a Természetvédelmi Hivatal akkori elnöke – pedig hatékonyan alkalmazta. Tagja voltam az Országos Akkreditációs Bizottságnak is. A nyíregyházi meg a szekszárdi főiskolák akkreditációjában vettem részt. Volt egy ma már komikusnak tűnő esemény is Egerben. Meglévő egyetemi diplomám mellé szereztem ugyanis még egy másikat is, el kellett végeznem a „foxi-ma-

xit”.⁵ Itt előadói oklevelet kaptam, úgyhogy akár ma is elmehetnék bárhová marxizmus–leninizmust tanítani.

Mindezek – és még sok más – szép emléket jelentenek számomra. Néha eszembe jutnak olyan emlékek is, amelyekre nem gondolok szívesen. Volt Egerben – és aztán Budapesten, amikor az egri főiskola csepeli kihelyezett tagozatára kerültem – néhány olyan konfliktusom, amelyekbe akaratomon kívül kerültem. Sok évszázados és a társadalom minden területén előforduló jelenség, hogy bizonyos „buta emberek tudóssá képezik magukat”. Ezeknek – többnyire valóban – jelentős tárgyi tudásuk van, de lényeglátás, következtetőképesség és judícium híján nem tudnak vele mit kezdeni. Így hát nem teljesítmény elérésére, hanem karrierépítésre, pozíciószerezésre használják. Aztán jaj annak, aki kifog egy ilyen főnököt. Ha intelligencia dolgában alatta vagyok, akkor részben szerencsém van, mert támogat. „*Ez olyan okos ember, hogy már majdnem annyit tud, mint én.*” Csupán arra vigyáz, hogy nehogy elé kerüljek a ranglétrán. De ha intelligensebb vagyok nála? Hát az borzasztó. Tűzzel-vassal akadályozza, hogy eredményesen dolgozzak, mert „*ez olyan ostoba, hogy amiket mond, azt még én sem értem.*” Ha mégis sikerül valahogyan eredményre jutnom, akkor azt sajátjának tekintve arra használja, hogy megéljen belőlem. Ezek a harsány szellemi törpék juttatták boldok házába *Semmelweis Ignác*ot, akadályozták *Karl Landsteiner* Nobel-díját (30 évvel a felfedezése után egy másik főnöke terjesztette fel), és tették tönkre anyagilag *Ziegler Sándort* (Gárdonyi Géza apját). És... akár meg se említsük *Konrad Röntgen* tortúráját.

Legtöbb bajom abból fakadt, hogy nem feleltem meg az akkori politikai elvárásoknak. Konzervatív revizionistának tartottak. Persze nem úgy fogták fel ezeket az erkölcsi normákat, mint ahogyan én azokat családi neveltetésem révén megéltem. A konzervativizmust én még úgy ismertem, hogy a „*járt utat a járatanért el ne hagydl!*”. Hogy addig ne dobd el a jól bevált régít, amíg be nem bizonyosodott, hogy az új jobb annál. A konzervativizmus a haladás záloga, hiszen ha valami eddig jól működött, az – ha bevezetem az újat – ezután még jobb lesz. Mert a jót váltom fel a még jobbal. Ezzel szemben a forradalmi újítás nem mérlegel, hanem selejtez. Ami régi, az mehet, ami szokatlan, az hadd jöjjön. Akkor is, ha nem működik. A konzervativizmus emelkedett erkölcsi tartalmát nem ismerők előszeretettel ránk fröcskölik a maradiság megbélyegző foltját.

5 Az akkori állampárt által működtetett Marxista–Leninista Esti Egyetem „beceneve” volt.

A revizionizmus az én emlékeim szerint így szól: „*Isten a megtérő bűnösnek szívesen megbocsát*”. Azaz vizsgáljuk felül tetteinket, revideáljuk eredményeinket. Ha hibáztunk, lássuk be a hibát, tegyük jóvá az okozott kárt! A hibás lépés következményeit hársuk el! Aki ezeket elmulasztja – bűnös. Aki szándékosan áthágja – bűnöző. A kommunista felfogás szerint azt kell bűnözőnek tekintenünk, aki tudja, hogy mi a revizionizmus. (Itt nem a Trianont elítélő felfogásról van szó.) Azaz: a revizionizmus – bűn, a szándékos károkozás – ügyesség. Ügyesség? Vajon hányan szoktak elgondolkodni azon, hogy mikor tisztességes és mikor tisztességtelen, erkölcstelen dolog az ügyesség? A habilis ember nem azonos az álnokkal, a „*túljárók az eszedet*” típusú, tisztességtelenül gondolkodóval.

Alig-alig találkozom olyan emberrel, aki ismerné az organizticizmus fogalmát. Azt jelenti, hogy a szervesen összetartozó dolgokat nem szabad erővel szétválasztani, az össze nem illőket pedig nem szabad erőszakkal egybekényszeríteni. Az egyházban ez az elv akadályozza a válást is, meg a kényszerházasságot is. Családok elszakítása, országok szétdarabolása, az etnikai összeférhetetlenség semmibevétele a politikusok bűne az organizticizmus elve ellen. Ennek áthágásával jöttek létre a tsz-ek, így centralizálták a községeket és „integrálták” az iskolákat, segítettek elnépteleníteni falvakat. A magyar nép szelleme a több mint egy évezred alatt szervesen összeforrt a kereszténységgel. Aki ezt szétválasztotta – és ma is szétválasztva tartja –, bűnöző. Vétkezik az organizticizmus normája ellen. Aki beletörődik, szintén bűnös. Mert az erkölcsi középút, az erkölcsi jó ellen háromféle módon lehet vétkezni: túlhajtással, ellene tevással és mulasztással.

Problémát jelentett az akkor háromféle pedagógiai alapelv összemérése is. Akkoriban az elfogadott és erőszakkal ránk kényszerített pedagógia a Makarenko-féle standard volt, melynek lényege a nivellálás, vagyis hogy a különböző képességű gyerekek ugyanolyan tudással fejezzék be az iskolát. „Eredményeként” az osztályok szellemi teljesítőképessége a leggyengébbek szintjére süllyedt.

A másik – amiről a hivatalos tananyagismeretben ugyan szó esett, de nem tulajdonítottak neki jelentőséget – az angolszász rendszer volt, az egymesteres képzés, vagyis a tutor-mentor rendszer. Nálunk a magántanulók számára ennek évszázados hagyománya volt, főleg az arisztokraták körében (például Perczel Mór nevelője Vörösmarty Mihály, Tisza Domokos nevelője Arany János, Habsburg Ottó trónörökös nevelője előbb Zsámboky Pál, később Ady Lajos – Ady Endre öccse – volt).

Amit viszont tűzzel-vassal elleneztek, az ún. porosz módszer. Hogy miért ellenezték, azt máig sem tudom. (Igaz, a Makarenko-féle nivellációval ellentétes

volt.) Egyszerűen csak annyit mondtak róla, hogy merev, rideg és rossz. Valóban voltak benne törlendő részek (Entwurf), de ezeket – főleg a kiegyezés után – Eötvös József, no meg Trefort Ágoston révén mind „helyre tették”. Az évszázados „konzervatív” hagyomány jóvoltából meg elértük a világ legmagasabb TQ-számait. Ezt a kifejezést sem hallottam soha a pedagógia tantárgyi órákon. Azt jelenti, hogy kiszámítjuk a kiemelkedő teljesítmények és az összes azonos végzettségűek hányadosát, és ezt összehasonlítjuk más azonos hányadosokkal. Például a Magyarországon érettségizett Nobel-díjasok száma törve az összes Magyarországon érettségizettek lélekszámával. Ez egy nagyon kis törtszám, de éppen háromszorosa az utánunk következő második helyezett Németországnak. A technikai fejlődés két világháború közötti időszakának reprezentánsai voltak a repülő világrekordok, világhíresek voltak *Lampich Árpád*, *Janka Zoltán*, *Rotter Lajos*, *Bánhidi Antal*, *Schvachulay Sándor*, *Rubik Ernő*, *Kármán Tódor* repülőgépei vagy azok tervei, *Asbóth Oszkár* helikoptere, bár a trianoni szerződésben ezt Magyarország számára korlátozták. Legmagasabb a Zeneakadémia TQ-ja lett, a római Szent Cecília Akadémiáénak kilencszerese, amiben például szerepet játszik a nagy karmester-generáció léte is.

Akitől megkérdeztem, hogy melyek a „porosz” rendszer jellemzői, azok közül legfeljebb néhányan említették Herbart nevét. De három fő alapelvből egyet sem tudtak. Lássuk hát!

a) *A többmesteres képzés.* Eszerint a diák a mesterénél csak kevesebbet tudhat. Mert ha a diák sokszorta is okosabb a mesterénél, a mester nem tudja többre megtanítani, mint amennyit ő maga tud. A diák nem tud mindent megtanulni a mesterétől, mert az emberi fejek nem egybevágó síkidomok. Így számos olyan ismeret akadhat, amelyet a mester tud, de a diák ezt nem képes tőle elsajátítani. Ezért jöjjön egy másik mester, akitől a diák megtanulhatja azt, amit az előbbitől nem tudott megtanulni. Ezt az alapelvet – ha nem is fogalmazták meg, de a gyakorlatban alkalmazták – a közép-európai oktatásban már évszázadok óta ismerték. Aki elsajátított valamilyen szakmát, abból „vándorlegény” lett, és messzire ment, hogy megtanulhassa részben azt, amire őt a mestere nem tudta megtanítani, részben azt, amit ő nem tudott a régi mesterétől megtanulni. Számos olasz, német, lengyel és magyar vándorlegényről tudunk. Viszont francia meg angol vándorlegényeket nem említenek sem a népmesék – *Kőleves* –, sem a művészetek – *A vándorlegény dala* –, sem a feljegyzések.

b) *A teljesítmény-centrikus iskola.* Éppen ellene mond a nivelláló iskolának. A kiváló teljesítményt nyújtó diákok ne legyenek kénytelenek a kevesebb ké-

pességgel ellátott, vagy éppenséggel a társadalmi ranglétrán feljebb álló szülők gyermekeivel egy szintre vagy netán mögé kerülni. Az osztályon belüli rangsort a tanulmányi eredménynek kell eldöntenie. Nálunk – ugyancsak évszázadok óta – a protestáns ún. „parasztkollégiumok” (Debrecen, Nagyenyed) ezt kiválóan alkalmazták (persze Móricz Zsigmondnak nem éppen ez a véleménye – lásd *Légy jó mindhalálig*), ugyanakkor a nemesi kollégiumok (Pápa, Sárospatak, Kolozsvár) nem így működtek.

c) *A szelekciós iskola.* Az alkalmatlan gyermeket buktasd meg. De ne úgy, hogy megalázzad, hanem hogy olyan pályára kényszerítsd, ahol boldogulni tud. Aki első az iparosok között, az városának megbecsült polgára, aki utolsó a fiskálisok között, az éhezik, mert nem lesz kliense. Természetesen mindez fordítva is működött, egy kiváló képességű gyermek – különbözeti vizsgálóval – magasabb iskolába (például polgáriból gimnáziumba) léphetett.

Egy további téma a magyar oktatás története. A pedagógiatörténet szinte figyelembe sem veszi, hogy Géza fejedelem máig működő kollégiumot alapított Pannonhalmán, és hogy az egykori bencés tanár, a későbbi csanádi püspök, Szent Gellért, Szent Imrének volt a nevelője. Tőle származik a *Szent István intelmei* című középkori pedagógiai „szakirodalom”, aminek következtében Szent Gellértet máig a pedagógusok védőszentjének kellene tekinteni. 1367-ben Nagy Lajos király Pécsen egyetemet alapított, amely az 1390-es években szűnt meg, majd 1635-ben Pázmány Péter Nagyszombatban alapított újat. Így a magyar felsőoktatás folyamatos működéséből két és fél évszázad hiányzik. Európa csodálkozó tisztelettel tekint a párizsi Sorbonne-ra. Senki se veszi figyelembe, hogy ennek történetéből is kb. 200 év hiányzik.

Magyarországon a nők tisztelete és eredményessége is igen kiváló volt. *Szent Kinga* (IV. Béla leánya) és *Szent Hedvig* (Nagy Lajos leánya) lengyel királynék voltak. *Szilágyi Erzsébet* „korabeli közgazdászként” sikeresen kezelte az 1456-ban meghalt Hunyadi János hatalmas birtokát. *Lorántffy Zsuzsanna* eredményesen támogatta az akkor is világszínvonalú magyar tudományt, *Zrínyi Ilona* hadvezérként is helytállt. Ilyen előzmények után a XIX. század során váltak magyar hölgyek a pedagógia óriásaivá. *Brunszvik Teréz* „feltalálta” az óvodát (Martonvásár – Angyalkert), *Teleki Blanka* nevét is mindenki ismeri. Míg a „*felnézendően művelt*” Svájcban a nők csak 1971-ben kaptak szavazati jogot (és korábban világszerte micsoda női emancipációs mozgalmak voltak), addig nálunk már a XIX. század második felében *Beniczky Hermína* (vagy ismertebb nevén Veres Pálné) elérte, hogy a leányok gimnáziumi érettségije a fiúkéval azonos jogi értékű le-

gyen. Így hát egyetemre kerülhetett *Hugonnai Vilma*, aki a világon elsőként lett a hölgyek közül orvos. (Az első Nobel-díjas nő, Marie Curie, azaz Maria Skłodowska sem rendelkezett nő lévén egyetemi diplomával!)

No igen... hát ezért kellett kompromisszumos, sokszor megalkuvó magatartásúnak lennem. Mert ha mindezeket nyíltan kimondom, akkor azonnal eltávolítanak, hasonlóképpen mint *Andreánszky Gábort*, *Méhely Lajost*, *Ujhelyi Józsefet* vagy akár *Gimesi Nándort*. Diákköri csendes beszélgetéseinket meg ebben a szelvényben tudtam irányítani. Ami mégis kiderült belőle, annak azért kárát vallottam.

Belekötöttek a tudományos témámba is. Citogenetikával (poliploid fajok kialakulása) foglalkoztam. Kandidátusi értekezésemet a szexuális evolúció témaköréből írtam, aminek az égvilágon semmi köze nem volt sem a pornóhoz, sem az erotikához, sokkal inkább a fizikához, a kémiához meg a genetikához. (Mint fentebb jeleztem, Kovács Margit – mint még hallgató – ebből a témakörből nyerte el másodszor az OTDK első díját.) Hát... szörnyű, hogy mit műveltek azok, akiknek ez a téma csupán az agyáig, de az értelméig nem jutott el.

Aztán egyszer csak eltelt több mint ötven év. Bizony ötven éven át foglalkoztam tanárképzéssel is, meg botanikával is. Megöregedtem, egészségi állapotom megromlott, így hát csendben visszavonultam. Ma már nem veszek részt sem a szakmai-tudományos, sem a társadalmi közéletben. Néha akad, hogy valaki kíváncsi arra, hogy én erről vagy arról mit tudok – hát akkor az megkérdezi. Én pedig mindenkinek szívesen válaszolok, mert szeretem, noha sajnos nélkülözöm az értelmes társaságot.

3. Szombatiné Kovács Margit: Egri főiskolás éveim szép emlékei

„A gondolkodásban önállóságot csak az olyan tanárnak tanítása adhat, aki maga is önállóan gondolkozik”⁶ (Eötvös Loránd)

Ha az egri diákéveimre (*gimnázium és főiskola*) emlékezem, az érzéseim vulkánként törnek fel bennem. Mielőtt ezekről részletesen írnék, legyen az első gondolat a hála és a köszönet szava. Hála és köszönet a szüleimnek, a tanáraimnak, a barátoknak, a mindenkori kollégáknak és mindazoknak, akik az életem során támogattak és bíztak bennem, de azoknak külön is, akiknek a negatív, kemény – bár néha igazságtalan – kritikája vitt előre az utamon, és még jobban ösztönzött.

6 Rectori székfoglaló beszéd a Királyi Magyar Tudomány-egyetemen, 1891. szeptember 15. Klny. 36.

Honnan indultam?

Az Egertől mintegy 10 kilométerre fekvő, dombok által körülvett völgykatlanban lévő, Novaj nevű kis faluban születtem, itt töltöttem életem első 22 évét, mielőtt 1973-ban friss tanári diplomával a kezemben elkerültem otthonról.

Az egri emlékek kísérik egy életen át, de mielőtt ezekről szólnék, némi kitérőt tennék gondolataim és érzéseim képzeletbeli, de ugyancsak innen gyökerező gazdag fáján. Mindezek nem szorosan a témához tartozó, de a lelkemben valóban meghatározó gondolatok, amelyek láthatatlan hálóként a visszaemlékezésemet is finoman átszövik. Akkor kezdeném is szőni ezt a hálót lelkem selyemfonalából.

Több alkalommal írtam és talán unalomig beszéltem már sokaknak arról – mert azt érzem és gondolom –, hogy amikor megszületünk, mindannyiunk előtt ott van az „élet hegye”, amelynek érthető módon sokszor és sokan nem lát(hat)-juk a csúcsát, de később ösztönösen tudjuk, hogy oda, de legalábbis minél magasabbra kellene feljutnunk. Hiszen mind a sikerről, életünk csúcáról álmodozunk! Ahhoz, hogy jó úton induljunk el, természetesen segítenek a szüleink, tanáraink és később is még sokan mások, mert a csúcshoz több út is vezethet.

Utunk során találkozunk „jó tündérekkel” és „gonosz varázslókkal” egyaránt. Ez utóbbiakkal meg kell küzdenünk, azaz le kell győznünk őket – többnyire egyedül, a magunk erejéből –, ezek az élet nehézségei. Mindig vigyázni kell azonban arra is, hová lépünk, mert az annyira óhajtott magasság elérése veszélyes is lehet, a sziklacsúcs letörhet a lábunk alatt, vagy csak megcsúszhatunk, és akkor a mélybe zuhanunk. Kötéltánc ez a javából, de a kötélén egyedül kell járnunk, meg kell tartanunk az egyensúlyt, mert a mélység és magasság egyaránt vonzó. Aztán egy elágazásnál a szülők lemaradnak, mert szeretnénk végre a magunk útján haladni. Vannak az életünk során sokan, akik úgy döntenek, nem akarnak velünk tartani tovább, ők más utat választanak, de akadnak olyanok is, akiket mi kényszerülünk otthagyni, hogy a magunk tempójában haladhassunk, de azért őrizzük őket a múlt jó vagy rossz emlékeiként.

Nem titkolom, hogy útközben sokszor féltem, és annyira vágytam a lelkemben mindig is élő családi otthon melegére és a szüleim szeretetére. Sokan sárba tiporva otthagytak, akik ezt úgy akarták, de közben segítséget nyújtottak azok, akik éppen akkor mellém szegődtek. Túléltem, egyre edzettebb és elszántabb lettem: „csak azért is megmutatom!” Azért míg a vihar tombolt, mindegyikünk tanult is valamit barátságról, szeretetről, emberségről, megbocsátásról és elengedésről, de olyan is volt, amikor a legkeményebb leckét kényszerültünk megtanulni, hogy az

élet mindig törékeny és nagyon gyakran igazságtalan. Azt sem feledhetjük, hogy a sors – amit addig ismertünk – egy szempillantás alatt képes új fordulatot venni. Olykor különös barátságok szöknek szárba, vagy egy rég elvesztett remény éled újjá, esetleg új szerelmek születnek, hogy szárnyakat adjanak vágyainknak és álmainknak akkor, amikor arra nem is gondolunk már. Hozhat persze szomorú, tragikus eseményeket, bajt, betegséget is. Legyünk hát mindenkor hálásak minden fordulatért, amelyet az élet hoz, mert túl hamar eljön a nap, ahonnan már nincs több fordulat! Sokszor áldás lehet az, amit a sors kénköves nyavalyaként, igaztalanul akkor szór ránk, amikor igazán boldogok vagyunk, bár ez csak az idő múló távolában derül ki számunkra. Minél magasabbra jutunk, annál nehezebb lesz az élet terheit cipelő tarisznyánk. Egyre több tudás, élettapasztalat, emberismeret, öröm és bánat telíti azt. Néha ajánlatos kidobnunk belőle, vagyis az életünkől mindent és mindenkit, ami vagy aki felesleges teher, kolonc lenne, mert egyre fáradtabban és mind kevesebb energiával nem tudjuk magunkkal vinni. Ez olykor fájdalmas, de meg kell tennünk.

Éveink számával haladva és körülnézve azonban szembesülünk azzal, hogy egyre kevesebben leszünk, ahogyan felfelé a hegyen haladva is gyérül körülötünk a növényvilág. Ez jelképesen azt jelenti, hogy lassan elmennek örökre a szüleink, a barátok és osztálytársak egy része, ezért naponta is egyre hálásabbnak kell lennünk, hogy mi még itt vagyunk, és együtt lehetünk azokkal, akiket szeretünk, és akik reményeink szerint szeretnek bennünket.

Én magam, ahogy araszolok felfelé ezen a képzeletbeli hegyoldalon a saját hegycsúcsom felé, néha vissza-visszanézek. Képletesen leülök, elmerengek, számot vetek az idővel. Arra gondolok, hogy milyen nehéz, de mégis milyen szép volt az eddigi utam, és milyen lélekemelő is egyben.

Az indulásomról már tettem említést írásom elején, a tarisznyámban egész életemben vittem magammal a Novajról, főleg a szüleimtől kapott kincseket, a legfontosabbak ezek közül a szeretet, a jóság, mások tisztelete, a munka becsülete, a segítség, a lelki békesség és az alázat. Hogyan és hová vezettek ezek az útjelzők, hogyan tudtam ezeket a magam és mások javára hasznosítani vagy épp gazdagítani? Eljutottam-e legalább a közelébe annak a bizonyos csúcshoz? A válaszaimmal kimondva vagy kimondatlanul is beavatlak, kedves Olvasó, egy igaz történetbe. Nem biztos, hogy kívülállóként érdekes vagy izgalmas, de igaz és őszinte, amolyan szívből jövő.

Már ötéves koromban kijelentettem, hogy „én tanár néni akarok lenni”. Mindig meg is találtam a módját annak, hogy bármilyen növény a kezembe került,

arról „tanítsak” az egybegyűlt hóstyabeli⁷ barátoknak. Ezek a növények a kertből vagy az árokpartról szedett virágos egynyáriak és gyomok voltak, jórészt mindig olyanok, amelyeknek legalább a nevét tudtam. A többiek csodálkozása, hogy milyen sokat tudok ezekről a fajokról (na persze ezt a fogalmat akkor még nem ismertem), rendkívüli módon motivált. Az elhatározásom az általános iskolában egyre csak erősödött, főleg a biológiatanáromnak köszönhetően. Mária néni nagyon érdekesen tanította az élővilág tantárgyat, mert akkor ez volt a neve a későbbi biológiának. Neki volt köszönhető, és nagy öröm volt számomra, hogy 8. osztályos koromban megyei 2. helyezést értem el egy szakmai versenyen.

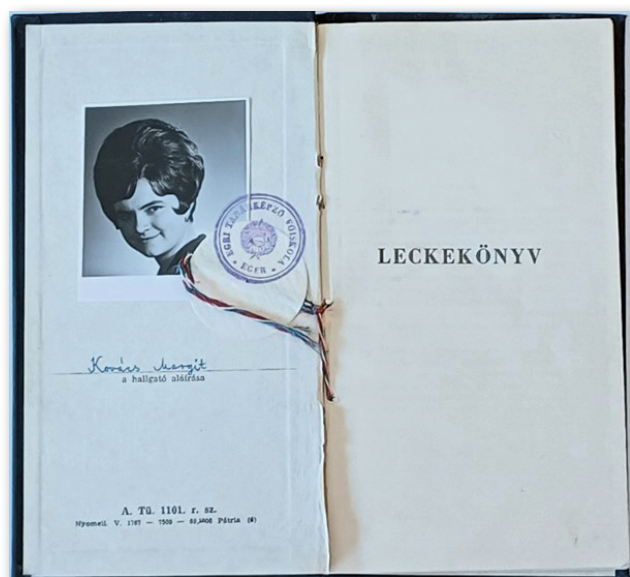
Aztán egri diák lettem, és a Gárdonyi Géza Gimnáziumban folytattam tanulmányaimat. Bár akkoriban a család – főleg édesanyám – nem örült ennek, „*inkább szakmát kell tanulni*”, mondotta volt, „*egy érettségivel nem mész semmire*”! De én kitartottam, hogy tanár leszek! A gimnáziumba kerülve kinyílt számomra a világ! Ott találkoztam egy igazi, csupa szív-lélek tanárral, aki a csodával határos módon az osztályfőnököm lett. Ő volt *Juhász Károlyné, Joli néni*, az egyik legcsodálatosabb tanárember, akit valaha ismertem, és akinek ma is élvezhetem a baráti szeretetét és törődését! Hálás vagyok, hogy életének része lehetek még ma is, ahogyan Ő is az enyémnek. A későbbi tanári pályámon is meghatározó volt számomra az ő példaértékű pedagógus egyénisége és emberi minősége. Kiváló módszertani felkészültséggel és csodálatosan motiválva oktatott. Büszke vagyok arra, hogy az osztályfőnököm volt a gimnáziumi évek alatt. Hála Istennek, Joli néni ma is jó egészségnak örvend, szellemileg és fizikailag is dinamikus, aktív, tele szeretettel. Ő az, aki számomra emberségből és tanári mesterségből egyaránt egész életre szóló jó példát adott. Mindig szeretettel gondolok rá, és remélem, sokáig megadatik még, hogy közöttünk lehessen.

Molnár Margit tanárnő volt a biológiatanárom, akit ma is csodálok, amilyen alázattal és alapos szakmai, módszertani tudással felvértezve tanított. Általa eldőlt, hogy biológia szakra megyek. Ez nagyon nem egyezett a magyar és orosz szakos tanárain, *Szabó Gábor* bácsi és *Estókné Teri néni* elképzelésével, mert ők magyar–orosz szakos tanárnak szántak engem. Így amikor bejelentettem, hogy biológia–mezőgazdasági ismeretek szakra jelentkezem a Ho Si Minh Tanárképző Főiskolára, finoman szólva is kemény szavakkal illettek, nem vették ezt jó néven. De az érettségi és a sikeres felvételi vizsgám után, 1969 szeptemberében megkezdhettem álmaim megvalósítását, hogy tanár legyek. Az akkori Vörös Csillag

7 A német „Hochstadt”, azaz Felsőváros eltorzult alakja.

moziban *Szűcs László* főigazgató úr fogadott a főiskola polgárává, a tanári pálya szépségét ecsetelő ünnepi beszéde után. Erősen hatott rám, hogy a „*főiskola polgára*” lettem, egy falusi kislány számára ez igencsak magasztos volt! Így lettem 1969–1973 között hivatalosan is a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola hallgatója.

Így indultak a hétköznapiak...

21. kép: A Kovács Margit leckekönyvének egy részlete.

Az írás legtöbb illusztrációjának forrása a szerző.

Az első főiskolai napom a Tanulmányi Osztály melletti, első emeleti folyosón, a hirdetőtáblák előtt indult. Mindenki ott tülekedett, hogy kibogozza a saját órarendjét, amelyen bizony nehezen igazodtunk el, de aztán akadtak felsőbb évesek, akik elláttak tanácsokkal és segítettek. Na persze voltak, akik – akárcsak a katonaságnál az újoncokat – eltereltek, megvicceltek bennünket, és például a keresett – egyébként földszinti növényteni – előadó helyett a 2. emeleti toronyba küldtek, mondván, „*ott van a tantermetek*”. Azért lassan elindult a tanítás, próbáltuk egymást és a tanárainkat megismerni, megtanulni, hogy az elméleti előadások és a gyakorlatok között mi a különbség, és melyik terem merre is található. Nagyon nagy öröm és büszkeség járta át a szívemet, amikor az első gyakorlaton magamra ölthettem az előírás szerinti fehér köpenyt, amelyben úgy éreztem magam, mint-ha valami elismert, híres tudós lennék.

Az első főiskolai órám egy növénysszervezetten gyakorlat volt, amelyet egyik legkedvesebb tanárom, *Juhász Lajos* tanár úr tartott. A növénytani „laborba” belépve a titokzatosság és a kíváncsiság érzése volt bennem. Sosem látott nagy asztal, az oda készített eszközökkel és a mikroszkópokkal. Bizony meg kellett ismernem ezek használatát, mert bár a gimnáziumban volt azért erre alkalmam, de az nagyon kevés volt. Lajos bácsi – így hívtuk őt mindig, nem várta el, hogy „tanár úr”-nak szólítsuk – a maga alázatával, a szakmai tudásával és szeretettel várt bennünket. Sosem fogom elfelejteni az első növényt, amelyet vizsgáltunk: ez volt a hóbogyó (*Symphoricarpos rivularis*), amely dísnövényként ismert cserje, és ha bárhol meglátom, ez a gyakorlat és Lajos bácsi jut róla eszembe. Nagy tisztelettel gondolva rá van valami, ami az akkori diákoknak bizonyára elsőként jut eszébe Lajos bácsi nevét hallva, ez pedig nem más, mint a „kiállító szekrény”. Érdeemes arra, hogy hosszabban is írjak erről!

Juhász Lajos bácsi doktori témája és nagy szenvedélye volt a növények hajtata. Ez azt jelentette, hogy ősztől, amint ez lehetséges volt, mindig hajtatta, azaz egyszerűbben mondva kivirágoztatta a különböző növényeket télen – vagyis amikor természetes körülmények között ez nem fordulhat elő –, a gesztenyétől a tulipánig sokmindent. A másfél-két méteres gesztenyeágakat például egy nagy méretű teknőben áztatta a labor egyik félreeső részén, ez szükséges volt ugyanis a virágzáshoz. A kiállítószekrényen túl februárban bizony nem láthattunk virágos gesztenyeágat! Maga a csoda volt!

Ez a bizonyos „kiállítószekrény” egyébként egy termékleírásban valahogy így módon szerepelne: körbeüvegezett kis álló szekrény, talán 150x90x60 cm (tetszőleges méret is lehetne, ha rekonstruálnák), amely az épület főbejáratától jobbra elindulva a földszinten, a Növénytani Tanszék folyosóján, annak pedig a bal oldalán állt, abban az első ablakmélyedésben, ahol enyhén balra fordul a folyosó. (Talán nincs is ott több ilyen ablakmélyedés, ha jól emlékszem még.) A szekrénynek a legalsó polcán különböző méretű lyukak voltak oly módon, hogy a polc alatt még volt kb. 40–60 cm mély üres ládarész, ahová a vázákat helyezte Lajos bácsi. Ezekben aztán a mérettől függően a kihajtatott nagyobb méretű növényeket (például virágzó gesztenyeág, som vagy orgona) úgy helyezte el, hogy a megfelelő lyukon át kényelmesen és esztétikusan csak a virágok díszeltek és illatoztak a polc feletti szekrényrészben. A felsőbb polcokon pedig a kisebb méretű növények kaptak helyet, mint a tulipán, jácint, nárcisz, gyöngyvirág, ibolya, keltike és sorolhatnám.

Amikor visszajöttünk a vizsgaidőszak után februárban, a 2. félév kezdésére, akkor olyan csodásan finom virágillat és mesés szép látvány fogadott a folyosón,

hogy mindenki tavaszt érzett a levegőben ennek a varázslatnak köszönhetően. Gyakori és kedves jelenet volt, hogy bárki, aki épp ott ment el, „titokban” a szekrényajtó kis részéhez dugta az orrát, hogy aztán „beleszagoljon” ebbe az illatvarázsba. De jó is lenne, ha akadna egy fiatal kolléga, aki – Juhász Lajos tanár úr emlékére, ezzel is tisztelegve előtte – vissza tudná állítani ezt a kiállítószekrényt. Maga a csoda lehetne!

Azért az igazsághoz tartozik, hogy a csodás látvány és a fantasztikus virágillat mellett ez a szekrény nemcsak arra szolgált, hogy gyönyörködjünk benne. Tanított, mert minden növény mellett ott állt a növény tudományos (latin) neve és a magyar is, de nem akárhogyan, hanem Lajos bácsi egyedi és nagyon szép kalligrafikus írásával. Ezt később mint írásszakértő különösen nagyra értékeltem, és bár szerettem volna megtanulni ezt az írásmódot, de nem sikerült.

Egy alkalommal Lajos bácsi rajtakapott, hogy éppen írom az akkor a szekrényben lévő növények neveit, listáját. Hamar felismertem a botanika iránti szeretetemet és érdeklődésem kapcsán, hogy ez kiválóan segít a fajismeretem bővítésében, a dátumokból pedig így megtanultam azt is, mely növényeket lehet erre az időszakra kivirágoztatni. Ez az ötletem olyannyira megtetszett Lajos bácsinak, hogy a hajtás élettanáról készült doktori értekezésének téziseivel jutalmazott. Viszont ettől kezdve kötelezővé tette a hallgatók számára, hogy rendszeresen „fajlistát” írjanak. Abban azért közös megegyezésre jutottunk, hogy nem teszi közzé, honnan is ered ez az ötlete, mert nem biztos, hogy népszerű lettem volna az évfolyamon a továbbiakban, ha kiderül, hogy én motiváltam erre a magam kezdeményezésével. Őszinte hálával és sok szeretettel gondolok rá. Ma is hallani vélem gyakori mondatát: „*Jaj, hallja ...*”

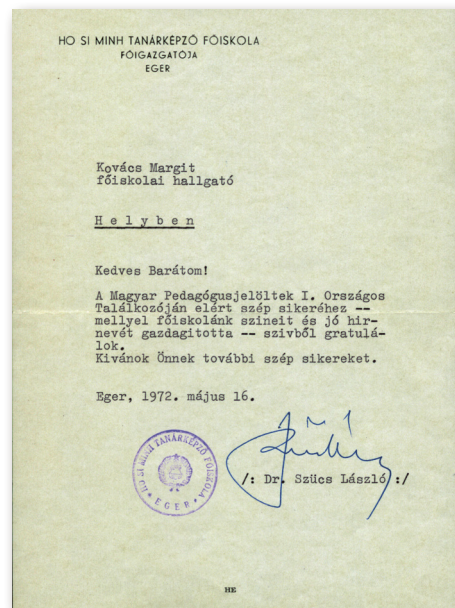
Maradva a Növénytani Tanszéken nem tehetem meg, hogy ne tisztelegjek *Suba János* emléke előtt. Suba tanár úr növényélettant tanított nekünk a maga csendes szerénységével, igen magas színvonalon. Nagyon segítőkész volt, megbízott tanszékvezetőként is, mivel ő helyettesítette az akkor éppen Afrikában járó *Pócs Tamás* professzor urat. Szerencsére Pócs professzor úr egy előadását is hallhattam, amikor szabadsága alatt bejött, és megtartott egy növényföldrajz előadást számunkra. Megtisztelő volt. De maradok a kronológiai sorrendemnél, ezért engedtessek meg nekem, hogy visszaemlékezzek egy évvel korábbra, amikor is 1971-et írtunk, akkor szeptemberben harmadévesek lettünk.

Az új tanév fő eseménye és híre volt, hogy a növényrendszertant most szeptembertől egy új tanár fogja tanítani, aki Budapestről érkezik, jelesül a Növénytárból. Ő volt *Milkovits István* tanár úr. Már az első növényrendszertan órára

izgatottan vártuk, hiszen nem láttuk még, nem tudtunk róla semmit. Fehér köpenyben, kezében a vaskos tankönyvvel, határozottan lépett be a tanterembe. Nem éreztem azt, hogy a megjelenése szigorú és tekintélyt parancsoló lenne, de volt benne valami, közvetlensége elsőre szimpatikussá tette, érthetően, logikusan magyarázott. Elkezdte az előadását, amelyről úgy éreztük, nem is lesz olyan nehéz ez a tananyag. Azután ahogy az előadások sorra követték egymást, egyre bonyolultabb dolgokkal találtuk magunkat szembe. Amikor magyarázott, egyértelmű volt minden, világos és érthető, de a folyosón már azonnal adódott a kérdés egymás között: „*hogy is mondta?*” Mire elérkezett a vizsgaidőszak, bizony egyre nehezebb volt eligazodni a növényrendszertani ismeretekben. Nem volt könnyű, de ma is igaznak vélem, hogy a növényrendszertan a biológia logikája.

Milkovits tanár úr hamarosan hírét adta, hogy jelentkezni lehet nála diákköri munkára, már akinek van ehhez kedve. Ez utóbbi többeknek volt, de kitartása már nem annyira. Én egyike voltam a nála jelentkezőknek, és akkor azt ajánlotta fel, hogy az *Audiovizuális eljárás alkalmazása „mozgó” diafilmen a biológia tanításában* témában kellene dolgoznom. Így hát elkezdtem a rendszeres konzultációt vele, valamint az anyaggyűjtést, annak rendje és módja szerint.

Végül el is készült a Pécssett megrendezett Országos Tudományos Diákköri Konferenciára (OTDK) benevezésre került dolgozatom, ahol végül kiemelt első díjat nyertünk. A tanár úr saját készítésű, ún. fokozatos váltású diavetítőjét alkalmaztam a bemutatóhoz, erre épült a munkám a tulipánról, ami akkor 5. osztályos tananyag volt. A mai informatikai-technikai lehetőségek persze jócskán túlléptek már ezen az eszközön, de akkor az különleges, egyedi volt, és persze igen eredményes, mégiscsak egy kiemelt első díjat ért a gyakorlatban!

22. kép: Gratuláló levél Szűcs László főigazgatótól

A következő tanévben Szegeden újra indultunk egy genetikai témájú dolgozattal az OTDK-n. A dolgozat lényege a DNS kettősspirálmodellje (26. kép), ahol a bázispárok a bennük elrejtett mágnesek révén kapcsolódnak egymással, kivéve a sárgával áthúzottal jelzettet, azaz a „hibásat”, ami a mágnes révén kilöködik, így szemléltetve azt, ahogyan a valóságban is egy enzim kijavítja a hibás részt a DNS-ben. (Azért ez ennél bonyolultabb, de egy visszaemlékezéshez elégséges szakmai magyarázat.) Az OTDK akkori zsűrije előszeretettel vette maga elé ezt a szemléltető eszközt, és a zsűri tagjai örömmel játszadoztak vele, mi pedig boldogan mosolyogtunk a tanár úrral, mert dupláztunk, és újra kiemelt első díjjal érkeztünk vissza Egerbe. Szerencsére ennek a két évnek a sikere nem tett engem önteltté vagy önelégültté, de persze azért a magam módján örültem ezeknek a sikereknek.

23. kép: A DNS kettős spiráljának modellje az OTDK szemléltetőanyagaként

Szép emlékek fűznek az Állattani Tanszékhez is, ahol szintén voltak kedvenc tanáraink és élményeink is bőven! Az évfolyamunk 12 fős volt, lemorzsolódás mindössze egy adódott a négy évünk alatt. Sajnos ez a lány a saját bőrén tapasztalta meg *Bende Sándor* tanár úr jó előre beharangozott hírét. Az a szóbeszéd járta, hogy ha a 2. tanév végén, az anatómia szigorlaton átmegyünk nála, akkor már szinte zsebünkben érezhetjük a diplomát. Igen, a biológia szakosok körében ő volt a „mumus”, szinte retgettünk tőle. Utólag azt gondolom, hogy a tekintélyét sajátos módon alkalmazott szigorával próbálta fenntartani. A módszerei ellen való tiltakozási akcióink egyike volt, hogy egy alkalom-

mal, amikor megjelent az előadásra, akkor valaki az égő cigarettáját „Samu”, a csontváz állkapcsai közé rejtette el, hiszen nem lehetett a teremben dohányozni. Előadás közben pedig, ahogy égett le a cigaretta, lassan megolvadt a műanyag csontváznak az állkapocs része, iszonyatos büzt árasztva a teremben. Nem részletezném a megtorlást, nem voltunk persze büszkék erre. De nem sok kedvünk volt az ezek után következő gyakorlati órához sem, inkább strandra tervezték a csoportban többen a délutánt.

Akkor jött a feladat: a gyakorlat előkészítése! *Vágási tanár úr* gyakorlati órájára békákat kellett elaltatni az élettani vizsgálathoz. Az állatok (többnyire békák) élettani kísérleteihez használt bódítására szolgáló uretánoldat koncentrációját azonban a két fiú csoporttársam szabotálta, azt duplájára növelték, így a békák alkalmatlanokká váltak a kísérletekhez. Vágási tanár úr azokat persze mind sorra dühösen kidobta, és már diktálta is a jegyzőkönyvet, ami arról szólt, hogy három hallgató (persze név szerint, köztük én is!) felelőtlen uretánadagolása miatt a mai gyakorlat elmarad. Hurrá, irány a strand! – mondták a fiúk, hiszen ők ezt akarták, csak engem nem tájékoztattak, tudván tudva, hogy egy ilyen „szabálykövető főiskolai polgár” idáig nem süllyedne, és ebben nem venne részt. De jó volt... a strandon!

Emlékezetes egyéniség volt *Vajon Imre* tanár úr is, aki kedvesnek tűnt, de nem volt egyszerű eset, mert kemény ember volt, és egyszer „rabosított” is bennünket. Hogyan? A szertárban kiállított madarakat fel kellett ismernünk a vizsgán, így természetesen lehetőséget kaptunk arra, hogy ott a helyszínen próbáljuk memorizálni a fajok nevét. Bizony a beszámoló nem ment, ezért a tanár úr két óra hosszára szó szerint ránk zárta az ajtót, étlen, szomjan: „*tanuljanak, minden madarat fel kell ismerni, amire rámutatok!*” A bezárt ajtók mögött úgy rendeztük át a kitömött állatokat, hogy a legkönnyebben tudjuk megjegyezni, melyik kicsoda a tollas kedvencek között. Igen ám, de Vajon tanár urat sem ejtették a fejére, idő előtt rájött a turpisságunkra, lebuktunk, a sorrendben felmondott listánk nem stimmelt, mert visszaállította az eredeti rendbe a szárnyasokat, mi pedig mehetünk újabb beszámolóra. Ami végül sikerült mindenkinek, de tanulságos volt a későbbiekre is ez a történet.

Nem feledkeznék el *Hoblyák János* tanár úrról sem. Gyakorlat..., kikészítettük a bonctálatokat, szike, bonctű, minden az asztalon volt mindenki előtt, ami kellett a kagyló boncolásához. A formalinban tartott állatokat magunk elé téve a tanár úr útmutatása alapján megkezdődött a boncolás. Igen ám, de a zárt ajtó-ablak mellett terjedő formalingőzben szépen sorra leesett a fejünk, egyre álmosabban

ásítottunk, de volt, aki egész egyszerűen elaludt. A gyakorlat folytatására pedig csak az alapos szellőztetés után kerülhetett sor.

Fontos szerepe volt az életünkben a Mezőgazdasági Tanszéknek is, mivel ez volt a másik szakunk, bár érdekes módon oda nem kötnek sem érdekes, sem izgalmas, sem különösebben rossz emlékek. A tanszék helyileg a Leányka úton volt, bizony nem volt nagy öröm, amikor két tanóra között egy 15 perces szünet állt rendelkezésünkre, hogy a Líceumból odaérjünk a következő órára a Leányka útra, főleg télen, a jeges úton, hidegben. Nem is dicsértük az órarend készítőit, sőt...

Visszaemlékezve ez a tanszék olyan egyszínű, kiszámítható volt, szürkék az órák, semmi extra, kevés kivételtől eltekintve. A legkevésbé sem volt ezen a helyen vidám a hangulat, inkább semleges vagy semmilyen, talán ez volt a legmerevebb tanszék. Nagy József Simon tanszékvezető tanár úr – korából és mentalitásából adódóan is – nagyon kedves ember volt, de az a típus, aki meg akart felelni az elvárásoknak mind a felettesei, mind a kollégái, sőt még a hallgatók felé is. Mindezt úgy, hogy bőven voltak méltósággal viselt családi gondjai is, amiért akkor és így utólag is nagyon tisztetem, felnéztem rá mindig, és emberként is szerettem, ahogyan az egész családját. Az első tanítási óráról a tanár úr kihívott, hogy elbeszélgessem velem. Na, nem tettem semmit, hogy félnem kellett volna, más oka volt, amit most ennyi év távlatában először elmondok.

A tanár úr és az édesanyám unokatestvérek voltak. Így már főiskolás éveim előtt is többször találkoztam vele családi berkekben, jól ismerve a munkásságát, hiszen az édesanyja, a testvérei is nagyon büszkék voltak rá. (Egyik testvére, Daragóné Rózsika néni a II. sz. gyakorlóiskola vezetőtanára volt rajz szakon.) A beszélgetésünk nagyjából úgy zajlott, hogy miután a tanszékvezetői szobájában helyet kínált, közölte: ha otthon vagyunk és találkozunk Novajon, akkor „Simon bátyád” vagyok, de itt neked is tanár úr, és jó, ha tudod, téled háromszor annyit várok el, és nincs kegyelem! Meg kell, hogy mondjam, ezt be is tartotta négy éven át, de amikor a diplomaosztó után a szüleimmel és vele leültem a Dobos cukrászdában egy kávéra, süteményre, akkor először a főiskolás éveim alatt megdicsért, így a végén. Jólesett, hogy a szüleimmel együtt érezhetően büszke volt a teljesítményemre. „Igazi novaji lány vagy, büszke lehetsz magadra” – mondotta akkor.

Ez volt az én nagy diplomaünneplésem! Nem kaptam autót, több százezres ajándékot, mint sokszor manapság ezt hallom. Ehelyett én vettem egy nagy csokor vörös rózsát a szüleimnek, 16 szálát, mert a tanulmányi éveimet ennyiben számoltam (8 általános iskolai, 4 gimnáziumi és 4 főiskolai év). Szóval ezzel a

16 szállal szimbolizálva a tanulással töltött éveket mondtam köszönetet a szüleimnek, hogy éjt nappallá téve dolgoztak azért, hogy tanulhassak, és teljesüljön az álmom. Egyébként a rózsacsokromra, erre a „gesztusra” – különösen édesapám – talán jobban büszke volt, mint gondoltam volna, de meghatódtak mindketten. Édesapám nagyon jó fejű, jó tanuló volt, de olyan szegény volt a család, hogy napszámba kellett járnia, amint elérte azt a kort. Sajnálta, hogy nem volt lehetősége arra, hogy diplomás legyen, ezért is külön öröm volt számára, hogy a gyereke már az lehet. Édesapám és három fiútestvére közül csak a legkisebb tanulhatott volna tovább. Mérnöknek készült, de sajnos mégsem lehetett az, mert idő előtt, 16 évesen meghalt az 1950-es évek elején, torokgyíkban. A novaji temetőben mindig elmegyek a sírjához, hogy az édesapámtól hallottak alapján gondoljak rá. Sajnos nem ismerhettem, Isten azonban úgy rendezte, hogy miután Ő elment, akkor megérkeztem én a földi létbe, a családba.

Visszatérve a Mezőgazdasági Tanszékkal kapcsolatos emlékezésre, ki kellett nyitnom a leckekönyvem, hogy a tanárok neveit és a hozzájuk társuló emlékeket felidézzem. Szomorú, de nincsenek ilyenek, sem jó, sem rossz.

Ejtsünk szót a gyakorlóiskoláról is! Biológiából *Vajon Imréné, Kormos Antal*, mezőgazdaságtanból pedig *Halasy László* voltak a vezetőtanáraink. Biológiából nem kellett vizsgatanítást tennem, mert az OTDK-s eredményem alapján annak írásbeli részét elfogadták diplomamunkaként, a vizsgatanításként pedig a tulipánról megtartott tanítási órát, ahol mérhető és értékelhető volt a diavetítővel történő szemléltetés hatása. Remegett a lábam is, amikor kiálltam az első órán tanítani. 28 gyermek, aki rád figyel..., félelmetes volt. Tóni bácsi a leghátsó padban biztatóan mosolygott, mindig segítőkészen állt hozzánk. Nincsenek a tanári pályám szempontjából meghatározó pozitív, de negatív emlékeim sem a gyakorlóból. Ha Tóni bácsihoz mentünk, azt azért mindig szerettem, olyan emberi volt minden téren.

A hallgatók legtöbbször a Tanulmányi Osztály munkatársaival kerültek kapcsolatba. Akkoriban ez egy átlagos hivatali iroda volt, számítógépek nélkül, csak írógépekkel. Ezeken a gépeken vitték fel a szükséges adatokat a munkatársak, speciális módon és papíron készült az ún. „stencil”, ami a sokszorosítást szolgálta, ha szükség volt rá, olykor nagyon is; ezt egy-egy desszerttel háláltuk meg. A TO, ahogyan mindig is nevezik a hallgatók, talán 6-8 munkatárssal dolgozott. Voltak kedvenceink, mert gyorsabbak vagy kedvesebbek voltak az átlagnál, de ha sor állt valamiért, azt bizony ki kellett várunk. Nem adódott sok teendő velük, de szerettem bemenni hozzájuk, nekem tetszett az a hangulat, kattogtak a gépek billentyűi, főleg szerettem bevinni a vizsgalapokat, szórakoztatók voltak a le-

adásnál tett elejtett mondataik egy-egy tanár esetében. Amikor Bende tanár úrnál túl voltunk az anatómia szigorlaton – ketten vittük a vizsgalapot –, a munkatársak odahívták a tanár urat, mert nem hittek a szemüknek. A tanár úr készséggel elmondta, hogy igen, ez így van, itt nem azt az átlagot látják, ami tőle megszokott, mert ez a csoport túl jó, most 10 hallgatóból nem nyolc-kilenc bukott meg, és kettő ment át, hanem fordítva. Ennyi jeles sosem volt Bende tanár úr vizsgáin. Csodálkozásból nem is volt hiány...

A mi tanulmányaink során voltak olyan tárgyak, amelyek mára eltűntek a tanrendből, hogy újak váltsák fel azokat, mint például az informatika, ami akkoriban nem létezett. Komoly része volt viszont a napjainknak a Marxizmus–leninizmus Tanszék és a hozzá köthető tárgyak: a politikai gazdaságtan, a tudományos szocializmus, a dialektikus materializmus, az etika, de ezentúl voltak úgynevezett sallang tárgyaink, amelyeknek soha nem vettem hasznát, mint például az osztályfőnöki vagy a honvédelmi ismeretek. Ez utóbbihoz kapcsolódott szeptember 29-én vagy annak közelében megtartott akadályverseny, ami amolyan katonai kiképző gyakorlat volt, kúsztunk, kötélén másztunk és céltáblára lőttünk, nem tudom milyen fegyverrel. Szörnyű volt az egész. Volt elméleti tárgy úttörővezetés címen, de ez semmire sem volt elég, amit megtapasztaltam, amikor Pest megye úttörőtitkára lettem. Elég magas pozíció volt ez ahhoz, hogy módom legyen az úttörőmunka minden csínját-bínját gyakorolni. Nagyon szerettem Pest megye 252 úttörőcsapatát irányítani, csodás élményeim vannak róla.

Érdeemes szólni a tanórán kívüli eseményekről is, amelyek közül a szakestek és a kirándulások voltak igazán érdekesek. Nem volt a csoportunk egy bulizó társaság, nem is voltak még akkoriban erre a célra épült szórakozóhelyek, a kábítószert hírből sem volt ismert, az ivásnál is abszolút mértékkel a jókedv volt a hatar, és nem az, hogy asztal alá igyuk magunkat. Emlékszem, hogy a szakesteken különböző film- vagy színdarabcímekkel jellemeztük tanárainkat, amiből adódott azért sértődés is. Egy alkalommal például *Kiszelyné Annuskát* (szakmódszertant oktatott nekünk) úgy illettük, hogy *A makrancos hölgy*, ami bizony akaratunk ellenére nem vette ki jól magát. Mivel a férje is ott volt a szakesten, így gyorsan átírtuk a neki választott eredeti címet *Királylány a feleségemre*. Ez amolyan vészhelyzeti mentés volt, de jól sikerült, a tanárnő lassan megbékélt a dologgal.

A kirándulások – a kötelező terepgyakorlatokon túl – a környékre szerveződtek, ha valami épp akkor virágzott, azt látnunk kellett. Egy alkalommal Milkovits tanár úr jelezte, hogy virágzik a csillagvirág. Menjünk! Igen ám, de ötven kellett hogy beprésseljük magunkat a Trabantba, nem kis tréfálkozásra adva alkalmat. A

terepgyakorlatok akkor hosszú távra, három hétre szóltak. Különjáratú autóbusszal szeltük át Magyarországot Zempléntől a Kis-Balatonig, elsősorban a botanikai csodákért, megismerve az adott tájegység jellemző növénytakasulásait, egyéb földrajzi, történelmi, kulturális értékeit, látnivalóit. Mindezek mellett a fajismeret bővítése volt az egyik legfontosabb cél, és arra is hivatott volt, hogy a növényrendszertan belépőjeként beadandó 200 darabos növénygyűjteményt útközben begyűjtsük.

Egy igen fegyelmezett, nagyon keményen tanuló, szorgalmas, kitartó csoport voltunk, és volt bennünk elég becsvágy is ahhoz, hogy mi legyünk a legjobbak. Erre predesztinált az értékrend is, amelyet többnyire egyszerű családokból érkezve hoztunk magunkkal. Nem volt közöttünk soha semmiféle irigység, örültünk a másik sikerének, segítettük, akit épp kellett, de ilyen nem igazán volt, mindenki túl jó volt ehhez. Egymást motiváltuk, és nem véletlenül neveztek bennünket csodacsoportnak. Ritka volt ugyanis, hogy egy-egy csoport átlaga még harmadéven is 4,7 legyen, de nekünk ez sikerült. Nem egy olyan kollokvium volt, ahol a teljes csoport jelesre teljesítette a vizsgát. Manapság egy-két „balhész” tanuló tönkre tud tenni egy egész közösséget, de akkor ez fordítva működött, és kiközösítésre került a renitens, vagy önként távozott, mert nem érezte jól magát ott, ahol a teljesítmény és nem a bohóckodás, a nagyképűsködés volt a „menő”. Ez ránk egyáltalán nem volt jellemző, nem volt renitens senki, tehetséges és nagyon szorgalmas volt az egész csoport. Kellő szerénységünk is megvolt a becsvágyunk és egészséges önbizalmunk mellett. Nem vettük készpénznek, hogy az eredmények az önkbe pottyannak, megdolgoztunk érte mindannyian. Nem véletlen, hogy mindenki nagyon figyelt ránk, a tanszékek éppúgy, mint egyenként a tanáraink is. Azzal a kíváncsisággal követtek bennünket, hogy meddig leszünk képesek tartani a kiváló tanulmányi szintünket. Ez végig sikerült!

Az államvizsgán Futó József tanár úr elnökölt, aki azzal nyitotta meg a vizsgát, hogy *„most mutassa meg ez a csodacsoport, hogy mit tud, de este hatig befejezzük, az biztos”*. Mire valaki halkán megjegyezte, *„Tanár úr, mi délre levizgánk mind”*. Így is lett, mint ahogyan a csapból a víz folyik, úgy ömlött belőlünk a szó a tételek kifejtése során. A csoport 4,8-es átlaggal, Futó tanár úr minden elismerése és főhajtása mellett fejezte be 12 óra 10 perckor az államvizsgát. Örömmünk határtalan volt, hogy végig volt elég kitartásunk, szorgalmunk ehhez az eredményhez! Büszkéek voltak ránk a tanáraink a vizsgabizottságban és az egyes tanszékeken is, mert a hír persze futótűzként terjedt a „csodacsoportról”. Az államvizsgát követően a bazilika előtti téren volt a fáklyás évfárá és diplomaosztó ünnepség. Hihetetlen élmény volt, a mai napig is az!

24. kép: A diploma

A gyermekkori álmom beteljesült, átvettem a tanári oklevelem! (Lehetek büszke magamra „egy kicsit”?) Ennek csodás folytatása az a tény, hogy 50 év elteltével, 2023. szeptember 23-án kézhez kaptam az aranydiplomámat az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen. Nos, ez már csak korona az egészen. Hálás vagyok, hogy megérhettem!

25. kép: Szombatiné Kovács Margit átveszi az „aranydiplomáját” Csáfor Hajnalkától, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem rektorhelyettesétől

26. kép: A szerző aranyoklevele

Visszaemlékezésem korántsem teljes, vannak olyan tanárok és események, akik és amelyek kimaradtak, de emlékeimben a legemlékezetesebb dolgok mentén haladtam. Ezen arasznyi visszaemlékezésben inkább újra összegezni lehetett, hogy a mókás, humoros helyzetek is milyen széppé tették azokat az éveket. Egy lezárt aktív tanári pálya után azt kell mondanom, remek tanáraink voltak, akiktől a szakmai tudás mellett emberségből is példát kaptunk. A képzés színvonala és a tanárok felkészültsége ennyi év távlatában is összességében elismerésre méltó.

Tanári pályám talán legszebb éveit és csúcspontját jelentik az ELTE TFK Biológia Tanszékén töltött éveim. Nagyszerű kollégáim voltak, szakmailag és emberileg is, akikkel családis, jó hangulatban tudtunk együtt dolgozni. Nemcsak a tanszék vezetését tette a jó sorsom lehetővé! Minden tiszteletemet és elismerésemet kiérdemelt, szeretett történész kollégám, Katona András után lehettem a TFK általános főigazgató-helyettese. Andrással kiválóan és eredményesen tudtunk együttműködni, amit a 2000-ben közösen szervezett Országos Módszertani Konferencia is egyértelműen bebizonyított.

Nem egy dicső feladat hárult rám, főigazgató-helyettesként ugyanis kényszerűen végigasszisztáltam és -dolgoztam a TFK felszámolását. Igyekeztem, hogy a legkevésbé legyen fájdalmas, már ami ebből rajtam múlt. Már akinek fájt... Jó részt ők azok, akikkel ma is rendszeresen – a lehetőségeinktől, többnyire egészségi állapotunktól függően – találkozunk. Ugyanis 2007 óta Katona Andrással közösen szervezzük a Kévekötkö Baráti Körét. Évente általában 4 alkalommal jövünk össze különböző programok keretében, amíg tehetjük, mert sajnos – életkorunkból adódóan – fogyunk.

A TFK felszámolása után tanszékeimmel együtt a TTK-ra kerültem, majd innen vezetett aztán az utam 2009. január 1-jétől a nyugdíjas éveimhez. Nem vagyok azonban egy nyugalmasan élő „nyugdíjas”, az elmúlt éveket a mai napig is aktívan élem meg. Hálát adok minden napért a Teremtőmnek, hogy tehetem még. Amint már szóba került, kezdetben írásszakértőként dolgoztam, szerződések, végrendeletek kapcsán azt vizsgálva, hogy a vitatott aláírás kitől származhat. Érdekes, izgalmas munka, mivel egy ponton túl elválaszthatatlanok vagyunk lényünk legbensőbb valóságától, s ez az írásunk! A kézírásunk segítségével ugyanis éppen úgy azonosíthatók vagyunk, mint az arcunk karaktere, a szemünk szívrághártyája (iris), a hangunk, az öröklött DNS-láncunk, az ujjlenyomatunk alapján. A kézírás egyszeri, egyedi, mint maga az ember! Ezért is nagyon szerettem azt vizsgálni.

Aztán a véletlen vagy a sors összehozott egy ismerőssel, aki arról győzött meg, hogy dolgozzak vele az erzsébetvárosi önkormányzatnál. Vállaltam, amiből 8 év lett, és ezen idő alatt nagyon sok olyan tudás, tapasztalat birtokába jutottam, amelyet a mai napig hasznosítani tudok.

A személyes kapcsolataim minden esetben nagyon sokat jelentettek és jelennek. Ehhez az kellett, hogy megbecsülésemet élvezhette mindenki, mert senki sem volt fontosabb számomra, mint a másik ember. Mai napig ebből adódóan nagyon jó kapcsolatom maradt az egykori kollégákkal, bármely munkaterületről legyen szó. Minden, amit a sors hozott elém, az a hasznomra vált, lett legyen az jó vagy rossz. Hiszem és vallom, hogy a kudarc okozta megrendülések is hozzátartoznak az életünkhöz, hogy értékelni tudjuk a sikereinket. Így lehet kerek egész az életünk, és csak így válhat teljessé. Vajon az enyém teljes volt? Elgondolkodtam a feltett kérdéseimre adandó válaszokon és azon is, mit hoztam magammal a tanári pályámra a főiskoláról.

Az egykori főiskolán komoly és gazdag tárházat kaptam a biológiai, pedagógiai szakmai ismereteknek. A módszertan furcsamód nem jön a sorba, pedig ma-

gam az ELTE TFK-n azt tanítottam. A módszertani ismereteimet is a főiskoláról hoztam magammal, annak elméletét és gyakorlatát pedig a TFK Biológia Tanszékén volt módom alkalmazni, valamint tovább is fejleszteni a vezetőtanárainknak köszönhetően, akiktől sokat tanultam annak idején, de maguktól a hallgatóktól is, friss, kreatív gondolkodásuk, színes ötleteik engem is sokszor motiváltak új dolgokra.

27. kép: A szerző látogatása az EKKE Állattani Tanszékén 2024-ben. Mellette balról jobbra: Makai János történész, tszv. főiskolai tanár és Varga János biológus, ny. főiskolai docens, Szombatiné Kovács Margit egykori évfolyamtársa. Fotó: Horváth Lászlóné

A főiskolai éveink alatt más volt a társadalmi, politikai közeg, korlátozottabbak voltak az akkori lehetőségek tanár és diák számára egyaránt. Nem éreztünk ugyan semmiféle ránk nehezedő politikai nyomást, nem volt hátránya senkinek sem a származása vagy egyéb ok miatt sem. A békés, nyugodt hétköznapi életünk, ami így utólag is szép és jó volt. Boldog időszak volt, szeretettel tudok visszagondolni ezekre az évekre, szívesen megyek vissza Egerbe. A tanáraink lerakták akkor azokat az alapokat, amelyek nélkülözhetetlenek voltak ahhoz, hogy jó szaktanárrá és igazi pedagógusegyéniséggé váljunk. Ehhez persze kevés lett volna mindez, ha nem vagyunk hozzá mi magunk eléggé „vevők”. Ki mennyire volt az, azt az idő tudja igazolni, és az életünk, amelyet megéltünk a tanári pályán, ha azon az úton maradtunk. Ebből építkezve és a saját tapasztalatommal kiegészítve több évtizedes tanári pályám során megtanultam egy fontos dolgot, amit

reményeim szerint a tanítványaimnak is sikerült átadnom. Nevezetesen azt, hogy aki a szakmáját kiválóan tanítja, az egy nagyszerű szaktanár, de ahhoz, hogy igazi pedagógus legyen, kell az is, hogy tisztelje a tanítványait, bármely iskolafokon is tanítson, és főleg kiemelkedően fontos, hogy meg tudja érinteni a tanítványai lelkét is. Így találkozok szoros egységben az igazi „pedagógus” személyiségében az értelem és az érzelem, amelyek így együtt tesznek olyan pedagógussá, akire szívesen emlékeznek a tanítványai. (Persze sok mással együtt még.)

Manapság a világ és benne a tanári pálya társadalmi megítélése is nagyon megváltozott, egyszerre jó és rossz oldalát mutatva a visszavonhatatlan fejlődésnek. Nem hittem volna, hogy egy járvány nélkülözhetővé teszi az iskolai jelenlétet, online, otthonról lehet tanulni és tanítani. (Ennek persze egyaránt van jó és rossz oldala is.) Arra készültem mindig, hogy egy csodás hivatásom lesz, amelynek az erkölcsi és anyagi megbecsülése nem az utcai tanártüntetések által lesz ismert beszédtema. Egy biztos: a tanári tekintély néhány évtizede még nem volt megkérdőjelezhető, mint ahogy a fegyelmezési mód sem kifogásolható, és főleg nem volt számonkérhető a szülők részéről, de a tanulók részéről aztán végképp nem. Aki ez utóbbit megpróbálta, az többnyire rosszul járt, mert a körmös mellé – gyermekkorom jól ismert fegyelmezési módja volt –, mintegy megerősítve azt, otthon még egy-két pofon is elcsattant. Ma visszájára fordult a világ, de a tanári pálya e szomorú valóságáról és válságáról, a fegyelmezés nehézségeiről, az olykor öntörvényű szülőkről és gyerekekről egy külön szakmai tanulmányt lehetne írni, sajnos!

Természetesen egy visszaemlékezésnek nem célja és feladata annak megítélése, hogy hol tart manapság a hazai oktatásügy, de tartok tőle, ma már nem biztos, hogy – mint egykoron – tanár szeretnék lenni... De aggódok! Az unokáinknak ugyanis nem mindegy, kik és hogyan, főleg pedig, hogy milyen értékek mentén tanítják, nevelik őket. Az oktatás, azon belül a tanárképzés jelenlegi helyzete ezért legalábbis elgondolkodtató, a most abban oktató kollégák felelőssége pedig nagyon nehéz teher, de vitathatatlanul fontos. Követem a fejlődés irányát, és nagyon szurkolok!

Visszatérve emlékeim és visszaemlékezésem eredeti fonalához: Novajról indultam, és onnan, hogy mindig tanár néni akartam lenni, de a legszebb álmomban sem gondoltam akkoriban, hogy egykoron az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Karának általános főigazgató-helyettese és a Biológia Tanészék tanszékvezető docense leszek. Csodálatos éveket töltöttem a pedagóguspályán, de később – tudatosan készülve a nyugdíjas évekre – mindig tanultam.

Ajánlom mindenkinek, mert tanulni mindig kihívás, öröm és siker egyszerre, amely újabb lehetőséget nyit meg az életünkben. Milkovits tanár úr gondolatait hamar megértettem, és vele együtt ma is meggyőződéssel vallom: *„Kell, hogy legyen az embernek egy hivatása, amelyben verhetetlen, de kell valami más is! Valami, ami örömet, kikapcsolódást jelent, amely segít az élet nehézségeit elviselni! Ez lehet a zene, a sport, a természetjárás...,”* vagy – mint nekem adatott – az írással való foglalkozás. Igen, mert az évek alatt grafológus, okleveles írásanalitikus és írásszakértő, természetgyógyász és fitoterapeuta is lettem. Bár nem volt módom hosszabban gyakorolni ezeket, de valóban több vagyok általuk. Ma a nyugdíjas napjaim azzal telnek, hogy az egyik jól ismert és jelentős fővárosi református templom gyülekezetében a diakóniai szolgálatot vezetem, így segítek másoknak. Talán épp ez az én igazi küldetésem: szeretve, szeretettel tanítani és segíteni másokat.

Számomra most így visszatekintve olyan egyszerűnek tűnik minden, s bár távoliak az emlékek, de mindennél csodálatosabbak, mert mélyen és elevenen élnek a lelkemben, mert Novajról elindulva egri diákként az lehettem, amit ötévesen megálmodtam magamnak, ez a kis falu és Eger adta a legszebb éveimet, ahová a gyökerek mindig visszahúznak. Mint az előzőekben szóba került, az életem során voltam írásszakértő, iskolaigazgató, megyei úttörőtítkár, és belekóstoltam az önkormányzati munkába. Emellett feleség, édesanya lehettem, és bízom benne, hogy mások megítélésében mindig ember voltam, és nemcsak emberszerű. Az emlékeim tárházát azzal a reménnyel zárom be, hogy bár eddigi életem során több területen kipróbálhattam magam, mégis jól választottam ötévesen, mert határozottan vallom Szabó Magda szavaival: *„Akkor voltam a legboldogabb, mikor tanítottam, Isten adta, hogy más lett belőlem!”*

4. Széplaki György: Egerhez köt minden – Főiskoláról főiskolára.

Egy öregdiák emlékei, életútja

Kétszeres évvesztesként (decemberi születés, majd betegség miatt) életem huszadik évében 1962-ben érettségiztem Budapesten, az I. István Gimnáziumban. A katonasághoz már januárban besoroztak, s a jeles érettségit bemutatva biztatást kaptam, hogy elit fegyvernemhez kerülhetek, a rakétatüzérekhez, hacsak felvételt nem nyerek egyetemre vagy főiskolára. Azon voltam. Egerbe jelentkeztem a pedagógiai főiskolára, kiskoromtól tanár akartam lenni. 1962 nyarán sikeres felvételt tettem a magyar–történelem–orosz szakra.

Csak életem 81. évében vettem sorra az 1962–1963. év különlegességeit. Történelmi, politikai, szervezeti szempontból is határmezsgye volt ez a két év. Emlékezetes például, hogy az általánosnak mondott amnesztiatörvény 1963-ban jelent meg, az 56-os elítéltek többsége akkor szabadulhatott a börtönből. Pedagógiai főiskolára készültem, de már az Egri Tanárképző Főiskola állította ki a leckekönyvemet szeptember 10-én. (Az Egri Pedagógiai Főiskola utolsó évkönyve 1962-ben jelent meg.)

Egri Tanárképző Főiskola

EGER
a felsőoktatási intézmény neve

Főiskönyvi száma: VII. a. – 79/1962.

12 leckekönyv tulajdonosa:

SZÉPLAKI GYÖRGY
(név)

aki Budapest városban lakik

megyeben Magyar országban 1942. év. dec. hó 10. napján született, magyar állampolgár.

anyja leánykori neve: Pánczél Éva

EGRI TANÁRKÉPZŐ egyetem főiskola

magyar-történelem-országos napkari tagozat

hallgatója.

Eger, 1962. sept. 10. n.

Dr. Sándor Lőrincz
rektor (délán, igazgató)

10 FORINT 1957

— 3 —

28. kép: Széplaki György leckekönyvének első lapja.
Az írás valamennyi illusztrációjának forrása a szerző.

Még létezett a származás szerinti megkülönböztetés a felvételinél, apám alkalmazott – postás – volt, csak az eredményem számított, a kedvezményezett munkás-paraszt származásúak megelőzhettek. Nekem nem járt kollégium, csak sportolói protekcióval (frissiben igazoltam át az Egri Postás tekecsapatába) jutottam be a Széchenyi utcai Kun Béla Kollégiumba szeptember első napjaiban. A húszfős szobában, emeletes vaságyakkal, vegyes társaságban én voltam az egyedüli humán szakos. 1962-ben még nem létezett az általános szociális ösztöndíj, a menza sem volt olcsó, az ebéden kívüli étkezésben inkább a hazaira kellett támaszkodnom. Fillérekből gazdálkodtam. Illett ránk a sokat dalolt, pedagógus-sindulónak is mondott ének:

*„Előkelőek nem vagyunk, és pénzünk sincs elég,
És jól sem mindig lakhatunk, habár ez illenék,
De új világot építünk mi éhgyomorra még,
Ez a legszebb mesterség...”*

Engem már nem érintett, hogy 1963-ban hivatalosan megszűnt a származás szerinti megkülönböztetés a felvételiknél, a szociális ösztöndíj bevezetése viszont annál inkább, mert a 200 Ft-ot ugyan nem osztották ki, de ennek fejében kollégiumi szállást és napi háromszori étkezést kaphattam, kaphattunk. Érett egy újabb változás is. Ez év szeptemberében vették fel az utolsó háromszakos évfolyamokat, utána kétszakos lett a képzés, mert kiderült, hogy a három szak nem vált be a gyakorlatban, elvégezni viszont túl nagy megterhelés volt a hallgatóknak.

Az, hogy Budapestről vidékre kerültem, alapjában változtatta meg az életemet. A családtól elszakadva hamar meg kellett szoknom a majdnem önálló felnőtt életet a mindennapokban. A tanulás pedig a nem könnyű három tanári szakon egészen másfajta követelményeket és nehézségeket támasztott, mint a gimnázium. A beilleszkedés sem volt könnyű. A kollégiumi szobában csupa reál szakos társ között egy félév is eltelt, mire kivívtam valamiféle megértést, tiszteletet a humán szakjaimnak, elfoglaltságaimnak. Ebben elsőként a főiskolai KISZ-szervezet stencilezett újságjában megjelent versem hozott áttörést. Egy valóságos hazautazásom leírása volt, emlékezetből idézem:

*„Megyek haza, megyek haza,
Zakatol, zeng a gyors kerék,
Múlnak a percek, óráknak tűnnek,
Lassú a rohanó határ.
Beér a vonat, vajon ki vár?
Apám, anyám már készülődnek.
Fiuk jön, a kisebb,
Messze tanul, rég volt itthon,
Ezért a láz.
Dolgos kezük nyomán tisztul utam, könnyű haladnom.
Mit tettem érte, hogy könnyebb legyen – nekik?
Rohan a vonat, száguld a gondolat,
Szavam már hazaszáll:
Köszönöm, apám, köszönöm, anyám!”*

29. kép: Kiránduláson a Bükkben a reál a szakos szobatársakkal 1963-ban.
A szerző jobbról a második.

30. kép: Úttörővezető-képzésen Csillebércen 1963 nyarán.
Széplaki György az alsó sor közepén látható.

31. kép. Humán szakos kollégiumi szobában az 1963/1964-es tanévben.

Jobbra: a szerző

A háromszakos képzés érdekessége volt, hogy szervezetileg a több szakot is egybekapcsoló, úgy 40 fős szakcsoportokat évfolyamonként két fő szakhoz rendelték. Mi a magyar–történelem szakcsoportba tartoztunk, ott végeztük a különféle szabadidős tevékenységünket egy KISZ patronáló tanár, az ének–zene tanszék oktatója, *Tar Lőrinc* vezetésével. A harmadik szak szerint voltunk orosz, testnevelés, rajz vagy ének szakosok. A kirándulások, ünnepi kis összejövetelek mellett évenként legalább egy nagy szakestet is tartottunk, együtt a négy évfolyam valamennyi magyar–történelem szakosával. Emlékeztetsek voltak ezek a műsoros, zenés, táncos rendezvények, amelyeket néha a tanáraink is megtiszteltek részvételükkel. Külön színfolt volt a mi évfolyamunkon a négy éven át rendszeresen megtartott Mikulás-est, ajándékozással egybekötve, és itt léptek fel legfrissebb verseikkel szakunk „költői”. A másik hagyományos összejövetelünk volt a nőnap, amelyen „*a csekély, de lelkes férfihad*” műsorral, virággal köszöntötte a szépszámú szaktársnői hölgykoszorút. (Az alkalomra készült vidám versemből van az idézet, címe szerint *Oda a nőkhöz* – viccesen az óda helyett.)

A humán szakokon általában kevés volt a fiú, jó, ha a 15%-ot elérte az arányuk. Egy jellemző érdekesség: 1964-re majdnem megszűnni kényszerült az addig sikeres vegyes kar, a kamarakórus, mert az ének szakon csak egy tenorista fiú maradt. Szaktársammal, Erdei Lajossal beléptünk a kórusba, bár én még kottát olvasni sem tudtam, két évig szolgáltunk hűséggel.

32. kép: A kamarakórus fellépése 1964-ben a november 7-i ünnepségen.

Háttal a karvezető: Csikós Andor

Csak melleleg jegyzem meg, hogy a diploma átvételét követően Budapestre kerülve állásba teljesen elszakadtam a szaktársaimtól, kettő sem akadt, akivel később még találkoztam, amit sajnáltam és restelltem is. Eger városával, a főiskolán szerzett tapasztalatokkal, a pedagóguspályára készítő tudással viszont azóta is bensőséges a viszonyom. Kevés tanárom volt, akinek szentenciáit oly gyakran idéztem pedagógiai kérdésekben, mint Kovács Vendel tanár úrét. Életem nagy értékének, biztos alapjának tartom, hogy ott végezhettem felsőoktatási tanulmányaimat, tanár lettem, és 65 éves koromig tanítottam.

A MAGYAR TÖRTÉNELEM SZAK VÉGZŐS HALLGATÓI	
Antal Mária	Kovács Zsuzsa
Ács Júlia	Komjád Mária
Ács Mária	Kövér Márta
Balla Éva	Dr. Krasznai Istvánné
Balogh Katalin	Lesti Gizella
Csik Anna	Opra Mariann
Debreczeni Erzsébet	Pongor Viola
Erdei Lajos	Fruzsinszky Ildikó
Ferenczy Mária	Sarkadi Istvánné
Gerlai Péter	Sípos Pál
Coretich Teréz	Szabó Edit
Katona Józsefné	Szabó Éva
Kazár György	Széplaki György
Kékkői Györgyi	Szilágyi Erzsébet
Kovács Andrásné	Szoó Éva
Kovács Lászlóné	Szopkó Katalin
Kovács Margit	Tamasi Mária

33. kép: Az 1966-ban végzett magyar-történelem szakosok névsora

Tanáraimról szép emlékeket őrzök, hosszú életem során meg-megidéztem őket, ám a minap, leckekönyvemet lapozgatva, bizony egyikük-másikuk alakjának felidézése nem volt könnyű, pedig alapjában véve igen erős a vizuális emlékezetem, a képi látásom.

[illegible]

34. kép. A szerző leckekönyvének egy lapja. III. évfolyam, 1964/1965-ös tanév

A fiatalabb tanárok közül kettővel, *Lőkös Istvánnal* és *Nagy Sándorral* az elmúlt években is sikerült találkoznom, hozzájuk „öregedtem”, korábban nem is tudtam, hogy tíz évvel sem idősebbek nálam. Mindketten nagyszerűen tanítottak irodalmat, szerettük őket. A lányok „fényes szemmel” tekintettek rájuk, mi, fiúk példaképnek tekintettük őket: ilyen egy nagy tudású fiatal tanárember! S az idősebbek? Elsőként hadd mutassak be egy részletet, miként idéztem fel neves tanárom, a magyar nyelvészeti tanszéken oktató *Bakos József* emlékét 75 éves koromban megjelent könyvemben:

„... egy nyagगतos vizsga közben váratlanul megkérdezte, hová való vagyok? Válaszomra, hogy Budapestre, tovább kérdezett: „És a szülei?” De mielőtt válaszolhattam volna, ezzel folytatta: „Nagyon érdekesek a beszédhangzói, mintha a Dunántúl és a Tisza vidék jellegzetességei keverednének benne.” A vizsgát igazán megszenvedtem, kis hiba volt, hogy ki nem rúgott. A fiúktól mindig többet várt: a férfi legyen férfi! Sokan rettegtek tőle. A negyedévesektől hallottuk, a végé-

re teljesen megszeliidül, ő lesz az államvizsgákon a mentőangyal. Úgy is lett. De ez most lényegtelen. Ott az első félévi vizsga végén a kettést már „bevéste” az indexembe, s felszabadultabban beszélgettünk. Valóban, édesanyám Fejér megyei, apám meg idevalósi Heves megyébe – mondtam csodálkozva. Hogy a csudába érződik ez a beszédemen, amikor Pesten születtem, ott élek húsz éve? – de ezt már csak gondoltam... A professzor tudománya rejtve maradt előttem, ki nem mondott kérdésekre egy mosolygósna alig nevezhető, távolságtartó arckifejezés volt a válasz, meg az útravaló: – „Na, menjen, fiam, aztán tanuljon rendesen, becsülje meg magát, szégyent ne hozzon a kedves szüleiére!”⁸

A második Kocsis Károly, akit magunk között Karcsi bácsinak hívtunk. Nagy tudású, úgy tudtuk, klasszika-filológus volt, latin–görög szakos, nekünk orosz nyelvészetet és még módszertant is tanított. Egy-egy nehezebb orosz nyelvi szerkezet magyarázata közben az oroszról sokszor magyarra váltott: „*Ki tanult latint?*” – Páran feltettük a kezünket. – „*Genitivus partitivus, ablativus absolutus stb., ugye értik? Mondják el a többieknek is.*” A neves orosz nyelvészszel, Vinogradovval és másokkal állt tudományos levelezői kapcsolatban. Pályám elején az általános iskolában az orosz nyelvet tanítva tapasztaltam meg, Karcsi bácsi a legkorszerűbb módszertant tanította, már első tanítási évemben bemutatóórára kérték fel a budapesti tanártovábbképző hallgatói számára.

Volt egy érdekes élményem Karcsi bácsival. Harmadév második félévében már tanítottunk a gyakorlóiskolában. Életem első tanítása ötödik osztályban irodalom volt, a téma pedig *Petőfi Falu végén kurta kocsmá* című verse:

„*Szóval készültem. Még a táblára írást is gyakoroltam az egyik teremben az orosz nyelvi szeminárium kezdete előtt. Ez volt a harmadik szakom, középszerűen eldöcögtem benne, más választásom nem volt, kötelező volt akkor három szakot felvenni a tanárképző főiskolán. Ott maradt a táblán az írásom, bejön a tanárunk, idős klasszika-filológus, görög-latin szakos (csak melleleg tanulta meg az orosz negyvenöt után), s kérdi:*

– *Ezt meg ki írta ide?* – Zavartan jelentkezem, s ő folytatja: – *Szedje össze, fiam, a szépiró tudományát, ilyen írással nem állhat gyerekek elé!* – *Még rápillantott a vázlatomra, majd a szélén törölni kezdte.* – *Különben nem rossz, tartalmaz, tömör vázlat!* – *Büszkeség és szégyen vegyes érzésében még a szivacsot is elfelejtettem a kezéből kikapni, pedig illett volna.*”⁹

8 Széplaki György (2017) 129–130.

9 Széplaki György (2017) 147–148.

Berzy András az irodalom tanszék vezetője volt. Vele ismerkedtem meg leg hamarabb, nála felvételiztem irodalomból. Az első félévben előadásokon ő vezetett be minket az irodalomtudomány rejtelmeibe, de csoportunk szemináriumát is ő vezette. Tekintélyes, szigorú tanár volt. Némi csodálattal néztünk rá, amikor megtudtuk, hogy József Attila egyetemi társa volt Szegeden.

„Az önálló, a felnőtt életem kezdetét jelentő ballagásomon az egri tanárképzőn szüleim hangsúlyosan jelen voltak. Keresztapámat is elhozták. Gondoskodtak az ünnepi, kapcsolódó rendezvény megszervezéséről is (étterem, pincelátogatás stb.) Mégsem ez az emlékezetes. Valami vonulgatás, főtéri, össznépi ünnepély biztosan volt a programban. Utána a mi szakunk (magyar–történelem) külön, egy nagy teremben búcsúzott. Elhangzott a harmadéves szaktárs búcsúztatója, majd az irodalom tanszék vezetője olvasta fel rövid elbocsátó üzenetét. A negyedévesek részéről változás történt, mert az előző napon lemondta a beszéd megtartását a kijelölt leány szaktársunk. Nekem kellett beugranom helyette. Az ünnepeltek sorából kilépve tettem a dolgom, ahogy tehettem. Akkor tömegből egy ismeretlen valaki mondta a mellette állónak (életem leendő párja fültanúja volt, tőle hallottam):

– No, még búcsúzik a fiatalember is! Nem olvassa? Megtanulta kívülről? Te, ez most találja ki! – Hát úgy volt, nem tagadhatom. Egyet tudok, apám elsírta magát, meg mások is a szülők közül a szemüket törölgették. Nem tudom, nem emlékszem, miféle közhelyeket mondhattam úgy rögtönözve. Megszólítottam a tanárokat, a diákokat és végül a szülőket. Egy hirtelen ötlettel – erre emlékszem – a szülőket letegeztem, mintegy mindegyiküknek a saját gyermeke nevében szólva mondtam köszönetet.

Hadd dicsekedjek! Én már a ballagáson „megkaptam” a tanári diplomámat. Az irodalom tanszék tekintélyes vezetője a beszédem után kezefogott velem:

– Köszönjük, nagyon szép beszéd volt, kedves kolléga úr!”¹⁰

Nagy József, a történelem tanszék tanára több félévben is tanított. Igen jó kapcsolatban voltam vele, nála írtam a szakdolgozatomat, amelynek címe és témája *A jobbágyfelszabadítás hatásai az egri érseki uradalomban* volt. Az érseki levéltár gazdasági iratainak kutatása a sikeres szakdolgozat után még messze elkísért, mert évekkel később folytattam, kiegészítettem egyetemi dolgozatként, sőt 1991-ben kikerekedett doktori disszertációnak. Nagy József tanár urat regényben idéztem meg:

10 Széplaki György (2017) 199–200.

„– *Fiatal kora ellenére érdekes történelmi tapasztalatai vannak. Tudja, István, erre szoktuk mondani: a személyes történelem, amely a nemzedékek között a családokban elmesélve, továbbadva ott rejtezik a szóbeliségben. Igen értékes forrása ez a történelem tudományának. Persze illik lehántani róla a legendaszerrű színezéseket, a népköltészeti elemeket. Nagyobb mennyiségű, hasonló anyag összegyűjtésével csomóponti eseményekről kaphatunk értékes ismereteket. Csak alázatos, szorgalmas kutatómunka kell hozzá. Egy dolog tilos, ebben sokan vétkeziünk. Nem a köztörténetben megírt általános tételekhez kell bizonyító adatokat keresnünk ezekben a mélyebb rétegekben, hanem éppen fordítva: az itt fellelt különös, egyedi esetek összegzése adhatná a biztosabb tudást, segíthetné az igazság pontosabb megközelítését.*

– *Tanára itt megállt a beszédben, szokása szerint kissé oldalra fordította a fejét, majd a hallgatójára nézett, a hatást kutatta arcában, tekintetében. Csalahatatlanul megérezte, ha nem érdemes tovább folytatnia. Még a tíz–tizenkét fős szemináriumi körben is így tett, nagy, barna szemeivel képes volt foglyul ejteni az egész csoportot. Először furcsállták, néhányan zavarba jöttek, később nagyon megszerették színes, gondolkodtató óráit.*”¹¹

S ha már idéztem a regényemből, hadd áruljam el, miként „adtam ajándékba” tanár házaspár regényhőseimnek, Darvasi Pityunak és Bajkó Valériának Egert, az egri főiskolát. S ha most visszaemlékezéseimben a városról, a főiskoláról írok, a következő szemelvényekben őket szerepeltetem, nekik és leányuknak, Valikának adok szót:

„*A líceum kopott lépcsőin a lábaink nyomát kerestem, meg felemelő volt a hősi város, a Dobó tér, a vár. Tudtam róla lelkesen beszélni a tanítványaimnak. De amikor bementünk a székesegyházba, nem azt éreztem, amit főiskolás koromban: nemcsak a csodás műemléket láttam, a monumentális építményt. Ahogy a bejövő turisták tömege elhallgatott odabenn, az idegenvezető is suttogóra fogta a hangját, bennem is mélységes csend lett, igazi áhítat.*”¹²

„*Pityu úgy döntött, hogy a hármas főutat keresztezve, Maklár felé mennek. A név emlékeket idéz, az ő első útját Eger felé, amikor a felvételire ment Pestről, vonattal. Az állomások sora neki akkor az Egri csillagok helyszíneit idézte. Most is eszében van, akkor elsőként a támadó törökökre kiportyázó egri vitézek jutottak eszébe, és gyermeki lelkesedéssel kutatta a tájat, vajon hol vonulhattak a törökök, hol csaptak ki rájuk az egriek. És azóta is akárhányszor tanította Gárdonyi*

11 Széplaki György (2019) 108–109.

12 Széplaki György (2019) 303–304.

regényét, a nagyszerű leírásokon túl az ő képzeletében mindig megjelent ez a valóságos táj is. Csak négy évig lakott Egerben, mégis, a lelke mélyén örökre egri maradt.”¹³

„– Tudjátok, most én jövök, én intézem a dolgokat, nem kell bekísérni sehova. Ti csak nyugodtan sétáljatok, nosztalgiázzatok, üljete be egy presszóba... De nem adok tippet, tudjátok ti... Jó mulatást kívánok az ifjú párnak! Egy órákor találkozunk ugyanitt! – Előbb anyjának, majd apjának is cuppanós csókot ad, pajkosan megcirógatja őket, és határozott léptekkel indul a líceum felé. A szülők lazán egymás mellett állva néznek utána. A hely nekik annyira ismerős: a kicsit lejtős járda a székesegyház jobb oldalán, a lépcsősor, a park, szemben a líceum. Valika nagyon csinos lány. Pityu ebben a környezetben még jobban látja, mennyire hasonlít az édesanyjára. Ahogy ott megy előttük, mintha Valit engedte volna a maga dolgára menni, itt vált el útjuk, ha egyikük a főiskolára, a másik a gyakorlóiskolába ment. Még néz a leánya után, aztán kicsit oldalra fordul, Valira néz, karjával átöleli.

– Ez a Darvasi Valéria pont úgy mozog, mint az anyja. Egészen zavarba jöttem az előbb: itt, amikor mókázott velünk, olyan „bajkóvalis” volt a mosolya. – Vali visszanez, a férjéhez simul.

– Úgy látod? Átadtuk a stafétabotot? – Kihúzza magát, a vérét is pezdülni érzi, olyan jó újra itt lenni. Egy kicsit a múltban, kóstolgatva a jelent, mégis ott látni ebben a lányban a jövőt is. Barna haján megcsillan a napfény. Pityu szeme ott jár, kutat valamit? Majd lehunyja egy pillanatra, nem akarja látni a megcsillanó ősz hajszálakat, most nem.”¹⁴

„Felemelt fejjel egyetlen képben látta a székesegyházat és a líceumot. „Milyen régiek, évszázadokban mérhető a koruk. Mennyi változást megéltek ezalatt!” Történelmileg is végigfutott a soron, nagyon különböző volt egy-egy korszakában. Mindegyik más és más volt az eszményeiben, a problémáiban, hát még a harcaiban. A kezdetekkor ezekért az épületekért is meg kellett valakiknek harcolni. A harc elmúlt, az épület maradt. Csak pusztá kő lenne, vagy több annál? Van más maradandó is benne? A válasz olyan élességgel bukkant fel a fejében, hogy szellemi gyönyörűséget érzett a felfedezésekor. »Az építők akarata a szellemiekben, a forma, a funkció alakításában, a technikai megoldásokban, a megszámlálhatatlan sok óra a kétkezi munkában, az izmok erejében, a kövekre hulló verejtékben, és végül az együttes örömben, hogy kész a mű. Ez a múlthatatlan.

13 Széplaki György (2019) 356–357.

14 Széplaki György (2019) 357–358.

Mindkét épület az égre tör, tornyai haranggal vagy anélkül hirdetik, ott fentebb van a lényeg. Egyik a Teremtő felé emeli a tekintetét, Őt dicsőíti, onnan vár erőt, vigasztalást, irgalmat. A másik torony az eget kutatja, szerényen beletekint a teremtett végtelenbe, fent keres csodát, de gondja van lentre is. Az alatta lévő termekben a tudást kínálja, ott tesz rendet a fejekben, ott készül a mindenkori jövő: hogy legyen mindig építő, akinek akarata elmúlhatatlan, akár a kövekben van, akár a szellemiekben. Végül is mindig ez volt a lényeg.»¹⁵

„Egerhez köt minden” – írtam a visszaemlékezésem alcímében. S bármennyire nagy szavaknak tűnnek, őszintén így is érzem. Egy-két érdekességgel hadd bizonyítsam. Én, aki a Rákosi-korban voltam kisgyerek, a Kádár-rendszer elején gimnazista és főiskolás, a saját bőrömön éreztem, mennyire beszűkült világban élünk. 23 éves koromig egyáltalán nem jártam külföldön. Első utamhoz a főiskola segített hozzá. 1965-ben a nyelvészeti tanszék kirándulást szervezett Szlovákiába és Lengyelországba, Krakó környékére. Bevallom, én úgy léptem át a határt, hogy az autóbusból még a fűszálakat is csodálkozva néztem, olyan-e, mint nálunk Magyarországon? *Bakos József* professzor úr és munkatársa, *Raisz Rózsa* tanárnő kitűnő idegenvezetők voltak. Ez mindmáig a legemlékezetesebb külföldi útjaim egyike.

35. kép: Kirándulás a Tátrában a nyelvészeti tanszék szervezésében 1965-ben.
Az előtérben jobbról Raisz Rózsa tanárnő, mögötte balról Erdei Lajos,
a szerző szaktársa.

15 Széplaki György (2019) 361.

Még ez év őszén ismét külföldön jártam az orosz nyelvgyakorlat keretében, a Szovjetunióban. Alig több egy hónapnál, amit tanulással, kulturális programokkal töltöttünk a két nagyvárosban, Moszkvában és Leningrádban. Ám, ha nyelvi fejlődés szempontjából kevés is volt, sajátos tapasztalatok egész sorával gazdagodtunk. Igyekeztek nekünk a szépet, a tökéleteset mutatni az ottani életből, de Moszkvában a külvárosi kollégiumban lakva az „árnyakat” is láthattuk. Volt egy Egerben turistaként megismert orosz matematikatanár, aki Moszkvában lakott. Meglátogattuk az Arbáton. Hát nem dicsérte a szocializmust! S bár a gyönyörű cári város, Leningrád egészében lenyűgözött minket, november 7-én, az ünnepségen jóformán csak mi, magyarok viselkedtünk áhítatosan, az idegen nyelvi főiskola és az egész város „vodkába fulladt”. Az Európa szállodában pedig, ahol valami probléma miatt kaptunk szállást a kollégium helyett, lányaink szobáját kirabolták, a betörők összeszedték a „nyugati” cuccokat.

Egyike vagyok azoknak, akik egeri főiskolás diákként a tanári pályán töltötték aktív életüket, s én Egerből indulva budapesti tanárként 47 évesen az Egerből induló főiskolai képzés, az ELTE tanárképzőjének oktatója lettem. Ma is fülemben cseng, amit a neves történész, *Szántó Imre* főiskolai igazgató mondott 1962-ben az évnyitón: *„Egeri lakos bárki lehet, csak ide kell költözni. Egeri diák is, ha itt végzi az iskoláit. De csupa nagybetűvel EGRI, mondhatnánk 'egries' – az hivatást, áldozatvállalást, feladatot, helytállást jelent. Tanulják meg itt Egerben az egeri várvédők példáján diákként, emberként, majd teljességek be tanárként, bárhová kerülnek.”*

S végül „az Egerhez köt minden” személyesebb bizonyítéka: Ott ismerkedtem meg párommal (végzős koromban ő elsőéves matek szakos volt). 56 éve élünk házasságban, ő két gyermekem anyja, öt unokám nagymamája, régen nyugdíjas ő is, de máig aktív a matematikatanításban, tankönyvírásban.

36. kép: A szerző a párjával Egerben
1966-ban

III. CSEPELI EMLÉKEK

37. kép: A hajdani főiskolai tagozat épülete napjainkban. Forrás: a szerkesztők

1. **Hajdu Péter:** Emlékfoslányok egy tanárképzőről (Csepel)¹

*„Nem a múltból lesz emlék, hanem az emlékezetből lesz múlt.”²
(Douwe Draaisma [1953–] holland pszichológus)*

A Kéveköttök³ találkozóira, annak reményében, hogy mindig vannak, akikkel szívesen válthatunk néhány szót, el-ellátogatok. Sokra tartom e találkozókat, Margó és Bandi múlthatatlan érdemét. Párszor elgondolkodtam azonban már azon, hogy vajon ez a sok vonatkozásban is eltérő egyéneket integráló baráti társulat eloszlan-e, mint a buborék, ha egy-egy órára beszélgetéseinkben előjönne a múlt, amit eddig talán tabuként látszottunk kezelni. Hogy ez „a múltat végképp eltörölni” igyekezet tartja-e fenn a békét és a nyugalmat? Nem hinném. Ami engem illet, szívesen gondolok azért vissza olyan időkre, amikor nemcsak szereplője, de – bár

1 Rövidített, szerkesztett anyag.

2 Idézi: Jankovics Marcell (2014): Lékiratok. Helikon Kiadó, Budapest, 9.

3 A Kéveköttök Baráti Köre egy 2007-ben alakult, és évi 3-4 közös programot szervező, a hajdani Tanárképző Főiskolai Kar oktatóiból álló egyesület, amelyet kezdettől fogva Szombatiné Kovács Margit és Katona András működtet.

csak bizonyos mértékig – szerzője is lehettem a saját drámáinknak. Vállalom a szerepeimet, az identitásaimat, mindent, ami volt.

Nyolcvan körül már képtelenség volna a groteszk meg az abszurd látásmód offenzív jelenlétét tagadni. Magát a világot látom kissé abszurdnak és groteszknek, amelyben élünk, nemkülönben azt is, amiben élünk. Kényszerű – védekezést célzó – ironikus és önironikus látásmóddal szemlélem bennük magamat is, meg a hajdani sorstársaimat is, a túlélés érdekében. Ami volt, nem egészen az volt, mint amit akartam, és ami lett, végképp nem az lett, amit valaha is szerettem volna. Úgy szemlélődöm ezért múltban, jelenben, ahogy *Vladimir Páral* tette a *Vihar a lombikban* című könyvében, vagy ha úgy tetszik, Gulliver az akárkiknek az országában. Egy bizonyos, már nem érzem mindezt magaménak. Egyetemistaként az egész Váci utca az otthonom volt még, legalábbis úgy éreztem. Nem a rendszerváltáskor, hanem akkor kezdtem elveszíteni, amikor megjelent az első hatvanezer forintos perzsabunda a Luxus Áruház kirakatában. Szándékom szerint s az idő múltával egyre távolodom a konkrétumoktól, jöllehet nem eléggé, s egyre közeledem a belőlük levezethető, erősen távolságtartó, talán most már valóban filozofikus szemlélethez.

Néhány barát

A tanárképzés, amivel annak idején ezért-azért eljegyeztük magunkat, fájdalom, nem dicsekedhetett a romantikus vagy kalandos filmek érényeivel, legalábbis a kívülálló számára nem felfedező, hősies vagy romantikus. Ezért nem is vonzotta, ma sem vonzza a rajta kívül rekedt szerencsésebbeket. Örömmel osztom meg ezért is az Olvasókkal emlékezetem morzsáit. Többen örökre távoztak már azok közül, akik részesei voltak párhuzamos szakmai pályáink utolsó évtizedeinek. De az emlékezés nem is mindig csak a főiskolai együttlét időszakára korlátozódik, többek esetében a skála itt-ott szélesebb távlatokba mutat.

*Simon Dinivel*⁴ például diákkoromban egy osztályba jártam, az általánosban is, a gimnáziumban is a múlt század negyvenes-ötvenes éveiben. Alkalmam volt a nevét el-elejtteni *Mérő Jóskának*,⁵ akivel baráti kapcsolatban lehettem, s hallgattott rám, hogy ő lenne a legjobb utódja. Szegény Dini, ha tudta volna, biztosan haragudott volna, ugyanis ő nem vágyott soha a vezetésre. Első gimiben is úgy

4 Simon Dénes a Földrajz Tanszék oktatója 1977-től, tanszékvezető 1991-től.

5 Mérő József a Földrajz Tanszék vezetője 1976–1991 között.

választottuk meg osztálytitkárnak, hogy lefárasztottuk, s nem volt már ereje elutasítani. A tanszék vezetéséről szóló jövődőlésem egyébként nagyszerűen „bejött”, őt elfogadták a tanítványok is, a kollégák is.

Apropó, Jóska! Magam előtt látom, amikor egyszer, úgy negyven esztendeje, horgászni tanította Jancsi fiamat Zánkán. Mit tesz Isten, Jancsi fogott egy kilós halat, és persze ijedtében elengedte. Jóska meg azt mondta az ötéves síró kisfiúnak, hogy az a legnagyobb ho-ho-horgász, aki visszaadja az életét a kifogott halnak. És Jancsi elhitte neki.

Szívesen ugrott fel időnként hozzánk, a Köztársaság (ma II. János Pál pápa) téri lakásunkba a nyolcvanas-kilencvenes években, amikor már csak a bájos kis Fanny kutyát trenírozta a hajdani nehézatléta mesteredző, *Csutka Pista*.⁶ Hiányzik.

És hiányzik néhány ember, akit talán nem mindenki ismerhetett, sokat tudnék és lehetne róluk írni, ami nem fér ebbe az írásba. Őrizzük őket a múltunk jó vagy rossz emlékeiként, számolva a fogyatkozó éveinkkel és energiáinkkal. Hát igen, az emberek rendszerint elfáradnak már egy bizonyos életkorra, és általában békésen, a kilencedik évtizedükben, eltűnnek az árnyékvilágból. Egyszerűen letelik a szavatossági időnk, annyi. A „best of”, hát az már régen elmúlt. – „*Nehezemre van, onokám*” – mondta anno a nagyanyám úgy nyolcvan körül. – „*Mi van nehezedre, nagyanyó?*” – „*Már minden, édes fiam*”. Időnként már megjelenik bennem is ez az érzés, beszökik, mint az ősz Ady Párizsába, csakhogynem illan el olyan könnyen.

A főnök. Mi is volt ő nekünk?

Noha többen bírtak egy stabil, homogén összképpel *Bencédy Jóskáról*,⁷ mégis jogos a kérdés, mi is volt minekünk? Egyidőben bizony ő volt a számunkra kiosztott „szuverén”, a cár atyuska. Az én benyomásom azonban időről időre egyre cizelláltabbá vált, ahogy a kapcsolatunk egyes momentumai összefüggő történeté alakultak. Végigjártam a részéről a gyanús idegen iránti abszolút bizalmatlanságtól, az időnként félreérthetetlen ellenségességtől a kollegiális megbecsülésig, sőt támogatásig vezető nehéz és kacskaringós utat, s a végén akár baráttan elsöröz-

6 Csutka István a Testnevelés Tanszék vezetője 1978–1989 között, az atlétaválogatott nehézatlétaínak az edzője is volt.

7 Bencédy József a tagozat, majd kar alapító igazgatója, majd főigazgatója 1975–1987 között. 2016-ban 95 éves korában hunyt el.

gethettünk volna záró gesztusként, ha van ilyen; ha nincs, akkor záró aktusként. Ő mindent eltervezett, nem ritkán a konspiráció módszerét alkalmazva. Én meg cselekvéseim során általában improvizáltam, meg időnként szántsándékkal rohantam, mint a tulok, nekiütköztem hol az „előljáróimnak” – adott időszakban öneki is –, hol a falnak.

Töprengtem is utólag, mennyi mindent megéltünk együtt. Helyesbítenem kell: ez a kifejezés nem életszerű ebben a kontextusban. Éveken át inkább úgy mocorogtunk egymás közelében, hogy amikor ő volt cselekvő üzemmódban, én szenvedtem, amikor meg én jöttem indulatba, akkor ő. Meglehetősen kevés volt bennünk a párhuzamos karakterszál: világlátás, orientáció, attitűd. Jóskával az utolsó találkozásunk már csak a temetésén adódott, amikor Katona Bandival és feleségemmel együtt mindössze hárman adtuk meg neki a hajdan általa létrehozott főiskola dolgozói részéről a végtisztességet. S milyen a hálátlan utókor? Akik ott a gyászolók markáns részét alkották, nem a főiskolai oktatók, de még nem is a magyar nyelvészek, tanítványok voltak – noha még nem sokkal a halála előtt, kilencvenévesen is értékes nyelvészeti monográfiát alkotott –, hanem meglepő módon a hajdani bencés tanulótársai. Erősen elgondolkodtatott a temetésnek ez a záróképe.

Kapcsolataink – összegzésül rögzíteném ezt – lehettek ambivalensek, voltak is sokszor, de nem tagadhatóan voltak közös ügyeink is. Egy olyan emberi vonás volt talán csak, amit sohasem tudtam senkinek megbocsátani a főiskola „human relation” dzsungelében, sőt ma sem tudok, mégpedig ha valaki a segítséget, amelyet tőlünk, tőlem kapott, kifejezett rosszindulattal, árulással viszonzta.

Hűség és elkötelezettség a pályánk iránt

A garancia, hogy ma tiszteljük egymást – leszámítva az említett s még majd említendő kivételeket –, *a tanárképzéshez való hűségünk*. Egy olyan hivatás iránti – bizonyított, bár megmagyarázhatatlan – *elkötelezettségünk*, amelynek a kétségbevonhatatlan társadalmi haszna ellenére a hatalom akkor sem, azóta sem biztosította a jelentőségével arányban levő pénzügyi forrásokat. Egész felsőoktatási pályámat körbelengte, hogy az elegáns egyetemek oktatói indokolatlanul arisztokratikus és sznob stílusukkal lenézték, és amennyire tudták, lekezelték a praxis-központú, esetünkben iskola- és tanításközpontú főiskolai oktatást és oktatókat.

1983-tól, az ELTE-vel való egyesülésünkől – amely olyan volt, mint a „szövetségbe forrt szabad köztársaságok” az egykori szovjet himnuszban, vagyis

minden egyes szava hamis – új, egyetemi kollégáink a különböző bizottságokban, akadémikus és akadémiai doktor urak roppant kényszeredetten, finnyásan fintorogva néztek ránk. Mintha valami magyar ugarról érkeztünk volna, s ők volnának a kényszerűen kirendelt fogadóbizottság. Mintha tudnák: esélytelenek vagyunk barátnak, ellenségnek, mert más súlycsoportba tartozunk, s ők aztán nem fognak maguk mellé emelni. Az általuk irányított rektori hivatali bürokraták a transzparenciát nélkülöző intrikáik minden fajtáját kipróbálták rajtunk. Addig tehették ezt, amíg ki nem ismertük őket, s nem leltünk rá fokozatosan bizonyos ellenakciók lehetőségére. Egyet említenék csak a furfangjaik közül: ha bármiféle pályázatot küldtünk át a rektorátusra, azt elkésettnek, határidőn túl beérkezettnek nyilvánították, vagyis gátlástalanul dobták vissza, amíg rá nem jöttünk, hogy dátumozott elismervényt kell kérnünk a pályázat beadásáról.

Tanszékvezetőként meg kellett szoknom továbbá, hogy ha sikerült felfedeznem egy „hiánycikket”, például közgazdasági egyetemet végzett, jó munkaerőnek látszó jelöltet, akkor őt a szerződés aláírásának napján „lenyúlta” egy egyetemi tanszék. Ha az illető tanszék vezetője ismerős volt, akkor „*Bocsi, kedves öcsém/bátyám, ugye nem haragszol? A természet törvényei kegyetlenek!*” szöveggel intézte el.

Summa summarum: lehettünk (s voltunk is) mi különböző szellemi indíttatásúak, stílusúak. Lehetett (s volt is) más a platóni barlangunk, az otthoni milióink. Lehetett (s volt is) merőben ellentétes a politikai meggyőződésünk s a hozzá kapcsolódó érzelmvilágunk. Annyi azonban nem vonható kétségbe, hogy ott álltunk akkor a hetvenes évek közepétől abban a reménytelennek tűnő hadállásban, egy vidéki főiskola fiáléljaként, majd később egy nem tudni, mire olyan rátarti tudományegyetem lesajnált főiskolai karaként. Vajon miért? Többségünkben talán azért, mert a „*furor pedagogicus*”-szal, azzal a bizonyos dühös elszántsággal, a mások többé-jobbá tételének illúziójával voltunk megátkozva, ami, tudtuk jól, eleve kudarcra ítélt. Az egyetemi karokon dolgozók jobban tudták ezt minálunk, mert nem is művelték szívesen a tanárképzést. De azt is tudtuk, ha már oda sodort a sors, vagy éppen a saját akaratunk, akkor még nagyobb kudarc lett volna, ha e józan és kiábrándító felismerés jegyében felhagytunk volna törekvéseinkkel. Abban biztos vagyok, hogy sosem akartam tudós lenni, mindig „csak tanár”. Pedagógus.

Mi hozott közös nevezőre mégis minket? A „csak azért is” típusú dacos pedagógusmegszállottság? Gondolom, igen. Hiszen nemcsak megtettük azt a nem kevésbé rizikós utat, amely hozzá vezetett, s amelyet nyilván nem egyszer – én

számtalanszor – megbánhattunk, mégsem álltunk tovább. „*Quod erat demonstrandum*” – vagyis: ezt kellett bizonyítani. *Vásáry Tamás* zongoraművész és karmester fejtegette egy interjúban, hogy fesztiválokon zsűrizni akkor érdemes, ha jelen van a három „p”, ami a payment, prestige, pleasure – megfizettség, elismertség, öröm – angol szavak rövidítése. Hát, mi aztán nem voltunk megfizetve! Elismertség sem vett körül, hacsak nem mi magunk ismertük el egymás eredményeit. Mégis talán egy kicsit „*cum trucc*” alapon láttunk benne örömforrást. Nyilván kellett legyen benne valami néhány jó is... mármint a megszállottaknak.

Vissza a kezdetekhez

Folytassuk inkább annak a vizsgálatát, hogy melyikünk honnan és miért érkezett oda, ahol „*a madár se jár*”, a Csepel-Csillagtelepre, az oktatói toborzás során. Egyesekről tudtuk, hogy valami okból tarthatatlanná vált előző munkahelyükön a helyzetük. Újabban szerzett menekültügyi ismereteim alapján ők, ha úgy tetszik, szimplán csak menekültek voltak. Számukra az volt egyértelműen a biztos rossz, ahonnan eljöttek, és mivel új intézmény voltunk, senki sem tudhatta, milyenné forrja majd ki magát ez az új. Gondolták, gondoltuk, olyan, amilyenné majd mi tesszük, ha együtt megvalósíthatjuk szép elgondolásainkat. Csupán annyi történt, hogy kinek-kinek itt adódott egy esély az előzőnél reménytelibb újrakezdésre.

Visszakanyarodnék eredeti témánkra. Szerettük volna egykoron megírni a tanárképző főiskolánk negyedszázados történetét, nevezetesen *Margó*,⁸ *András*,⁹ *Gergő*,¹⁰ a főigazgató-helyettesek hármashogatának ezen kedvező együttállásában. Mindezt akkor, amikor már körvonalazódni látszott a történetünk vége, meg az is, hogy ez nem lesz hepiend. *Závodszy Géza*,¹¹ fájdalom, az ötlet hallatán finomam szólva sem tudta az érzelmeit és indulatait véka alá rejteni. Gondolom, azok miatt a vereségek miatt sem, amelyek őt érték, a funkciójából adódóan. De nem fulladt volna-e Andrásék elgondolása kudarcba még akkor is, ha Géza zöld utat ad az akciónak? Csak azért is önmagában, mert mindegyikünk tükre az időtá-

8 Szombatiné Kovács Margit a Biológia Tanszék oktatója 1991-től, tanszékvezető 2002–2006, főigazgató-helyettes 2002–2003 között.

9 Katona András a Történelem Tanszék oktatója 1977-től, főigazgató-helyettes 1998–2002 között.

10 Horváth Gergely a Földrajz Tanszék oktatója 1978-tól, főigazgató-helyettes 1998–2002, tanszékvezető 2003–2006 között.

11 Závodszy Géza a Történelem Tanszék oktatója 1977-től, főigazgató-helyettes 1990–1993, főigazgató 1993–1999 között.

volság miatt is, meg a szubjektív elfogult látás miatt is torztükrök lehetett csak? Filozófiatanárként is tudom, hiszen a történetírók klasszikus „*sine ira et studio*”-ját ugyanúgy képtelenség elvárni, mint az eposzírók „...*úgy írassak, mint volt...*” követelményét bárkinek is megvalósítani. „*Elmék vagyunk...*”, már az érzékelésünk is akarva-akaratlan hozzáad valamit a valóságoshoz, vagy éppen elvesz valamit belőle. De nem, egyfajta „*kockázati garanciára*” azért, s ez is igaz, számíthattunk. Hiszen ha konfrontáltatjuk egymással a mindnyájunkban megmaradt torz tükrök adta képeket, akkor abból a manőverből már éppenséggel kijöhet valami objektívabb változata is a históriának, ami ugye „*magistra vitae*”. Éppen a mi „*curriculum vitae*”-nk, egymással és a hatalmasokkal folytatott konfliktusaink ne rejtettek volna magukban bizonyos tanulságokat?

Az 1976/1977-es tanévet Csepelen kezdhettem, de – jegyezzük meg! – még másodállásúként. A tanszékvezetőm *Halupa Béla* lett, aki megelőzőleg a GATE¹² egyetemi docense volt. Ő vezette a vele együtt háromtagú politikai gazdaságtan csoportot, amellyel az első évet kezdték. Két frissen végzett vidéki lányt vett fel, *Csáki Icát* és *Lazúr Margitot*. Előbbi nagyon fegyelmezetten és nagy hatásfokkal tanított. Utóbbi, annak ellenére, hogy még nem állt biztos lábakon a szakmájában s annak oktatásában, felvette a szociológia szakot is, miáltal nálunk ellehetetlenült. Végül egyetemi adjunktus lett az ELTE bölcsészkarán, Csáki Ica meg tanszékvezető az Államigazgatási Egyetemen, ha még nem nyugdíjasok.

A másodikként szerveződő, velem együtt szintén háromtagú filozófia szakcsoport vezetőjeként két, amúgy abszolút irányíthatatlan fiatal nőt voltam kénytelen vezetni a nagyobb tapasztalat okán. Egyiküket, *Bakcsi Erzsit* már egy évvel előtte felvették, addig a könyvtárban dolgozott. Neki volt egy rejtettnek szánt feladatköre, őt nem lehetett kitenni. A másik lány – vagy talán már asszony, sosem lehetett tudni, mikor milyen a családi állapota – *Békés Veronka* volt. Nekem akkor momentán a legfőbb gondom nem ő volt, hanem egy további álláshely szerzése magamnak, ugyanis az újságszerkesztőségből rövid úton kivettek azzal, hogy mesterségesen beszűkítem a látásterem, ha kivonulok az irányítószervből, s elmegyek a végekre dolgozni. A gyerekeim, csak hogy bosszantsanak, mindig kinnöttek valamit. A feleségem minden születését követően mélyvénás trombózisokat kapott, amiket műtétek követtek. Ergo: pontosan meg tudtam mondani, mikor és mennyi pénz hiányzik még ahhoz, hogy alapszükségleteinket – lásd Maslow-piramis, első szint – kielégíthessük. Innen, a finis felől nézvést már magam sem

12 Gödöllői Agrártudományi Egyetem.

tudom, miért hagytam, hogy valami torz idealizmus vezéreljen. Ma már tudom, ostoba és meggondolatlan voltam a választásaimban, döntéseimben, amelyekben senki sem befolyásolt érdemlegesen, úgyhogy senkit nem is okolhatok értük. Akkor bujkált bennem valami düh ezért, gyűlöltem is szerencsésebb választással dicsekedő ismerőseim közül egyet-kettőt, de nem hasonlítottam meg ettől, rendszeres kitöréseim megóvtak az infarktustól.

Csepel-Csillagtelep

Hogy mik voltak az első benyomásaim a tanárképzőről? Először valami penetráns provincializmust éreztem, valami bizáncias berendezkedést, archaikus atmoszférát. Remélem, mindez rendre érzékelhető lesz majd a további konkrét történetekből. Úgy gondolom, azok, akik az ELTE karairól, a Történettudományi Intézetből, más egyetemekről, a Tankönyvkiadótól, netán egy megalapozott rendszerben működő gimnáziumból érkeztek, hasonlóképpen tapasztalták mindezt, s talán még az Egerből átkerültek is. Hogy nem evidens még jóformán semmi, ami kiforrottabb intézményekben magától értetődő, s talán már itt is az kellett volna hogy legyen, ha az „örzők” értenek a dolgukhoz. Hogy az egészet eluralja a diktatúra és az anarchia egyfajta elegye.

Csepel-Csillagtelepre a Boráros térről lehetett elvergődni, a HÉV végállomásától, azután a csepeli tanácsházától tovább autóbusszal. Kellett rá szánni minimum egy órát oda is, vissza is. S a buszok sokszor elromlottak, télen leginkább.

A főiskola – nyolc éven át – az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola filiáléjaként működött. Nemcsak a nem létező, noha kiérdemelt presztízisének megtéremtését akadályozta ez a duplán feudális állapot. Eger helyenként hűbérúrként viselkedett a filiáléjával, tagozatvezetőnk meg velünk, minden kollégájával mint kvázi hűbéreseivel.

Az egri intézménynek – patinás, régi képzőhelynek – elődje volt a Líceum. Hasonlóképpen ottani állomásozásom idején még a KVF-en¹³ is fellelhető volt egy-két, még a régi *Kereskedelmi Akadémián* oktató tanár. Jelentőségükre utalt központi elhelyezkedésük is. Azt akarom csak mondani ezzel, hogy az említett két főiskolán *valami kis nimbusz-morzsa, renomé-maradvány* azért hullott a jogutódokra vagy csak utódiskolákra. Ellenben ránk, csepeli „végbeliekre” meg csak a guanó. Rám hullott volna egyébként egyszer az ablak elé helyezett asztal fölül

¹³ Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola.

lezuhanó félmázsás szellőzőablak. Ha akkor nem indulok be a vizsgázó bődületes ostobaságától, lásd *deus ex machina*, s nem pattanok fel türelmetlen habitusom folytán – mert az az iskolában sem változott meg – faltól falig járkálni a felelet kénytelen-kelletlen hallgatásakor, ma nem írok ilyen játszi emlékezéseket.

Az Egertől való függés hivatalos ideológiája az volt, hogy a nagy múltú főiskola majd segíti a botladozó gyermek képzetét idéző új intézményt. No jó, ez nem tévéreklám, intézményt nem hozunk párhuzamba gyerekkel! Inkább azt mondjuk rá: „zöldmezős”. „Zöldmezősnek” csakis azért lehetett a főiskolát tekinteni, mert topográfiailag utána már csak kiserdőt, temetőt, szántóföldet talált a vándor. Ha nagyon erőltetjük, oktatástörténetileg Csepel jobban köthető lett volna egy akkor méltán neves torzóhoz, amelyet az ötvenes évek elején a mai Apáczai Csere János Gyakorló Gimnázium helyén hoztak létre. Tanított ott többek között Öveges József, Péter Rózsa, de még Bencédy József is személyesen.

Odajárt tanárjelöltként egykori úttörővezetőim közül kettő is, már sajnos egyik sem él. Egyikük *Vajek Róbert*, aki évtizedeken át az Úttörő rádió műsorának országosan ismert riportere volt, de feleségét, a tévériportert *Vajek Jutkát* s fiukat, művésznevéen *Gergely Róbertet* is ismerte az ország. Másik úgynevezett ifivezetőnk, aki egyszerre két főiskolára is járt, a szlovák–oboa szakokon végzett *Bolba Lajos*, ama későbbi legendás táncdalfesztiválok karnagya, akinek fia is zenész lett. Lajos egy rövid ideig tanított is ének tantárgyat a Szemere utcai általános iskolában. Kis magyar kultúrtörténet.

Fájdalom, azt az ígéretes főiskolát, amelyen ők tanultak, s ahol Bencédy is oktathatta őket, egy párthatározattal – máig ismeretlen okból – bezárták. Meglehet azzal a nevetséges korabeli ideológiával, miszerint jót tesz a bűnös fővárosnak, ha az ifjú generációkat nevelő tanárait a tiszta erkölcsiségű vidéken képezik. Kísérletképpen meg lehetne esetleg tenni most, hogy az ELTE-t egy központi utasítással Zsámbékra, Iregszemcsére vagy Bázakerettyére telepítik. Igaz, nem oly eredeti, de Rákosiék, sőt még Maóék is műveltek hasonlókat.

Summa summarum, 1975-ben mindenki előtt nyilvánvaló volt, hogy a fővárosnak igenis szüksége van tanárképzőre. A város tanárszükségletét tekintve akárha többre is. Mégis inkább Bencédy ravasz, konok kismanóságát mutatja a csepeli – mondjuk így – „kísérlet”, s nem azt, hogy a politikai vezetés meg az oktatásirányítás két évtizednyi hiátust követően elkötelezte volna magát a fővárosi tanárképzés dolgában.

A főiskolai oktatók, azon belül a vezetők toborzását illetően azzal folytatnám, hogy léteztek okok, jellemző utak, valós algoritmusok, amelyek előbb vagy utóbb

valakit elvezettek a főiskolai tanszékvezetéshez. Az ELTE-n például kihalásos rendszer volt, az „egy professzor – egy tanszék” ostoba elve alapján. A docenseknek jobbra ki kellett várniuk a tanszékvezető professzor halálát. Említék egy szomorú példát: a bölcsészkaron legendás pszichológiaoktató volt *Radnai Béla*. Főnöke, *Kardos Lajos* pocsék előadó volt, emberileg ellenszenves, de akadémikus, aki a fehér egereivel a pavlovi kutatásokat igazolta, netán tovább is fejlesztette. Amikor végül Radnai elnyerte a professzori címet, még azon az éjjelen (!) elhunyt. A megelőző években – már mint oktató kollégája – össze-összefutottam vele ún. Országos Felsőoktatási Nevelési Konferenciákon. Kiábrándult, keserű emberré vált a hosszú várakozástól.

Hozzátennék, mármint a nagyság mellőzöttsége, visszaszorítottsága témakörben, egy későbbi példát. A 2003-ban a megszűntetett Tanárképző Főiskolai Kar „romjain” létrejött Pedagógiai és Pszichológiai Karra (PPK) nem hívták meg *Ranschburg Jenőt* – akinek munkásságára pedig a műveiből következtethetünk – tanszéket vezetni, de még oktatni sem. Mert feltehetőleg konkurenciát jelentett volna *Hunyady Györgynek*, aki szintűgy a latifundiumának tekintette az általa létesített, vitatható belső tartalommal és konzisztenciával bíró kart, mint anno Kardos Lajos a saját egyetemi tanszékét vagy Bencédy a filiálét, illetve később az ELTE főiskolai karát, már a huszonegyedik században. Az ilyen, tudásukat már bizonyított, de perspektívátlanságra ítélt tapasztalt vezető oktatók leltek ténylegesen az új főiskolán saját tanszékre. Ilyen volt *Kertész György*¹⁴ vagy *Eperjessy Géza*¹⁵.

Itt voltak azután az egyetemi tanszékek hierarchiájában harmadosztályúnak minősített oktatók, a metodikusok, mint *Mérő József*. Általában előzőleg tanítottak középiskolában is, Jóska dolgozott hajdan az oktatásirányításban is, fokozata is volt, mindegy, lenézték őket, mint általában a tudós urak a tanárképzést. Akadémikus szemlélet?! De mivel az egyetemen tanárokat is kellett képezni, nemcsak tudósokat – szégyellték is kellően –, mintegy megtűrték őket az „*aki tudja, csinálja – mármint a tudományt, a kutatást –, aki nem, az tanítja*” belső meggyőződéssel.

Mélységesen lenézték továbbá a nőket, mert szűlnék, és szükségképpen elmaradnak a tudománytól, ami – hangsúlyozták visszatérően – egész embert igényel.

14 Kertész György egyetemi docens 1977-től a TTK oktatójaként előadó a csepeli tagozaton, majd a főiskolai karon, 1988–1992 között főállású főiskolai tanárként a Biológia Tanszék vezetője.

15 Eperjessy Géza 1975–1991 között a Történelem Tanszék alapító tanszékvezető tanára, a BTK c. egyetemi tanára.

Kéretik az érdeklődőnek elolvasni 1990-ben megjelent kis tanulmányomat a főiskolai oktatók szakmai közleményeit megjelentető *Tanárképzés és tudományban* a TTK ide vonatkozó megrögzött és explicit elveiről.¹⁶ Akárha merészségnek is tűnnék ezt a tényt feltárni egy egyetemi kiadványban. Szerencsém, hogy a főiskolai kar irományait feltehetőleg senki sem olvasta az egyetemi karokon vagy a rektorátuson.

Integrálódásunk útja és gyötrelmei

Én úgy léptem be 1976 nyarán Csepelre másodállásosnak, mint Pilátus a krédóba. Amikor meggyőződtem arról, hogy már nem kapni semmiféle tankönyvet, már pártoktatásit sem, gondoltam egyet, átkapcsoltam motorikusba, volt nyomdász kollégáimmal készíttettem az engedélyezetlen reform jegyzetemből a csepeli évfolyam számára kétszáz példányt a KVF nyomdájában. Remittendapapírokra nyomták, s ingyen adták nekem, mintegy búcsúajándékként. Azokat én példányonként 20 forintért eladtam a csepeli hallgatóknak. No, ez volt a kétszeresen is vagabund, eléggé el nem ítéltető tettem Csepelen, amiért ha meggondoljuk, félnem is lehetett volna. Ellenben én mit sem sejtve a beszédett összegből elégedetten kávéfőzőt, poharakat, rádiót vettem, no meg reprodukciókat a falakra, hogy ne legyen olyan rideg a szoba, amit a két lánnyal együtt kaptunk, s ahová már három íróasztalt sk. be is cipeltünk magunknak a bútorraktárból.

A főiskola harmadik tanévében, az 1977/1978-asban nekem kellett átvennem a tanszéki csoport egészét. Csoportvezetői minőségemben azután első feladatként lasszóval kellett fognom sürgősen egy gazdaságtan szakcsoportvezetőt Halupa Béla helyére, a pányvára vetett „polgazdos” lányok számára. Az elsőként „beszerzett” D. Róbert nem vált be.

Az intézmény fennállása harmadik tanévének második félévében, amikor teljes állásúnak átigazoltam a „Hosimisibe”, indult be a *Tudományos szocializmus* című tantárgy. Bencédyt szinte ostromolták külső ajánlásokkal – „tudsocossal” akkorra már szinte Dunát lehetett rekeszteni –; továbbá ha Jóska csak megsejtette is, hogy én ellenzem vagy támogatom valakinek a felvételét, az elég volt ahhoz, hogy az ellenkezőjét tegye. Talán csak azért, hogy borsot törjön az orrom alá, vagy megfricskázzon. Lehet, hogy a zsarolhatóságuk miatt választotta mindig a másikat, a számomra rosszabbnak tűnőt, más okot nem leltem utólag egyiknél sem.

16 Hajdu Péter (1990).

Negyedévben indultak a kötelezően választható speciálkollégiumok. Bencédynek elpanaszoltam, hogy az általam akkoriban kidolgozandó tanáretikától eltekintve nemigen tudok újakat mondani – mármint ahhoz képest – a hallgatóknak. Mellette pedig csak valami iskolaújság-írást tudnék speciálkollégiumként témaként produkálni, mert dolgozom is újságnál, meg van is vagy egy évtizednyi iskolaújság-szerkesztői, kiadói tapasztalatom. Apropó! Szobám polcain ott áll két főiskola diáklapjainak több, szépen bekötött évfolyama is, minthogy a kiadójuk voltam, egyikük a tanárképző *Eszmélet* című újságjáé, amelynek címét az MSZMP kérésére meg kellett változtatnunk, mert ők kapták meg ezt a címet az elméleti folyóiratuknak. Hozzátettem, kellene még vagy hat ember a tényleges megoldáshoz. Más tanszékről netán, vagy némi pénz, hogy felvegyek rá külsőket. „*Nos, pénz – hát az nincs! Önállóan kell megoldanod! Ezért is választottunk téged. Ne is próbálj utalni arra, sem értekezleten, sem máshol, hogy tantárgyi koncentráció, meg tanszékek kooperálása, miegymás, mert ott mi még nem tartunk az egyedfejlődésünkben!*” – ennyi volt Bencédy Jóska abszolút részvétlen válasza.

Most akkor mi a csudát tegyek? – kérdeztem magam. Ha a főosztály segítségét kérem, alkalmatlannak mutatom magam a vezetésre, és összeveszithettem volna őket Bencédyvel. Ha szabálytalanul oldom meg, akkor ebben a Villa Negra-szerű fura képződményben biztosan feljelent valaki. Ha nem oldom meg, akkor Bencédy fog alkalmatlannak tartani.

Nem alternatíva s nem is dilemma ez, mondom hajdani logika szakosként, mert a dilemmában csak két negatív lehetőség van elrejtve. Ahol van egy vagy két jó lehetőség, az az alternatíva, ez viszont – némi szójátékkal – egyfajta „poliemia”, ahol több lehetőség is adódik, ám mindegyikük negatív valamely szakmai szempontból nézve. Szabályosan meghirdettem tehát mind a 160 főnek – ennyi maradt az eredeti kétszázból – a két témámat, osztva hússzal, az nyolc plusz csoport, heti 16 (!) további óra hozzáadása az addigiakhoz. Háromszor annyi (!) órám lett így, mint egy kezdő tanársegédnek. És gondoskodtam arról, hogy a hallgatók megtudják, akkor és ott, abban a helyzetben nincs más megoldás ahhoz, hogy letudhassák ezt a tárgyat, ezért legyenek hozzám méltányosak, mert ha nem lesznek azok – hangsúlyoztam meggyőzően –, akkor nem kapnak diplomát, ugyanúgy, mint akik nem szereztek elegendő számú aláírást az uszodában vagy a sportpályán a testnevelés félévi aláírásához. Azok is voltak többségükben, intelligensek, problémaérzékenyek, méltányosak. Nekem meg prolongálnom kellett a máshol már megszokott és alaposan meggyűlölt favágást, amitől két évvel azelőtt

vonyítva menekültem tova, azt gondolván és remélvén, hogy ez soha többé nem fog megismétlődni.

Később, amikor a TTK-n dolgoztam, láttam, hogy csinálják ezt a műfajt mások. Mindenkinek ötöst adnak, ismerősnek, ismeretlennek, s vigye el őket az ördög. Valamennyit. Igaz, az ötvenes években velünk is ezt tette egy irodalomtörténész professzor, *Tolnai Gábor* akadémikus, az akkori Tudományos Minősítő Bizottság (TMB) elnöke, amikor a félév végén kértük tőle a gyakorlati jegyünket a *Petrőczy Kata Szidónia és az erdélyi memoáriródalom* című speciálkollégiumhoz. Azt mondta Tolnai: „*de hiszen én csak egyszer találkoztam magukkal, és akkor is Gorkijról beszéltem...*”. „*Az már nem a mi kompetenciánk, professzor úr*” – vonogattuk a vállunkat. Majd mindnyájan ötöst kaptunk.

A főiskola – más megközelítésben

Mit, kit láthatott az új intézményben az idegen, aki először járt ott, a „végeken”? Először a gondnok házaspárt,¹⁷ akik elkísértek minket 1983-ban a Kazinczy utcába is. Ahogy öregedtek, annál betegőbbek, rozogábbak lettek, de még nyugdíjasan is többet értek, mintha lecserélték volna őket fiatalabbakra. A szívbeteg Borikát egyszer én szabadítottam ki pajszerrel a Kazinczy utcai épület liftjéből, amibe elefejtettek szellőzést tenni. Ugyanígy voltunk később Marcellával, a mindentudó portásnővel, aki nélkül az átmenet – a PPK beköltözése – idején az intézmények nem működhetek volna, mert csak ő tudta, ki, mi hol van, s a nagy zűrzavarban ki oktat máshol, mint amit az órarendekre kiírtak. És egyszer, amikor az Imre nevű portás váratlanul elhunyt, szinte általános gyászt rendeltek el, olyat, amelyet oktató halála esetén – sem előtte, sem utána – sohasem. Feltehetőleg az egyik pszichológusnak jutott eszébe, hogy akihez valami érzelem fűzte a sokaságot, arról fénykép és mécses kirakásával emlékezzenek meg.

Igen, léteztek „népből érkezett” kiváló személyiségek, akik markánsan kiemelkedtek az ott dolgozók tömegéből. Ilyen volt Juliska, egy sokszoknyás, ízes beszédű vidéki asszony. Borika, János, Juliska, Marcella, Imre, számomra feledhetetlen, értékes kollégák. Ők sokat adtak az iskola hangulatához, ahhoz, hogy a hallgatók jól érezzék magukat. Hozzáteszem, a „jó tanulmányisok” is, egy Nati meg egy Korb Ricsi. S a megértő és értelmes, mindent elintéző tudó tanszéki adminisztrátorok is, mint *Szabó Éva*, akikben jóval „több volt”, mint amit éppen akkor csinál-

17 Kovács János és felesége.

tak. Egyesek munkájuk mellett el is végeztek valami felsőfokú iskolát, például a tanárképzőt technika szakon, és akadt köztük olyan is, aki később oktatónká vált.

Epizódok

A titkárságon vártam egyszer fegyelmezetten Bencédy Józsefre, még másodállású minisztériumi főelőadó koromban, amikor *Siroki Zsuzsa*¹⁸ visongása ellenére Bencédyhez berontott *Milkovits Pista*.¹⁹ Ő elképedve kérdezte: – De hát Milkovits elvtárs, nem látod, hogy egy külföldi delegáció van nálam? Pista morgott valamit, mit tegyen a delegációjával. – Országjárásra megyünk a biológusokkal – közölte kéretlenül – és képzeld, az istennek se jönnek a buszok! Szerinted mit tegyek? – Oldd meg – mondta kelletlenül Bencédy –, ez nem az én dolgom! – Akkor minek vagy te itt? – kérdezte Pista elképedve, mert ő nyilván máshoz szokott Egerben. Minden oktatási intézményben életszerű a főnök segítségét kérni, ha valami nem megy. Egyedül nálunk lett volna az az életszerű, ha Milkovits Pista nem terheli az előljáróját ilyen és hasonló „piszlicsáré” ügyekkel, amilyenekkel a minisztériumban nyilván a gépkocsi-előadó volt hivatva foglalkozni.

Kertész György egyetemi docens első intézkedése – amikor elszánta magát, hogy eljön Csepelre tanszékvezetőnek – az volt, hogy a felesége intézetéből, a közegészségügyiből áthozott könyvjóváírással (az állam adta az államnak) vagy száz mikroszkópot. Gyuri egyébként a számomra teljesen közömbös hortobágyi kerekeshégekkel foglalkozott, és ő adta a *Vízipók – csodapók* című filmsorozat alapötletét és tudományos hátterét, *Frits Zsuzsát*²⁰ pedig azonnal doktorálni utasította, de az egyetemi hatalmasságok rövid úton elbuktatták. Nem biztos, hogy ez a fejlemény az arisztotelészi rossz véletlen megfelelő demonstrációja lett volna, elképzelem, hogy előre tervezett és szervezett merénylet volt ellene, noha Gyuri nem vetette meg a nőket. Zsuzsa pánikszzerűen visszavonult a régi munkahelyére, s lett újból igazgatója a Petőfi Gimnáziumnak, ahol nyilván szerették, mert különben minek is választották volna meg ismét? Festői látványa lett őszbe vegyült nagy vörös sörényével a városnak, ahogy volt ismerőseire és kollégáira fittyet se hányva átkerékpározott a városon. Sajnáltam a távozását.

18 Az igazgató titkárnője.

19 Milkovits István a biológia tanszéki csoport oktatója 1976-tól, a Biológia Tanszék tanszékvezető tanára 1992–2002 között.

20 Frits Zsuzsa a Biológia Tanszék oktatója 1977–1991, tanszéki csoportvezető 1981–1988 között.

Amikor aztán a rendszerváltozást követően, már *Mann Miklós*²¹ első igazgatói ciklusa alatt jött dér a kutyára is – értsd: főiskolai karunkat, köztük Kertészt is mint tanárt alacsony színvonalúnak mondták ki –, Gyuri is elpályázott a messzi Debrecenbe, mi másnak, mint egyetemi tanárnak? Ők ezek szerint igénytelenebbek voltak. Mellesleg azzal is megvádolták Gyurit, hogy nem sáfárkodott jól az általa hozott mikroszkópokkal. Ez 1991-ben történt, a távozása előtt kért is egy átfogó vizsgálatot maga ellen, amely során kiderült: máshol, például az oktatástechnikán nagyságrendekkel nagyobb az eszközhiány, mint az ő tanszékén. Akkor aztán nagy hirtelenséggel abbahagyták Gyuri vegzálását.

Mégis – csak együtt...

Békésen szerettem volna szervezni az életemet meg a tanszéket, és voltam már annyira szkeptikus, hogy nem akartam feltétlenül és azonnal megváltani a világot. 1968-ban azt mondták nekem a moszkvai továbbképzőn az orosz és egyéb nemzetiségű tanuló kollégáim, hogy jól ismerik Brezsnyevet és társait – márpedig jól ismerték –, amennyiben a csehek meg netán mi itt hőbörögni fogunk, akkor az ő fiaiknak megint tankba kell majd ülniük. Ne tegyük – kérték –, mert ők isszák meg már megint a levét. Ráadásul bár diktatúra van itt is, ott is, még mindig sokkal jobban élünk, mint ők.

Korábban említettem igazgatómmal való kétarcú viszonyomat. Nos, egyszer a sok nézeteltérés következtében Bencédy József elindult a minisztériumba, hogy bejelentse, nem tudunk együtt dolgozni. *Csintalan Sándor* KISZ-titkárunk a pártvezetőségi ülésen mellettem ülve, hozzám fordulva azt mondta nekem akkor: „Köszönöm, bátyám, sokat tanultam tőled – bátor kiállásból”. S meglehet, ő szólt valakinek, mert Bencédy néhány nap múltán csak úgy mellesleg, azt vetette oda: „Mégis csak fogunk tudni együtt dolgozni!” Talán utólag túlértékelem egy akkori főiskolai KISZ-titkár hatáskörét vagy kapcsolataiban rejlő lehetőségeit? Vagy igazgatóm ilyenkor nem is a minisztériumba ment, hanem a feleségével ebédelni? Ki tudja azt már? Higgyük, hogy úgy jó minden, ahogy volt, és úgy igaz, ahogyan mi tudjuk!

*

21 Mann Miklós a Történelem Tanszék oktatója 1976–1993 között. Ezen belül 1981–1987 között tagozatvezető-, ill. igazgató-, majd főigazgató-helyettes, 1987–1993 között főigazgató.

Engedjen meg az Olvasó a szerkesztőktől egy záró megjegyzést. Talán Hajdu Péter kedves kollégánk „odaátról” visszatekintve is egyetértene az alábbi idézettel, amelyet önkényesen, de talán nem véletlenül választottunk az általa írtakhoz mintegy lezárásként: „*Nincs ország, ahol több lenne a tehetség, mint éppen magyar földön, de egyúttal nincs ország, ahol a tehetség nehezebben tudna teljes kifejlődéshez jutni, mint éppen miközöttünk. Az idegen nemzetek négyzetre emelik kiválóságaikat, mi, magyarok gyököt igyekszünk belőlük vonni*”.²² (Klebensberg Kuno)

2. Závodszy Géza: Személyes emlékek Eperjessy Gézáról, a Történelem Tanszék alapítójáról

Eperjessy Géza (1926–1998) a történelemtudományok doktora, feltáró levéltári kutatásokon alapuló el nem évülő monográfiák szerzője, egyben a hazai történelemtanítás avatott kormányosa, történelemtanárok sokaságának ihletője. Egy lexikoncikk ennyi vagy alig több.

Magam abban a kiváltságos helyzetben voltam, hogy pontosan húsz éven át – már félig-meddig érett fővel – tanítványa, munkatársa, majd barátja lehettem. 1968-ban a helyi iskolai párttitkárral történt súrlódásomat követően elfogadtam a Tankönyvkiadó (akkor Tankönyvkiadó Vállalat) ajánlatát, s megváltam tanári asztalomtól, nehéz szívvel, mert a középiskolás korosztály közegében szenvedélyemmé vált a tanítás, s pályám könnyen úgy alakulhatott volna, hogy végig azon a vágányon maradok. Szerkesztői munkám során aztán olyan nagy hatású történészekkel kerültem munkakapcsolatba, mint *Benda Kálmán, László Gyula és Ritoók Zsigmond*.

Eperjessy Gézával is itt találkoztam először. Ezekben az években a főiskolai jogállásban működő Országos Pedagógiai Intézet (OPI) munkatársaként dolgozott, a történelem tanszéken, főiskolai tanár minőségben. A Tankönyvkiadó szerkesztői az OPI munkatársaival intézményes szakmai kapcsolatban voltak. Eperjessy Géza már OPI-s éveit megelőzően írt *Benczédi Lászlóval* történelem-tankönyvet a gimnázium II. osztálya számára. Az akkori rend szerint készült egy változat a technikumok, majd a dolgozók gimnáziuma részére is, utóbbit már én szerkesztettem. A kölcsönös bizalmi viszony gyorsan kialakult, ami az ismert akkori politikai klímában, a kicsinyes klikkharcok útvesztőjében felbecsülhetetlen biztonságot jelentett.

²² Klebensberg Kuno (1928) 223.

Az 1970-es évek második felében az oktatásirányítás – amely persze a pártközpont köldökzsinórján függött – úttörő módon az új tankönyvsorozat szerzőinek kiválasztására jelígés pályázat kiírását rendelte el. Az ismert és bevált tankönyvszerzőknek is pályázniuk kellett. (Az öntudatos, mellesleg nagyon érzékeny Unger Mátyás, a korábbi III. osztályos tankönyv szerzője nem volt hajlandó pályázni.) A pályázatokat bizottság bírálta el, amely az MTA által delegált kutató történészből, a Tankönyvkiadó által meghívott szakfelügyelőkből, OPI-referensből és a kiadó illetékes szerkesztőjéből állt. Eperjessy Géza az arcáról soha el nem tűnő bölcs mosollyal beadta pályaművét. Nem tudhatta, és soha nem is tudta meg, hogy szerkesztőként a bírálóbizottság tagja voltam, s névtelen fiatalemberként miként kellett semlegesítenem szakmai érveléssel a valamiért sértett MTA bizottsági tag törekvését, hogy tekintélyelvű alapon leminősítse a kiemelkedő színvonalú kéziratot.

Közhely, hogy igazán jó tankönyvet – kiemelten történelemből – azok tudnak írni, akik iskolai, közoktatási gyakorlattal és kutatói praxissal egyaránt rendelkeznek. Eperjessy Géza mellett ez elmondható az adott tankönyvsorozatban például *Gyapay Gábor*ról és *Ritoók Zsigmond*ról is. Amiben azonban Eperjessy Géza kiemelkedett, az a kristálytisztá nyelvezet, amely természetes könnyedséggel, szabatos magyarsággal folyt, szinte észrevétlenül, hiszen ami olvasás közben szembetűnik, az inkább a negatívum, a tankönyvi íz, a száraz stílus, a mondatok hosszúsága, a nehézkesség, vagy ellenkezőleg, az irodalmias díszítés.

A budapesti tanárhíány enyhítése érdekében 1975-ben létrejött a budapesti főiskola, jogtechnikai okból az egri tanárképző főiskola tagozataként. A Történelem Tanszéki Csoport élére a párton kívüli Eperjessy Géza került (bár oda az illetékes miniszterhelyettes eredetileg a fényes szellők nemzedékének egy tudományos előélettel nem rendelkező tagját szánta). 1977-ben hívására én is beléptem a tanszékre. Amikor már együtt dolgoztunk, és egymás írásait olykor kéziratban is ismertük, megtisztelt azzal, hogy készülő nagymonográfiájának egyik-másik fejezetét elolvasásra odaadta. Ő pedig az én munkáimat olvasva egy-egy fél mondattal, társalgási hangnemben kiegészítette hézagos előképzettségemet, ami a forráskutatást, forráskritikát, idézéstechikát illeti.

Meghatározó szerepe volt abban, hogy szétszórt, minden irányban tájékozódó érdeklődésem egy-egy jól körülhatárolt problémakör kutatására irányuljon, és az eredményeket publikálásra alkalmassá tegyem. A szó szoros értelmében hetente legalább egyszer rákérdezett, hogyan állok a bölcsészdoktori dolgozatommal, majd annak abszolválását követően a kandidátusi disszertáció benyújtásával. Ezek teljesítése, mint ismeretes, előfeltétele a felsőoktatási előmenetelnek. Bará-

ti nyomása nélkül alkatomból adódóan kérdés, elértem volna-e a főiskolai tanári kinevezést, és lehetőségem lett volna-e főigazgatóként az alapiskolai tanárképzés ügyéért síkra szállni.

Ez a segítő ösztönzés természetesen másokat is megilletett. A tanszékre, amint fölépült a négy évfolyam, jó emberismerettel, szakmai igényességgel kiválasztott új munkatársak kerültek, akiknek szakmai előmenetelét hasonló figyelemmel kísérte. Tekintélyt élvező műhely alakult ki, továbbá mindnyájunk közötti erős baráti kötelék, amit az azonos értékválasztás erősített meg. Ez rendhagyó képlet volt a marxista ideológia kötelezőnek hirdetett uralma és a pártállami irányítás idején. A főiskolai tagozaton, utóbb az ELTE karán, egy értelmiségi munkahelyen az 1970-es évek végén a körülményekhez képest elviselhető volt a légkör, viszont létezett Marxizmus–leninizmus Tanszék, volt párttitkár és volt pártbizottság.

Mi a magunk útját jártuk, nem is mindig konfliktus nélkül, amelyeket túléltünk, de a tanszék integritása aligha maradhatott volna érintetlen Eperjessy Géza mindenkit megnyerő derűs, nyitott személyisége, nagyvonalúsága, kifinomult diplomáciai érzéke nélkül. Többször tanúja voltam, miként tompítja, hárítja az ideologikus nyomást, miként kezeli a politikai indíttatású kritikát, miként hagyja figyelmen kívül akár az egyértelmű felszólítást is.

Kádár János gyalázatos 1977-es nagyváradi szereplése nem maradt visszhang nélkül. A pártapparátus, helyesebben a pártállam különösen az egyetemi ifjúság megmozdulásától tartott. A felsőoktatási intézmények vezetői bizalmas utasítást kaptak a fokozott éberségre. A főigazgató magához kérte Eperjessy Gézát, akivel egykor Eötvös-kollégista társak és régen jó barátok voltak. Géza magával vitt. Nem is azon döbbsen meg igazán, hogy az Eötvös kollégiumot szétverő Lutter Tiborra hajazó, különben igen művelt ember készségesen közreműködött a rejtőzködő szellemi elnyomásban, ráadásul éppen egy ilyen kérdésben, hanem az, hogy milyen ellenséges hangnemben és nyegle stílusban beszélt „magyarkáink”-ról (sic!). Géza metakommunikációval jelezte, hogy ez mégis „ejnye”, vitába azonban nem bocsátkozott, nem nyilatkozott, arcán bölcs mosollyal fölállt, s mi, akárcsak ő, mint korábban, továbbra is látóköreinkben tartottuk a Kárpát-medencei magyarság egészét.

A sors nem volt kegyes Eperjessy Gézához. Évei számát tekintve túlságosan is korán érte agyi katasztrófa. Még átadhattuk neki a hetvenedik születésnapjára készült tanulmánykötetet,²³ de végül legyűrte a rákbetegség. Halála előtt néhány

23 Fuga temporum – Ünnepi kötet Eperjessy Géza 70. születésnapjára. Szerkesztette Závodszy Géza. ELTE TFK, Budapest, 1997.

héttel még látni akarta hármunkat (mellettem Katona Andrást és Estók Jánost). Szomorú, de megtisztelő aktusként ravatalánál – a kollégák nevében is – én mondtam a búcsúbeszédet.

3. Salamon Konrád: Csepeli évek

Az 1970-es évek végén a Csepelen induló tanárképző főiskolán kezdtem huszadik századi történelmet tanítani. Még virult a Kádár-korszak szellemisége, sokakat babonázva meg, miszerint ez a politika a létező szocializmusok legjobbika, s hazánk a „*béketábor legvidámabb barakkja*”. Más, demokratikusabb és emberségesebb társadalom megteremtésének a lehetőségére a legtöbben gondolni sem mertek, hiszen a szovjet birodalom jelenléte „öröknek” látszott. Ezért elejétől kezdve fontosnak tartottam hangsúlyozni, hogy sokféle társadalmi, politikai rendszer volt már az emberiség történelmében, s előbb-utóbb mindegyik megbukott, idejélműlttá vált, ahogy a 150 éves török uralom is. Mindebből logikusan következik, hogy a jelenlegi rendszerrel is ez fog történni.

A szemináriumokon az akkor hozzáférhető szakirodalom alapján tekintettük át a huszadik század történetének meghatározó eseményeit. Nagyon fontosnak tartottam, hogy a leendő tanárok a század történetének egészét ismerjék meg, és ne csak egyes részkérdéseit. Sajnos voltak témakörök, amelyekről nem találtam megfelelő szakirodalmat, például az 1917. novemberi bolsevik hatalomátvételtől, amelyet akkor hivatalosan „*Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak*” neveztek. Ezzel szemben én a bolsevik puccsot a tényeknek megfelelően a februári forradalom által megteremtett orosz demokrácia megdöntéseként értelmeztem és tanítottam, amely felszámolta az első orosz köztársaságot, és megteremtette a bolsevikok egypárti diktatúráját. A hallgatók viszont – mint általában – nem tartották magukhoz méltónak az előadásokra való járást, így az általam elmondottak csak kevesekhez jutottak el.

Emlékezetes számomra, hogy egy főiskolás lelkendezve mesélte: ő a bölcsészkarra jár előadásokat hallgatni, s idézett is néhány részletet az ott hallottakból, amire csak annyit tudtam válaszolni, hogy én is ezeket szoktam elmondani a főiskolán tartott előadásaimon. Ugyanakkor az előadásokra nem járók egy része az általam tartott szemináriumi foglalkozásokon is megismerhette előadásaim legfontosabb gondolatait, így ezeknek is volt némi hatása. Akadt például, aki nehezményezte, hogy addigi meggyőződésében megingattam. Ugyanakkor voltak hallgatók, akik azt kérték tőlem, hogy a tanórákon kívül is találkozzunk,

és beszéljük meg alaposabban az akkor vitás kérdéseket. Ennek örömmel tettem eleget, de néhány év múltán az érdeklődés elapadt, s a titkos szemináriumok nem folytatódtak.

Ez időben jelent meg néhány vitát gerjesztő tanulmányom, s egyiket az ország „főörténésze”, *Ránki György* dorongolta le.²⁴ Ezen felbátorodva a főiskola párttitkára le is vonta a logikus következtetést, hogy aki ilyeneket ír, az nyilván az óráin is ilyeneket mond. A kérdés tehát, szabad-e engedni, hogy tanítson? Végül is nem bocsátottak el, így folytathattam a munkámat.

Fontosak voltak a történelem szakos hallgatóknak szervezett tanulmányi kirándulások, amelyek során felvidéki, illetve erdélyi magyar nevezetességekkel ismerkedhettek meg. Ugyanakkor szomorú képet kaptak az ott élő magyarság kiszolgáltatott helyzetéről. Útközben a buszon a kirándulásokat szervező, jó hangú tanártársam, *Kalmár Árpád* kezdeményezésére a hallgatók magyar népdalokat énekeltek. Ezt a kirándulásokat követően egyesek úgy adták elő, hogy az út során a látottak és az éneklés hatására nacionalista, sőt sovíniszta hangulat alakult ki. Az ilyen mérhetetlen butaság ellen szinte védekezni sem lehetett, de szerencsénkre ekkor már ennek komoly következménye nem volt, legfeljebb annyi, hogy én a kandidátusi fokozat megszerzése után is adjunktusi szinten maradtam.

A hely szelleméről szólva azt kell mondanom, hogy a magamfajták számára nem volt befolyásoló jelentősége a „*Vörös Csepel*” hangoztatásának, mert azt csak egy elhasznált jelszóként emlegették, és semmiféle szellemiséget nem képviselt. Örömmel tapasztaltam, hogy a velünk egy udvarban lakó fiatal csepeli munkás, akivel közösen csináltunk a gyermekeinknek hintát, szóvá tette, hogy én azt miért festettem pirosra. S az is jó érzéssel töltött el, hogy a hallgatók többségét sem érdekelték az elkoptatott kommunista kitételek, s inkább a válságban lévőnek hirdetett nyugati társadalmak pezsgő életére, irigylésre méltó gazdagságára figyeltek. Ugyanakkor joggal kifogásolták, hogy a Csepel déli szélére, egy megüresedett általános iskola épületébe helyezett főiskoláról nehéz megközelíteni a javasolt nagy könyvtárat, így két lehetőségük van: vagy a főiskolára mennek, vagy valamelyik könyvtárba. Pár évvel később az „illetékesek” is megértették, hogy ez a kényszerű elhelyezés nem volt szerencsés, ezért a belvárosba telepítették a főiskolát. Itt ugyanis, ha a hallgatóknak üres órái voltak, elmehettek egy könyvtárba, esetleg kiállításra vagy akár moziba. Ezekre én is fel szoktam hívni a figyelmüket. A kapott ötletek alapján tehát órán kívül is művelődhettek.

24 Salamon Konrád (1983), ill. Ránki György (1983).

Csepel számomra azt bizonyította, hogy aki színvonalas és becsületes munkát akar végezni, az ezt a kedvezőtlen körülmények ellenére is megteheti.

4. Victor András: Csepeli morzsák

Tanárképzővé válásom

Az 1970-es évek közepén az Országos Pedagógiai Intézet Kémia Tanszékén dolgoztam; az általános iskolai kémia tantárgy – s ezen belül többek között az akkor készülő új országos tanterv vonatkozó részének – gondozása volt a feladatom. De minthogy az intézetet elkezdték átszervezni, azaz főiskolai státuszú, kutatási feladatokat is végző szervezetből minisztériumi háttérintézményt (vagyis gyakorlatilag „irodát”) csináltak, egyre kevésbé találtam ott a helyemet.

Így kapóra jött, hogy 1977-ben az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola – akkor már két éve működő – Kihelyezett Tagozata állást hirdetett: a kémia tantárgy módszertanával foglalkozó oktatót kerestek. Azért éppen akkor hirdettek módszertanos állásokat a csepeli kihelyezett tagozatra – nemcsak kémiából, hanem minden tantárgyból –, mert ekkor lettek harmadévesek az elsőként oda fölvetett hallgatók, s ekkor vált aktuálissá a szaktárgyak tanításával foglalkozó tantárgyak elindítása is.

Beadtam az állásra a pályázatomat, valószínűleg behívtak valami beszélgetésre is (bár erre nem emlékszem), s fölvettek. Így lettem tehát 1977-ben „pedagógusképző” a tagozat Kémia Tanszéki Csoportjánál, Csepelen, a Csillagtelepen, a Tejút utcában. Fő feladatom *A kémia tanítása* című kollégium előadásainak, szemináriumainak és laboratóriumi gyakorlatainak a megtartása volt, de emellett általános kémia szemináriumokat és laboratóriumi gyakorlatokat, valamint a felsőbb évfolyamokon speciálkollégiumokat is vezettem. Az utóbbiak témája évekig a *komplex természettudomány és kultúrtörténet* volt. Ebben azt „játszottuk”, hogy félév elején mindig közösen kiválasztottunk egy fogalmat – gyakorlatilag egy szót –, s a félév során minden hallgató kiselőadásokat tartott azokról az általa kedvelt témákról, amelyek bárhogyan (szabad asszociációsan, vagyis akár „lőugrásban” is) kapcsolódtak a kiválasztott szóhoz. Ez a kollégium azért volt meghatározó számomra, mert itt tapasztaltam meg a valóságban azt, hogy ez a szabadgondolkodáson alapuló tanulásszervezési forma – amelyet mai szóhasználattal témanapnak, témahétnek nevezünk – milyen örömteli módja a tanulásnak, a világ sokféleségére, érdekességére és szépségére való rácsodálkozásnak. Nem véletlen, hogy azóta is minden erőmmel népszerűsítem ezt a tanulásszervezési formát.

Szintén meghatározó volt számomra a csepeli kezdő években, hogy ekkor fejlesztettem ki tulajdonképpen első tanárjelölt hallgatóim (mint leendő tanárok) – de végső soron tulajdonképpen 7–8. osztályos tizenévesek – számára a *Zseblabor* nevű oktatócsomagomat. Ennek az volt az alapgondolata, hogy ne a természeti tárgyakat vigyük be a laboratóriumba, hanem kint, a szabad természetben végezzük el – egy hordozható válltáskába összekészített „zseblabor” segítségével – a komplex környezetvédelmi, terepi vizsgálatokat. A készletben eszközök, vegyszerek vannak (strapabíró kiszerelésben), s tartozik hozzá egy munkafüzet, amely kb. 60 fizikai, kémiai, biológiai, természetföldrajzi témájú vizsgálat elvégzését és értelmezését segíti.²⁵ Kedves emlékeket őrzök a Horváth Judit kolléganőm által szervezett csillebérci szabadművelődési táborokról, ahol tanárjelölt hallgatóimmal próbálgattam ki, javígtattam-fejlesztgettem a Zseblabor-vizsgálatokat.

Úton Csepelre – és útközben

Az 1970–1980-as évek fordulója táján Észak-Budán laktam, s onnan jártam ki Csepel-Csillagtelepre. Mit mondjak? – elég időigényes volt. Még szerencse, hogy a szentendrei HÉV-en, a körúti villamoson és a csepeli HÉV-en viszonylag jól lehetett olvasni, akár dolgozatokat is javítani vagy máson dolgozni. Csepelen, a Szent Imre téren (akkor Tanácsház tér) azonban még egy buszra is át kellett szállnunk, hogy eljussunk Csillagtelepre.

Nem magával a tanárképzéssel kapcsolatos, mégis Csillagtelephez kötődik egy mosolyogtató emlékképem. A főiskolához menet mindig el kellett haladni egy laktanya – vagy ahhoz hasonló szerepű épület – kerítése mellett. És egyszer, éppen, amikor ott mentem el, látom, hogy a kerítésen belül, az épület melletti járdán találkozik egy fiatal katona (valamilyen újonc) és egy magasabb rendfokozatú, idősebb. Az idősebb – nem igazán kíváncsi, inkább merev, hivatalos hanglejtéssel – azt kérdezte:

– Kovács honvéd! Hova megy?

A fiatalabb összeapta a bokáját, szalutált, s kötelességtudó hangon ezt válaszolta:

– Ezredes elvtársnak jelentem: lángosért.

²⁵ Később meg is jelent: Victor András (1989).

Majd mindketten folytatták útjukat.

Máig szomorúan komikusnak tartom ezt a párbeszédet. Jól mutatja, hogy a katonaságnál mennyire tele volt – vagy most is tele van? – az emberek kapcsolata értelmetlen, de kötelező formalitásokkal. Megjegyzendő, hogy ebben a katonaság elvi szinten éppen ellentéte a jó iskolának. Mert az iskolában fölített kérdéseknek – jó esetben – nem a formalitás a lényege, hanem a tartalma. S ha a tanár kérdésére a diák válaszol, akkor – szintén jó esetben – a válaszban sem a formai elemek a meghatározók, hanem a tartalom. Jól néznénk ki, ha a gyerekeknek minden mondatot úgy kellene kezdeniük, hogy *„tanárnőnek tisztelettel jelentem, a mohácsi vész 1526-ban volt”*.

Bár ehhez hozzá kell tennünk, hogy az iskola sem volt – és ma sem – mentes az ilyen formalitásoktól. Hiszen amikor – legalábbis annak idején – az óra elején a hetes jelentett, akkor ehhez a „lángosos” történethez némiképp hasonlóan azt kellett mondania, hogy *„Osztály vigyázz! Tanár úrnak tisztelettel jelentem, az osztály létszáma 28, hiányzik Kiss és Nagy, jelen van 26; az osztály kémiaóra-ra készen áll”*. Miközben jól tudjuk, hogy ennek a hosszú mondatnak egyetlen tartalmi „üzenete” van – ha egyáltalán van –; az, hogy *„a szünetnek vége, az óra elkezdődött, csöndesedjete el”*. Hiszen egyrészt a tanárnak semmi dolga azzal, hogy mekkora az osztálylétszám; másrészt a 28-ból ő is ki tud vonni kettőt, nem kell ehhez a hetes segítsége; az pedig majd kiderül, hogy az osztály valóban „kész-e” az órára.

A hallgatókkal – bár kémiamódszertan-órám volt, tehát egészen más volt a „hivatalos” témakör – persze azon melegében megosztottam ezt a „lángosos élményemet”. Máig emlékszem a megrökönyödésekre, hogy ők bizony kevésbé lepődtek meg, kevesen éreztek rá igazán ennek a párbeszédnek ellentmondásosan komikus voltára. Persze még más korban éltünk; messze voltunk még a rendszerváltozástól, még kötelező volt a katonaság, mindenkit elvtársnak kellett szólítani, s egyébként is teljes mértékben hozzá voltak szokva a hallgatók az ilyen alá-fölérendeltségi helyzetekhez. Szinte természetesnek tartották. Azért időzők ilyen hosszan ennél a „lángostörténetnél”, mert mai szemmel is tanulságos. Némi elemzés alapján rádőbbenhetünk, hogy bizony a hagyományos magyar iskolák légköre sokban hasonlított a katonaságéhoz; és ebben-abbán sajnos még ma is hasonlít. Érdemes elgondolkodnunk azon, hogy mit nyerünk, s mit veszítünk ennek a hasonlóságnak a leépítésével vagy éppen a megőrzésével.

Csepeli „melósok” között

Csepeli létemnek érdekes járuléka volt, hogy ha üres óráimban megéheztem, akkor kerestem valami „bodegát”. Minthogy akkor még (mindenféle csatolt részével együtt) javában működött a Csepeli Vas- és Fémművek – bár már nem Rákosi nevét viselve –, a rengeteg melós miatt nagy szükség volt különböző „gyorsbetőkre”. Nagyon tartalmas egytálételeket ettem ott különböző utcára nyíló falatozókban, s tanulságos beszélgetéseket folytattam csepeli munkásokkal, igazi „proletárokkal”. Azért voltak tanulságosak ezek a „dumálások”, mert én egészen más világból jöttem; s ezeknek az egyszerű, „tanulatlan” embereknek a világa teljesen új – és nagyon érdekes – volt számomra. Vagyis: miközben tanárjelölteket (akik döntő többségükben szintén nem csepeli munkások gyermekei voltak) oktattam kémia-tantárgypedagógiára, szervesen vagy fizikai kémiára – vagy éppenséggel világlátásra –, időnként afféle szociológiai terepgyakorlaton, „felmérésen” vettem részt.

A tanszék

A csepeli Kémia Tanszéki Csoport – több okból – nem volt önálló; az egri anyaintézmény Kémia Tanszékének volt a része. A helyi csoport vezetője *Tömpe Jánosné Falb Katalin* volt, de (jogilag) az igazi tanszékvezető *Szűcs László* volt, aki a Kémia Tanszék vezetése mellett akkor már 1966 óta egyben a főiskola főigazgatói feladatait is ellátta. Így tehát nekem Szűcs László két szinten is a főnököm volt: tanszékvezetőm és főigazgatóm.

Ebből a fura helyzetből az adódott, hogy tanszéki értekezletekre Egerbe járunk. Én például nagyjából félévente legalább egyszer Egerbe utaztam tanszéki megbeszélésre. (Azóta sem jártam annyit Egerben, mint akkor.) Egyébként pozitív emlékeim vannak az egri tanszéki értekezletekről; a kollégák többnyire kedvesek voltak, Szűcs László pedig hatékonyan és rugalmasan irányította a munkát.

Mivel én elsősorban a „módszertan” tantárgynak – szebb és pontosabb nevén: kémia-tantárgypedagógiának – voltam a felelőse, az egri kollégák közül is főleg *Sárik Tiborral*, az ottani kémia-módszertanossal volt szakmai kapcsolatom. Sárik Tibor kedves, igényes pedagógus volt; nem véletlen, hogy hajdani tanítványai visszamenőleg is nagy szeretettel emlékeznek rá vissza. Nekem egyébként már a főiskolára kerülésem előtt is volt vele kapcsolatom. Amikor ugyanis (1971-től 1977-ig) az Országos Pedagógiai Intézetben dolgoztam a Kémia Tanszéken, s

éppen folyt az (akkor „természetesen” országosan egységes) új tanterv kidolgozása és ezzel együtt a tananyag korszerűsítése – amely folyamatnak (mint fentebb már említettem) én voltam a koordinátora –, abban a munkában az egri Kémia Tanszék fontos szerepet vállalt. Sárík Tiborral még a csepeli tagozat önállóvá válása – vagyis az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar megalakulása – után is sok közös munkám volt.

Kapcsolat a TTK-val

A csepeli „kihelyezett tagozatot” sebtében, gyors döntésekkel hozták létre. Ezért – érthetően – a természettudományi tárgyak oktatásához szükséges infrastruktúrával (laboratóriumok, laborberendezések, vegyszerek, kísérleti eszközök) sem rendelkezett. Persze az általános iskolának készült épület, amelyet otthonunkként kaptunk, eleve nem is lett volna erre alkalmas. Ezért a kémia laboratóriumi gyakorlatokat azokban az években – az egri főiskola és az ELTE szerződése alapján – az ELTE TTK Múzeum körüti épületeiben tartottuk. Mégpedig ugyanazokban a laboratóriumokban, amelyekbe én annak idején – biológia-kémia szakos egyetemi hallgatóként – jártam. Tehát otthonos volt számomra a hely, bár én ezúttal a „katedra másik oldalán” álltam.

Némely tantárgy előadását vagy gyakorlatát nem a tagozat tanárai tartották, hanem – óraadóként – az ELTE TTK tanárai; ily módon a főiskolás hallgatók – s velük együtt én is – kicsit „TTK-snak” is érezhettük magukat. Nem voltunk egészen testidegenek az egyetemi közegben. Ha volt is esetleg feszültség ezért-azért az egyetem és a főiskola vezetői között, az a tényleges oktatás szintjére nem szivárgott le.

Gyakorlóiskola

A tanárképzésnek értelemszerűen része a gyakorlótanítás; a „módszertanosok” feladatainak pedig része a gyakorlóiskolákkal – s az ott tanító vezetőtanárokkal – való kapcsolattartás is. A Csillagtelepen a főiskola közvetlen szomszédságában volt egy általános iskola. Praktikus okokból tehát – érthetően – ez lett az első gyakorlóiskolánk, s az ottani kollégák lettek az első vezetőtanáraink. Később azután – a hallgatók számának emelkedésével és a feladatok sokasodásával – persze máshol, más iskolákban is dolgoztak vezetőtanáraink, például Óbudán, a Bakáts téren meg a belvárosi Váci utcában is.

A csillagtelepi iskola kémia-vezetőtanára, *Kővári Ilona* emlékezetes számomra. Azért emlékezetes, mert kiemelkedően klasszikus példája volt annak a pedagógiai koncepciónak, amelyről akkor még nem igazán tudtuk, legfőljebb sejtettük, hogy már túlhaladott volt. Mestere volt annak a fajta tanárnak, aki mindent pontosan végiggondol, megtervez; majd rutinosan végre is hajt. Az ő óráin minden pontosan úgy és akkor történt, ahogyan azt megtervezte. A gyerekeket világos, érthető kérdésekkel folyamatosan aktivizálta; az óra dicséretesen interaktív volt, s ennek megfelelően – a kitűzött célok szempontjából – eredményes. Ilona a tanárközpontú pedagógia mestere volt. Amiért mégis azt mondom, hogy túlhaladott pedagógiai koncepciót követett – anélkül persze, hogy bármiféle bizonytalanság lett volna benne azt illetően, hogy a kor elvárásainak megfelelően végzi a munkáját –, azt legrövidebben talán úgy lehetne érzékeltetni, hogy az ő óráin a gyerekek aktívak voltak ugyan, de az aktivitásuk (némi túlzással) a marionettbábuk aktivitása volt. A feladatuk lényegében az volt, hogy pontosan végigmenjenek azon az úton, amelyet a tanárnő számukra előre elképzelt.

Mindebből az is következik, hogy a hozzá tanítási gyakorlatra beosztott hallgatók kiválóan megtanulhatták a tanárvezérelt tanítás elveit, módszereit – és még a fortélyait is. Amely pedagógiai koncepció akkor még szinte egyeduralkodó volt a magyarországi iskolákban, és amely tanítási-tanulási koncepció ugyan már akkor sem volt korszerű, és mégis: még ma is csak részben haladtuk meg.

38. kép: A 2. számú „kvázi” gyakorlóiskola épülete ma (XXI. ker. Iskola tér 45., ma Kölcsey Ferenc Általános Iskola). Forrás: XXI.ittlakunk.hu

5. Horváth Gergely: Csepeli pályakezdésem

Egyetemi éveimet és földrajz–matematika szakos tanári, valamint kartográfusi oklevelem megszerzését követően a Kartográfiai Vállalatnál kezdtem el dolgozni térképszerkesztőként, miközben aktívan bekapcsolódtam a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat – akkori közismert rövidítéssel TIT – munkájába. A Földtudományi Szakosztály megbízásából főleg munkásoknak, szocialista brigádoknak, nyugdíjasoknak tartottam diakepek vetítésével kísért ismeretterjesztő előadásokat földrajzi témákról, leginkább magyarországi tájakról vagy külföldi, köztük távoli országokról. Akkoriban az utazási lehetőségek igen korlátozottak voltak, ezért gyakran kellett olyan helyszínekről beszélnem, ahol magam még nem jártam, nem járhattam. Frissen diplomázott földrajztanárként maga az ismeretek átadása nem okozott nagy nehézséget – bár nyilván készülni kellett rá, mint egy tanórára –, de a szemléltetés bizony mindig problémát jelentett, hiszen honnan lettek volna diakepeim olyan területekről, amelyekhez még nem volt szerencsém? Ezen segített a TIT központi diatára, ahol válogatni lehetett egy viszonylag jelentős diagyűjteményből, így mindig találtam annyi diát, hogy egy elvállalt előadást megtarthassak.

1977 tavaszán is éppen egy TIT-előadáshoz válogattam képeket, amikor a diatárban összefutottam korábbi egyetemi oktatómmal, *Mérő Józseffel*. Mérő tanár úr meglepetésemre azt mondta, hogy beszélni szeretne velem, keressem fel az egyetemen. Kimentem tehát a Ludovikára (akkoriban ott voltak a TTK földtudományi, köztük földrajzi tanszékei), ahol a tanár úr elmondta, értesült arról, hogy pályáztam (egyébként sikertelenül) a pécsi tanárképző főiskola által meghirdetett tanársegédi állására, és ennek kapcsán tájékoztatót arról, hogy Budapesten is megalakult egy új tanárképző főiskola, ahol ő lett a földrajzi tanszék vezetője. Mint mondta, két tanszéki kollégát már felvettek, de feltehetően egy éven belül megjelenik majd a Közlönyben egy pályázat egy újabb álláshelyre, és ha gondolom, pályázzam meg. De – tette hozzá – csak akkor jöhetek szóba a pályázat elbírálásakor, ha legalább egy évnyi iskolai tanítási gyakorlattal rendelkezem.

Nem tagadom, nagyon örültem volna ennek a főiskolai oktatói lehetőségnek, és mivel a Kartográfiai Vállalattól már amúgy is ki akartam lépni, megfogadva a tanácsot iskolai állás után néztem. Mérő tanár úr azt is javasolta, Csepelen vállalkozjak tanári munkát, hiszen a főiskola is Csepelen, a Tejút utcában van, és javasolta, beszéljek a kerületi tanács Oktatási Osztályának vezetőjével. Amilyen kicsi a vi-

lág, az osztályvezető korábban a Kölcsey Gimnázium tanára volt, ahol nem is oly régen magam is érettségiztem... Bár engem nem tanított, de az osztályom felét igen, így persze ismertük egymást. Közreműködése révén végül közoktatási pályámat 1977 augusztusának végén a csillagtelepi Iskola téri Általános Iskolában kezdtem el a földrajz és a matematika tantárgyak tanáraként. Persze néhány hét után elmentem megnézni reménybeli leendő munkahelyemet, a főiskola Földrajz Tanszékét a Tejút utcában, ahol nagy örömmel találkoztam Jusztival, teljes nevén *Pavlics Károlyné Mazanec Jusztinával*, aki egy évvel fölöttem járt egyetemre, de valójában mi már középiskolás korunkból ismertük egymást, mert mindketten jártunk a *Leél-Őssy Sándor* tanár úr vezette központi földrajz szakkörre, ami az akkori idők egyik tehetséggondozással foglalkozó, ritka intézménye volt. És megismerkedtem leendő kollégámmal és későbbi atyai jó barátommal, *Simon Dénessel* is. Ők ketten alkották akkoriban a Mérő József által vezetett, még kiépülőben lévő tanszék oktatói gárdáját, amihez majd – reméltem – negyedikként csatlakozhatok. Sikerült, és a csepeli évek alatt végig maradt is ez a felállás.

Alig telt el általános iskolai tanári pályafutásomból fél év, amikor áthívtak a tanszékre. Elmondták, hogy baj van, ugyanis az első végzős évfolyamnak már gyakorlóiskolai tanításokban kell részt vennie, de az egyik erre kijelölt iskolában megbetegedett a szakvezetésre felkért tanár. Hamar kiderült, azért hívtak, hogy megkérdezzék, beugranék-e helyette. Nemi – érthető – hezitálás után végül az erős rábeszélésre igent mondtam, így a tavaszi tanévben már szakvezető tanárként működtem. Azt hiszem, alig félévnyi tanítás után ez Guinness-könyvbe való rekordnak is tekinthető... Bár nem volt egy sétagalopp, főleg mert az egyébként jó erőkből álló évfolyam két meglehetősen link hallgatója került a felügyeletem alá, akik persze vissza is éltek azzal, hogy alig volt köztünk korkülönbség, de azért úgy érzem, sikerült helytállnom. Mindenesetre tapasztalatszerzésnek nagyon jó volt. Erőt adott, hogy közben megjelent a pályázati felhívás, beadtam a pályázati anyagomat, és el is nyertem a tanársegédi állást.

Még nem is voltam hivatalosan főiskolai oktató, amikor a nyár elején leendő tanszékvezetőm utasítására tapasztalatszerzés céljából már bekapcsolódtam a Pavlics Jusztin által vezetett terepgyakorlati munkába. A Velencei-tó partján zajlott a gyakorlat, sátrakban aludtunk, a hallgatók nappal éghajlati és egyéb méréseket végeztek, amit ki is kellett értékelniük. Zavarban voltam, hiszen senkit sem ismertem, különösebb oktatási feladatom, amelyen keresztül megismerhettek volna, nem volt, ráadásul azt is utasításba kaptam, hogy a hallgatókkal szigorúan magázódni kell – amit a kis korkülönbség és amúgy is kamaszos kinézetem miatt

a hallgatók érezhetően nem vettek jó néven, bizonyára nagyképűségnek tartották –, ezért kissé magamba zárkóztam, nem sikerült a hallgatókkal jó kapcsolatot kialakítani. Hát ez a kezdet nem volt a legnagyobb élmény...

1978 szeptemberében aztán elkészöntem az általános iskolától, és „átköltöztem” a Tejút utcába. Természetesen óriási izgalommal és nem kevés aggodalommal kezdtem új életemet. A hosszú csepeli utazás már ismerős volt számomra, beleértve az 59-es busz eléréséhez szükséges futásokat vagy éppen a buszmegállóban töltött idegtépő és karóra-nézegető várakozásokat. Fokozatosan megismerkedtem az épülettel, és egyre több kollégával kerültem jó, idővel baráti viszonyba. Szerencsére a tanszéki kollégákon kívül voltak már az intézményben más ismerősök is, ahogy mondani szokták, kicsi a világ. Gimnáziumi osztályfőnököm, *Kalmár Árpád* a Történelem Tanszéken tanított, az Irodalomtudományi Tanszék vezetője, *Sipos Lajos* édesanyám kedves tanítványaként és „pótfiaként” gyakran járt nálunk, gyerekként úttörőtáborokba is vitt, tagozatvezető igazgatóm, *Bencédy József* pedig édesanyámmal évekig egy szobában „lakott” a bölcsészkar egyik magyar nyelvi tanszékén, és már kisgyerekként is ismert. Persze ilyen körülmények között nekem is az átlagnál jobban kellett figyelnem a közszerepléseimre. Meg is kaptam a magamét igazgatómtól, ha nyelvészek gyermekeként egy értekezleten felszólalva netán „pongyolán” fogalmaztam.

„Pályakezdőként” egyáltalán nem volt mindegy, milyen feladatokat bíznak rám. Nos, elmondhatom, hogy rám mosolygott a szerencse, mert fő oktatói feladatomban a távoli kontinensek földrajzának a tanítása lett, ami egyetemi éveim alatt – persze több tantárgyra bontva – a kedvenc érdeklődési területem volt. Bár ezekből a regionális földrajzi tárgyakkól rendre ötösre vizsgáztam, mégis természetesen hihetetlen felkészülést igényelt, hogy a rám bízott feladatnak megfeleljek. Akkoriban a ma lenézett, a tantervből mára szinte kiüzetett regionális földrajznak még magas óraszámú volt, és nekem éppen úgy ismertetni kellett például Kína természeti viszonyait (a földtani alapoktól az éghajlaton és vízrajzon át az egyes nagy- és kistájak jellemzéséig), mint ahogy a gazdasági életét is (hiszen akkor még a „szocialista földrajznak” csak két területe volt, természet- és gazdaságföldrajz). Utóbbit illetően nekem kezdettől fogva az volt az alapelve, hogy a múlt ismerete, a történelmi háttér nélkül egyetlen mai ország helyzetét sem lehet megérteni, így óráim sokszor szinte történelemórák voltak, amelyekre persze kétfoldozott energiával kellett készülni.

A történelem viszont nem érthető a népességi viszonyok, a vallások, a kultúrák ismerete nélkül, így valójában már nem gazdaság-, hanem társadalomföld-

rajzot tanítottam, szinte tudat alatt visszatérve a Teleki Pál-féle alapokhoz, és ezzel – némi büszkeséggel mondhatom – jócskán megelőztem a rendszerváltozást. Szerencsémre otthon szép könyvtárunk volt, magam is sok pénzt költöttem leginkább tudományos és ismeretterjesztő szakmai könyvekre. Továbbá a Földrajzi Kutatóintézet könyvtára (az akkori gyönyörű, az Akadémia által a rendszerváltozás után elkótyavetyélt Andrássy út 62. sz. alatti, a mai Terror Háza melletti palotában) sem volt messze a lakásunktól, így volt miből készülnöm az órákra, miközben magam is rengeteg tudást szívhattam magamba.

A regionális földrajz oktatásának fontos részét alkották a topográfiai ismeretek. A „topi” – ahogy a hallgatók emlegették – az ő szemszögükből nézve egy biflázás volt, rengeteg földrajzi név bemagolása. Persze a neveket nemcsak tudni kellett, hanem térképen elhelyezni és helyesen leírni is. A névanyag mintegy 10-12 részre fel lett osztva, és a hallgatóknak szinte hetente „topi-zh-t” kellett írniuk, hegyek, folyók, tavak, tájak, országok, városok neveit kellett bejelölni – ahogy akkor neveztük – vaktérképeken (ha jól tudom, ma a körvonalas vagy kontúrtérkép a helyes szakmódszertani megnevezés). Nem tudom, ki szenvedett többet, a hallgatók a zh-k írásakor, vagy én a javításukkor... Ami kezdetben még csak istenes volt, de aztán a fokozatosan felduzzadt hallgatói létszám miatt néha őrijítóvé vált. Mindenesetre arra mindenképpen jó volt, hogy a hallgatóság egyre kifinomultabb puskázási technikáit kiismerjem.

A topi-zh-k heti rendszeres javításánál csak egy valami volt még rosszabb: a félévek végén a vizsgáztatás. Nem tagadom, egész tanári pályafutásom alatt ezt a műfajt szerettem legkevésbé. Én bemutatni, magyarázni, szemléltetni, a hallgatóság számára új ismereteket átadni szerettem, de nem számonkérni. Hajlamos voltam értelmetlenül hosszú ideig vizsgáztatni valakit egyszerűen azért, mert képtelen voltam eldönteni, hányast érdemel a jelölt. Valószínűleg nemigen volt érvényes rám, hogy „szigorú, de igazságos”, noha én akkor annak gondoltam magam. Bár úgy vélem, a szóbeli vizsgákra nagy szükség van, mert egy leendő tanárnak tudnia kell értelmesen beszélni, összeszedetten fogalmazni, ezért a mai oktatóknak sokkal könnyebb, hiszen jobbára csak írásbeli dolgozatokat kell javítani és bírálni. Apropos, írásbeli javítása! Nagy súlyt helyeztem arra, hogy a szemináriumi dolgozatok és egyéb írásban beadandó anyagok esetében javítsam a helyesírási hibákat. Ezt a hallgatók nagyon nem szerették; már akkor nehéz volt megértetni velük, hogy egy leendő tanárnak, értelmiséginek kvázi kötelessége helyesen írni, arról nem is beszélve, hogy egy tanár tekintélyét erősen rombolja, ha pocskék a helyesírása.

Kicsit más volt a helyzet a felvételiztetéssel. Ezt akkoriban a viszonylag kis oktatói létszám miatt szinte senki sem úszhatta meg, első főiskolai oktatói évem végén már engem is beosztottak egy felvételi bizottságba, és aztán folyamatosan minden évben újra és újra. Ez nem volt annyira szörnyű feladat, és persze sok humoros pillanattal is járt, főleg ha a felvételiző nagy magabiztossággal beszélt arról, amiről valójában halvány gőze sem volt. Egy időben a tanszéki kollégákkal együtt gyűjtöttük az „aranyköpéseket”, de hogy azok hol lehetnek, azt már sajnos nem tudom – pedig nagy élmény lenne újraolvasgatni őket... Onnantól, hogy a földrajz mellé a testnevelés szak is belépett, rendszeresen ennek a szakpárnak a felvételi bizottságába kerültem, és éveken át felvételiztettem együtt a tekintélyes megjelenésű – egykori dobóatléta – *Csutka Pistával*, a Testnevelés Tanszéki Csoport vezetőjével. A felvételik legnehezebb eleme a kétszakosságból adódott: mi legyen annak a sorsa, aki az egyik tárgyból kiváló, a másiktól viszont finoman fogalmazva gyengécske, erősebben fogalmazva nem tud semmit. Különösen a földrajz–testnevelés szakpárosítás esetében volt ez gyakran problémás, hiszen Csutka tanár úr már a kosár- vagy kézilabdacsapat, vagy éppen a 4x100-as váltó leendő üdvöskéjét látta a Dél-Európa földrajzával vagy a vízgazdálkodás kérdéskörével meglehetősen hadilábon álló felvételizőben. Ilyenkor zárt ajtók mögött késhegyre menő küzdelemre került sor a szakterületek képviselői között, persze valahogy mindig sikerült megegyezni.

Volt, amikor a testnevelő tanár kollégák is belátták, nem lehet az illetőt felvenni. Egy ilyen eset volt, amikor bejött egy csodálatosan szép lány vizsgázni, és kihúzta *A fejlődő országok problémáinak bemutatása India példáján* című tételt. Csutka Pistát nézte egy ideig, aki mondta, hogy ne neki, hanem a „tanár úrnak” – azaz nekem – mondja a tételt. Ekkor a leányzó hosszasan rám nézett az ábrándosan szép özikeszemeivel, és hallgatott. Mivel zavarban lévén nem találtam fel magam, én is hallgattam, Csutka tanár úr közbeszólt, és megkérdezte: hát hol van India? Erre a kis hölgy hosszasan gondolkozott, majd ezt mondta, kérdő hangsúllyal: Talán Ázsiában? Nagyjából ez volt az a pillanat, amikor a testnevelő kollégák kénytelenek voltak belátni a helyzet reménytelenségét.

Mivel kartográfusi diplomám is volt, értelemszerűen a térképészet tantárgy oktatását is nekem kellett ellátnom. Ez – túl azon, hogy nagyon szerettem – azért is jó volt, mert így mindjárt minden elsőévest megismertem. Akkoriban a földrajz tanításában az az érdekes helyzet alakult ki, hogy az elsőéveseknek az alapozó tárgyakat szinte mind Pavlics Juszti tanította, a másodéveseknél a gazdaságföldrajzi ismeretek és Magyarország földrajzának tanítása Mérő tanár úr „reszortja”

volt, ugyanígy a harmadéveseknél Európa és a Szovjetunió földrajza, valamint a szakmódszertan egyaránt Simon Dénes szakterülete volt, végül a negyedévesek regionális földrajzi tárgyait mind én tanítottam. Ennek a fura helyzetnek – ti. hogy egy évfolyamot lényegében egy éven át majdnem csak egy ember tanított – voltak előnyei és hátrányai egyaránt.

Nekünk nagy előny volt, hogy Juszti kiváló pedagógusként nemcsak oktatott, hanem nevelt is, mondhatni „megszelídítette” a középiskolai kötöttségek után a szabadságtól helyenként megrészegült elsőéveseket, miáltal a felsőbb évfolyamokon (eltekintve persze néhány kivételtől) mi már némi túlzással csak „kezes báránnyal” találkoztunk. Az viszont nem lett volna szerencsés, ha mondjuk én a hallgatókkal csak negyedéves korukban találkoztam volna először, ezért volt jó egy elsőéveseknek tanítandó tantárgy, ami ráadásul gyakorlat volt. Akkoriban már két-három óra után tudtam mindenkinek a nevét, és persze az ember hamar kiismerte, ki szorgalmas, ki lusta, ki értelmes, ki kissé nehezebb felfogású.

Erről egyébként egy érdekes csepeli történet jut eszembe. A pedagógiai és pszichológia tárgyakat oktató tanszéken volt egy pszichológus kolléga, aki akkoriban még újdonságnak számító kérdőíveket és tesztekkel töltetett ki hallgatókkal, majd azokat kiértékelte. Egyszer hosszan beszélgettünk egymással, amelynek során az általam is tanított hallgatókra terelődött a társalgás, és ő elővéve a papírokat elkezdte a hallgatókat jellemezni. Egy darabig hallgattam, aztán nem bírtam megállni, hogy ne mondjam neki: én pár órányi közös munka után legalább annyira tudom ugyanezeket a hallgatókról, mint amiket ő mutatott ki a csodatesztjeivel.

A hallgatók alapos megismerésére azonban a legnagyobb lehetőséget az ötnapos terepgyakorlatok adták, akkor ugyanis napi 12-16 órát töltöttünk együtt velük. Évi három ilyen gyakorlat volt, a negyedéveseket leszámítva évfolyamonként 1-1, és a jó tanszéki kapcsolatokat mutatta, hogy szinte mindegyikünk részt vett mind a három. Bár az évfolyamok szakmai érdeklődés és emberi viszonylatok szempontjából nagyon változók voltak (mint a boroknál, egy-egy jó évjáratot gyengébb felhozatal követett), a csepeli évek alatt a terepgyakorlatok általában rendkívül jó hangulatúak voltak, a hallgatók is nagyon élvezték; ha egy adott pillanatban – például amikor vízmosásokon „hajtottuk fel” őket a hegyre – nem is, utólag mindenképpen.

Ki feledhetné például Cákot, ahol a különleges konglomerátum kőfejtője mellett egy varázslatos hangulatú pincesor fekszik, és ennek felkeresésekor éppen kinyitott egy gazda, biztosítva az egész napi vidámságot; vagy Zsarolyánt, ahol

a református lelkész gatyára vetkőzve hozta ki a lápos tóból a tőzegmohát, hogy a hallgatók megismerjék; vagy a nyírségi Hoportyót, amelynek „csúcsmászása” a sívó homokon reménytelennek tűnő harcot hozott a tüskés bozóttal; vagy Vas-keresztet, ahol kivételezett személyekként közvetlen közelről láthattuk a vasfüggönyt, az őrtornyokat, az elgereblyézett határsávot, és amelynek közelében a hónapok óta bezártságban élő fiatal határőrök sóvár szemei meredtek a melegben lengén öltözött hallgatónőinkre, nem kevés megjegyzés kíséretében, amelyeket talán most nem idéznék... és még sorolhatnám az emlékeket. A terepgyakorlatok sikeréhez hozzájárult a tagozat hivatásos autóbuszvezetője, a velem körülbelül egykorú *Losonczy Miklós*, aki maga is nagy országjáró (és országismerő) volt, és aki a földrajzosok kedvéért a legvadabb földutakra is rámerészkedett.

A hivatalos belföldi terepgyakorlatok mellett úgy átlag kétévenként „fakultatívnak” nevezett külföldi utakat is szerveztünk Dénessel. Ezek a vonatos-sát-ras-hátizsákos utak persze a jóval kényelmesebb itthoniaknál sokkal keményebb fizikai erőpróbát jelentettek, és egymás iránt az átlagosnál több megértést igényeltek. És persze egy időre az otthoni komfortot is el kellett felejteni. Hogy Erdély mekkora élmény volt a hallgatók számára, azt aligha kell ecsetelni, de Bulgária gyönyörű hegyei a Vitosától a Rilán át a Pirinig, tengerpartja, régi templomai, kolostorai ugyanúgy feledhetetlen emlékként maradtak meg, mint például a Cseh- és a Szász-Svájc homokkőhegyei vagy az egykori NDK kisvárosainak favázas házai. Esténként a kempingekben, turistaházakban fergeteges volt a hangulat, főzőcskéztünk, söröztünk, ugrattuk egymást.

Az egyik legaranyosabb történet egy „tesis” fiúhoz fűződött. Kis Karcsinak hívták, volt vagy 190 cm magas, és mint a sportolók általában, mindig rágcsált valamit. Valahol a Balkán-hegység környékén zötykölődtünk a vonaton, amikor Simon Dénes elővett egy magyar–bolgár társalgási szótárt, és elkezdte felolvasni. A „Tagja-e ön a Kommunista Pártnak?” és hasonló „életbevágóan fontos” párbeszédet követően már életszerűbb helyzetek jöttek; egyszer csak Dénes hangosan felnevetett, és ezt olvasta fel: *„Kis Károly vagyok Magyarországról. Elvesztettem az útlevelem...”* stb. Mindenki kórusban kacagott, Karcsival az élen. Másnap Plovdiv felé kellett valahol átszállnunk, és a mindig éhes Karcsi elment felderíteni valami ennivalót, talált is egy kis boltot, és boldogan hozta a két doboz lekvárt, amit megvásárolt. Már Plovdiv közelében jártunk, amikor elfogyott a lekvár és jött a kalauz, a mi Karcsink pedig kétségbeesetten kereste a szütyőjét, amiben az iratait és a pénzét tartotta, de hiába... Otthagytá a kis árudában, ahol vásárolt, ezzel beteljesedett a társalgási szótár szövege! Mit volt mit

tenni, összedobtunk neki egy kis pénzt, és Karcsi a következő állomáson leszállt, hogy egy visszafelé menő vonatra felüljön, hátha előkerül az útlevele és a pénze. „*Majd találkozunk*” – mondta, bár nyilvánvaló volt, hogy erre semmi esély nincs, mivel mi sem tudtuk előre, hogy mikor hol fogunk aludni. A napok teltek, már indultunk visszafelé, a Veliko Trnovó-i állomáson vártuk a nemzetközi vonatot, amikor a túloldalon begördült egy vonat, és ki szállt le róla? Hát Karcsi! Ilyen nincs – mondhatná erre bárki. Mindenesetre odajött hozzánk, és teljesen őszintén az alábbiakat mondta: „*Tudtam, hogy a tanár urak várni fognak rám!*”

39. kép: Állandó kiállítás a „B” épület földrajzos folyosóján. Forrás: EKKE Fotótár

Ez a történet is mutatja, hogy a tanszék oktatói közötti jó kapcsolatot és a tanszéket meghatározó patriarchális hangulatot a hallgatók többsége szerette és nagyra értékelte (különösen, ha más, örökké veszekedő tanszékekkel voltak kénytelenek összehasonlítani bennünket). Mi is mindent megtettünk, hogy lakályossá és persze főleg szakmaiságot sugárzóvá tegyük a tanszék környékét. Egyrészt a hallgatók, főleg a testnevelés szakosok aktív közreműködésével minden szakmai tanulmányútról, kirándulásról hatalmas méretű és látványos közetdarabokat hoztunk az épületbe és állítottuk fel a tanszéki folyosószakaszon, továbbá üveges tárlókat helyeztünk ki, benne különféle kiállításokkal, a falfelületeket pedig méretes falitérképekkel és szakmai jelenségeket bemutató tablókkal fedtük

le. A szakos tantermek minden négyzetdecimétere hasonlóképpen ki volt használva. „Cégünk reklámja” volt az az udvaron álló ekvatoriális napóra, amelyet egy hasonló nyíregyházi építmény mintájára Mérő József készíttetett el a Csepel Vasművel, melynek másolatát ma az érdi Magyar Földrajzi Múzeum udvarán bárki megtekintheti. Ha vendégelőadóként vagy valamiféle megbeszélésre egyetemi vagy főiskolai kollégák érkeztek hozzánk a tanszékre az országból, mindig elámultak a látottakon.

40. kép: Ekvatoriális napóra.²⁶ Forrás: <https://www.kozterkep.hu/1399/ekvatorialis-napora#vetito=5096> (Letöltés: 2024. jún. 2.)

Az évek során sokakkal kerültem jó viszonyba, persze nem tagadom, voltak, akiktől viszolyogtam; a későbbi SZDSZ szellemisége néhány tanszéket már a hetvenes évek végén eluralt, így a rendszerváltozás idején afféle „dèja vu” érzéseim voltak. A legjobb baráti kapcsolat a később tragikus körülmények között

²⁶ A felső tábla felirata: Ekvatoriális napóra. Érd város múzeuma részére a soroksári öntőde szocialista brigádja Mérő József tervei alapján társadalmi munkában készítette. 1984. október 30.

elhunyt Simon Déneshez fűzött. Rengeteg közös élmény hozott össze minket, humora mindig felvidított, ha éppen úgy láttam, hogy összecsapnak a hullámok a fejem fölött, vagy éppen nyugtatólag hatott rám, ha éppen (amúgy feleslegesen) dühöngtem saját butaságaim vagy mások fafejűsége miatt. Noha nem volt jó előadó, a hallgatók rajongtak érte lelkiismeretességéért, kedvességéért, humoráért, emberségéért. Másik legkedvesebb kollégám *Katona András*, a Történelem Tanszék oktatója volt. Hármásban gyakran tartottunk világmegváltással és pohár-emelgetéssel egybekötött traccspartikat a Boráros térhez közeli Hatháromban vagy az Opera szomszédságában lévő Tokaji borozóban, de „családilag” is össze-összejártunk.

Mint említettem, a kollégákkal „tanszékileg” is jól kijöttünk, különösen a testnevelőkkel volt szoros viszony, tekintettel a sok testnevelés–földrajz szakos hallgatóra, akiknek „életben maradása” természetesen nagyon fontos volt a „tesis” kollégáknak. Voltak közös tanszéki értekezletek, sőt számos esetben közös kerti partik is. Mindnyájan tudtuk, hogy a közös hallgatók túlnyomó többsége a kétszakosság kényszere miatt vette csak föl a földrajzot, valójában testük-lelkük sem kívánta. Délutáni gyakorlatokon gyakran előfordult, hogy a délelőtti kemény edzések után el-elbóbiskoltak, amit persze próbáltunk megértően kezelni. Bár a tanszék a poroszos nevelés számos elemének híve volt (mindig azt mondtuk a hallgatóknak, annyit engedjenek meg maguknak, amennyit – mondjuk – osztályfőnökként ők is megengednének a diákjaiknak); így például órán enni-inni tilos volt, de az edzésről, sportfoglalkozásról érkezetteknek ezt kivételesen megengedtük... És bár a földrajzvizsgákon igyekeztünk megértők lenni, azért – különösen az első évfolyamosok közül – sokan kényszerültek évet ismételni. Ugyanakkor nem kevesen közülük a négy év alatt nagyon megszerették a földrajzot is, és kiválóan teljesítettek, volt olyan „tesis” hallgató, akiből később földrajzos vezetőtanár lett.

A hozzánk legközelebb álló oktatók egy kis csoportjával, különösen egyes történész, biológus és oktatástechnológus kollégákkal sűrűbben is összejártunk, és megalakítottunk a tanszékek nevének kezdőbetűiből a FŐTOK nevű egyletet. A régi középiskolai házibulikra emlékeztető hangulatú baráti összejöveleteinken mindenki kiválóan érezte magát, felszabadulva a mindennapi stressz alól, de persze nem tudtunk ott sem kibújni a bőrünkéből, a beszélgetések fő témáját a főiskola mindennapi életének eseményei (és persze pletykái), valamint a hallgatósággal kapcsolatos történetek adták.

Azért nem volt minden fenékig tejfel. Főleg a politikai rendszerhez való alkalmazkodás kényszere volt nehezen elviselhető, például Afganisztánt akkoriban

tanítani nem kis önuralmat kívánt.²⁷ A pártba is állandóan be akartak léptetni, valahogy azonban sikerült mindig elodáznom, de „cserébe” elvárták tőlem, hogy a KISZ-ben nyüzsgjek. Ebben persze már volt tapasztalatom, mert egykori Szemere utcai általános iskolai történelemtanárom, a történész kollégák által nagyon jól ismert „Bíró mama”²⁸ már nyolcadikosként beléptette az osztályunkat – és ezáltal engem is – a KISZ-be, szegény édesanyám és osztályfőnököm nagy megörökönyödésére. Mindenesetre Csepelen a később érdekes pályát befutó *Csintalan Sándorral* az oktató-dolgozói alapszerv vezetőiként jó kis üléseket rendeztünk, amelyek a szükséges napirendi pontok gyors kipipálása után általában heveny kocsmázásba torkolltak.

De nem volt könnyebb a szörnyű bürokráciával való állandó harc sem. Mivel nem volt saját titkárnőnk, és viszonylag jól tudtam gépelni, tanszékvezetőm gyakran nekem diktálta a hivatalos leveleket X vagy Y elvtársnak. Egyszer éppen diktált valamit, amikor bejött a már többször emlegetett Csutka Pista a szobába, és meglátva a helyzetet, fanyarul megjegyezte (elnézést a nem teljesen political correct megfogalmazás tolmácsolásáért): „*Jóska! De jó tőkös Mancid van!*” Nem mondanám, hogy ez akkor jólesett, de később felidézve az esetet mindig jókat mulattam rajta. Amúgy a legtöbb gond a pénzügyek intézésével volt, a gazdaságis munkatársak sok számlát kifogásoltak, ritkán töltöttük ki jól a hivatalos papírokat, pedig magunk közt szólva minket, földrajzosokat még viszonylag kedveltek, mert szemben más kollégákkal sohasem veszekedtünk vagy pláne ordibáltunk velük.

Egyébként a számlákról is eszembe jut egy mulatságos eset. Akkoriban, ha kellett egy alkoholos filctoll vagy egy adag írásvetítő fólia, akkor megvettük a legközelebbi boltban, és a számlát leadtuk a Gazdasági Osztályon, az árát pedig a házipénztárban kifizették (abban az időben szerencsére még nem létezett az közbeszerzésnek nevezett szörnyeteg, amelynek a bevezetése ellehetlenítette az egyszerű oktatási segédeszközök beszerzését, és persze mindent jócskán megdrágított). Csakhogy a kifizetéshez olyan számlát kellett vinni, amelyen vásárlóként a főiskola neve és címe volt feltüntetve. Nos, amikor kérték a nevet, és bediktáltam, hogy Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozata, akkor vagy elsápadtak, vagy elküldtek melegebb éghajlatra, vagy egy

27 A Szovjetunió hadserege 1979 végén „baráti segítségnyújtás” címén jó tíz évre megszállta az országot.

28 Bíró Ferencné a korszak egyik meghatározó befolyású történelemtanára, később budapesti vezető szakfelügyelő.

grimaszt vágva megpróbálták leírni, de hogy a Ho Si Minh név miként, milyen változatos formákban jelent meg ezeken a számlákon, azt az olvasó fantáziájára bízom. Mi néha órákig nevettünk rajta, a Gazdasági Osztály pedig mérgelődött.

Kiváló volt a kapcsolatunk a főiskola könyvtárával és annak munkatársaival is. Szinte minden könyv- vagy atlaszbeszerzési kérésünket teljesítették, és több folyóirat járt a tanszékre, mint bármely más társintézménynek az országban. Ez nagy segítség volt az oktatásban, hiszen mi, oktatók is tudtuk a tudásunkat bővíteni, naprakészek tudtunk lenni. A főiskola szétverésével ennek a gazdag könyv- és folyóirat-állománynak a többsége – más tanszéki gyűjteményekhez hasonlóan – szétszórattatott, leselejtezett. De ez már egy másik könyvbe való történet.

E rövid, de csapongó visszaemlékezést lezárva mit is lehetne mondani? Nekem és bizonyára minden földrajzi tanszéki kollégámnak életünk egyik meghatározó és szép szakasza volt az a pár év, amelyet Csepelen töltöttünk. Több évtized után az ember már csak a szépre emlékezik, és szerencsére van mire emlékezni.

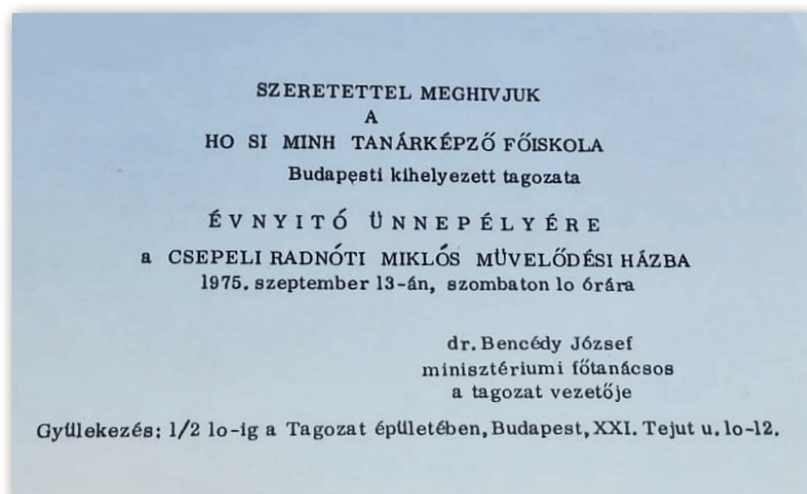
6. Pálfalvi Józsefné: Matematikatanár-képzés a csepeli főiskolai tagozaton – A budapesti modell

Az 1960–1970-es években számos oktatási kísérlet folyt a matematikatanítás korszerűsítésére, ezek nagy részét támogatta a főhatóság, minisztériumi és helyi oktatási tervezetek születtek a matematikatanítás jobbítása céljából. Szakmódszertani vitáktól pezsgett a szakmai közélet, konferenciákon lelkes tanárok, módszertani és pedagógiai kutatók és neves matematikusok tárgyalták a felmerült kérdéseket. A hazai törekvések az egész világot átfogó matematikatanítási reformmozgalmak részét képezték, de számos vonatkozásban eltértek az uralkodó külföldi trendektől. Olyan máig ható események történtek ekkor, mint például a speciális matematika tagozat megalapítása vagy a komplex matematikatanítási kísérlet megindítása *Varga Tamás* tervezésével és vezetésével. Az utóbbi elsősorban az általános iskolai matematika tanítását alakította át, ennek hatására azonban a középiskolában is megindult a komplex kísérlet szellemét tükröző oktatási reform 1973-ban.²⁹ Ebbe a folyamatba illeszkedett a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatának az 1975-ös alapítása is Csepelen, és ezen belül az ott létrejövő Matematika Tanszéki Csoport tevékenysége.

²⁹ Ennek a korszaknak két kiemelkedő eseményét mutatja be a Typotex kiadásában az alábbi két könyv: Pálfalvi Józsefné (2019) és Pálfalvi Józsefné (2020).

A matematikatanár-képzés kezdetei a budapesti tanárképző főiskolán³⁰

Az 1960–1970-es évek matematikatanítási reformmozgalmainak tematikájában a matematikaszaktanár-képzés problémái is megjelentek. *Varga Tamás*, a magyar matematikatanítási reformkorszak vezéralakja előadásában, írásaiban mindig kiért a tanárképzés helyzetére, és hangsúlyozta, hogy a komplex matematikatanítási kísérlet sikeréhez elengedhetetlen a tanárképzés javítása. A közoktatás jobbításán fáradozó matematikusok, *Rényi Alfréd*, *Péter Rózsa*, *Surányi János* és még mások is a *közoktatási reformokkal együtt a tanárképzés reformját* is sürgették. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy az Oktatási Minisztérium Budapesten tanárképző főiskolát alapított, amelynek célja volt az általános iskolai szaktanárok képzése, az általános iskolai szaktanárhiány enyhítése. A főiskola az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozataként kezdte meg működését Csepelen, Budapest XXI. kerületében 1975. szeptember 13-án.

41. kép: Meghívó az intézmény első tanévnyitó ünnepségére. A szerző felvétele

A hivatalos tanévkezdést megelőzve már több új programban is részt vehettek a főiskola leendő oktatói és vezetői, például 1975 nyarán többen is közreműködtek az új főiskolai hallgatók felvételi vizsgáin. Az új budapesti főiskolán a szervezeti, adminisztrációs és tartalmi munkát hivatalosan az egriek irányították,

³⁰ Ez az elnevezés vált a szakirodalomban általánossá, holott bár az intézménynek az alapításától (1975) a megszűnéséig (2003) többféle hivatalos neve volt, de egyik sem ez.

azonban az intézmény gyors bővülésével növekedett a budapestiek önállósága, egyre több területen vált formálissá a függő viszony. Megalakultak az általános iskolai tantárgyaknak megfelelő tanszéki csoportok, az első évben szakonként 2-3 fővel, majd évenként bővülő oktatói létszámmal. A természettudományi laboros tárgyak (fizika, kémia) oktatása az ELTE TTK épületeiben történt, hiszen az átadott csepeli szakközépiskola épülete erre nem volt alkalmas.

A matematika tanszéken az első évben két oktató kezdte meg a munkát, Pogács Ferenc és Pálfalvi Józsefné. Mindketten közreműködtek az 1973-ban indult MTA – Bolyai János Társulat középiskolai matematikatanítási kísérletben,³¹ és mindkettőjük főiskolai alkalmazását támogatta Péter Rózsa, az ELTE professzora, aki korábban a Budapesti Pedagógiai Főiskola Matematika Tanszékének vezetője volt 1952-től annak 1955-ös megszüntetéséig. Pogács Ferenc előzetesen az ELTE TTK Geometria Tanszékének oktatója volt, melynek Hajós György (1912–1972) volt a tanszékvezetője. Az alapító oktatók Pogács Ferenc egyetemi tapasztalataira támaszkodva közösen alakították ki a matematikatanár-képzés tantervét, az óratervet, a tantárgyfelosztást, s ez hosszabb időre megalapozta a tanszéken folyó matematikatanítást. A következő években a hallgatói létszám bővülésével újabb oktatókkal gyarapodott a tanszék. Még a kezdeti, a csepeli időszakban jött Székely Jenő, Szeredi Éva, Lampérth Gyula, Alexits György és Földesi Andrásné, emellett voltak más intézmények szakemberei, akik egy-egy szaktárgyi óra tartásával segítették a tanszéki munkát. A tanszéki csoport vezetője Székely Jenő lett. Az 1975 szeptemberében indult első matematikus évfolyam két matematika–fizika és egy matematika–kémia szakos csoportból állt.

A matematikatanár-képzés budapesti modellje

Az általános iskolai szaktanárok képzése céljából létrejött tanárképző főiskolák intézményes lehetőséget kaptak arra, hogy megtalálják a megfelelő választ a magyar oktatáspolitikában sok évtizeden át meglevő problémákra, különösen a sok vitát kiváltott alapvető kérdésre: hogyan lehet megvalósítani az alapfokú oktatás és a felsőoktatásban való továbbtanulásra jogosító középiskola közötti oktatási szakasz, az általános iskola felső tagozata számára a *szakos képzést* úgy, hogy a tanárok képesek legyenek eleget tenni a szaktudományi igényesség követelmé-

31 Ez a kísérlet a témája Pálfalvi Józsefné Tények és emlékek egy középiskolai kísérletről című könyvének.

nyeinek az adott korosztály, a 10–14 évesek életkori sajátosságainak megfelelő nevelési és oktatási módszerek alkalmazásával? A törvényi előírások a lehetőségek mellett a kööttségeket is előírták, hiszen a tanárképzésben figyelembe kellett venni az általános iskola központilag meghatározott cél- és feladatrendszerét, az aktuálisan megszabott tantervi követelményeket, alkalmazkodni kellett az adott társadalmi, gazdasági és kulturális feltételeknek megfelelő keretekhez.

A budapesti tanárképző főiskola oktatási egységeit az általános iskola felső tagozatos tantárgyainak megfelelő szaktanszékek, valamint a pedagógiai és a pszichológiai tárgyakat magába foglaló Neveléstudományi Tanszék alkották. A hallgatók kétszakos képzésre nyertek felvételt, a szakmai és a pedagógiai, pszichológiai tantárgyak mellett kötelező volt valamilyen korabeli politikai-világnézetű tantárgy, valamint a rendszerváltozásig az orosz nyelv és a testnevelés is.

A *főiskolai matematika-tanterv* anyaga az első évfolyamon a három fő alaptárggyal (algebra és számelmélet, analízis, geometria) indult. A további évfolyamokon újabb szaktárgyak léptek be, például az ún. numerikus és gépi módszerek. A későbbiekben a technika fejlődésével megjelent a számítástechnika; a kötelező tárgyak mellett megindultak a választható tárgyak, a különleges érdeklődést kielégítő speciális kollégiumok is. Az alaptárgyakból előadás és gyakorlat volt; az értékelés a gyakorlati jegyekkel és a kollokviumi vizsgaosztályozásokkal történt, az algebra, az analízis és a geometria a tárgy utolsó félévét követő szigorlattal zárult. A tanszék oktatói fontosnak tartották a hallgatók és az oktatók közti barátságos légkör kialakítását, a kölcsönös bizalom alapján történő együttműködés lehetőségének megteremtését. Emellett a számonkérésben, értékelésben elengedhetetlen szempont volt a szaktudományos igényesség, elismerést érdemelt az adott témakörben mutatott alapos felkészültség, tájékozottság. A tanszék fontosnak tartotta a szóbeli vizsgákat, hiszen ezeken az értékelés mellett alkalom nyílt a hallgatók problémáinak feltárására és az esetleges segítségnyújtás lehetőségeinek tisztázására is.

A képzés harmadik évfolyamán kezdődtek a tanári mesterség stúdiumai, az elemi matematikai és a szakmódszertani tárgyak, valamint megkezdődött az iskolai tanítási gyakorlat a harmadéves csoportos hospitálásokkal és a negyedéves egyéni tanítási gyakorlatokkal. A négyéves képzés végére szakdolgozatot kellett készíteni, a képzés ennek védésével, illetve szakmai államvizsgával végződött. A fentiekben kirajzolódó tantervi szerkezet hasonlít a korabeli ELTE TTK matematikatanár-képzésének tantervi szerkezetére, a megvalósításban azonban jelentős tartalmi eltérések voltak. Az egyetemi képzésben a céloknak és a lehetőségeknek

megfelelően természetes volt (és ma is az), hogy a matematika alapvető témaköreinek oktatását különböző szaktanszékek, például az algebra, az analízis, a geometria stb. tanszékek végezték, egymástól többé-kevésbé függetlenül. Az egyetemi tanszékek oktatói részt vettek a tanszékükön folyó tudományos kutatásokban és az oktatási feladatokban, köztük az egyetemi tanárképzésben is, természetesen a saját szakterületüknek megfelelő tantárgyak területén.

Az egyetemi hallgatói létszámnál kezdetben nagyságrendekkel kisebb főiskolai hallgatói létszámnak megfelelően a tanárképző főiskolán egyetlen matematika tanszék alakult. Ez a tanszék látta el a szaktárgyak és a tanári mesterség tantárgyainak oktatását egységes tervezéssel, a különböző szakterületek minél hatékonyabb összehangolásával. A kezdeti években a tanszék oktatóinak szinte valamennyi tantervi téma oktatásában részt kellett venniük, és csak a hallgatók egyre nagyobb létszáma alapján bővülő oktatói létszám esetén vált lehetővé az oktatók speciális szakmai irányultságának a figyelembevétele a tanszéki tantárgyfelosztásban.

A tanítási gyakorlatot a tanárképző főiskolákra vonatkozó tanterv által előírt csoportos hospitálási és egyéni tanítási órákkal teljesítették a hallgatók az iskolai szakvezető tanárok irányításával. A tanszéki szakmódszertanos oktató szervezte és vezette a szaktárgyi gyakorlati képzést, javaslatot tett szakvezetők megbízására, és rendszeresen látogatta óráikat, ellenőrizte és segítette munkájukat, sőt kapcsolatot tartott az iskolák vezetőivel is.

A tanszék első szakmetodikusa a korszak kiemelkedő személyisége, Varga Tamás munkatársa, *Reményi Gusztávné* volt, aki az ELTE Trefort utcai gyakorlóiskolájának vezetőtanáraként vállalta ezt a feladatot, és két évtizeden keresztül módszertani órákat is tartott főiskolánkon. Az ő tapasztalataira, útmutatására támaszkodott szakmetodikusi munkájában *Pálfalvi Józsefné* és később *Sztrókayné Földvári Vera* is. Ugyanakkor az egész tanszék fontosnak tartotta az iskolai gyakorlatot, és segítette a hallgatókat a tanítási órákra való felkészítésben. Lehetőség szerint a tanszék valamennyi oktatója részt vett az óralátogatásokon, a csoportos hospitálásokon és a zárótanítások bizottságaiban.

Az 1970-es években még tartott az általános iskolákban a komplex matematikatanítási kísérlet, így a tanítási gyakorlatok keretében a főiskolai hallgatók közvetlen tapasztalatokat szerezhettek a meglátogatott iskolákban a kísérletről. A tanszék arculatát meghatározta az, hogy az oktatók közül többen is közreműködtek a Varga Tamás vezette komplex matematikatanítási kísérletben, illetve az erre épülő középiskolai kísérletben, és egyetértettek azok tanítási elveivel. Ez az

összhang elősegítette, hogy a hallgatók megismerkedjenek a korszak reformmozgalmainak alapelveivel és az általános iskolai matematikatanításban alkalmazható új, korszerű módszerekkel.

A komplex matematikatanítási kísérlet³² a budapesti általános iskolai tanárképzésben

Az egységes nyolcosztályos általános iskolai tanterv 1946-os bevezetését követő években az iskolai matematika tananyaga számos korrekción ment át, de sem tartalmi, sem módszertani szempontból a lényegét tekintve nem változott az 1970-es évekig. Addig a nyolc osztály tantervi anyagának a legnagyobb részét a racionális számokkal való ismerkedés, a műveletek készség szintű elsajátítása foglalta el. Az alsó tagozat végére a pozitív egész számok körében a négy alpművelet biztos írásbeli tudása – a többjegyűekkel történő szorzás és osztás is – követelmény volt. A közönséges törtekkel és a tizedes törtekkel végzett műveletek az ötödik és a hatodik osztály tananyagát képezték. A törtek műveleteihez kapcsolva számelméleti fogalmak is megjelentek (oszthatóság, prímszámok, legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös). A hetedik osztályban mindezek további gyakorlása volt fontos követelmény, illetve a műveletek rutinszerű alkalmazása arányossági, százalékos és egyéb szöveges feladatok megoldásában. A szöveges feladatok szövege főleg a gyakorlati életből vett problémákat tartalmazott, elsősorban az iparból és a mezőgazdaságból választott témákkal. A nyolcadik osztályban az „algebra” volt az új tananyag, ebben került sor először a nyolc év folyamán a negatív számok bevezetésére, illetve ezután a velük kibővült racionális számkörben a műveleti szabályok formális megismerésére és begyakorlására. Ebben az évben ismerték meg a tanulók a betűkkel való számolást, az egyszerű algebrai kifejezésekkel történő műveletek azonosságait és az egyszerű elsőfokú egyenletek megoldási módszereit.

Az egyes témakörök mozaikszerűen, lazán kapcsolódva vagy teljesen különállóan jelentek meg a hagyományos tananyagban. Az első hét osztályban a tantárgy neve *Számтан és mértан*, illetve *Számolás és mérés* volt, a nyolcadikban *Algebra*. A rendelkezésre álló heti óraszámot is felosztották külön számтан-, illetve mértан-órákra. A kor tankönyveinek egy része is két külön könyv volt, *Számтан*, illetve

32 Erről részletesebben olvashat Pálfalvi Józsefné Varga Tamás élete. A komplex matematikatanítási kísérlet című könyvében.

Mértan címmel jelentek meg. A tanítási stílusban uralkodó volt a műveleti szabályok, eljárások szigorú begyakoroltatása és szinte memoriterszerű visszakérdezése. A jó tanítók, tanárok abban az időben is törekedtek a minél hatékonyabb tanításra, gyakran képekkel, ábrákkal, kész szemléltetőeszközökkel és gyakorlatból vett tárgyak felhasználásával, tantermi és szabadtéri mérésekkel próbálták a tanulók számára érthetővé tenni a tananyagot. A korábbi évtizedekben az általános iskolai matematika tanításában a legfontosabb követelmény a jó számolási tudás volt,³³ elsősorban írásban, de nagy súlyt fektettek a fejszámolási rutin fejlesztésére is. Természetesen ebben az időben az általános iskolai tanárképzés tanterve is az egységes, kötelező, a fentiekben leírt tantervre támaszkodott.

Az 1963-ban kezdődött komplex matematikatanítási kísérlet tananyaga és az arra épülő 1978-ban bevezetett új általános iskolai egységes, központi, kötelező tanterv nagymértékben eltért az azt megelőzőektől. A komplex kísérlet fontos alapelve volt, hogy az iskolába lépéstől kezdve „igazi matematikát” kell tanítani. A korábbi számtan-mértan helyett az új tananyag a következő témaköröket tartalmazta: halmazok, logika; számtan, algebra; függvények, sorozatok; geometria, mérések; kombinatorika, valószínűség, statisztika. Az új tartalom új módszereket, új tanítási stílust igényelt. A tartalmi kérdések mellett új módszertani alapelvek jelentek meg: a gyerekek önálló felfedezéseire, tevékenységére építő tanítás, az egyéni különbségekhez való alkalmazkodás, törekvés a matematika megszertetésére, a gondolkodás, a kreativitás fejlesztése, a tévedés és a vita szabadsága, eszközök, játékok értelmes és célszerű használata.

Az 1978-at megelőző tantervekhez képest a legjelentősebb újdonság a matematika folyamatos és spirális építésének elve volt, az, hogy az alapvető matematikai fogalmak, ismeretek az első évtől kezdve folyamatosan épülnek, gazdagodnak és mélyülnek a fő témakörök keretében az általános iskola nyolc osztályán keresztül. A matematikai fogalomalkotás folyamatának iskolai megjelenítése a főiskolai tanárképzésben nemcsak a módszertani tárgyak tematikáját alapozta meg. A szaktudományos tárgyak oktatói is fontos szempontnak tekintették a tudományos háttér tisztázását például a számfogalom, a függvényfogalom, a geometriai alapfogalmak stb. iskolai épülésében.

Az általános iskolai tananyag új szemléletű tanítási módszereiben továbbra is fontos szerepe volt a számolási készség fejlesztésének, de a korábbi egyoldalú,

33 Mivel akkor még nem voltak zsebszámológépek (természetesen számítógépek, internet, mobil sem). Magyarországon a zsebszámológépek, majd a személyi számítógépek csak a nyolcvanas években kezdtek szélesebb körben elterjedni.

a szabályok megjegyzésén alapuló számtan helyett a többi témakör komplex alkalmazásával a számelméleti, algebrai, logikai, geometriai ismeretek feldolgozásában is igyekeztek megkeresni azokat a lehetőségeket, amelyek elősegítették a számfogalom és a műveletek értő ismeretét, biztos alkalmazását.

Az 1970–1980-as évek főiskolai hallgatói még a korábbi hagyományos matematikatanításban nevelkedtek, így számukra igazi újdonságot jelentett az, hogy a komplex matematikatanítási kísérlet anyagában olyan matematikai fogalmak, ismeretek jelentek meg, amelyek korábban nem szerepeltek az alsó fokú tantervekben (például halmazok, sorozatok, vektorok, topológia, gráfok, kombinatorika, valószínűség, statisztika). Nehéz volt megérteni és elfogadni, hogy ezeknek a korábban csak a gimnáziumban vagy a felsőoktatásban előforduló elméleteknek a legalapvetőbb ismeretei csírájában, fogalmi előképekben, konkrét tapasztalatokban, tevékenységekben már a 6–14 évesek tananyagához is hozzátartozhatnak.

Az akkor működő tanárok, köztük a szakvezetők is nehezen birkóztak meg az új témakörökkel, az egyik legnagyobb problémát sokáig a valószínűség-számítás okozta. A pedagógusok közül sokan a valószínűségi szemléletet túlságosan idegennek találták, különösen a többi témakörhöz képest. A tartalmi problémák mellett a valószínűségi játékok, statisztikai kísérletek a megszokott óraszervezéshez képest új munkaformákat is igényeltek. A valószínűségi játékokban sokféle eszközt alkalmaztak, a kombinatorikus valószínűségi kísérletek klasszikus eszközei (szabályos dobókocka, pénzérmék stb.) mellett számoltak gyakoriságot például rajzszőg dobásánál, pörgettyűk forgatásánál, a közlekedés ismétlődő eseményeinek megfigyelésénél vagy időjárási jelenségek esetében. A főiskolai tanárképzés során is meg kellett mutatni a hallgatóknak, hogy nemcsak a valószínűség-számításban, hanem a többi általános iskolai témakörben is fontossá vált az új munkaformák, új eszközök használata, hiszen a sok gyakorlati tevékenység, játék alapozhatja meg a fogalomalkotás folyamatát. A konkrét tárgyakhoz kapcsolható problémák megoldásában szerzett tapasztalatok juttathatják el a diákokat az új ismeretek önálló felfedezéséhez, ezek újabb alkalmazásával a bővülő és egyre mélyülő ismeretekhez, majd a későbbi matematikai absztrakciókhoz.

Az 1963-as indulástól kezdve az évek során egyre szélesebb körben terjedt a komplex matematikatanítási kísérlet,³⁴ egyre több iskola és pedagógus vett részt

34 A komplex matematikatanítási kísérlet eredményessége érdekében sokat tett a Művelődésügyi Minisztérium által 1968-ban létrehozott Korszerűsítési Bizottság Szendrei János szegedi professzor vezetésével. A bizottság összegezte a különböző kísérletek tapasztalatait, a beérkező javaslatokat, és előterjesztést tett új tanterv bevezetésére. Megállapította: „A világon folyó kor-

benne. Emellett a kísérlet vezetői rendszeres továbbképzésekkel, konferenciákkal, a szóbeli és írásbeli tájékoztatás különböző formáival igyekeztek minél szélesebb körben és minél alaposabban megismertetni a pedagógusokkal a kísérlet anyagát és módszereit. A kísérlet megismertetésére és minél szélesebb körű elfogadására tett erőfeszítések ellenére is az új tanterv felmenő rendszerben történő bevezetésének évei sok nehézséget okoztak az általános iskolai matematikatanároknak és természetesen velük együtt a gyerekeknek és a szülőknek. Nemcsak a sok új tartalmi és módszertani követelmény okozott problémát, hanem az is, hogy ezekben az években általában két-, illetve háromféle kötelező tantervhez és az ezekhez kapcsolódó különböző régi és új tankönyvekhez kellett igazodni a különböző évfolyamok tanítási gyakorlatában. A régi tankönyveket lassanként kiszorította az új tanterv alapján készült tankönyvcsalád az 1–8. osztályig, a szerzők a komplex kísérlet résztvevői, támogatói közül kerültek ki. Mindez közvetlenül érintette az 1975-ben induló tanárképző főiskolai Matematika Tanszéki Csoport munkáját, az oktatók közül többen részt vettek az új tankönyvek és egyéb oktatással kapcsolatos dokumentumok készítésében és bírálatában, valamint a tanárok továbbképzéseiben. A tanszék oktatói együttesen dolgoztak azon, hogy a főiskolai képzés anyaga és az oktatás módszerei illeszkedjenek az új reformeszmékhez.

A főiskolai matematika tanszéki oktatás néhány korabeli jellegzetessége

A felsőoktatásban a matematikaoktatás formája általában illeszkedett a több évszázados felsőoktatási hagyományokhoz; az adott stúdium elméleti anyagát a téma tanszéki szaktekintélye hosszabb, egy-két órás előadásokban ismertette a „passzív” résztvevőkkel: a hallgatókkal. Az előadásokon az egyes matematikai

szerűsítési törekvéseket a komplex matematikatanítási kísérlet foglalja össze legeredményesebben. Igen szerencsésen ötvözi a világon folyó kísérleti törekvések pozitív elemeit.” Ennek alapján 1973-ban az MTA Elnökségi Közoktatási Bizottságának Matematikai Albizottsága (a tagok között voltak az ELTE TTK professzorai, például Péter Rózsa, T. Sós Vera, Surányi János, Császár Ákos) javasolta, hogy az új tantervet Varga Tamás és az OPI munkatársai irányításával folyó komplex kísérletre alapozzák. Mindezek mérlegelése után a Művelődésügyi Minisztérium az MM 113/1974. sz. rendeletével előírta az új általános iskolai matematika tanterv lépcsőzetes bevezetését. Az 1974/1975-ös tanévben az 1. osztályok 8%-ában, majd a további években sorra 15%, 50%, 80–90%-ában indult az új tanterv. Szintén 1974/1975-ben az 5. osztályokban hasonló lépésekben bevezettek egy ún. ideiglenes tantervet, amely még a hagyományos alsó tagozatra épülve átmenetet jelentett a komplex kísérleten alapuló tanterv bevezetéséhez. Végül 1978-ban kötelezően megindult minden magyar általános iskola első osztályában a komplex kísérleten alapuló végleges tanterv szerinti oktatás. Vö. C. Neményi Eszter (1977).

témakörök szokásos felépítését a „definíció, tétel, bizonyítás” sorrend jellemezte. Természetesen fontos volt az új ismeretek beillesztése a témakör logikai struktúrájába és bizonyos tudománytörténeti vonatkozások megemlítése is. Az előadáson általában a szaktárgyat tanulók valamennyien egyszerre vettek részt, az oktató eszközként főként a táblát és a krétát használta. A főiskolai matematika tanszék előadói általában követték a megszokott rendszert, de a tartalom megfelelő kiválasztásával, esetleges újszerű felépítéssel a kor reformgondolataihoz jobban alkalmazkodva próbálták elősegíteni az ismereteknek a megértésen alapuló befogadását, a téma érdekességének, hasznosságának és szépségének felismerését. A gyakorlatokon kisebb létszámú hallgatói csoport (10–20 fő) vett részt, a gyakorlatot vezető oktató az előadáson közölt elmélethez tartozó feladatok megoldását vezette, és általában igyekezett rábírni a hallgatókat az aktív részvételre. A gyakorlatokon volt lehetőség arra, hogy a hallgatók önállóan oldják meg a feladatokat, a megoldások megbeszélése általában frontális formában tábla és kréta használatával történt.

A módszertani tárgyak keretében a hallgatóknak is meg kellett ismerni az új eszközök megfelelő alkalmazásait. Az 1960–1970-es években jelentős változás ment végbe a tanítási órán felhasználható eszközök rendszerében. Világszerte sorra készültek a különböző iskolai tantárgyak tanításához és tanulásához felhasználható feladatlapok, munkafüzetek, munkáltató tankönyvek. Egyre gyakoribbak voltak az olyan információhordozók, oktatófilmek, hangosított multimédia-egységek, diaszorozatok, fóliára készített ábrásorok, amelyek nem egyszerűen az adott témához kapcsolható ismeretelem egy-egy részletét mutatták be leírásokkal, képekkel, hanem kérdéseket, feladatokat is adtak a tanulóknak.³⁵ Közös szerepük abban állt, hogy lehetővé tegyék a tanulók közvetlen találkozását a tananyaggal: úgy adtak feladatokat, hogy a megoldás – olykor az önellenőrzés – feltételeiről is gondoskodtak. A taneszközök tehát az önállóbb tanulás lehetőségét kínálták a tanulóknak, s ezzel a tanulás módszereinek elsajátítására is alkalmat adtak.

A tanár munkáját tekintve ezek a taneszközök hozzájárultak ahhoz, hogy a tanórákon is minél nagyobb szerepet kapjon a tanulók önálló munkája, amelyet közvetlenül a segédeszközök irányíthatnak, de úgy, hogy az önálló munka felté-

35 Ebben az időben még nincsenek számítógépek, nincs internet és mobiltelefon. Az új multimédia a papíralapú taneszközöket egészítette ki kép- és hanglejátszó eszközökkel, írásvetítőkkel, magnetofonokkal. Ezeknek az eszközöknek a használatát tették fokozatosan feleslegessé később a számítógépek, illetve az újabb és újabb informatikai eszközök, az internet, az okostáblák és mobiltelefonok, digitális adatforrások és információs eszközök, virtuális tananyagtartalmak.

telezi a tanár állandó segítő tevékenységét is. A tanárképző főiskolai matematikaképzés során a hallgatóknak is meg kellett ismerni az új eszközök megfelelő alkalmazását. A módszertani tárgyak keretében a hallgatók számára rendszeres feladat volt az akkori korszerű taneszközök készítése és bemutatása a módszertani órákon, valamint azok alkalmazása az egyéni tanítási gyakorlataikban.

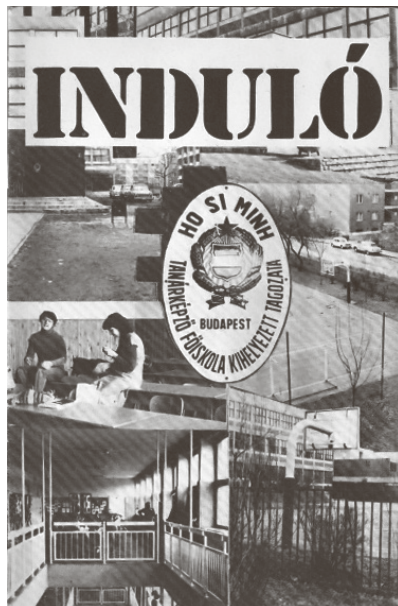
A matematikatanár-képzésben – mind a mai napig – a szakmódszertani stúdiumok mellett az elemi matematika az a tantárgy, amely a legszorosabban kötődik az iskolai tanításhoz közép- és általános iskolai szinten egyaránt. Az elemi matematika nemcsak fejleszti a tanárjelöltek feladatmegoldó rutinját, hanem hozzásegíti őket ahhoz, hogy széleskörű áttekintésük legyen az iskolai tananyag különböző témaköreire köthető feladatokról és azok különböző módszertani alkalmazási lehetőségeiről. Tájékozódhatnak a különböző tanulói korosztályokra jellemző gondolkodásmódokról és felkészültségi szintekről, illetve az ezeknek megfelelő különböző megoldási módszerekről. Az elemi matematika oktatásában is megjelennek a tartalmi és módszertani különbségek az általános iskolai és a középiskolai tanárképzésben. A tartalmi különbségeket nagymértékben meghatározzák az iskolai tantervi szintek eltérései, a módszertani szempontokat pedig a tanulók életkori sajátosságai, a testi-lelki-szellemi fejlettségi eltérések. A tanárképzés során a kiválasztott feladatanyag megoldási módszerei közül elsősorban az adott korosztály ismereteit, eszközeit felhasználó módszereket kell részletesen megismerni.

Az általános iskolai elemi matematikai megoldások között szerepelnek a tanulói tevékenységi formák, mint például a konkrét esetek kirakása, leszámolása, próbák, következtetések, prematematikai bizonyítások, rajzok, ábrák felhasználása stb. A középiskolai problémamegoldásokban kiemelten fontos a tanult elméleti anyag, tételek, módszerek, fogalmak összefüggéseinek kreatív felhasználása, általánosítások, bizonyítások, hosszabb logikai gondolatmenetek alkalmazása, a törekvés a pontos, szabatos megfogalmazásokra. A középiskolai szinten a feladatok általában magasabb nehézségi fokot képviselnek, a feladatmegoldó rutin kialakításához több szakmai ismeret és több gyakorlás szükséges. Ugyanakkor a középiskolai tanárjelöltek számára is szükséges olyan feladatsorok ismerete, amelyek egy-egy probléma, téma vagy témakör tekintetében „visszanyúlnak” az alsóbb iskolai fokozat fogalmaihoz, összefüggéseikhez, és erre építve fokozatosan nehezítik a feladatok megfogalmazását és tartalmát, miközben folyamatosan ellenőrzik az adott tanulónál vagy tanulócsoportnál a fejlődést, az értés, illetve megértés szintjét. A főiskolai tanszék oktatói kiemelten fontosnak tartották az

elemi matematika keretében a tanárjelöltek felkészítését a hagyományosan magas szintű magyarországi tehetséggondozás tanári feladataira az általános iskolai tanulók körében is.

Ezeknek a céloknak és feladatoknak igyekezett a csepeli időkből a főiskola matematika tanszéke eleget tenni, visszatekintve talán nyugodtan mondhatjuk, sikerrel.

IV. HALLGATÓI EMLÉKMORZSÁK

42. kép: Az „Induló” című diáklap nyitóképe. Forrás: Kaposi József

1. Kaposi József: Csepeli emlékek

Egykori magyar–történelem szakos hallgatóként nagyon sok mindenről írhatnék részletesen, például Závodszky Géza és Sipos Lajos briliáns és lenyűgöző előadásairól, az ún. *Salamon*-szemináriumokról, amelyek még a képzésünk befejezése után is folytatódtak (akkor dolgoztuk fel a Bibó-életművet, és köteleződtünk el a demokratikus gondolkodásmód mellett). De írhatnék Eperjessy Géza, Hernádi Sándor és Párdányi Miklós hihetetlen szakmai felkészültségéről, Bencédy József előadásai stílusának eleganciájáról. Katona András alaposságáról, Mann Miklós Trefort Ágoston életéről szóló kandidátusi értekezésének többszöri eladásáról, Gyurkó Lászlóné műelemző szemináriumairól, ahol késhegyig menő vitákban győzködtük egymást, a Cserhalmi Zsuzsa vezette tanítási gyakorlatokról, amelyeken hihetetlen kritikussággal véleményyeztük egymás munkáját. De említhetők emlékek a Csepel Művekben tartott évfolyam-előadásokról, a tanárokkal HÉV-en való közös utazásokról vagy a tanárok taxis szerepéről, amikor is saját személygépkocsival vittek hazafelé minket Csepelről.

Fölidézhetném a „Hosimisi”-féle diákszervezeteket, a *Lőkös Ildikó* vezette KISZ-szervezetet vagy *Földi László* (a későbbi hírszerző) és *Mórocz János* harcát a KISZ-titkárságért, *Csintalan Sándor* főiskolai feltűnését, az építőtáborokat, társadalmi munkákat – és még sorolhatnám a felvillanó emlékeket. De én alapvetően két ügyben érzem magam megszólítottnak. Az egyik a főiskolai újságok elindítása, a másik a főiskolai színjátszó csoport (későbbi nevén *Theátrum Chemotox*) működése.

A főiskolai újságok – az INDULÓ és a ? (Kérdőjel)

A történet még a katonaságnál kezdődött, ahol egy században voltam *Péntek Zolival* (később könyvkiadó és könyvesbolt-tulajdonos lett), akivel miután leszereltünk, 1976 őszén elhatároztuk, hogy valamilyen újságot kellene indítani. Megkerestük az akkori főigazgatót, *Bencédy Józsefet*, aki tulajdonképpen szabad kezett adott nekünk, és elindítottuk a lap megalapítását. Kezdetben *Tiszta Szigorúság* címmel akartuk megjelentetni a tervezett lapot, ami egy korábbi években megjelent versantológia¹ címének átvétele lett volna, de ezt a csepeli kerületi tanács valamiért elvetette, így új címet kellett kitalálnunk. Kicsit szomorkásan jöttünk el a csepeli Tanácsház téren (ma újra Szent Imre tér) lévő tanácsházáról, ahol ezt közölték velünk. Szomorúan és tanácstalanul poroszkáltunk a téren, amikor váratlanul felcsendült – talán egy tűzoltózenekartól – egy harcias induló. Ez adta az ötletet ahhoz, hogy az új lapcím „INDULÓ” legyen. Az első nyomtatott lapszám talán 1977-ben jelent meg, egy korabeli „kényszerbarter” nyomán, hiszen pénze nem volt a főiskolának nyomtatásra. Egy – talán a KISZ-bizottságokon keresztül készült – együttműködési megállapodás keretében a nyomtatást a Zrínyi Nyomdának a csepeli HÉV végállomása közelében lévő telephelye biztosította. A megállapodás alapján ők ingyen kinyomtatták a lapot, mi, főiskolások pedig gyermekműsorokat készítettünk az ott dolgozók gyermekeinek.

Az Indulónak Péntek Zolival és *Vilcek Bélával* (később főiskolai oktató lett, akit nemrég temettünk el) mi voltunk az első szerkesztői. Az egyik első lapszamban (nehezen beazonosítható, hogy melyikben, mert a lapszámokról a „gyakorlott szerkesztők” a számozást és az évszámot is lehagyták) igazi csemegeként a később közzismert költő-íróvá váló *Garaczi László* Öngyilkosságról szóló írása, illetve egykorai verse – *Gondolati vers az emberekről* – jelent meg. (Sajnos ez is hiányzik a

1 Tiszta szigorúság (fiatal költők antológiája). Magvető Kiadó, Budapest, 1964.

tartalomjegyzékből, noha a lapszám 53. oldalán olvasható!) A vers iránti érdeklődést az is mutatta, hogy az orosz tanszéken tanító, de alapvetően irodalmár *Szőke György* tanár úr már szemináriumi keretek között elemezte is ezeket.

Mivel az *Induló* című lap megjelenése és terjedelme korlátozott volt, ezért felmerült egy másik újságnak az elindítása is, amelyben kulcsszerepet játszott *Vilcsek Béla* és a reális (biológia–kémia szakos) *Erőss Zoli*. Ennek eredményeként született meg a ? (*Kérdőjel*) című stencilezett lap, amelyet a portai feladatokat is ellátó *Borika néni* sokszorosított, talán 100 példányban. Itt is gondot jelentett a címadás, ezt mutatta, hogy címként a ? jelent meg ideiglenesen, majd később ez lett a végleges címe is. A lap szerkesztését főleg *Vilcsek Béla* végezte, de részt vett benne Péntek Zoli és Erőss Zoli, valamint a szintén reális *Ács Mónika* is. Mivel a reálisoknak bent az Astoriánál voltak óráik, nekünk meg Csepelen, ezért a szerkesztőségi megbeszéléseket az én Wesselényi utcai otthoni szobámban tartottuk. (Egyébként az ablakából jó rálátás nyílt a későbbi Kazinczy utcai épületre.) A továbbiakban döntően *Vilcsek Béla* vitte a Kérdőjelet, egy új szerkesztőséggel kiegészülve, ebbe kapcsolódott bele a későbbi újságíró *Falus Tamás* és – ha jól emlékszem – *Kazinczy Tamás* is.

Két írásom maradt emlékezetes számomra. Az egyiket az *Induló*-ban *Vilcsek Bélával* közösen jegyeztük, címe: *Az idő megáll, a tér elsorvad, avagy a kutya a kolbászt megette*. Ez egy akkori filozófiai tárgyú tudományos diákköri (TDK) dolgozatunk átirat változataként jelent meg, és az abszurd dráma, illetve színház tér- és időkezelésével foglalkozott. Későbbiekben mint az Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet (OFI) főigazgatója, amelyhez akkoriban az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) is tartozott, hivatkoztam is rá, hogy ezek voltak az első TDK-s szerepléseim.

A másik írásom a ? (*Kérdőjel*) című újságban jelent meg. Kiindulópontját az adta, hogy összeszámoltam, ha komolyan vesszük a különböző tantárgyak elvárásait (szakirodalom olvasása, házi dolgozat beadása, felkészülés egyéb szemináriumi munkára), akkor azokat egy tanítási hét során mennyi idő alatt lehet szakszerűen teljesíteni. Valami egészen brutális óraszám (talán 60) jött ki, jóval meghaladva a munkavállalóktól akkoriban elvárt heti 48 órát. Írásommal arra az abszurdításra akartam rámutatni, hogy a tanszékek, tanárok nem hangolják össze az elvárásokat, így a hallgatók számára tulajdonképpen teljesíthetetlenek a követelmények. Számos központi tanterv készítésében közreműködve már tudom, hogy a leírt dokumentumok és a valóság között néha nagyon nagyok lehetnek a különbségek.

Előzményként annyit, hogy 1973–1975 között – két sikertelen egyetemi felvételi időszakában – a Metró Színpad amatőr színjátszója voltam. Ez azzal a következménnyel is járt, hogy a kalocsai katonai szolgálatom alatt – a híradós századunkban lévő *Bezerédi Zolinak* (ma már Kossuth-díjas színművész) köszönhetően – részese lettem a szintén ott katonáskodó színművészetisek (például *Máté Gábor*, *Derzsi János*, *Gáspár Tibor*) kulturális csapatának. Azaz együtt léphettem fel velük, persze különböző minőségben (műsorvezető, technikus). Így mondhatni a főiskola megkezdésekor természetes volt, hogy én valami színjátszó csoport létrehozásáról is gondolkodjak.

A kezdő lökést az adta, hogy 1976 őszén – elsős főiskolai hallgatóként – Gyurkó tanárnő, akit megbíztak a november 7-i ünnepély megszervezésével, rám bízta, hogy én csináljam meg a műsort. Az nyilvánvaló volt számomra, hogy nem november 7. konkrét eseményeiről akarok műsort csinálni, hanem sokkal áttételesebb, általánosabb kérdésről. Egy szerkesztett műsort raktam össze, amelyben részletek voltak Sarkadi Imre *Kőműves Kelemen* című művéből, Solohov *Csendes Don* című regényfolyamából, *Hernádi Gyula* írásaiból, valamint Örkény István egyperceséből, illetve még a *Magyar Értelmező Szótár*ból is. A műsortervet előzetesen be kellett mutatni az akkori pártbizottságnak, úgyhogy én is meghívást kaptam valami értekezletre. Érdekes volt az összejövétel, amelyet *Halupa Béla*, az akkori párttitkár vezetett. Elfogadták a műsor koncepcióját és a tervezett szövegeket, de Örkény *Mi mindent kell tudni* című egyperceséből – amely a korabeli átszállójegyre írt szöveg alapján készült – ki kellett hagyni azt a szövegrészletet, hogy „*kerülő utazás és útmegszakítás tilos*”. Az ünnepélyen az akkori magyar-történelem szakos évfolyamtársaim, *Gáti Gabi* (későbbi kápolnásnyéki iskolaigazgató), *Dudás Gabi*, továbbá egy orosz szakos fiú, akinek csak a Tyütyő becenevére emlékszem (az Ascher Oszkár-színpadon is játszott), valamint felsőbb évfolyamosok is szerepeltek, például a fiúk közül *Németh Gábor* (későbbi író), továbbá *Deák Ildi*, *Vajda Erzsébet (Lulu)* és még mások is.

A november 7-i műsor lement – olyan volt, amilyen. A műsor után *Gáti Gabi* volt az, aki nagyon szorgalmazta, hogy „*Kapám*” – ez volt a katonaságtól örökölt becenevem, amelyet egy kopaszra nyírás után a híres Robert Capára emlékezve kaptam –, „*ne hagyjuk abba*” – mondta többször. Sokáig húzódott a folytatás, mert az szervezésileg és technikailag is megoldhatatlan volt, hogy Csepelen próbáljunk esténként. Végül a Fáklya klubban – ami akkoriban a Peda-

gógus Szakszervezeté volt – kaptunk helyet a VI. kerületi Csengery utcában. A megfelelő próbahely megtalálásában fontos szerepe volt *Gyurkó Lászlóné* tanárnőnek, aki ott vezette a főiskola filmklubját, és elintézte az ott dolgozó kolléganővel (Csekénével), hogy mi hetente két próbanapot kapjunk az egyik teremben. Persze ebben is volt egy kis barterüzlet, mert a Fáklya ünnepélyein kellett ennek fejében nekünk verset mondani.

A színjátszó csoport végül 1977 első félévében szerveződött meg. Ekkor kapcsolódott be a munkába az angolos *Vitéz Ági*, *Bernáth Laci* (későbbi pszichológus egyetemi tanár), *Szabó Gábor* (aki utóbb az Aranykéz utcai robbantás egyik ügyvéd áldozata lett). Az ő révén került a csoportba az ELTE-ről *Hollósi Gábor* (a későbbi rádióbemondó). 1977 őszén pedig az alattunk lévő évfolyamból csatlakozott hozzánk a magyar–történelem szakos *Estók János* (később a Történelem Tanszék oktatója, ma a Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója), továbbá a szervezőkészségéről híres *Mórocz János* (a csepeli Facebook-csoport egyik gazdája), a reál szakosok közül a matekos *Paksi Sándor* (a szorobán program egyik hazai elterjesztője), *Korándi József*, a későbbi főiskolai, majd egyetemi oktató és még jó néhányan. 1977 késő őszén volt az első bemutatónk az őszi építőtáborban a Čapek fivérek által írt *Rovarok életéből* című műből. Ezt az előadást aztán többször is játszottuk, néhány szereplő már unta is, így lett a csoport neve a későbbiekben – az akkoriban kapható univerzális rovarirtó szerről – *Chemotox*, mint ahogy az ötletadók megfogalmazták: „*Mert mi tudjuk, mitől döglik a légy*”.

A csoport további működésének sajátos közjátéka volt, hogy még ugyanebben az évben megjelent a főiskolán *Farkas Gyuláné* tanárnő, aki korábban a Madách Gimnáziumban csinált színpadot. A főiskola szerette volna, hogy ne hallgató, hanem tanár vezetője is legyen ennek a csoportnak. A csoport találkozott is a tanárnővel a Fáklya klubban, de kitűnt, hogy más elképzeléseink vannak a színjátszásról, előadásokról, mint neki, így a kézfogó nem jött össze. A tanárnő végül *Lyra* néven egy új csoportot hozott létre, mi pedig továbbra is tanári felügyelet nélkül dolgoztunk, igaz, közben *Chemotox KISZ*-alapszervezetté alakultunk. Végül – mert a főiskola vezetésének valahogy kezelni kellett a mi különutasságunkat – 1978-ban a pedagógiai tanszéken dolgozó *Galicza János* lett a tanárpatrónusunk. Ő érdemben nem szólt bele a munkánkba, de tartotta a hátát. Ebben az időszakban kapcsolódott be a munkába *Vilcsek Béla* és *Csikós Mari* (későbbi szakközépiskolai iskolaigazgató), valamint *Nagy Károly* (későbbi elismert középiskolai drámatanár). Számos kisebb-nagyobb sikerű előadást tartottunk, bár közben a csoport tagsága részben kicserélődött, és a próbahelyünk is megváltozott. A cso-

port legnagyobb szakmai sikerét végül az 1979-es egyetemi-főiskolai fesztiválon a *Csendesek a hajnalok* című előadással érte el.

A Chemotox Színpad – ahogy akkor nevezték – 1980-as végzésem után *Vilcsék Béla* vezetésével dolgozott, majd az 1980-as évek közepén megszűnt. A név azonban a 2000-es évek elején ismét előkerült, mert akkori hallgatók (például Faragó Csaba, Székely Tamás, Szigeti Andrea) ezzel a névvel alakítottak új színpadot a főiskolán, de a névazonosságon – és talán az elődök tiszteletén – kívül nincs a két korszak között folytonosság, ráadásul az utódok már egy más stílusú színházeszményt jelenítettek meg.

43. kép: Képek a Theatrum Chemotox előadásaiból. Az első képen: Nagy Károly, Gáti Gabriella, Vitéz Ágnes, Csikós Mária, Suhai Éva, Deák Ildikó; a második képen: Csikós Mária és Hollósi Gábor; a harmadik képen: Deák Ildikó és Estók János. Forrás: Kaposi József

2. Lőkös Ildikó: Hiányos lajstrom – Szubjektív emlékeim a Tejútról

Én nem is ide jelentkeztem – mint ahogy sokan mások sem. Történelem–könyvtár szakra adtam be a papíromat az ELTE BTK-ra, de nem vettek fel. Előtte volt egy sikertelen próbálkozásom, hogy Moszkvába menjek újságírótanoncnak – és mentem volna szívesen Szegedre, József Attila és Juhász Gyula városába, ha a szüleim el tudtak volna tőlem szakadni.

Elhatároztam, hogy elmegyek képesítés nélkül tanítani – ez abban az időben elég gyakori volt a fel nem vettek körében –, de a szüleim nagyszerű ötlettel álltak elő: hallották, hogy ősztől indul Budapesten egy tanárképző főiskola, és átveszik a sikertelenül felvételizőket... Nem akartam, persze, más terveim voltak – rábeszéltek. A magyar–történelem szak hallgatója lettem 1975-ben az újrainduló budapesti főiskolai tanárképzés első évében. Aztán kiderült, elég sokan kerültünk így ebbe az új intézménybe.

Szinte közhelyes arról beszélni, hogy az életünk során későn jövünk rá, későn mar belénk annak a fölismerése, hogy nagyszerű tanárok formáltak olyanná, amilyenek lettünk. Énbennem is későn tudatosult mindez, pedig épp a tanárképző főiskolán is voltak jó néhányan, akiknek sokat köszönhetek. Amit én akkor természetesnek vettem, hogy ilyen környezetben lehetek. Most pedig arra gondolok, milyen jó is lenne, ha én ezt ma elmondhatnám nekik, hogy mennyit tanultam tőlük, hogy mennyit köszönhetek nekik! Ha még egyszer beszélhetnénk Bencédy tanár úrral, azaz *Bencédy Józseffel*! Vagy ha még egyszer beülhetnék az órájára! Vagy ha még egyszer vizsgázhatnék nála! Tőle hallottam először ilyen fogalmakat például, hogy „liberális nyelvszemlélet”, vagy a napjainkban is népszerű amerikai nyelvészről, *Noam Chomsky*ről, a generatív nyelvtan elméletének megalkotójáról. Bencédy tanár úr mindig pontosan kezdte az óráját reggel 8-kor. A notórius késők, köztük én is, mindig pontosan 8:10-kor léptünk be – mert az előző HÉV mindig az orrunk előtt ment el... Neki a szeme se rebtent, mégis kellemetlen volt, ami szerény lényéből áradt. Most is szégyellem és korholom magam, miért nem lehetett 5 perccel hamarabb elindulni. És még mennyi minden miatt korholhatom magam, hogy miért nem veszed észre, hogy épp kincsek hullnak az öledbe – csak el kéne kapni...

Akkor még nem volt ilyen erősen tiltva a dohányzás, volt, hogy még a szemináriumi foglalkozásokon is cigiztünk. Szünetben égő cigivel a kezünkben vountunk. Egyszer benyitottam Bencédy tanár úrhoz, mert bár ő volt az igazgató, tanszékvezető stb., az ajtaja mindig nyitva volt mindnyájunk előtt, kíváncsi volt a

hallgatók véleményére is, felnőttként kezelt bennünket. Valamit szerettem volna tőle kérdezni, éggő cigivel a kezembe léptem be. Kedvesen fogadott, jól elbeszélgettünk, majd mikor kifelé tartottam, búcsúzóul annyit mondott: „*Ha belép valahová, ne legyen cigaretta a kezében. Vagy legalább kérdezze meg, hogy nem zavarja-e a másikat!*” Egy életre megtanultam. Ezt is tőle tanultam.

Amikor elkezdtünk hallgatókká válni, volt egyszer egy kis házi ünnepség, ahová elhívták az 1950-es évek közepe tájékán végzeteket. Közel két évtized telt el azóta, én a húszas éveim egyikében nagyon idős embereknek láttam őket, pedig most utánaszámolva 45-50 körüliek lehettek, még aktív pedagógusok. Szeretettel emlegették a hajdani éveket, Bencédy tanár urat, aki az ő mesterük is volt. Vajon ránk fognak-e így emlékezni?

Most, hogy írom e sorokat, váratlanul tolulnak elém kedves tanárain képei. Mint például a mindig finoman elegáns, a nekünk irodalmat tanító *Á. Serey Éva*. Naprakész volt. A legfrissebb folyóiratokat, írókat ajánlotta. Vitára sarkallt. Az esti órái után gyakran följánlotta a szabad helyeket az autójában. Nagy kincs volt Csepelről bejutni a városba, nem kellett HÉV-ezni. Később olvastam, ki volt az az Á. a neve elején. Egy fantasztikus, bátor, okos férfi. Egy gyönyörű szerelem. Erről, persze, sohasem esett szó.

Eperjessy tanár úr, *Eperjessy Géza* apám gimnáziumi osztálytársa volt Szege-den, majd egyetemre is együtt jártak. Mindig rohant, mindig szervezett valamit, mindig száz dologgal foglalkozott egyszerre, de ha megszólítottad, mindig volt rád ideje. Álom volt nála vizsgázni. Azt akarta tudni, mit tudsz. Csodás előadó volt. A történelem kinyílt általa. Egységben láttatta a világot, térben és időben. Hogy én milyen szerencsés voltam!

Szőke György nekem nem volt tanárom, de mégis. Sokoldalú professzor volt, kutatási területéhez tartozott a 20. századi magyar irodalom története, elsősorban József Attila költészete, melyet elképesztően kapcsolt össze a pszichológiával, pszichoterápiával, pszichoanalízissel. Én ilyen megközelítésben még sosem hal-lottam erről. Érdeklődési területe kiterjedt az irodalompszichológiára, az irodalomelméletre és szövegelemzésre is. Foglalkozott még a 19. századi orosz iro-dalom történetével, izgalmas összefüggésben elemezte például Dosztojevszkijt. Nem csoda, hogy előadásain mindig dugig megteltek a termek, azok is mentek, akik nem is orosz vagy magyar szakosok voltak. Láncdohányos volt, patinás bőr aktatáskájában mindig többféle márkás cigaretta lapult, amiből kedvesen kínálta a kuncsorgó diákokat. Fantasztikus humora volt, kíváncsi volt ránk, miközben a legkomolyabb tudós társaságoknak volt tagja, mint például a Magyar Irodalom-

történeti Társaság, a Modern Filológiai Társaság, a Magyar Pszichiátriai Társaság, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság vagy a József Attila Társaság. A vele való találkozást is életem ajándékának tartom.

Most, hogy fölidézem azt a hajdani intézményt, a Tejút utca 10–12-ben, emlékek tolnak egymás után. Kicsit vad dolog volt ugyan naponta majd két órát utazni oda-vissza, aztán ott Csepelen eltölteni a napot, de furcsa világ volt ez a kisváros a nagyvárosban. Kellő infrastruktúra ugyan nem volt az újszülött főiskolához, de volt körülötte élet. Lakótelep, étterem előfizetéses menüvel, művelődési ház, általános iskolák a környéken, ahová gyakorlótanításokra jártunk, olyan csodálatos vezetőtanárokkal, mint például nekünk, magyarosoknak *Cserhalmi Zsuzsa*. Biztos egészen más lett volna egy nagy múltú, patinás belvárosi egyetem diákjának lenni, de tanulni itt is remekül lehetett, másfajta élmények kísérték – és épp ez a számkivetettség, összeartság, ami egyedivé tette az idejárást. Naponta együtt kutyagolni HÉV-en, buszon, tanár, diák együtt, oda és vissza – mennyi mindenről lehetett közben beszélgetni.

Sajnos, az elmúlt évtizedek sokfelé sodortak bennünket, de most, hogy mind ezt írom, fölbukkannak az életemben azóta is fontos és meghatározó nevek. Mint például *Péché Zoltáné*, aki pszichológiát adott elő nekünk, miközben a hallgatóra is kíváncsi volt. Ráadásul én már ismertem őt, mert az Eötvös József Gimnáziumban földrajztanárom volt. Teljesen más arcát ismertem itt meg, meglepett kedvessége, nyíltsága és nyitottsága, amit a gimnáziumi tanórák zárt világa nem engedett felmutatni. Vagy *Békés Vera*, akinek a tárgya a filozófia volt, de azon belül – vagy azon túl – rengeteg mindenről szó esett. Például én tőle hallottam először Petri Györgyről. Sorolhatnám vég nélkül a neveket, a didaktika rejtelmibe vezető *Galicza Jánosét*, a történelem titkait kutató *Kalmár Árpádét*, *Závodszky Gézáét* vagy épp *Katona Andrásét*, aki azt is megmutatta, hogyan adjuk majd tovább tudásunkat a kisiskolásoknak.

S akkor még szó sem esett a hallgatókollégáimról, akik közül azóta is többen jó barátaim, mint *Garaczi László*, *Németh Gábor*, *Kaposi József*, *Péntek Zoltán*, *Kovács Júlia* és így tovább. Helyszűke miatt csak nagyon hiányos listákat tudok összeállítani, sok fontos név lemarad, de nem állom meg, hogy legalább ennyit is ne említsek, bízva abban, hogy mások másokat említenek, s a kötetet forgatván mégiscsak összeáll egy többé-kevésbé teljes lajstrom.

Én magam a diploma után tanítottam általános iskolában, kalandvagyból Maglódon és a XIII. kerületi Karikás Frigyes utcai iskolában. Férjhez is mentem, gyerekeink is születtek, sőt azóta már unokák is, a Színház- és Filmművészeti

Egyetemen dramaturgdiplomám is lett. Mondhatnám, azóta színházi dramaturgként dolgozom, de így ez sem pontos, mert voltak kisebb-nagyobb vargabetűk. „Árultam forgót, kenyeret és könyvet, / ujságot, verset – mikor mi volt könynyebb” – idézhetném magammal kapcsolatban is a költőt.² Aztán a dramaturgskodás mellett megint tanítottam a Pesti Barnabás középiskola drámatagozatán dráma- és színháztörténetet, régi iskolatársam, *Kaposi József* hívására. Büszke vagyok, hogy Jászai Mari-díjban részesültem, de büszke vagyok a Kiváló verseny felkészítődíjakra is, amit az Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyek dráma tantárgyában végzett munkámért kaptam.

Az én életemben így ér össze a két diploma, és sohasem felejttem el, milyen sokat köszönhetek a bonyolult nevű, ám fontos útravalót adó csepeli intézménynek, a „Hosimisinek”. Ahogy szeretett tanárom – és talán írhatom, kollégám –, *Katona András* írja: 1979-től 1983-ig 625 ifjú tanárt bocsátott ki az intézmény, ők zömmel a főváros és környéke általános iskolai oktatását segítették.

És hogy végképp kerek legyen a történet, majd negyedszázaddal utánam, 2005-ben a lányom is itt, immár az ELTE-n, de főiskolásként végez – fellengzősen írhatnám, velünk kezdődött és végződött itt minden. Büszkeség és öröm. Csak hálával és szeretettel gondolok minderre.

3. Papné Tompa Andrea: „Ez + az” az én főiskolámról

„Fősuli” Csepelen

A gimiben viszonylag hamar eldöntöttem, hogy tanár szeretnék lenni, és azt is, hogy az általános iskolai korosztályt szeretném tanítani. Látva saját magamat és kölcséys osztályomat, kizártnak tartottam a 14–18 éves korosztállyal való foglalkozást. Ezért nagyon boldog voltam, amikor arról hallottam, hogy Budapesten is fog indulni egy általános iskolai tanárokat képző tagozat, Csepelnek pedig különösen örültem, hiszen a IX. kerületben laktam akkoriban.

A sikeres felvételi után több meglepetés is ért, amikor beléptem új iskolám kapuján. Nagyon tetszett az épület, a nagy terek, a büfé, a pingpongasztalok, a folyosón a kényelmes fotelek, éreztem, hogy itt teljesen másképpen fognak bennünket kezelni, mint a gimiben. Nem gyerekek voltunk többé, akiket folyamatosan meg kell regulázni, hanem kis felnőttek, akiket a hibáikkal együtt elfogadtak.

2 Részlet József Attila Kész a leltár című verséből.

Lehetett dohányozni nyíltan a folyosón, nem vették senkinek a fejét, ha elkésett, vagy esetleg nem ment be egy órára. Nem volt mindennapos számonkérés, ritkán kaptunk házi feladatot, nagyon szabadnak éreztem magam, annak ellenére, hogy a vizsgaidőszakban keményen kellett tanulni. Életem legszabadabb, de nem leglazább időszakának éreztem a csepeli négy évet.

Az órarendünk is teljesen más volt, mint korábban, voltak lyukasóráink, könnyebb és egészen hosszú napok. Mivel Csepel sokaknak messze volt, senki nem rohant haza, ha valamilyen okból nem volt óránk. Leültünk a büfében, pingpongoztunk, beszélgettünk, órák után gyakran ellátogattunk a Horizont „tanszékre”,³ néha tanárainkkal együtt. Mindkét „ofőnkkel”, patronáló tanárunkkal, *Légrády Viktorral* és *Szántó Gáborral* is nagyon jó kapcsolatunk volt, de más tanszékek pedagógusaival is szinte baráti viszonyban voltunk, elsősorban természetesen a „töri” tanszékkal, de erről később.

A csoportunk is jóval kisebb létszámú volt, mint a gimiben, ha jól emlékszem 16-an kezdtünk és 13-an végeztünk. Kis közösségünket három részre osztanám, volt két szűkebb baráti társaság, a többiek próbáltak mindenkivel jóban lenni, de nem törekedtek arra, hogy szorosabb barátságokat kössenek. A két kialakult tankör-rész nem különösebben kedvelte egymást, teljesen más beállítottságú emberek alkották. Ez a különbség azonban nem torkollott vitákba, megtanultunk egymás mellett élni, nem piszkáltuk a másikat, inkább másfelé kerestük a barátokat, a hozzánk hasonlóan gondolkodókat. Végig a négy év alatt jól működött a csoport együtt, habár nem voltunk mindenkivel barátok.

A közös érdeklődés miatt eleinte a biológia–kémia szakos fiúkkal barátkoztunk, főleg *Macsinka Edit* barátnőm és én, később a közös sportolás – együtt fociztunk a főiskolás bajnokságon – eredményeként jóban lettünk a „tesis” lányokkal, a harmadik évtől pedig a magyar–„töris” csoportokkal lett nagyon jó a kapcsolatunk, köszönhetően a „töris” kirándulásoknak (ezekről a kirándulásokról külön írok majd).

Az óráink is teljesen más jellegűek voltak, mint korábban. Az előadások inkább hasonlítottak a gimnáziumi órákra, bár hosszabbak voltak, és ezt eleinte nehéz volt megszokni. Másfél órán keresztül figyelni nem is olyan egyszerű, főleg olyankor, ha esetleg a téma nem is annyira érdekes, de mindenki kialakította a saját stratégiáját. Én például szerettem keresztretjtvényt fejteni közben, és egy idő után azt vettem észre, hogy mindkét dologra tudok figyelni egyszerre.

3 Valójában egy közeli étterem.

A szemináriumok beszélgetős jellegük miatt sokkal érdekesebbek voltak. Szabadon lehetett véleményt formálni, s néha a tanáraink is meghökkentő dolgokat mondtak, például korábban tabunak tartott politikai témákban. Ebben a prímét *Salamon Konrád* tanár úr vitte. Szerettem a szemináriumi beszámolókat, amelyeket általunk választott témákból tartottunk. Jó lehetőséget jelentett hosszabb előadásra, amelyre korábban nemigen volt lehetőségünk, önálló véleményformálásra, vitára, gondolkodásra. Nagyon szerettem az orosz irodalom szemináriumokat, különösen *Szántó Gáborral*, ahol tényleg szárnyalhatott a fantázia. Nem volt rossz válasz; amit mi gondoltunk egy irodalmi műről, azt elfogadta, ha meg tudtuk indokolni. Legtöbb tanárunktól erős biztatást kaptunk az önálló gondolkodásra.

Sok spontán programunk volt a csepeli évek alatt, és még a május 1-jei felvonulást is élveztük, mert együtt voltunk, nem beszélve a közös meccsnézésekről. A magyar–angol meccsre úgy szereztünk jegyet a társaságnak a Népstadionba, hogy hajnali háromra kimentünk a pályához, és órákon keresztül várakoztunk, amíg végre kinyitott a pénztár. Szerettünk minden együtt töltött percet, én azt is élveztem, amikor hajnali fél 8-kor komppal mentünk át a XI. és XXII. kerületi különítménnyel Hárosról Csepelre. Volt valami hihetetlen varázsa a korai átkelésnek a Dunán.

A tanítási gyakorlatot két különböző iskolában végeztük. A Kalamár utca 232-ben (ma Szent István út) a történelemtanítási gyakorlatot, az Iskola téren az orosz. Itt is sokkal jobb volt a „töris” gyakorlat, nagyon empatikus, remek vezetőtanárunk volt Toncsi (*Kaszás Istvánné*) személyében, nagyon szerettünk odajárni, később én ebben az iskolában kezdtem meg a tanári pályafutásomat.

Nagyon nehéz volt a búcsú a főiskolától, tele voltunk félelemmel, mi jön ezután. Nem szakmailag féltünk, ahhoz megkaptunk minden szükséges alapot, inkább érzelmileg. Milyen lesz majd felnőttként dolgozni? Fognak-e szeretni bennünket úgy, mint itt, lesznek-e barátaink? Mindenesetre az akkori barátokkal még nagyon sokáig tartottuk a kapcsolatot, ma is szoktam találkozni, beszélgetni néhány főiskolás ismerőssel.

Köszönünk mindent!

Leningrád, 1978. január 16. – március 18.

Az első nagy élmény, amikor gyakorlatilag felügyelet nélkül töltöttünk el hat csodálatos hetet távol a szülői háztól, a szovjetunióbeli részképzés volt. *Légrády Viktor* tanár úr persze velünk volt, de inkább éreztük a barátunknak, mint valami-féle felügyelőnek. Csodálatos volt a város, csodálatos emberekkel, finom ételekkel és italokkal, olcsó árakkal. Kulturális sokként ért minket az ottani, a mienktől teljesen eltérő orosz életmód. Késői kelés és fekvés, fűtetlen szobák és tantermek – volt persze fűtés, de csak annyi, hogy 15 fok legyen –, valamint óriási közlekedési kaosz jellemezte mindennapjainkat. A délelőtti időszakot a főiskolán kellett töltenünk, de azok az órák nem sok újat nyújtottak számunkra, körülbelül a magyar általános iskola tananyagát vettük át tanárainkkal. Persze mi sem voltunk azért nagyon magas nyelvi szinten, amit már az első napi ebédünk is bizonyított. A többség úgy kérte a kiválasztott ételt, hogy „abból kérek egyet”, mindezt persze magyarul, lassan, tagoltan, hogy jól értsék, nagy mutogatásokkal együtt. Ezen jókat szórakoztunk, és elmondtuk vendéglátóinknak, hogy Lenin életét például remekül tudjuk akár oroszul is, de kaját kérni sajnos nem tudunk.

Szállásunk egy egyetemi negyedben volt, csupa hatalmas tízemeletes ház, viszonylag modern, de fürdőszoba nélkül. A fürdőházak a lakónegyed közepén voltak, oda kabátban kellett lejárni, ami így egy külön program volt. A mi házunkban külföldi és orosz diákok is éltek, gyorsan összebarátkoztunk velük. Esténként nagy bulik voltak valamelyik szobában, énekléssel, gitározással. Az orosz fiúk nagyon jól gitároztak, sok új dalt tanítottak nekünk, nagyon jól éreztük magunkat velük. Sokat beszélgettünk az ő és a mi világunkról, életünkről, ezek voltak az igazi nyelvleckék. Új barátságok, szerelmek szövődtek. Azt csak később tudtuk meg, hogy az egyik fiú besúgó volt, és az volt a feladata, hogy minket figyeljen politikai szempontból. Kíváncsi lennék, miket jelentett rólunk.

Sok más érdekes dolog is történt velünk. A szovjeteknél akkor nagyon sok hiánycikk volt, például ruhából, és első naptól kezdve jöttek, hogy adjunk el nekik valamit. Sok jó üzletet kötöttünk velük, mindenre vevők voltak, olyanra is, ami nekünk már nem nagyon kellett. Editnek a farmerje az utcán tetszett meg egy srácnak, és szólt, hogy meg akarja venni. Edit beleegyezett, de mondtuk, hogy jöjjenek el velünk a szállásunkra, itt az utcán azért körülményes lenne a dolog. „Á, dehogy” – mondta a srác. Leintett egy taxit, mi beültünk, Edit odaadta a nadrágot és mindenki boldog volt. Úgy mentünk vissza a szállásra. Kicsit örültek voltunk akkoriban, azt hiszem.

Máskor sorban álltunk a Nyevszkij proszpekten egy étterem előtt – majdnem mindenhol sorban kellett állni –, és fagyoskodva vártuk, hogy bekerüljünk. Egyszer csak arra lettünk figyelmesek, hogy két ember elkezdett hangosan vitázni egymással, ami odáig fajult, hogy az egyik kést rántott, és megszúrta a másikat, aki úgy vérzett, hogy tiszta piros lett a hó. Mi elszörnyedtünk, a többiek fel sem kapták rá a fejüket, úgy látszik, mindennapos dolog volt ez arrafelé.

Vitán felül a legnagyobb élményünk a moszkvai kiruccanásunk volt. Akkoriban a Szovjetunióban nem lehetett csak úgy utazgatni, ha valaki 40 km-nél messzebb akart menni, engedélyt kellett kérnie a rendőrségtől. Mi ezt a lépést kihagytuk, és öten nekivágtunk egy hosszú hétvégének Moszkvába. Viktortól megkaptuk egy nyugdíjas szovjet házaspár címét, akikkel ő nagyon jóban volt, amikor ott tanult. Azt mondta Viktor, hogy nyugodtan mehetünk oda, mert egy rendkívül vendégszerető házaspár, örülni fognak nekünk, majd ő előtte odaszól telefonon, hogy tudjanak rólunk.

Egy csütörtöki estén elindultunk Leningrádból az éjszakai vonattal, azzal az utasítással, hogy lehetőleg ne szólaljunk meg, mert akkor rájönnek, hogy nem oroszok vagyunk, és visszaküldenek minket. Ezt elég nehéz persze megállni 18-19 évesen, de nem volt probléma, szerencsésen megérkeztünk Moszkvába, taxit fogtunk, és elindultunk Galina Petrovnáék házához. A taxist mondjuk nem kellett féltetni, mert körbevitt minket fél Moszkván nagy kerülővel a nagyobb viteldíj érdekében, de 10 óra körül már ott álltunk a lakás ajtaja előtt.

Egy idős, kedves néni állt az ajtóban, meglepődve nézett ránk. „Privét sz Viktorá!” „Üdvözlét Viktortól!” – mondtuk neki, mire megölelt bennünket, és beinvitált a lakásba. Később derült ki, hogy Viktor elfelejtett telefonálni, már csak akkor szólt oda, amikor benn voltunk a lakásban. Ilyen volt az orosz vendégszeretet. Három éjszakát töltöttünk ennél a csodálatos házaspárnál, és nem túlzok, ez alatt tejben-vajban fürösztöttek minket. Megsértődtek, amikor első nap vásároltunk magunknak vacsorára, azt mondták ilyet többet nem szeretnének látni, már terített asztallal vártak minket, órákig ettünk és beszélgettünk, hihetetlenül jól éreztük magunkat.

Nekem nagyon tetszett Moszkva, talán jobban, mint Leningrád. Annyira barátságos város. A Vörös tér pici volt, ahhoz képest, amilyennek a tévében láttuk, de gyönyörű. Csak ültünk a földön, és néztük órákon keresztül. Magdi⁴ hajtotta az usánkát a GUM-ban, mi többiek pedig csak nézelődtünk. Természetesen a

4 Iván Magdolna.

Lenin Mauzóleumot is megnéztük, elég hosszan álltunk sorban a nagy hidegben. Egyszer csak mellém sétált egy orosz katona, nem szólt semmit, csak megfogta a kezem, és szó szerint kivágta a zsebemből, majd szó nélkül ment tovább. Itt kérem, nem lehet csak úgy zsebre tett kézzel ácsorogni... A Hop on–Hop off városnéző busz elődjével körbejártuk Moszkvát, a Lenin-hegyen nagyon érdekes meleg vizes kis tavacskák voltak, amelyekben emberek lubickoltak. Félelmetes látvány volt a mínusz 25–30 fokban fürdőnadrágban járkáló emberek látványa.

Visszaindulásunk előtt orosz szokás szerint egyperces néma csenddel búcsúztunk Galina Petrovnáéktól, nagyon megható pillanat volt, azt hiszem, mindannyian nyeltük a könnyünket. Óriási élményekkel gazdagodva indultunk a pályaudvarra jegyet váltani – akkoriban nem volt még elővétel –, ahol jött a fekete leves, a pénztáros közölte, hogy nincs jegy, mert nem vagyunk oroszok, és nincs engedélyünk a rendőrségtől. Óriási pánik tört ránk, most mi lesz, de az élet a legnagyobb rendező. Amikor a legnagyobb letargiában és pánikban voltunk, *Sipos Anni* – magyar–orosz szakosként ő is velünk volt – megpillantotta a pályaudvaron az egyik ismerőst, aki kinn tanult Moszkvában, így tökéletesen beszélt az orosz nyelvet. Ő megvette nekünk a jegyeket, így indulhattunk vissza Leningrádba. Visszaérkezve boldogan vonultunk végig a Nyevszkij proszpekten magunk után húzva forgószemű kutyáinkat, amelyeket Moszkvában vettünk. Fergeteges hat hetet töltöttünk a Szovjetunióban. A hazautazás előtt vezetőnk mondta szomorúan, hogy visszafelé sajnos csak 40 jegyet kapott, így 10 embernek még maradnia kell néhány napot, s ők csak a későbbi vonattal jöhetnek haza. Azonnal jelentkeztünk, hogy mi még maradnánk. Az utolsó percre kiélveztük az ottani életet.

Nagyon szeretnék még egyszer visszatérni ebbe az országba, ha a háború véget ér.

„Töris” kirándulás, Erdély (1981. április vége – május eleje)

A végén a történelem tanszékről és a kirándulásokról néhány gondolat. Először a tanárokról. *Mann Miklós* tanár urat a felvételin már megismerhettem, nagyon jó benyomásaim voltak róla. Jól sikerült a felvételem nála, és mondták a bizottságban lévő főiskolások, hogy nagyon harcolt értem, hogy bekerülhessek. Az oroszom nem sikerült a legfényesebben, igazából soha nem is tartozott a kedvenc tárgyait közé, inkább a matekot, az irodalmat vagy a földrajzot favorizáltam, de egyik gimis tanárom tanácsára végül az oroszra választottam. Nagyon tetszettek Mann tanár úr előadásai, logikus, jól követhető volt, de az egyénisége nem min-

dig volt szimpatikus, nagyon gúnyos, lekicsinylő tudott lenni azokkal, akiket nem kedvelt, és általában a nőkről is eléggé negatív véleménye volt, legalábbis a nők tudásáról, gondolkodásáról.

Závodszky Géza tanár úr egy nagyon nagy tudású ember volt, aki remek előadásokat tartott, a reformkort különösen pazarul adta elő, de viszonya a diákokhoz nagyon távolságtartó volt, legalábbis nálunk, ezt annyira nem kedveltem nála. *Eperjessy Géza* tanár úr elég keveset tanított bennünket, annyira nem ismertem meg, de úgy gondolom, hogy emberileg és szakmailag is kiváló volt.

Salamon Konrád tanár úr nagyon egyedi jelenség volt a főiskolán, véleménye az akkori rendszerről eléggé negatív volt, meglepett bennünket szókimondásával. Engem szerencsére kedvelt, mert szemináriumon tartottam nála egy Luther-előadást, ami tetszett neki, és utána mindig jó dolgom volt nála. De akiket nem bírt, azokat nagyon meg tudta kínozni vizsgákon, és cinikus véleményét sem rejtette véka alá.

Kalmár Árpád tanár urat én már ismertem a Kölcseyből, bár engem nem tanított, tudtam, hogy nagyon szerették ott is a diákok. Viszonylag későn kezdett el minket tanítani, és eleinte csak arra figyeltünk fel, hogy nála könnyű vizsgázni, nem szigorú, nagyon megértő. A kirándulásokon ismertük meg jobban az emberi oldalát, olyan volt nekünk, mint a papánk, szerettük, amikor esténként mesélt a fiatalkori élményeiről. Nagyon hálás vagyok neki azokért a kirándulásokért, amelyeket szervezett nekünk, a mai napig a legnagyobb élményeim között tartom ezeket számon. Nagyon megrázó élmény volt, amikor utoljára találkoztam vele.

Katona András tanár úr akkor került oda a nála idősebb, nagy tekintélyű kolégák közé a főiskolára, mint mi. A történelem-módszertan nem tartozik a legérdekesebb tantárgyak közé, de én mégis szerettem azokat az órákat. Főleg a szemináriumok voltak jók, nem volt olyan merev a hangulat, mint az oroszon, lehetett poénkodni, jelen volt az órán a humor, jól éreztük magunkat ott. A tanítási gyakorlaton is sok jó tanácsot, segítséget, megértést kaptunk. Az ő igazi emberi oldalát is a „töris” kirándulásokon ismertük meg, nagyon jó, szinte baráti kapcsolatot volt közöttünk. Annak ellenére, hogy saját magyar–„töris” csoportja volt, velünk orosz–„törisekkel” is ugyanúgy bánt, nem tett különbséget közöttünk. Úgy éreztem, szívesen volt velünk.

És jöjjön a legnagyobb főiskolai élményem, az erdélyi kirándulás. Az első ötnapos túránk a harmadik évben volt a Nyírségben. Akkoriban már jóban voltunk a magyar–töris lányokkal, ők hívtak minket, hogy menjünk el, mert nagyon jó lesz.

Ha jól emlékszem, nekik már előző évben is volt egy hasonló kirándulásuk. Nem lehet ezt még összehasonlítani az erdélyi napokkal, de határozottan jól éreztem magam ott, jó volt a program, jó a társaság. A tanárainkat is egész más oldalukról ismerhettük meg, mint a tanórákon, nagyon kötetlen, baráti volt a légkör. Később két osztályomat is elvittem Nyíregyháza-Sóstóra kirándulni, kicsit nosztalgiázni. Nyíregyháza után alakult ki igazi baráti társaság a történelem szakosok között csoporttól függetlenül, ezután már sok közös programunk volt itthon is. Én *Radó Gabi*t kedveltem legjobban, az ő lelkivilágát éreztem magamhoz a legközelebb állónak. A mai napig kapcsolatban vagyunk.

Főiskolás korunk utolsó évében mentünk Erdélybe kirándulni a tanszékkal, amely út az egész négyéves ottlétünk tetőpontja volt, amit az is fokozott, hogy szinte a tanév legvégén került rá sor. Temesvár jelenik meg először emlékeimben, és az a nagyon kedves idegenvezetőnk, aki szívvel-lélekkel mesélt nekünk Erdélyről és saját életéről. Nagyon megszerettük, utána még egy darabig leveleztünk is vele. Szomorú volt látni, hogy az ottani magyaroknak milyen nehéz az életük, mennyi szegény, kolduló ember van az utakon. Rendszeres volt, hogy a buszunkat látva kiszaladtak a gyerekek az út szélére és kéregettek. Néha meg is álltunk, a legkisebb dolgoknak – mint például a rágógumi is – nagyon tudtak örülni a gyerekek. A műemlékek nagyon le voltak pusztulva, gondozatlanok voltak, mint például az aradi emlékmű vagy Vajdahunyad vára.

Gyulafehérváron két éjszakát is töltöttünk, egy látszólag szép szállodában, ahol azonban nem volt meleg víz, a hideg is éppenhogy csöpögött, elég problémás volt a tisztálkodás. Helyette lelkileg tisztultunk, esténként összegyűltünk valamelyik szobában, ahol hallgattuk Kalmár tanár úr történeteit, jókat beszélgettünk egymással, sokszor csak éjfél után feküdtünk le, de akkor már menni kellett, mert tanáraink elrendelték a takarodót. „*Nem miattunk, Ti nem tudtok majd felkelni*” jelszóval.

Nagyon sok érdekes dolgot láttunk, úgy hirtelen eszembe jut Korond, a Tordai-hasadék, a Nagyenyedi Kollégium, Tamási Áron sírja Farkaslakán, Marosvásárhely és persze Kolozsvár. Minden nap feszített program volt, a buszon útközben énekléssel mulattuk az időt. A székely himnusz ment ezerrel. Este pedig vacsora után a közös beszélgetések. Egyik nap, talán még Gyulafehérváron, Salamon tanár úr odahozott egy igencsak ittas embert, Gyuri bácsit, aki ecsetelte a magyarok sanyarú sorsát Erdélyben.

Az öt nap csúcspontja alighanem utolsó állomásunk, Kolozsvár volt. Este el látogattunk az ottani Magyar Színházba, és megnéztük *A köszívű ember fiai* című

színdarabot, ami miatt eleinte kicsit húztuk a szánkat, mert az általános iskolában annyira nem szerettük ezt a művet. De az előadás valami hihetetlen élményt jelentett mindenki számára, a színészek szép magyar beszéde, a téma aktualizálása, a magyarság érzésének fontossága mind nagyon meghatározó volt. Ez volt az egyik olyan pillanat az életemben, amikor nagyon átéltem azt, hogy magyar vagyok, és ez milyen sokat jelent számomra. Szavakkal nem lehet kifejezni azt az érzést, amely az előadás végén átjárta lelkünket.

Annál is inkább, mert éreztük azt is, hogy kinn mennyire nem szeretik a magyarokat egyesek. Szabadidőnkben beültünk néhányan ebédelni egy kolozsvári étterembe, ahol rajtunk kívül csak egyetlen asztalnál ültek, mégpedig egy olasz társaság. Őket természetesen rögtön kiszolgálták, mi türelmesen vártunk a sorunkra, majd csak jönnek. De nem jöttek. Eltelt 10 perc, 20 perc, többször jeleztük, hogy rendelnénk valamit, de nem voltak hajlandók kiszolgálni bennünket, úgyhogy fél óra várakozás után nagy szentségtelések közepette kénytelenek voltunk éhesen távozni, és máshol keresni étkezési lehetőséget.

És hát persze az utolsó kolozsvári esténk. Hihetetlen érzelmek szabadultak fel mindenkiben, olyan világvége hangulat uralkodott, mi lesz most? Mi jön ezután? A mai napig sajnálom, hogy ebből az estéből szinte semmire nem emlékszem, csak amit a többiek elmeséltek, mert ittam valami édes löttyöt, nem sokat egyébként, de nem bírom az italt, ezért gyorsan kiütött. De abból, amit meséltek, tudom, hogy ez egy nagyon szép este volt, amit sokan nem felejtenek, amíg élnek. Kalmár és Katona tanár urak alig győztek vigasztalni. Eszünkbe jutott a jövő, hová fogunk majd tartozni?

A másnapi nagyváradi látogatásunk már kicsit fáradtra és letargikusra sikerült, az egy-két órás alvás után nem igazán voltunk fittek. A határon volt egy kis piszkálódás még román részről. Leszállítottak mindenkit a buszról, mindent ki kellett pakolnunk a bőröndből, órákig várakoztunk, majd ránk se nézve közölték a határőrök, hogy visszapakolhatunk, mehetünk tovább. Hazafelé a buszban, miután elmondtuk a véleményünket erről az ellenőrzésről, még mindenki összeszedte magát egy közös éneklésre. Nagyon nehéz volt búcsút venni Budapesten egymástól. Ez az út méltó lezárása volt annak a csodálatos négy évnek, amelyet Csepelen töltöttem a főiskolán.

44. kép: Kalmár Árpád oktató (jobbról az ötödik) csepeli történelem szakos hallgatókkal Farkaslakán, Tamási Áron síremlékénél 1981-ben. Forrás: Falus Tamás

4. Fülöpné Sipos Annamária: Csepeli emlékek

1977-ben felvettek a budapesti Ho Si Minh főiskolára orosz–magyar szakra. Mit jelentett 1977-ben főiskolásnak lenni Budapesten? Önállóságot, szabadságot, szervezett napirendet, határidőre elkészített feladatokat, új közösségeket, barátságokat és naponta sok-sok városi utazást. Akkori lakóhelyemről, Újpalotáról kiutazni a csepeli Csillagtelepre legegyszerűbben is öt járművel lehetett. Ez az út a legrövidebben egy és negyed óra alatt sikerült. Nem csak számomra jelentett extra megterhelést, volt, aki Csillaghegyről, Biatorbágyról, sőt Csömörről tette meg ezt az utat oda-vissza naponta. A szerencsések vagy Csepelen, vagy a főiskolához sokkal közelebb laktak. A főiskolai foglalkozásokat nem kizárólag az iskola épületében tartották. Sokszor mentünk át az akkori Csepel Művek termeibe, a nyelvi labor gyakorlatokra az akkori Szovjet Kultúra Házába jártunk. A

városi utazás napközben is meghatározta életünket, különösen, ha hozzáadjuk a különböző könyvtárakban és olvasótermekben töltött időt.

Ahhoz, hogy a magyar szakon megfeleljek, a Veres Pálné Gimnáziumban eltöltött évek és tanulmányok adták meg az alapokat. A főiskolai szemináriumok egészen más munkaformát jelentettek a középiskolához képest. Az irodalmat itt is jobban kedveltük a leíró nyelvtannál, mivel a művek elemzésénél kreatívabbak lehettünk, mindenkinek érvényesülhetett a saját elgondolása, egyénisége. Tanáraink lehetővé tették, hogy mindenki megélhesse az irodalom szeretetét, vagy akár maga is korán irodalmárrá váljon. Akiktől sokat tanultunk akkoriban: *Sipos Lajos*, *Somogyi Béla*, *Ádámné Serey Éva*, *Gyurkóné Miszlay Gabriella*, *Komoróczy Emőke*, *Farkas Gyuláné* és gyakorlóiskolai vezetőtanárunk, *Várkonyi Józsefné*, Ági néni. A nyelvművelés foglalkozások Hernádi Sándor tanár úrral különösen szórakoztatók voltak.

A közösségépítésre a legmegfelelőbb hely az irodalmi színpad volt. Farkas Gyuláné (Magdás volt a beceneve) vezetésével igyekeztünk elvarázsolni magunkat (a próbák és az előadások közben) és a közönséget. A *Lyra* nevű színjátszó csoport nem csak magyar szakosokból állt, volt köztünk földrajz és matematika szakos fiú is. Arany János *Bajusz* című művéből sikerült egy egészen formabontó előadást létrehoznunk. Természetesen nem annyira az előadások, mint inkább a próbák voltak kedvünkre valók, ahol mi is hozzájárulhattunk például koreográfiaötletekkel a mű végső formájához. Egyszer felpakoltak minket egy buszra, és Dunapatajra is eljátszottuk az előadást, utána vendégül láttak minket a „kultúrban” egy kisebb lakomára. Aztán az állami ünnepek megemlékezéseihez is a *Lyrára* gondolt a főiskola vezetése, mivel mi amúgy is „ehhez értünk”, más műsorral, de azokon is felléptünk.

Ahhoz, hogy az orosz szakon megfeleljek, számomra több kellett. A felvételin angol–magyar szakra vettek fel, de utána közölték, hogy az angol helyett válaszsak egy másik szakot, mivel angolt akkor nem indítanak. A szemináriumokon hamar kiderült, hogy a többi csoporttárs a középiskolában orosz tagozatra járt (velem ellentétben, aki angolra), „kapaszkodnom” kellett felfelé a megkövetelt nyelvi szintre. Az első hónapokban bizony esténként intenzív orosztanfolyamra jártam, hogy utolérjem a társaimat.

Az első félév vizsgái után az összes oroszosnak lehetősége volt kiutazni Leningrádba. Az a hat hét igazi téli vakáció volt. Megtapasztaltuk a valódi orosz telet, amikor mindent beborított a hó és a jég. Leningrád maga is mesés a csatornáival (*kanáli*) és hídjaival. Minden sarkon állt egy emlékezetes épület, köztük

a Téli Palota és mellette a befagyott folyó. Rendkívül örültünk, hogy ott helyi kollégiumban lakhattunk az itthoni mindennapos ingázás helyett.

Délelőttönként nyelvgyakorlótérakra jártunk a főiskolára, délután pedig párban vagy kisebb csoportokban felfedeztük a várost és a számunkra új éghajlatot, az orosz telet. Megtanultuk, hogyan gyalogoljunk a vastagon lefagyott járdákon, mit viseljünk mínusz 20 fokban az utcán, és hogy lehet fagyaltot enni kinn a hideg tében is. Hozzászoktunk, hogy az utcára lépéskor a szemünk könnyezni kezd, és mindkét orrlukunk befagy rövid időre. Rácsodálkoztunk, hogy az üzleteknek dupla ajtajuk van (a hideg miatt), a leningrádi nők nem kávézóban, hanem ún. pezsgős fagyizókban (*marozsenoje*) találkoznak egy kis csevegésre. Furcsa volt számunkra, hogy a kollégiumunk épületében nem lévén zuhanyozó, az esti tusoláshoz körülbelül 200 méterre kellett átsétálni a szomszéd épületbe (és vissza is pizzamában, „párás lélekkel”). Közben pedig bátran gyakoroltuk az orosz nyelvet: múzeumi belépésnél, éttermi rendelésnél, közúti tájékozódásnál, vásárláskor és a véget nem érő esti gitározások alatt a szobákban.

45. kép: Karácsony Vlagyimirban 1979-ben. A szerző felvétele

Voltak-e izgalmas pillanatok? Igen, amikor (csak lányok) az Ermitázs mögött messze besétáltunk a jéggé fagyott folyó partján. Olyannyira, hogy a helyi

határőrök figyelmeztettek és tereltek vissza minket a városba. A leningrádi hat hét nyelvgyakorlat (*sztazsirovka*) természetesen meghozta a kedvet, hogy egy hasonlóra is jelentkezünk Vlagyimirba harmadévben, akkor már négy hónapra. Még biztosabb nyelvi tudással felvértetve és a vizsgáinkat itthon teljesítve szeptembertől januárig kinn éltünk.

Kell-e jobb közösségépítés, mint közel száz főiskolásnak együtt lakni kollégiumban? Pécsiek és szegediek is tanultak ott velünk. Együtt főztünk a közös konyhában, megtanultuk a mosókonyha használatát, közös ajándékozással ünnepeltük az európai karácsonyt. A délutáni tanítás sötétben ért véget, ezért a kirándulásokat a hétvégére terveztük. Majd minden szombat-vasárnap elutaztunk a közeli Moszkvába (200 km), és a város nevezetességein kívül felderítettük az ún. Aranygyűrű (*Zolotoje kolco*) látnivalóit is. A személyes ismeretségek révén eljutottunk az akkori nevén Alma-Atába is, a Tien-san hegységbe, természetesen repülővel. A belföldi repülőjáraton utazni is sajátos élményt jelentett, különösen annak, aki először repült életében. A csoporttársak között új barátságok alakultak, a régiek megerősödtek, mivel egymásra voltunk utalva, kölcsönösen segítettük egymást.

46. kép: Csepeli hallgatók Közép-Ázsiában 1979-ben. A szerző felvétele

Emlékezetes tanárainkat is meg kell említeni az orosz tanszékről, akik segítettek nyelvi és irodalmi fejlődésünket is az idegen nyelvből. A tanszékvezető Szőke Györgyön kívül oktattak és neveltek még: *Szepesi Emese*, *Vihar Judit*, *Légrády Viktor*, *Szántó Gábor*, *Hahn Anna*, *Lamm Judit*, *Holics Gáborné* és gyakorlóiskolai vezetőtanárunk, *Mályi Márta*.

Fiatal felnőttként a tanuláson kívül sok más dologra is emlékszünk a főiskoláról. Nem felejtjük el az első őszi szüretet (végig esőben) és a nyári építőtábor a szőlőben. Az akkori slágerekre táncoltunk a tábori és a főiskolai diszkókban. Sokszor a Horizont nevű közeli étteremben folytattuk a folyosón elkezdett beszélgetéseket. Moziba, színházba, focimeccsre, kirándulni jártunk együtt, és többen itt találták meg későbbi házastársukat is.

A főiskolán töltött évek és a két szak tanulmányai megalapozták pedagógiai munkánkat. Kevesen voltak köztünk, akik korán elhagyták (vagy el sem kezdték) a tanári pályát. Közeli barátaim többsége a nyugdíjazásig tanított (igaz, hogy az orosz helyett angolt vagy németet), sokan szinte kezdettől ugyanabban az iskolában. Boldogan emlékszem vissza azokra az évekre, a közös élményekre, több évfolyamtársammal most nyugdíjasan is együtt kirándulunk, utazunk, nyaralunk.

Örülök, hogy írásommal segíthetek megidézni a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola csepeli tagozatát, mivel életem nagy részét, 44 évet magam is az oktatásban töltöttem. Remélem, hogy az akkori diákok is ugyanígy emlékeznek, amikor olvassák soraimat, és megerősítik, hogy valóban így volt.

5. Radó Gabriella: Ho Si Minh – Emlékeim a főiskoláról

Igen, ez a név egy hajdani magyar tanárképző főiskola neve. Nehéz volt vele megbarátkozni. De sikerült, hogy aztán mindenki „hosimisinek” becézze, szelídítse. Az egri főiskola kihelyezett tagozata voltunk. Ennek az volt a következménye, hogy ha arra kirándultunk, lelkesen üvöltöttük a buszban a „Vörös Csepelt”.

A hely Csepel legvége. Ezt is nehéz volt megszokni. Rengeteg időt rabolt el a közlekedés. *Hölvényi Kriszta* mondta: „*Milyen érdekes volna, ha egy külföldinek megírnánk, hogy a Duna egyik szigetére járunk főiskolára egy kisvasúttal. Milyen romantikus elképzelései lennének!*” Még működött a Csepel Művek, roppant lírai volt verseket elemezni a háttérből folyamatosan hangzó gépzaj mellett. És azt is megszerettük. A Boráros teret, a HÉV-et, az 59-es buszt, a Tanácsház teret, a Csillagtelepet, az épületet. No meg a környéket, különösen a Horizont „tanszéket”, ahol a tatár bifszteket (amit Rózsa Gyula fizetett) 23 pirítóssal adták – a csoportlétszámnak megfelelően. Drága *Eperjessy Géza* tanár úr mondta később, csodálkozva a nosztalgiánkon: „*Hát igen! Ha egy gyerek az óbudai lakótelepen nő föl, akkor az neki az otthon!*” Pedig szerintem ő is érezte azt, amit mi, egykori hallgatók. Ahogy szinte minden tanárunk visszasírta később a csepeli éveket.

Nyilván azért gondolunk olyan nagy szeretettel a főiskolára, mert akkor voltunk fiatalok. Mert ott kezdtünk gondolkodni. Mert emberszámba vettek bennünket. Alapvetően jóindulattal kezeltek minket, és ez nagyon fontos leendő tanárok esetében, és – javarészt – bennünket érdeklő dolgokat tanítottak.

A felvételi. Iszonyú meleg volt az írásbeli napján. *Pogács Ferenc* tanár úr, aki vigyázott a rendre, körbejárt, és mindenkit megkínált málnával. A tankör. Két 23 fős magyar–történelem szakos csoport indult. Mi voltunk a névsor második fele. Jóban voltunk a névsor elejével is, meg az orosz–történelem szakosokkal is, akikkel közös előadásokon vettünk részt. Sokan voltunk, sokféle érdeklődéssel. Nyilván nem volt mindenki mindenkivel jóban, de szoros kapcsolat alakult ki, sok életre szóló barátság. A *Csutka István* tanár úr tornaóráin viselt csíkos zoknit még évekig őriztük. A közös emlékeken kívül számíhattunk-számítottunk egymásra a munkánkban is.

A történelem – vagy ahogy mi becéztük: törti – tanszék. Mindannyiunknak hatalmas élmény volt megismerni *Eperjessy Géza* tanár úr hatalmas tudását, végtelen jóindulatát. Vasalt cipőinek kopogása mindenki arcára mosolyt varázsolt. Előadásainak lendülete, kedvessége, finom humora, a latinórák fantasztikus hangulata örökké emlékezetes marad. *Mann Miklós* tanár úr logikus, mindig fegyelmezett, jegyzetelhető előadásai. *Závodszky Géza* tanár úr őskorral, illetve ókorral foglalkozó előadásai mindnyájunkat elvarázsoltak, és akkor még nem tudtuk, hogy egyszer majd jön a reformkor! És hát persze *Kalmár Árpád*! Akinek az életünkre gyakorolt hatása akkor még nem derült ki, talán csak az erdélyi kiránduláson, a gyulafehérvári szállodaszobában éjjel kettőig tartó lenyűgöző előadásán. Majd amikor az államvizsga előtt Szentendrén az otthonában készített föl minket. Délelőttönként komoly tanulással telt az idő, délutánonként ivással, énekléssel, nagy beszélgetésekkel. És aztán a főiskola elvégzése után a Kalmár Árpád Illegális Egyetemen (KÁIE) folytattuk. Hálásan mondhatjuk: haláláig. *Katona András* tanár úr pedig külön helyet foglal el a szívünkben, hiszen ő a Papánk, mi voltunk az első csoportja. Nyilván voltak később okosabb, szebb hallgatók, de mi voltunk az elsők – és ez meghatározó.

Az irodalom tanszék. Itt is nagyszerű emberekkel ismerkedtünk meg. *Sipos Lajos* tanár úr csendes, finom viselkedése mindenkiből tiszteletet váltott ki. Nagyszerű tanáregyenlőségek: *Ádámné Serey Éva*, *Gyurkóné Miszlai Gabriella* filmklubja, a vetítések utáni beszélgetések, *Farkas Gyuláné* színpada, *Király Katalin* remek szemináriumai mind emlékezetesek. A magyar nyelvi tanszéken a legtöbbet *Hernádi Sándor* tanár úrtól kaptuk, talán a legfontosabb a szép magyar

beszéd iránti igény kialakítása volt. De imádtuk *Somogyi Béla* tanár urat, és hát a mi csoportunknak biztos emlékezetes marad *Bencédy József* tanár úr is, hiszen az egész tankörünket megbuktatta.

A büfé. A főiskola életének egyik legfontosabb helyszíne, a nagy beszélgetések, vizsgák utáni élmények megbeszélésének színtere. Izsák. Balatonboglár. „Építőtáborok”, szőlő és paradicsom, iszogatások, szerelmek, barátságok, világ-megváltó gondolatok, olvasmányélmények. Lehetne folytatni. Sokunk életének legfontosabb négy éve volt. Utána kimentünk a nagybetűs életbe, és még évekig reménykedtünk, hogy az állásunk csak tanítási gyakorlat, és visszamehetünk a minket féltőn óvó, szeretett főiskolánkba. Voltak, akik elhagyták az oktatást, továbbléptek, de az alapokat a főiskolán szerezték meg. Sokan tanítottunk, tanítunk. Aztán (általában) megszerettük a munkahelyeinket, és mostanában megyünk nyugdíjba. Büszkén mondhatom, hogy a budapesti iskolák terheit az elmúlt négy évtizedben javarészt mi viseltük, viseljük. És ezt is, akárcsak életünk legszebb négy évét, „Ho Si Minh”-nek köszönhetjük!

6. Winkler Ágnes: Sorsfordító csepeli évek

1977 júliusában értesítést kaptam Csepelről, hogy felvettek az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatának magyar–angol szakára. Madarat lehetett volna fogatni velem – ez azt jelentette, hogy nem kell még egy évet napközisként dolgoznom –, és elkezdtem a terveket szövögetni a jövőmet illetően: idegenvezető vagy angol nyelvű levelező szerettem volna lenni.

Néhány nap múlva azonban nagy csalódás is ért. Újabb levél jött a főiskoláról, amely valami ilyesmit tartalmazott: pártunk – akkor még csak egy volt – és kormányunk úgy határozott, hogy korlátozza a nyugati nyelvek képzését, ennek értelmében az idén nem indul angol szak. Viszont mivel már felvettek, választhatok az orosz és a történelem között. Húúú... most mit csináljak? Két lehetőségem volt: az egyik, hogy halaszthatok, és csak jövőre kezdem, hátha indul akkor angol szak... Hátha... Erre nem volt semmi garancia. Vagy megyek most, de mire?

Hosszú napok teltek el tűnődéssel, tanakodással, míg a családi kupaktanács-csal – főleg édesapámmal – való egyetértésben a történelem mellett döntöttem. Most már tehát újabb kérdések vetődtek fel, például hogyan fogom megállni a helyem? Mi lesz, ha kiderül, hogy engem nem is érdekel a történelem? És egyáltalán hogyan fogok olyasmit megtanulni, amiről fogalmam sincs? Hiszen addig

a gimnáziumban különösebben nem érdekelt a tantárgy, érettségizni sem kellett belőle – volt néhány ilyen év.

Aztán jött a szeptember és az első órák. Ahogy sejtettem, gyorsan kiderült az igazság, amikor az első ókortörténeti órán *Závodszky Géza* tanár úr – rögtön a bemutatkozás után – mindenkitől megkérdezte, melyik a kedvenc korszaka a történelemből. Ebbe a pár percbe beleizzadtam. Először arra gondoltam, hogy mire a W-ig ér, majd kitalálok valamit, hazudok egy korszakot. De nem volt hozzá bőr a képemen, így bevallottam azt, amit már előttem ketten is megtettek: hogy én tulajdonképpen angol szakos lennék... És csodák csodája: nem harapta le a fejünket, hanem megadó mosolygással nyugtázta a történelemnek, illetve inkább a politikának ezt a fura fintonját. Így kezdődött. Ez megisméltódott majd minden szemináriumon, szeptember végére már azt is tudtuk egymásról, hogy ki hová járt gimnáziumba. Aztán jöttek az előadások, a szemináriumi foglalkozások, az egyéni kiselőadások, melyekre magunktól kellett felkészülni.

Könyvtárnak a történelmi források nagy választéka miatt az Országgyűlési Könyvtárat javasolta a tanszék, amelynek környezete, illata, hangulata rögtön magával ragadott. Ide nemcsak délutánonként, hanem „sürgős esetben” szombatonként is bejártunk. Itt készültem az első szemináriumi előadásomra (*Ceram A régészet regénye* című könyve alapján). Alig vártuk a hétfői, az ókor- és a szerdai egyetemes történeti előadásokat. Felejthetetlen élményt jelentettek *Závodszky* és *Eperjessy* tanár urak órái, *Katona* tanár úr módszertani útmutatásai, és belénk állt a félsz *Mann* tanár úr vizsgái miatt. Fél év múlva azt vettem észre: beszippantott a történelem, és a magyar csak – ahogy ma neveznénk – B szakká vált... Második évben találkoztunk szemináriumon *Kalmár* tanár úrral, aztán ő is bőven hozzájárult, hogy a képzeletbeli mérleg a történelem felé billenjen... Emberi magatartása, a diákokhoz való viszonya, híres kirándulásai el nem múló élményekkel gazdagítottak minket.

De voltak más élmények is. A főiskolai programok, táborok, építőtáborok – van még valaki, aki tudja, mi az? – hihetetlen csapattá kovácsoltak minket, csoportokon kívül is, belül is. Vagy például ma már jókat nevetünk az egykori oktatástechnika („okiteki”) nevű tantárgyon, ahol megtanultuk, hogyan kell például hangosított diasort készíteni, vagy hogyan működik az epidiaszkóp. Az pedig kimondottan jó érzéssel tölt el, hogy elfelejthetjük a tudományos szocializmus alapvető téziseit, amelyekből akárhogyan is, de vizsgáznunk kellett.

Harmad- és negyedévben a tanítási gyakorlatokon kamatoztattuk az addig elméleti tudást, kisebb-nagyobb sikerrel megtartottuk az első óráinkat. Aztán ami-

kor megkaptam a diplomámat, én is alig hittem el: történelemtanár lettem! És 43 évig az is maradtam...

7. Petres Katalin: Csepel

A Kossuth Lajos Közgazdasági Szakközépiskolában külkereskedelmi ügyintéző ágazaton érettségiztem, ahonnan első jelentkezésre felvettek arra a szakra, amelyre már általános iskolás koromban vágytam, de a szüleim kérésére elvégeztem a szakközépiskolát, hogy legyen szakmám, ha nem sikerülne a felvételem. Nagy boldogsággal töltöttem el, hogy 1978-tól 1982-ig magyar–történelem szakon a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapestre kihelyezett tagozatán tanulhattam, így nem kellett Egerbe mennem.

A főiskola épülete jó messze esett a belvárostól, a Csepel-sziget Csillagtelep nevű lakótelepén, a Tejút utcában volt, így ha a diák kiment oda, akkor sokszor egész napját ott töltötte, mert az előadások és szemináriumok közötti hosszabb idő nem lett volna elegendő bemenni a „városba” és visszaérni. Ezért jól megismertük egymást, sokat beszélgettünk, pingpongoztunk a folyosón a büfé előtt. A régi rendszerben az órarend és a tanrend kötött volt, nem választhattuk meg sem az előadásokat, sem a szemináriumokat, mint ma a kreditrendszerben. A főépület mellett egy földszintes kisebb helyen is tartottak órákat (ez volt a C épület), ahová a „krumpliföldeken” át vezetett utunk, arrafelé egy kiskocsmá is segített hideg teleken átmelegedni. Amikor itt kezdődött a napunk, akkor a 38-as buszra kellett átszállni a HÉV csepeli végállomásán.

Nagyszerű és csodálatos tanárokkal ajándékozott meg a sors minket. *Eperjessy Géza*, *Párdányi Miklós*, *Závodszy Géza*, *Salamon Konrád* tanár urak történelem szakon felejthetetlenül adták át tudásukat. *Katona András* tanár úr akkor módszertant oktatott nekünk. *Galicza János* tanár úr őszinte beszélgetései alaposan felkészítettek a várható nehézségekre. *Király Katalin* a tankör patronálójaként közösséget szervezett, és alakította irodalomszemléletünket. *Hernádi Sándor* tanár úr szigora igazi fegyelemre tanított. Ki felejtene el a beszédtechnika-óráit, miután a 24 fős tankört az első szemináriumon meghallgatta, és kb. háromnegyed részét logopédiára kötelezte. Annyira büszke voltam, hogy engem nem. Többszörösen összetett mondatépítményeinek ágrajzait, azok képleteit, kőkemény helyesírási dolgozatait, átható, tiszta égszínkéék tekintetét nem lehet kitörölni az emlékeinkből.

Mann Miklós tanár úr mondatát rengetegszer hallhattuk, hogy a 4 éves kislány is jobban ismeri nálunk a térképet, a lányokat a fegyvernemekkel ugratta be a

vizsgákon. Závodszy tanár úr lelkes előadásai lenyűgözték a hallgatóságot. Salamon tanár úr fanyar humora mindig felfrissített minket. Az ő szemináriumain az akkori Valóság cikkeiből okosodtunk. Závodszy tanár úr a szemináriumokra feladott művekről úgy beszélt, mintha tegnap olvasta volna azokat. Mikor rákérdeztünk, elárulta a jegyzetei dobozban őrzött titkát. Akkor nem volt net. Katona tanár úrnál oktatói diasorozatot készítettünk. Király Kata még *Bereményi Gézát* is elhívta egy irodalomszemináriumra. A csoportunk többször gyűlt össze a lakásán is. Nagyszerű beszélgetések voltak.

A Fáklya klubban a főiskolai színjátszók előadásain csoporttársunk, *Nagy Károly* tehetségére büszkék voltunk. Kiemelkedő volt Molnár Ferenc *Ördög* című művében nyújtott alakítása. Minden ősszel kötelező volt egy hetet Izsákon töltenünk, hogy a leendő értelmiség megismerkedjen a munka világával. Itt a mezőgazdaságban segítettünk „kombájn utáni szőlőszürettel”, ami azt jelentette, hogy a szőlőtőkék legmélyéről kellett leszedni azokat a fürtöket, amelyeket a gép nem ért el. Többnyire októberben került ránk a sor, napközben élvezhettük a meleg napsütést, de a reggelek és az esték hűvösek voltak, ráadásul sose volt elég a meleg víz, gyakran hideg vízben sikerült csak este tisztálkodnunk. Természetesen itt is jól összerázódtunk. Tatán a tó mellett augusztusban pár napos tábort szerveztek nekünk, talán a tanári munka melletti úttörőélet szervezésére készítettek fel, ha jól emlékszem. A környezet, a vár és a kirándulások inkább megmaradtak kellemes élménynek.

Nagy barátságok szövődtek a négy év során. *Soltész Anna* (Panni) azóta is barátom. A Facebookon van egy külön csoportunk, ahol a 24 fős csoportból elég sokan ott vagyunk. A tankörnek eddig kétszer sikerült találkozót szerveznünk, 2025 őszén készülünk egy újabbra.

Pályám kanyargósan alakult. Pestlőrincen kezdtem a Darus utcai általános iskolában, de a házasság és a fiam megszületése miatt csak egy évig. Három év múlva a XII. kerületi gyermekkönyvtárban dolgoztam, másfél év múlva megszületett a második fiam. A harmadik fiam 1990-ben jött a világra, nagyszülői segítség hiánya miatt a főállású anyaságot kellett választanom, s mire a tanításhoz visszatértem, már – az angoltanárok hiánya miatt – átképeztem magam, ráadásul az utódintézményben, a Kazinczy utcai Tanárképző Főiskolai Karon. (9 éves korom óta tanultam angolt.) Később a Károli Gáspár Református Egyetem kiegészítő képzésén angol nyelv és irodalom szakon egyetemi diplomát szereztem. 2002-től a Szigeti György Műszaki Szakközépiskolában tanítottam a nyelvet. Én maradtam az iskolában, de kétszer szervezték át azt a fejem felett. 2004-ben ősz-

szevonták a Kossuth Lajos közgazdaságit (ahol 1978-ban külkereskedelmi szakon érettségiztem), a Szigeti György műszakit és a Táncsics gimnáziumot, majd beolvasztották a XI. kerületi Fényes Elek közgazdaságit, ez lett a Budai Középiskola, ami körülbelül 1500 fős vegyes iskolává vált, 150 tanárral. 2020. július 1-jétől kettéválasztották Budai Gimnáziumra és Budai Technikumra. Én a Budai Technikumból vonultam nyugdíjba 2024 áprilisában, 65 évesen.

Verseket már kamaszként is írtam. Sokáig csak a fiókban tartottam az írásimat. 2014-ben egy magyartanár kollégám ösztönzésére elküldtem a *Sodrásban* című antológia felhívására néhányat. Csatlakoztam a *Kortárs Magyar Irodalom–Barátok Verslista* köréhez. Azóta a *Sodrásban* és a *Magánkozmosz* antológiákban, a *Képzeld el!* folyóirat számaiban olvashatók alkotásaim. 2021-ben Kortárs Irodalomért díjjal tüntetett ki ez az irodalmi kör. 2022-ben *Ajándék* címmel a KMI (Kortárs Magyar Irodalom Kiadó) gondozásában jelent meg kötetem. Megszerettem a „pillanatverseket”: haiku, apeva. *Cseppben a tenger* címmel 55 haikumat gyűjtöttem össze egy minikönyvben. Todor Szimeonov, az apeva műfaj megteremtője évente a *Változó Világ* gondozásában ad ki kötetet, ott rendszeresen szerepelnek apegváim. Az apeva piramisra emlékeztető ötsoros, tizenöt szótagos kötött vers, 1-2-3-4-5 szótagnak kell lenni soronként. Íme, zárszóként egy apeva:

„Volt
egykor
Csepelen
Tanárképző,
mi nem feledjük.”

V. 50 ÉV MÚLTÁN – EPILOGUS

2024. október 16-án megemlékezést tartottunk a XXI. ker. Tejút utca 12. sz. alatti Vermes Miklós Általános Iskolában, amely az egykori egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatának hajdani székhelyéül szolgált. Szép számú egykori csepeli hallgató és volt tanárkolléga részvételével közösen emlékeztünk a csepeli tagozat alapítólevele 1974. december 2-i születésének fél-évszázados évfordulójára.

47. kép. A résztvevők a Tejút utca 12. sz. épület folyosóján. Radó Gabriella felvétele

Sasvári Gabriella, az iskola igazgatója szívélyes vendéglátásban részesítette a csaknem 40 résztvevőt, végigvezette őket az iskola épületében, a vendégek pedig megpróbálták felidézni, hogy hol voltak a régi tanszékeik. Ezt követően az iskola könyvtárában gyűltünk össze, ahol először az igazgató asszony köszöntötte a résztvevőket. Elmondta, hogy ők csak egy éve vannak ebben az épületben. Előttük, még a főiskola távozása után a Fodor József Szakképző Iskola és Gimnázium, majd annak megszűnését követően ideiglenesen a Jedlik Ányos Gimnázium volt a ház lakója.

Az emlékülést *Katona András*, a hajdani Történelem Tanszéki Csoport tanára, a későbbi ELTE Tanárképző Főiskolai Kar főigazgató-helyettese (1998–2002) nyitotta meg és vezette, először bemutatva a szervezőtársait: *Horváth Gergelyt*, aki szintén tanára volt a tagozatnak (földrajz tanszéki csoport) és szintén főigazgató-helyettes (1998–2002), illetve tanszékvezető is volt (2003–2006) a TFK-s időkben, illetve az egyetembe integrálást követően, valamint *Szombatiné Kovács Margitot*, a hajdani TFK Biológia Tanszékének vezetőjét (2002–2006) és a kar

főigazgató-helyettesét (2002–2003). Az előadó köszöntötte a résztvevőket, külön is a vendéglátó iskola igazgatóját, valamint *Makai János* tanszékvezető főiskolai tanárt, aki az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem képviselőjeként jelent meg mint a csepeli évekről készülő és a tagozat tényleges kapunyitásának 50. évfordulója alkalmából megjelenő *Tények és emlékek a csepeli tanárképzőről* című kötet egyik szerkesztője és gondozója.

Ezt követően tartotta meg *Katona András* a megemlékezését a csepeli évekről:

„Kedves Barátaim!

Két baráti közösség tagjai jöttek ma itt össze. Az egyik a Kévekötköz Baráti Köre, amely a 2003-ban felszámolt ELTE Tanárképző Főiskolai Kar, majd az egyetemi karokon belül 2005-2006-ban „romjaiban” – tanszéki szinten is – megszüntetett fővárosi főiskolai tanárképzés emlékét ápolva 2007-ben alakult meg a volt kar tanáraiból, nevében és szellemében Tompa Mihály allegóriáját és Sárközi György regénycímét felhasználva. A másik a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (Csepel, 1975–82) Facebook-csoportja, amely a korábban Kiss Tamás Zoltán által összefogott volt diákok és tanárok közössége (több találkozó is volt, a legutóbbi 2016-ban a Bálnában), és amely a Facebook megszületése óta létezik mintegy 200 fővel. Köszönet, hogy közülük sokan itt is tiszteletüket tették.

‘Az hal meg, akit elfelejtene’. Ezt az emberre vonatkozó igazságot alkalmazni lehet intézményre is, hiszen azt is emberek alkotják. Fél évszázaddal ezelőtt, 1974. december 2-án miniszterhelyettesi alapítólevéllel létrehoztak itt egy tanárképző főiskolai tagozatot, melynek fő helyszíne aztán nyolc évre ez az épület lett, benne mindannyiunkkal, akik jelen vagyunk. Erre az eseményre emlékezünk most itt, valamint egy – az egri Tanárképző Főiskola utódintézményének, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemnek jóvoltából – kötettel, amellyel a főiskolai tagozat tényleges kapunyitásának fél évszázados évfordulója előtt kívánunk tisztelegni.

Tehát minden szégyenérzet nélkül emlékművet szeretnénk állítani magunknak – a reklámszlogennel szólva – ‘mert megérdemljük’. Hősi időszaka volt ez mindannyiunknak, tanárnak, diáknak egyaránt a semmiből felépíteni valamit, amit tanárképző főiskolának nevezhetünk; amelyet szerettünk és utáltunk egyszerre, utóbbit főleg a sok utazás miatt; amelyen sikereket értünk el és kudarcokat szenvedtünk; amelyhez diákélmények, szerelmek és barátságok sora kötődik. Zömünk számára, akik még ma itt lehetünk, röviden szólva ez volt a fiatalságunk. Sajnos azok nevének a felsorolása hosszú lehetne, akik már nem lehetnek itt, nemcsak a hajdani tanároké, de a diákoké is. Emlékezzünk róluk csendesesen, kicsit magunkban, de így közösen is.

Emlékezzünk meg, ha sok vitánk is volt vele, a 96 éves korában elhunyt Ben-cédý József nyelvész tagozatvezetőről és helyetteseiről, a gyakorlati képzést be-indító – közben szakját veszítő – angolos Botos Tibornéről és a történész Mann Miklósról ugyanúgy, mint a hivatalsegéd Borika néniről, aki a diáklapokat sten-cilezte és minden bajunkat megoldotta, vagy párjáról, a szolgálatkész Kovács Jánosról, ahogy a többi nem oktató dolgozóról is. De emlékezzünk meg Bálint Sanyi bácsiról, a gyönyörűen éneklő titkárságvezetőről, Siroki Zsuzsáról, a tago-zatvezető „szárnysegédjéről”, a tanulmányis Goics Lászlónéről, aki a bejáratnál a későn jövőket – ma már alig hihető módon – lajstromozta, a gazdaságis Király Lászlónéről, akiből csak ritkán lehetett pénzt kisajtolni, a mindenkiről mindent tudó Takács Kálmánról, Angéláról, az akkori idők nagyhatalmú, de csendes személyzetiséről. Szeretettel gondoljunk vissza a tanszéki csoportok vezetőire, akik vezetői pótlék nélkül végezték munkájukat, és akik többsége az én Eperjessy Géza tanár urammal együtt már szintén zömmel eltávozott, bár egyikük-másikuk (például Galicza János, Sipos Lajos és Székely Jenő tanár úr) most is közöttünk lehetne. De emlékezzünk meg az eltávozott beosztott oktatókról ugyanúgy, mint a hajdani szakvezető tanárokról és korántsem utolsósorban azokról a volt hallga-tókról, akik – az élet nagy igazságtalanságaként – már szintén odaát tanítanak.

625 volt hallgató diplomájában áll, hogy a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatán végzett, és 110 főállású oktató akkor még létező munkakönyvében állt munkahelyként a Tejút utcai cím.”

Az előadás a továbbiakban részletesen szólt az általános iskolai tanárképzés 1945 utáni hazai történetébe ágyazottan a főiskolai tagozat létrejöttéről, amiről a kötet bevezető tanulmányában is olvashatunk. Zárásként nem kis derűtséget okozva idézte az előadó volt hallgatónk, a József Attila-díjas író Németh Gá-bor novellájából (*Rohad az idő*) annak igen életszerű csepeli emlékeit: „*Csepel persze a Boráros téren kezdődik, négy évet álltam itt a hetvenesekből pár élettél ezelőtt, vártam a hévre, hogy kivigyen Csillagtelepre, az egri Ho Si Minh Ta-nárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatára. A Tanácsház térnél kel-lett leszállni, és még buszozni kétezer megállót. Az iskola előtt Goicsné várt, örökre megfosztva keresztnevétől, irgalom nélkül, ám jegyzetfüzettel a kezében. Följegyezte a későket. Nyilván nincs ember, aki ezt elhiggye, lassan majd nem marad olyan.*”¹

1 Németh Gábor (2015): Rohad az idő. Litera, márc. 8. <https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/rohad-az-ido.html> (Letöltés: 2024. máj. 28.)

48. kép: Katona András egy rövid előadást tart. A balján: Szombatiné Kovács Margit és Makai János. Radó Gabriella felvétele

Az előadást követően szó esett a megjelenő kötetről, a 2025-ös év várható megemlékezéseiről, az Egerben és Budapesten tervezett könyvbemutatókról, valamint egy szeptemberi nagyobb találkozó tervéről. Végül az előadó felkérte *Makai Jánost*, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem tanszékvezető főiskolai tanárát, hogy a kötet megjelenésével kapcsolatos információkat ossza meg a jelenlevőkkel.

Makai János hozzászólása

„Kedves Kollégák!

Tisztelettel köszöntöm a mai rendezvény minden résztvevőjét. Külön köszönetet mondok a Kéveköltők Baráti Körének a meghívásért. A kapcsolatunk nem régi, mindössze egyéves múltra tekinthet vissza. 2023-ban a Kéveköltők az egri Líceumban tartottak egy kis konferenciát, és Pajtókné Tari Ilona rektor asszony

az intézmény történetének kutatójaként engem kért meg, hogy köszöntsem a vendégeket. A rendezvény alatt kiderült, hogy számomra szimpatikus emberek érkeztek hozzánk, s ennek egyik oka a bennünket összekötő egykori főiskolai oktatói múlt volt. A mostani meghívás azt tükrözi, hogy a szimpátia valószínűleg kölcsönös.

A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatának egykori hallgatói számára nyilván nem vagyok ismerős még akkor sem, ha nagyjából hasonló korosztályba tartozunk. Az viszont közismert, hogy a csepeli tagozat csak 1983-ig tartozott Egerhez. Ezt követően az anyaintézmény sorsa változatosan alakult. 1990-ben letette a vietnámi kommunista vezető nevét, és Eszterházy Károly Tanárképző Főiskolaként funkcionált. 2000-ben az elnevezéséből kikerült a tanárképző kifejezés. Az egyetemi szintű képzés elsőként éppen az általam is képviselt történelem szakon indult el 2001-ben, de az Eszterházy Károly Egyetem – egri, sárospataki, gyöngyösi és jászberényi campusokkal – csak 2016-ban jött létre. 2021-ben fenntartóváltás következett be, és azóta az intézmény – már csak egri és jászberényi képzési központokkal – Eszterházy Károly Katolikus Egyetemenként működik. (Az egyetemi státusz lassan az egriek körében is tudatosult. 2022-ben a Líceum épülete melletti buszmegálló neve már ez volt: 'Eger. Egyetem', viszont nem távolították el a 'Főiskola' feliratot sem. Nem véletlen, hogy egy honfitársunk nem túl irodalmi stílusban felírta az utóbbi táblára, hogy 'MÁ NEM'.)

Bár 2023. szeptember 1-jén nagy érdeklődéssel hallgattam néhány 'kéveköttő' egri előadását, csak később tudatosult bennem, hogy budapesti kollégáim az egri és csepeli képzés történetének forrásait képviselik. Ez volt az oka annak a javaslatomnak, hogy írják le egri diákélményeiket és budapesti oktatói emlékeiket, illetve bármit, amit a fenti témákhoz tartozóan fontosnak tartanak. Felajánlottam, hogy publikálási lehetőséget biztosítok az általam szerkesztett Libelli Historiae Academiae Agriensis című sorozatban. Köszönöm a Kéveköttők Baráti Köre vezetőinek, hogy támogatták a javaslatomat, s ezt követően Katona András és Horváth Gergely kollégák irányításával megindult a munka. 2024 nyarára jó részt elkészült a kötet, amely elsősorban a szerkesztői kapacitás véges volta miatt ebben az évben már nem lesz készen. Azt viszont megígérhetem, hogy 2025-ben, a csepeli főiskolai oktatás kezdetének 50. évfordulójára emlékezve, illetve azt emlékezetessé téve megjelenik a tervezett kiadvány."

Szombatiné Kovács Margit hozzászólása

„Dr. Makai János professzor úr 2023 szeptemberében nagy szeretettel fogadott bennünket az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen Egerben. A visszaemlékező kötetünket Ő gondolja különleges szeretettel – ahogy ugyancsak történész kollégája Katona András is –, ez sem lehet véletlen, remek alkotó párost képeznek. Úgy érezzük és gondoljuk, hogy eredményes együttműködést tartogathatnak az elkövetkező évek mindannyiunk számára. A múlt emlékeit és értékeit nemcsak megőriznünk, de tovább adnunk is szükséges az utánunk jövőknek, ebben egyetértünk, ezen munkálkodunk közösen. Jánost eddig megismerve, az értékrendje, embersége alapján is közöttünk a helye, ezért szeretettel fogadjuk Őt a Kévekötők csapatában, megtisztelő, hogy sorainkban köszönhetjük. Isten hozott közöttünk, kedves János!”

49. kép: Pálfalvi Józsefné hozzászólása. Tóthné Pósfai Ágnes felvétele

Ezt követően Katona András a főiskola-alapítók egyetlen megjelent tanár képviselőjét kérte fel emlékei megosztására.

Pálfalvi Józsefné hozzászólása

„Személyes történettel csatlakoztam Katona András előadásához. 1975-ben részese lehettem az új intézmény indulásának, Pogács Ferenc kollégámmal mi ketten voltunk a főiskolai Matematika Tanszéki Csoport alapító oktatói. Mindkettőnk főiskolai alkalmazását támogatta Péter Rózsa, az ELTE professzora, aki korábban a Budapesti Pedagógiai Főiskola Matematika Tanszékének vezetője volt 1952-től annak 1955-ös megszüntetéséig.

1975 júniusában együtt felvételiztettük a leendő matematika szakosokat, majd szeptemberben ketten osztottunk az induló első matematika szakos évfolyam számára előírt tanárszak matematika tantervi óráin. Az első oktatási év 1975. szeptember 13-án, szombaton indult az ünnepélyes tanévnyitóval, majd szeptember 15-én, hétfőn kezdődött az oktatás.

Az 1975 szeptemberében induló 'matematikus' évfolyam két matematika–fizika és egy matematika–kémia szakos csoportból állt. Nagy örömmre ennek az évfolyamnak több képviselője is jelen van a csepeli megemlékezésen: a matematika–fizika szakosokat Pirnáth Zsuzsa és Korándi József, míg a matematika–kémia szakosokat Pósfai Ágnes képviseli. Felmenő rendszerrel évente bővült a hallgatók létszáma, a következő évben, 1976 szeptemberében belépő matematika szakosok közül örömmel találkoztunk itt Csepelen Bebesi Dalmával és Czibor Katalinnal.

A tanszék kezdettől fogva jó hangulatú együttműködést, baráti légkört igyekezett kialakítani, és fontosnak tartotta az igényes szaktudományos képzés mellett a módszertani tárgyakat és az iskolai gyakorlatot, sőt segítette a hallgatókat a tanítási óráikra való felkészítésben is. Lehetőség szerint a tanszék valamennyi oktatója részt vállalt az óralátogatásokban, a csoportos hospitálásokon és a zárótanítások bizottságaiban. A harmadik évfolyamon indultak a tanári mesterséghez kötődő szaktárgyak és az iskolai gyakorlat első formái. Ennek a területnek az irányítása volt a szakmetodikusok feladata, a tanszék első szakmetodikusa a korszak kiemelkedő személyisége, Varga Tamásnak, a komplex matematikatanítási kísérlet vezetőjének a munkatársa, Reményi Gusztávné volt, aki az ELTE Trefort utcai iskola vezetőtanáraként vállalta ezt a feladatot és két évtizeden keresztül módszertani órákat is tartott főiskolánkon.

A csepeli korszak 1982-ben véget ért, a következő tanévtől már az ELTE kara volt főiskolánk, a tanszéki csoportunk az új helyszínen önálló tanszék lett, Székely Jenő volt a tanszékvezető. Az ezt követő két évtizedben többszöri költözés és névváltozás mellett tovább növekedett a főiskola hallgatói és oktatói létszáma, több

újabb szakpárosítás indult és biztosan elmondhatjuk, hogy főiskolánk a magyar oktatásban és a felsőoktatásban is egyre fontosabb szerepet töltött be, tekintélye, jelentősége növekedett. A Matematika Tanszék oktatói kara is bővült, még az első költözkor került be Fried Katalin, Török Judit és Sztróka Véra, volt hallgatóink közül kollégáink lettek Korándi József, Ambrus Gabriella, később Holló-Szabó Ferenc, Jakucs Erika, több volt hallgatónk vállalt szakvezetői feladatot, illetve óraadást. A tanszéki kutatómunka különböző területeit erősítették Hegyvári Norbert, Wintsche Gergely, Munkácsy Katalin. Tanszékünk fontos szerepet vállalt a számítástechnika-tanítás kezdeti feladataiban, ebben országos szinten is jelentős volt Székely Jenő tevékenysége, aki a későbbiekben az új ELTE karon, az Informatikai Karon működött. Távozása után Pálfalvi Józsefné lett a Matematika Tanszék vezetője.

Talán érdekes lehet az is, hogy a főiskola 2003-as megszűnése után tanszékünk még 2005-ig az ELTE TTK Matematika Intézetének önálló Főiskolai Matematika Tanszékeként látta el a kifizető főiskolai képzést, majd ezt követően összeolvadt a korábbi TTK Matematika Módszertani Csoporttal, és létrejött a Matematikatanítási és Módszertani Központ, amelyben a korábbi Főiskolai Matematika Tanszék több oktatója szinte napjainkig fontos szerepet töltött be, többen halálukig.

Az emlékek felidezéséhez hozzátartozik, hogy az elmúlt 50 év során sok együtt töltött év után több kollégánktól kellett örök búcsút vennünk, köztük többen Csepelen is velünk voltak. Halottaink: Alexits György (1983), Lampérth Gyula (2001), Reményi Gusztávné (2006), Sztróka Véra (2006), Szere di Éva (2014), Pogács Ferenc (2015), Holló-Szabó Ferenc (2022), Török Judit (2023).”

50. kép: Széplaki György beszél a rendezvényen. Tóthné Pósfai Ágnes felvétele

Széplaki György hozzászólása

„'Iskola, iskola, ki a csoda jár oda?'

De jó itt 'kicsodákat' látni, velük együtt ünnepelni, emlékezni Csepelen, az egykori főiskola épületében! A kíváncsiság hozott ide, részben kívülről állóként – soha nem jártam itt, én Egerben tanultam 1962–1966 között, Csepelen nem tanítottam –, mégis kétszeresen kapcsolódva: az alapintézményben egri tanárképzős hallgató, a folytatásban, a tanári pályám második felében az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar oktatója voltam.

A kíváncsiságom részben szakmai ártalom. Érdekelnek az iskolák, az épületek is. Főiskolai oktatóként a gyakorlóiskolai rendszerünk szétszórtsága miatt legalább húsz iskolában jártam. Szeretem az iskolaszagot, felfedezem az épület rendjét, előnyeit, hibáit, beleképzelem magam, s a gyerekzsivajjal együtt különösen érzem, otthon vagyok benne – nem tanároknak hiába magyaráznom.

Klassz suli volt ez a csepeli! De jó itt csodát látni, egykori hallgatókkal találkozni. Sugároznak! Nehéz szavakba foglalni, olyan elemi, szívet melengető, megható élmény: ahogy mozogtak, ahogy beszéltek, beszél az arcuk, a szemük villanása. Én a két évtizeddel idősebb hadd mondjam: 'Mi egy vérből valók vagyunk'.

Ezt követően a résztvevők kölcsönös bemutatkozása következett, majd jóízű beszélgetéssel fejeződött be a rendkívül jó hangulatú baráti rendezvény.

51. kép: Magyar szakos öregdiákok hajdani tanszékük előtt. Hajósi Melinda felvétele

Az emlékülés résztvevői:

Volt hallgatók:

Balla (Pirnát) Zsuzsa	matematika–fizika	1979
Bebesi Dalma	matematika–fizika	1980
Czibor Katalin	matematika–fizika	1980
Csikós Mária	magyar–történelem	1981
Hajósi Melinda	magyar–orosz	1981
Hegyi Katalin	magyar–történelem	1981
Hölvényi Krisztina	magyar–történelem	
Iván Magdolna	orosz–történelem	1981
Kertész Ilona	matematika–fizika	1980

Korándi József (későbbi TFK-s matematika tanszéki tanár)	matematika–fizika	1979
Laucsek István	magyar–történelem	1982
Molnár Éva (későbbi TFK-s óraadó szociológus tanár)	orosz–történelem	1980
Molnár Judit	magyar–angol	1980
Mórocz János	magyar–történelem	1981
Nagy Károly	magyar–történelem	1983
Németh Imre	biológia–földrajz	1980
Nyiri János	magyar–történelem	1982
Pál Attila	magyar–angol	1980
Papné Tompa Andrea	orosz–történelem	1981
Radó Gabriella	magyar–történelem	1981
Sipos Annamária, Fülöpné	magyar–orosz	1981
Sipos Erika	magyar–történelem	1981
Tóth Ágnes	orosz–történelem	1980
Tóthné Pósfai Ágnes	matematika–kémia	1979
Winkler Ágnes	magyar–történelem	1981

52. kép: Történelem szakos öregdiákok és tanáraik hajdani tanszékük előtt.
Radó Gabriella felvétele

Hajdani tanárok:

Fried Katalin

Gesztesi Albert

Gesztesi Albertné

Heimann Lászlóné

Horváth Gergely

Katona András

Pálfalvi Józsefné

Salamon Konrád

Szabóné Molnár Anna

Széplaki György

Szombatiné Kovács Margit

Sztrapek Edéné

Matematika Tanszék (TFK)

Földrajz Tanszék (óraadó, TFK)

gazdasági osztályvezető (TFK)

napközis szakvezető, Tejút utca 10., (később
a Neveléstudományi Tanszék tanára)

Földrajz Tanszéki Csoport

Történelem Tanszéki Csoport

Matematika Tanszéki Csoport

Történelem Tanszéki Csoport

Oktatástechnológia Tanszéki Csoport

Irodalomtudományi Tanszék (TFK)

Biológia Tanszék (TFK)

biológia szakvezető (TFK)

VI. MELLÉKLETEK

1. Dokumentumok

Az alapító levél

Oktatási Minisztérium, miniszterhelyettes
37.479/1974. VI.

Ho Si Minh Tanárképző Főiskola
Főigazgatójának

Eger

A főváros általános iskolai tanárszükségletének biztosítása érdekében engedélyezem, hogy a 14.1970./XI. 10./ MM sz. rendelet 18.§ /2/ bekezdése alapján a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Kihelyezett Tagozatot (a továbbiakban Tagozat) létesítsen Budapesten a főváros által erre a célra rendelkezésre bocsátandó (XIII. ker. Huba utcai) épületben.

A Tagozat az 1975/76. tanévben az első évfolyamon 156 fős (nappali) létszámmal

magyar–történelem szakon	24
magyar–orosz szakon	12
magyar–angol szakon	12
orosz–angol szakon	12
orosz–történelem szakon	24
matematika–fizika szakon	24
matematika–kémia szakon	12
fizika–kémia szakon	12
biológia–kémia szakon	12
biológia–földrajz szakon	12

fővel kezdje meg működését.

A Tagozat a főiskolai oktatási szervezeti egységeinek Budapesten működő részlegeiből áll és munkáját az Eötvös Loránd Tudományegyetemmel megköthető együttműködési szerződésben megjelölt tanszékekkel, szervezeti egységekkel

együttműködve végzi. Elnevezése, kör- és fejbélyegzője: Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Kihelyezett Tagozata, Budapest.

A Tagozat vezetőjét az oktatási miniszter bízta meg. A főiskolai oktatási és adminisztratív feladatokat ellátó dolgozók részére – a feladatot részletesen meghatározó – írásbeli megbízást a főiskola főigazgatója ad.

A Tagozaton az oktatást részben erre a feladatra kinevezett főiskolai oktatók, részben főiskolai oktatással megbízott óraadók végzik. A Tagozaton működő kinevezett oktatók a főiskola valamely tanszékének állományába tartoznak. Az oktatók kinevezési okiratában működésük helyéül Budapestet kell megjelölni. Az oktatók kinevezése, illetőleg megbízása előtt a tagozatvezető véleményét meg kell hallgatni.

A hallgatók a főiskolára megállapított tanulmányi és vizsgarend szerint folytatják tanulmányaikat és kapnak diplomát. Oklevelüket a Főiskola főigazgatója írja alá és látja el a Főiskola pecsétjével.

Kérem a Főigazgató Elvtársat, hogy a 35.831/1971. VI. sz. intézkedéssel jóváhagyott Szervezeti és Működési Szabályzat kiegészítéséről, valamint a 36.091/1974. VI. sz. intézkedéssel jóváhagyott Tanulmányi- és Vizsgaszabályzat értelemszerű módosításáról a fentiek figyelembevételével szíveskedjék gondoskodni.

A 14.1970. /XI. 10./ MM sz. rendelet 42.§ /2/ bekezdésének /a/-d/, továbbá az f/-h/ pontjaiban megjelölt mellékletek módosításánál figyelembe kell venni azt a körülményt, hogy a Tagozat a Főiskola székhelyén kívül működik, ennek megfelelően kell az ügyvitel célszerű rendjét kialakítani.

A Tagozat 1975. évi költségvetési előirányzatáról, pénzügyi, gazdálkodási kérdéseinek szabályozásáról a minisztérium Terv- és Pénzügyi Főosztálya külön intézkedik.

Kérem a Főigazgató Elvtársat, hogy a Tagozat létesítésével, működésével kapcsolatban szükséges intézkedéseket a Tagozat vezetőjével – akit fentiekről egyidőben tájékoztattam – egyetértésben szíveskedjék megtenni.

Budapest, 1974. december 2.

Dr. Garamvölgyi Károly

A Tejút utcai épület átadása

BUDAPEST FŐVÁROS TANÁCSA VB
MŰVELŐDÉSÜGYI FŐOSZTÁLYA

Egyetért:

Oktatási Minisztérium

Munkaügyi Minisztérium

Tárgy: A Bajáki Ferenc Ipari

Szakközépiskola

épületének átadása

tanárképző főiskolai célokra

Tisztelt Végrehajtó Bizottság!

Általános iskolai tanárképzés jelenleg az ország különböző városaiban működő tanárképző főiskolákon folyik. Budapesten ilyen intézmény nincs. Ez a körülmény nehezíti a fővárosi általános iskolái munkaerő-ellátását, sőt az a veszély fenyeget, hogy amennyiben a közeljövőben hatékony intézkedés nem történik, már nem csak az alsó, hanem a felső tagozaton is képesítés nélküli pedagógusok alkalmazására kényszerülünk.

Az Oktatási Minisztérium a főváros párt- és tanácsi szervei által kinyilvánított igényeinek megfelelően kész Budapesten megszervezni az általános iskolai tanárképzést úgy, hogy az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozatát telepíti Budapestre.

Mellékletként csatolom dr. Gosztonyi János oktatási minisztériumi államtitkárnak a Fővárosi Tanács elnökéhez intézett levele másolatát, mely levél szerint azt kéri a minisztérium a fővárostól, hogy a korábbi javaslatától eltérően, a XIII. ker. Berzsenyi Dániel Gimnázium épülete helyett a XXI., Tejút út 10–12. sz. alatti Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola épületét adja át a főiskolai tagozat elhelyezése céljára.

Annak a felelősségnek a tudatában, amelyet a fővárosi általános iskolák fejlesztése, szakképzett munkaerővel történő ellátása tekintetében viselünk, javasolom a T. Végrehajtó Bizottságnak, hogy az említett épületet adja át a tanárképzés céljaira. Kiürítését úgy tudjuk megoldani, hogy a szakközépiskolát jelenlegi teljes kapacitásának meghagyásával áttelepítjük az 1. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet épületébe (XXI., Posztógyár u. 10.), s azzal közös igazgatásban összevonjuk. Az összevonás – nyugdíjazás folytán – vezetői személyi problémát nem okoz.

Kérem a T. Végrehajtó Bizottságot, adjon felhatalmazást számunkra, hogy az épület átadásánál: feltételeit az Oktatási Minisztériummal kötendő megállapodásban rögzítsük. Eszerint az épület kezelői jogát a főváros térítésmentesen adná át, azzal a feltétellel, hogy amennyiben a jövőben a tanárképző főiskolai tagozat megszűnne, vagy bármilyen oknál fogva más épületben folytatná tevékenységét, úgy az épület kezelői joga a fővárosra száll vissza. A szakközépiskolával egy épülettömbben működő általános iskola elláthatja a gyakorlóiskolai feladatokat. Ez az általános iskola azonban átadásra nem szorul, továbbra is a kerületi Tanács VB Művelődésügyi Osztálya irányítja és körzeti iskoláztatási igényeket elégít ki.

Végül megjegyezzük, hogy a főváros egységes szakoktatási hálózatának kialakítására vonatkozó, a Végrehajtó Bizottság f. évi október 23-i ülésére készülő javaslatunk már előzetesen is tartalmazta a Bajáki Ferenc Szakközépiskola azonos megoldással történő áttelepítését, de a felszabaduló épületet a szakoktatás céljaira kívántuk a továbbiakban felhasználni.

Határozati javaslat

A Végrehajtó Bizottság

1. a 35/1971./XI.3./Korm. sz. rendelet 6.§-ában biztosított jogkörében a Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskolát és az 1. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézetet a XXI., Posztógyár u. 10. sz. alatti épületben közös igazgatásban összevonja. Az új intézmény elnevezése: Bajáki Ferenc Ipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet;
2. hozzájárul ahhoz, hogy Művelődésügyi Főosztálya a XXI., Tejút u. 10–12. sz. alatt a szakközépiskola kiköltözésével megüresedő épületrész használatát és annak kezelői jogát térítésmentesen az Oktatási Minisztériumnak, az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozata elhelyezésére átadja;
3. utasítja a Művelődésügyi Főosztály vezetőjét, hogy a két iskola összevonásával kapcsolatos szervezési intézkedéseket tegye meg;
Határidő: 1975. szeptember 1.
Felelős: dr. Mezei Gyula
4. felhatalmazza a Művelődésügyi Főosztály vezetőjét, hogy az épület átadásáról az Oktatási Minisztériummal kössön megállapodást.
Határidő: 1975. március 31.
Felelős: dr. Mezei Gyula

Budapest, 1975. február 27.

Láttam: Farkasinszky Lajos
tanácselnök-helyettes
A sajtó nem tájékoztatható!

dr. Mezei Gyula
főosztályvezető

Megállapodás a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata és a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztálya között

A tanárképzés tartalmasabbá tétele érdekében, továbbá, hogy a budapesti főiskolai tagozat minél jobban szolgálhassa a fővárosi közoktatáspolitikai célok megvalósításának időszerű feladatait, a Fővárosi Tanács VB Művelődésügyi Főosztálya és az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata a mai napon megállapodást köt az alábbiakban:

1. A tanárképző főiskolai tagozat a hallgatók felvételi létszámának tervezésében a főváros igényeit tekinti irányadónak. A Művelődésügyi Főosztály a tervezéshez szükséges adatokat – a kerületi művelődésügyi osztályokkal egyeztetetten – minden év október végéig megadja az Oktatási Minisztérium illetékes főosztályának.

A Művelődésügyi Főosztály vállalja, hogy az általa igényelt számú és szakos végzett hallgatókat (fiatal tanárokat) elhelyezi.

A megállapodás aláírói kezdeményezik az Oktatási Minisztériumban, hogy a végzett hallgatók a fővárosban koordináltan, a kerületekkel egyeztetetten kerüljenek elhelyezésre.

2. A beiskolázás tervezésének elősegítésére azok a fővárosi kerületek, melyekben pedagógushiány van, meghatározott keretben jelentkezőket küldhetnek felvételi vizsgára. A főiskolai tagozat azonos esélyek esetén azokat a jelölteket veszi fel az új évfolyamra, akik az említett kerületekből jelentkeztek felvételre.

A Művelődésügyi Főosztály szorgalmazza a kerületeknél, hogy az adott kereteket betöltsék.

A fővárosi és a kerületi tanácsok vb. művelődésügyi osztályai megkeresik annak lehetőségét, hogy a jelentkező, illetve a felvett hallgatókat mint tanárjelölteket a küldő kerületekhez kapcsolják. (Pl. tanulmányi segélyezés, szakmai gyakorlat, napközis és úttörőtáborokban való nyári foglalkoztatás stb. útján.)

3. A tanárképzés tartalmában (tantárgy-pedagógia, lélektan, pedagógia stb.) a főiskolai tagozat figyelembe veszi a főváros által kezdeményezett és alkal-

mazott korszerű gyakorlati igényeket. (Pl. az egész napos foglalkoztatás elterjedését, illetve általánossá válását, a napközi helyett a klubszerű foglalkoztatást, a családgondozás feladatát, a szaktantermi oktatás kiterjedését, a komplex matematikaoktatás széleskörű bevezetését, a félmikró kémiaoktatás módszerét stb.)

A főváros ezirányú igényeit évente december 31-ig írásban bejelenti, mellékeli a témák módszertani leírását. A képzés megvalósításához a Művelődésügyi Főosztály segítséget nyújt. Ha a képzés érinti a főiskolai oktatási programot, a főiskolai tagozat az elképzeléseket előzetesen egyezteti az Oktatási Minisztériummal.

4. A folyamatos és zökkenőmentes együttműködés kialakítása, valamint a gyakorlati tanárképzés szükségleteinek kielégítése érdekében a főiskolai tagozat és a XXI. ker. Tejút utca 10–12. sz. általános iskola az 1975/76. tanév elejétől egyeztetik feladataikat és terveiket. A Tejút utcai általános iskola gyakorlóiskolává szervezése érdekében a főosztály és a tagozat 1976. I. félévében együttes lépéseket tesz az illetékes minisztériumi és tanácsi szerveknél.
5. A Művelődésügyi Főosztály – a XXI. kerülettel együttműködésben – támogatja a főiskolai tagozatot a tanárképzés gyakorlati feladatainak megoldásában:

Biztosítja a tanárjelöltek külső iskolában történő gyakorlatát.

Lehetőséget teremt a hallgatók részére a szakmai gyakorlatra (napközis és úttörőtáborokban való részvétel; közművelődési intézmények munkájába való bekapcsolódás; III. és IV. éves hallgatók részére szakkörvezetés stb.).

Pályázatot hirdet – egyetértésben a főiskolai tagozattal – tanárjelöltek részére, közoktatási témák kidolgozására, pedagógiai (oktatási–nevelési–szociológiai) felmérések, elemzések készítésére; ehhez pályadíjakat biztosít évi 50 ezer Ft összegben.

6. A folyamatos együttműködés és a kölcsönös tájékoztatás érdekében a Művelődésügyi Főosztály vezetője tagja a főiskolai tagozat vezetője mellett működő tanácsadó testületnek, a tagozat vezetője pedig a Művelődésügyi Főosztály főosztályvezetői értekezletének.
7. A főiskolai tagozat – kiépülésével fokozatosan – együttműködik a Fővárosi Pedagógiai Intézettel a főváros általános iskolai tanárainak továbbképzésében.

A főiskolai tagozat kísérleteket kezdeményez, illetve bekapcsolódik kísérletek irányításába, a kísérletek elvégzésére – a főosztály egyetértésével – általános iskolákat kér fel. Elképzeléseiről, javaslatairól minden év december 31-ig tájékoztatja a főosztályt.

A korszerű pedagógiai szakirodalomnak a hallgatók részére történő biztosítása érdekében a Fővárosi Pedagógiai Intézet és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár könyvállományt helyez ki a főiskolai tagozatra. Erre az érintett felek külön szerződést kötnek.

A Művelődésügyi Főosztály vállalja, hogy minden fővárosi módszertani kiadványból 20-20 példányt megküld a főiskolai tagozatnak.

8. A tagozat vállalja, hogy 1976 szeptemberétől felmenő rendszerben megszervezi és ellátja a konzultációt a fővárosból vidéki tanárképző főiskolákon tanuló levelező hallgatók részére. A konzultációs központban felmerülő oktatási költségeket a főosztály fedezi.

Budapest, 1976. január 14.

Dr. Mezei Gyula
főosztályvezető

Dr. Bencédy József
tagozat vezetője

Megállapodás az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola között

Az általános és középiskolai tanárképzés előtt álló feladatok együttes, koordinált megoldása, a tanárképzés és továbbképzés folyamatos korszerűsítése érdekében az Eötvös Loránd Tudományegyetem (a továbbiakban: Egyetem) és a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (a továbbiakban: Főiskola) megállapodást köt az alábbiakban:

1. Az Egyetem az 1975–76. tanévtől kezdődően hosszútávon közreműködik a Főiskola budapesti kihelyezett tagozata fizika, kémia, biológia és egyéb szakos hallgatóinak szakmai képzésében. A Természettudományi Kar oktatói – a főiskolai tanterveknek és programoknak megfelelően – előadásokat tartanak a budapesti tagozat fizika, kémia, biológia és egyéb szakos hallgatóinak, vezetnek az előadásokhoz kapcsolódó szemináriumokat és laboratóriumi gyakorlatokat. A Természettudományi Kar a képzés érdekében a szükséges heti óraszámban tantermeket és laboratóriumokat bocsát a budapesti tagozat rendelkezésére.

A Főiskola – az Egyetem hozzájárulásával – külön szerződésekben állapodik meg a Kar azon oktatóival, akiket az előadások megtartására, szemináriumok és gyakorlatok vezetésére felkér. A Főiskola a képzésben érintett

tanszékek vezetőinek javaslata alapján szerződéses formában gondoskodik a laboratóriumi kisegítő és takarító személyzet szükséges mértékű kiegészítéséről.

A Főiskola munkatársainak az Egyetemen végzett oktatói tevékenységhez az illetékes Kar dékánjának hozzájárulása szükséges.

2. Az Egyetem felajánlja, hogy a budapesti tagozat vezetőjének kérésére a Bölcsészettudományi Kar oktatói – a karok dékánjaival való előzetes egyeztetés alapján – segítséget nyújtanak a budapesti tagozat programjainak korszerűsítéséhez, a programoknak szükségessé váló kiegészítéseivel, kísérleti programok kidolgozásához. A Bölcsészettudományi Kar és a Természettudományi Kar oktatói konzultációval segítik a főiskolai tagozat oktatóinak munkáját, előzetes egyeztetés alapján egy-egy témában (témakörben) előadásokat, foglalkozásokat tartanak a tagozat hallgatói részére.
3. A főiskolai tagozat a jelen megállapodás keretébe tartozó természettudományok oktatásához szükséges fogyóeszközöket és anyagokat az Egyetemnek közvetlenül megteríti, a Természettudományi Karon folyó oktatás céljára általa beszerzett és a karra telepített műszereket saját leltárában szerepelteti.
4. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola illetékes vezetői minden tanév elején elemzik a tapasztalatokat, megállapítják a további együttműködés részleteit és állást foglalnak a jelen megállapodás további meghosszabbítását illetően. Tapasztalatszerzés céljából kölcsönös látogatásokat és munkaértekezleteket szerveznek.

Budapest, 1976. december hó 21.

Szűcs László s. k.
főigazgató

Bencédy József s. k.
tagozatvezető

Ádám György s. k.
rektor

Minisztertanácsi határozat az ELTE Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar létesítéséről

A Minisztertanács 1001/1983. (I. 29.) számú határozata az Eötvös Loránd Tudományegyetemen Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar létesítéséről

A Minisztertanács a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről szóló, az 1973. évi 24. számú, az 1982. évi 8. számú, valamint az 1982. évi 43. számú törvényerejű rendelettel módosított 1961. évi III. törvény 18. §-ának (3) bekezdésében megállapított jogkörében a következőket határozza:

1. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1983. február 1. napján Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar (a továbbiakban: Kar) létesül.
2. A Kar feladata: általános iskolai tanárok képzése.
3. A Kar nappali tagozatán a képzési idő megegyezik a tanárképző főiskolák azonos tagozatain folyó képzés idejével.
4. A tanulmányok befejezését követően, sikeres államvizsga alapján, a hallgatók a végzettségük szakirányát feltüntető általános iskolai tanári oklevelet kapnak.
5. A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola megszűnő budapesti kihelyezett tagozatának hallgatói tanulmányaikat változatlan képzési rend szerint a Karon folytatják és fejezik be, az államvizsgáik letétele után általános iskolai tanári oklevelet kapnak.
6. Ez a határozat a kihirdetés napján lép hatályba, végrehajtásáról – a pénzügyminiszterrel egyetértésben – a művelődési miniszter gondoskodik.

Sarlós István s. k.

a Minisztertanács elnökhelyettese

2. A csepeli tagozat sajtómegjelenései

1975

[V. M.]: Tanárképző főiskolai tagozat Budapesten. Népszava, 103. évf. 22. sz. 3. (január 26.)

Csontos Gábor: X, Y, Z és a takarékoság. Élet és Irodalom, 19. évf. 5. sz. 3. (február 1.)

Bővül a pedagógusok képzése a fővárosban. Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata Csepelen. Népszabadság, 33. évf. 56. sz. 6. (március 7.)

Csepel főiskolája, július 20. 19.20. Petőfi Rádió: Szeptemberben a XXI. kerületben kezd meg munkáját a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola kihelyezett tagozata. E fontos eseményről, hatásáról, a tervekről hallhatunk a riportműsorban. Népszabadság, 33. évf. 158. sz. 8. (július 8.)

Várkonyi Margit: Csepel, Csillagtelep. Főiskola születik. Népszava, 103. évf. 162. sz. 3. (július 12.) (Interjú dr. **Bencédy Józseff**el, a pesti tagozat vezetőjével). Új tantervek, új tankönyvek készülnek. A lezárult év tapasztalatai, az új tanév feladatai. Népszabadság, 33. évf. 165. sz. 7. (július 16.) (Polinszky Károly oktatási miniszter sajtótájékoztatója.)

MTI: Általános iskolai tanárképzés kezdődik Csepelen. Népszabadság, 33. évf. 172. sz. 7. (július 24.)

Főiskola nyílik Csepelen. Népszava, 103. évf. 172. sz. 5. (július 24.)

[Cs. J.]: Közművelődési szakemberek. Képzés már a középiskolában. Fejér Megyei Hírlap, 31. évf. 175. sz. 5. (július 27.)

Százhetven tanárjelöltnek nyit kaput. Népszava, 103. évf. 186. sz. 8. (augusztus 9.)

Bencédy József: Tanárképző főiskola – Csepelen. Pedagógusok Lapja, 31. évf. 14-15. sz. 3. (augusztus 24.)

Egyetemek, főiskolák. Több mint százezren a felsőoktatásban. Esti Hírlap, 20. évf. 206. sz. 8. (szeptember 3.)

Több mint százezer egyetemista és főiskolás. Új tanárképző főiskola Csepelen – Közgazdászképzés Pécsen. Népszabadság, 33. évf. 207. sz. 9. (szeptember 4.)

100 ezer egyetemista. Tanévnitó a főiskolákon és az egyetemeken. Népszava, 103. évf. 207. sz. 8. (szeptember 4.)

Kapunyitás az egyetemeken, főiskolákon. Magyar Hírlap, 8. évf. 239. sz. 9. (szeptember 4.)

Kapunyitás az egyetemeken és főiskolákon. Több mint százezren a felsőoktatásban. Hajdú-Bihari Napló, 32. évf. 208. sz. 5. (szeptember 5.)

Egyetemi, főiskolai tanévnítók. Népszabadság, 33. évf. 210. sz. 11. (szeptember 7.)

Morvay István: Új intézmény Csepelen. Megnyílt a Tanárképző Főiskola. Segít az Eötvös-egyetem. Jó házigazda a kerület. Esti Hírlap, 20. évf. 216. sz. 2. (szeptember 15.)

[i. zs.]: Tanárképző főiskola Budapesten. Köznevelés, 31. évf. 30. sz. 2. (szeptember 19.)

Tanévnitó a tanárképző főiskolán. Csepel, 13. évf. (szeptember 19.)

[m. i.]: A pedagógusképzők új tanéve. A csepeli nyitány. Pedagógusok Lapja, 31. évf. 17. sz. 3. (szeptember 22.)

Vadas Zsuzsa: Csepelen az első! Főiskola a Tejút utcában. Magyar Ifjúság, 19. évf. 41. sz. 10–11. (október 10.)

Kalmár György: Tűnődés szép fehér iskolai falak között. Lesz-e alma mater a Tejút utcában? Népszabadság, 33. évf. 245. sz. 10. (október 18.) (Interjú **Bencédy Józseffel** és **Szőke Györggyel**.)

Pedagógusok fóruma a csepeli tanárképző főiskoláról, MTV, december 7.

1976

Fehér Gyula: Demokrácia a Tejúton. Budapesti KISZ Élet, 19. évf. 5. sz. 37–40.

Győri György: Az egri főiskola budapesti részlege: A csepeli tagozat. Köznevelés, 32. évf. 45. sz. 3–4. (december 31.)

1977

Nagy Andor: A pedagógiai és pszichológiai tárgyak oktatásának korszerű ellenőrzése és értékelése. Felsőoktatási Szemle, 26. évf. 11. sz. 683. (dr. **Almásy György**: Bevezetés a főiskolai tanulmányokba c. jegyzetéről.)

1978

Mérő József: A csepeli főiskolások közművelődési tevékenysége. Felsőoktatási Szemle, 27. évf. 4. sz. 244–248.

Mindennapok titka. Jubilált (175.) a Szovjet Irodalom élő melléklete. Fáklya, 22. évf. 11. sz. 22. (június 4.) (Az est társrendezője a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola csepeli kihelyezett tagozata volt.)

Napirenden. Iskolák, óvodák, pedagógusok. Ma: vb-ülés a Városházán. Esti Hírlap, 23. évf. 228. sz. 3. (szeptember 27.)

Ülést tartott a fővárosi tanács végrehajtó bizottsága. Magyar Nemzet, 34. évf. 229. sz. 7. (szeptember 28.)

1979

[K. G.]: Csöndes évfordulók. Pedagógusok Lapja, 35. évf. 12–13. sz. 8. (június 15.)

Egyetemi, főiskolai tanévnyitók. Népszava, 107. évf. 212. sz. 5. (szeptember 11.)

[b. i.]: Még csak egy maroknyi csapat. Népsport, 35. évf. 276. sz. 4. (november 21.) (Interjú **Csutka Istvánnal**)

Mint a sajátjukat. A közvagyon védelméről. Népszabadság, 37. évf. 285. sz. 10. (december 6.)

Garzó Mária: Tiszteletdíj? Köznevelés, 35. évf. 44. sz., 16. (december 28.)

1980

Deregán Gábor: Van-e elég pedagógus a fővárosban? Pedagógusok Lapja, 36. évf. 1–2. sz. 3. (január 15.)

Király Lászlóné: Nem miattunk késett. Köznevelés, 36. évf. 4. sz. 9. (január 25.) (Válasz az elmaradó szakvezetői pótlékok ügyében.)

Mikes Zdenkóné: A tanárjelöltek aktivitásra nevelése. Felsőoktatási Szemle, 29. évf. 1. sz. 37–44.

Szafkó Zoltán: A történelemtanítás AV-tapasztalatai Csepelen. Audio-Vizuális Közlemények, 17. évf. 1. sz. 25–27.

1981

Morvay István: Egész emberként élni. Beszélgetés **Bencédy Józseffel**. Pedagógusok Lapja, 37. évf. 1–2. sz. 3. (január 15.)

A csepeli tanárképző főiskolán. Egyetemi Lapok, 23. évf. 2. sz. 1. (február 16.) (Interjú **Bencédy Józseffel**)

Murányi Gábor: Egy végzős – két állás. Tanítók, tanárok. Beszélgetés **Bencédy Józseffel**. Magyar Nemzet, 37. évf. 151. sz. 8. (június 30.)

Horváth Gergely–Gábris Gyula: Egy „hiánycikk”: az egyetemi-főiskolai atlasz. Geodézia és Kartográfia, 33. évf. 4. sz. 273–275.

Benke Valéria látogatása Csepelen. Népszabadság, 39. évf. 220. sz. 5. (szeptember 19.)

Benke Valéria látogatása Csepelen. Magyar Hírlap, 14. évf. 220. sz. 4. (szeptember 19.)

1982

Falus Katalin – **Hajdu Péter** – Matzon Mária – Vigh Gyula (1982): Műhely-tanulmány – avagy miért nehéz szaketikát kidolgozni. Tájékoztató – Művelődésügyi–Oktatásügyi Minisztérium Marxizmus–leninizmus Oktatási Főosztály kiadványa, 29. évf. 2. sz. 75–87.

Bajnok Gábor: Hány nyelven beszélünk? Magyar Ifjúság, 26. évf. 13. sz. 14–15. (március 26.) (Interjúk az idegen nyelv oktatásáról a tagozaton.)

P. Kovács Imre: Nincsen szebb hivatás a tanárjelöltek nevelésénél. Beszélgetés

Bencédy Józseffel. Köznevelés, 38. évf. 21. sz. 3–4. (május 21.)

Menderné Kovács Ibolya – Hadrovics Gábor: Egy fiatal kihelyezett főiskolai tagozat fiatal könyvtáráról. Könyvtáros, 32. évf. 8. sz. 466–467.

Innen, onnan. Magyar Ifjúság, 26. évf. 39. sz. 8. (szeptember 24.) (Kísérleti tábor a főiskolai tagozaton.)

Aczél György látogatása Csepelen. Népszabadság, 40. évf. 242. sz. 5. (október 15.)

Aczél György Csepelen. Magyar Nemzet, 38. évf. 242. sz. 3. (október 15.)

Aczél György látogatása Csepelen. Veszprémi Napló, 38. évf. 242. sz. 2. (október 15.)

Ladányi Andor: Ami volt, ami van és ami várható. Demográfiai hullám és pedagógushány. Köznevelés, 38. évf. 33. sz. 7–10. (október 15.)

1983

Ülésezett a Minisztertanács. Népszabadság, 41. évf. 17. sz. 1. (január 21.)

Ülést tartott a Minisztertanács. Napirenden a balatoni üdülőkörzet fejlesztése – Közterület-felügyelet alakul a fővárosban – Tanárképző kar az ELTE-n. Népszava, 111. évf. 17. szám, 1. (január 21.)

Ülést tartott a Minisztertanács. Csongrád Megyei Hírlap, 40. évf. 17. sz. 1. (január 21.)

Ülést tartott a Minisztertanács. Fejér Megyei Hírlap, 39. évf. 17. sz. 1. (január 21.)

Ülést tartott a Minisztertanács. Kisalföld, 39. évf. 17. sz. 1. (január 21.)

Ülést tartott a Minisztertanács. Vas Népe, 28. évf. 17. sz. 1. (január 21.)

Ülést tartott a Minisztertanács. Zalai Hírlap, 39. évf. 17. sz. 1. (január 21.)

Ma lép hatályba... a Minisztertanács 10011983. (I. 29.) Mt. h. számú határozata az Eötvös Loránd Tudományegyetemen Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar létesítéséről; Magyar Nemzet, 46. évf. 24. sz. 4. (január 29.)

[g. 1.]: A tanárképzés új formája Budapesten. Magyar Nemzet, 46. évf. 31. sz. 7. (február 6.)

Kara Nagy Irén: Bemutatkozik az ELTE negyedik kara. Beszélgetés **Bencédy Józseffel**, az Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar főigazgatójával. Egyetemi Lapok, 25. évf. 3. sz. 1–2. (február 28.)

Kronstein Gábor: Összevonás – a minőség jegyében. Beszélgetés dr. **Bencédy Józseffel**. Pedagógusok Lapja, 39. évf. 7. sz. 1. (április 8.)

D. Magyar Imre: Rajt előtt az ELTE főiskolai kara. Köznevelés, 39. évf. 21. sz. 9–10. (május 27.) (Interjú Mezei Gyulával, Poszler Györggyel, **Bencédy Józseffel**, **Botos Tibornéval** és **Mann Miklóssal**.)

Horváth Gergely: A térképészet oktatásának problémái a tanárképző főiskolákon. Geodézia és Kartográfia, 35. évf. 2. sz. 107–109.

Hogy sikerült a költözés Csepelről a Kazinczy utcába? Magyar Nemzet, 46. évf. 203. sz. 5. (augusztus 28.) (Interjú **Éder Zoltánnal**.)

Jelentős előrelépés a felsőfokú intézményekben. Magyar Nemzet, 46. évf. 209. sz. 3. (szeptember 4.) (Az egri tagozat csatlakozása az ELTE-hez.)

Katona András: A főiskolai tanárjelöltek múzeumpedagógiai képzése a fővárosban. Történelemtanítás, 28. évf. 5. sz. 14–18.

Visszatekintések

Medve Imola (1984): Csepelről Erzsébetvárosba. Beszélgetés az ELTE tanárképző karának igazgatójával. Magyar Hírlap, 17. évf. 162. sz. 6. (július 12.) (**Bencédy József**)

10 éves a Tanárképző Főiskolai Kar. Egyetemi Lapok, 1985. 27. évf. 7. sz. 2. (április 22.) (*Kitüntetések átadása.*)

Mérő József – **Horváth Gergely** (1985): A regionális földrajzoktatás elméleti és módszertani kérdései az egyetemi és főiskolai földrajztanár-képzésben. Az ELTE Földrajzi Tanszékek regionális földrajzi oktatóinak 1985. január 23-án tartott konferenciáján megvitatott kérdések összefoglalása. Felsőoktatási Szemle, 34. évf. 9. sz. 564–570.

Rab László (2014): Páros: Kozmér Alexandra táncos, **Bencédy József nyelvész**. Népszabadság, 72. évf. 72. sz. Magazin

Németh Gábor (2015): Rohad az idő. Litera, márc. 8. <https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/rohad-az-ido.html> (Letöltés: 2024. május 28.) (*Látogatás Csepelen 35 év után.*)

Megjegyzés: Oktatóink és volt hallgatóink nevét vastag betűvel kiemeltük.

3. Névsorok

Az egri főiskola budapesti (csepeli) kihelyezett tagozatának tanárai

Tagozatvezetés

Dr. Bencédy József főiskolai tanár, tagozatvezető (1975–1983)

Dr. Botos Tiborné főiskolai docens, tagozatvezető-helyettes (1975–1983)

Herczeg Sándorné főiskolai adjunktus, tagozatvezető-helyettes (1979–1980)

Dr. Mann Miklós főiskolai docens, tagozatvezető-helyettes (1981–1983)

Angol Tanszéki Csoport

Dr. Botos Tiborné főiskolai docens

Buzáth Éva középiskolai tanár

Csikhelyi Katalin középiskolai tanár

Danes József középiskolai tanár

Kalotai Judit középiskolai tanár

Dr. Maller Sándor főosztályvezető

Schanda Jánosné középiskolai tanár

Scholz Lászlóné dr. Halácsy Katalin
főiskolai tanársegéd

Szerdahelyi Judit főiskolai tanársegéd

Tóthfalussy Istvánné középiskolai
tanár

Zombori Vera középiskolai tanár

Biológia Tanszéki Csoport

Abaffy Lászlóné dr. Dózsa-Farkas

Klára egyetemi adjunktus

Dr. Andrikovics Sándor tudományos
munkatárs

Dr. Bárdos György egyetemi adjunktus

Dr. Bende Sándor főiskolai docens

Dr. Bognár János egyetemi adjunktus

Dr. Böddi Béla egyetemi adjunktus

Dános Béláné dr. Juhász Gabriella
egyetemi adjunktus

Dr. Dunai Magdolna tudományos
segédmunkatárs

Dr. Fábián Ferenc egyetemi adjunktus

Farkas Gáborné dr. Riedel Lucia tudom-
ányos munkatárs

Dr. Göcsei Károly orvos

Frits Zsuzsa főiskolai adjunktus

Dr. Hegyi György egyetemi adjunktus

Hoffmann Imre tudományos

segédmunkatárs

Dr. Holba Magdolna mb. előadó

Dr. Horánszky András egyetemi docens
Jász-Subáné dr. Varga Emília főiskolai
tanársegéd

Dr. Juhász Ágnes tudományos
segédmunkatárs

Kerekes Lászlóné dr. Liszt Katalin
egyetemi adjunktus

Dr. Kertész György egyetemi docens

Dr. Király István tudományos
segédmunkatárs

Dr. Lászlótyi Demeter egyetemi docens

Dr. Loksa Imre egyetemi docens

Dr. Mikolás Miklósné dr. Szász

Erzsébet egyetemi adjunktus

Dr. Milkovits István főiskolai
adjunktus

*Mócz Gábor tudományos
segédmunkatárs*

Dr. Mohay Jolán egyetemi tanársegéd

*Páhy Pálné dr. Kárpáti Anna egyetemi
adjunktus*

Paless Gyula gyakornok

Dr. Péczely Péter egyetemi adjunktus

Dr. Pintér István egyetemi adjunktus

Dr. Pintér Katalin egyetemi tanársegéd

Dr. Réz Gábor egyetemi adjunktus

Fizika Tanszéki Csoport

Agazoni József főiskolai adjunktus

Bérczes György mb. előadó

Főzy István egyetemi adjunktus

Hegyi György egyetemi tanársegéd

Dr. Juhász András egyetemi tanársegéd

Dr. Kojnok József egyetemi tanársegéd

Földrajz Tanszéki Csoport

Dr. Futó József főiskolai tanár

Horváth Gergely főiskolai tanársegéd

Dr. Mérő József főiskolai tanár

Dr. Miholics József egyetemi docens

Irodalomtörténeti Tanszéki Csoport

Ács Pál irodalomtörténész

*Ádám Györgyné Serey Éva főiskolai
adjunktus*

Bata Imre mb. előadó

Békés Pál mb. előadó

Dr. Druzsín Ferenc főiskolai adjunktus

D. Magyar Imre mb. előadó

Farkas Gyuláné főiskolai adjunktus

Gödény Endréné Komoróczy Emőke

Dr. Szigeti Zoltán egyetemi adjunktus

Szlávecz Katalin tudományos

segédmunkatárs

Dr. Tamás László mb. előadó

Dr. Török János egyetemi tanársegéd

Dr. Vida Gábor egyetemi tanár

Dr. Vitéz Gáborné egyetemi adjunktus

Dr. Zboray Géza egyetemi adjunktus

Zikhert Antalné dr. Kovács Anna

egyetemi adjunktus

Dr. Kovács István egyetemi tanár

Dr. Poór István egyetemi adjunktus

Radnai Gyula egyetemi adjunktus

Dr. Schusztér Ferenc egyetemi

adjunktus

Skrapits Lajos egyetemi adjunktus

Soós Károly egyetemi adjunktus

Pavlics Károlyné főiskolai tanársegéd

Simon Dénes főiskolai adjunktus

Dr. Székely András egyetemi docens

Turi Péter múzeumi főigazgató-

helyettes

főiskolai adjunktus

György Péter egyetemi tanársegéd

*Gyurkó Lászlóné Mislai Gabriella
főiskolai adjunktus*

Király Katalin főiskolai tanársegéd

Kovács Béla mb. előadó

Dr. Nagy Péter egyetemi tanár

Dr. Sipos Lajos főiskolai docens

Tverdota György tudományos

munkatárs

Kémia Tanszéki Csoport
Andrási Erzsébet doktorandusz
Dr. Balázs Lóránt egyetemi docens
Dr. Barcza Lajos egyetemi tanár
Dr. Bárdosné dr. Nagy Irén főiskolai adjunktus
Dr. Dibó Gábor tudományos munkatárs
Gács János tudományos segédmunkatárs
Gombos Katalin egyetemi tanársegéd
Hegedűs Péterné főiskolai tanársegéd
Horváthné dr. Otta Klára tudományos munkatárs
Hudecz Ferenc tudományos segédmunkatárs
Jalovszky István tudományos segédmunkatárs
Dr. Libor Oszkár egyetemi tanár

Magyar Nyelvi Tanszéki Csoport
Dr. Bencédy József főiskolai tanár
Erdei Iván logopédus, főiskolai tanársegéd
Egedy Mária középiskolai tanár
Hernádi Sándor főiskolai tanár
Kalmár Jánosné főiskolai adjunktus

Marxizmus–leninizmus Tanszéki Csoport
Dr. Arató Oszkár egyetemi docens
Bakcsi Erzsébet főiskolai tanársegéd
Bártfai Edit főiskolai tanársegéd
Békés Veronika főiskolai tanársegéd
Dr. Benkő Péter főiskolai adjunktus
Demeter Katalin főiskolai tanársegéd
Dr. Elek Sándor egyetemi adjunktus

Dr. Orbán Miklós egyetemi docens
Dr. Pataki László egyetemi docens
Dr. Perczel Sándor egyetemi adjunktus
Dr. Rábai József egyetemi tanársegéd
Dr. Rózsavölgyi János egyetemi adjunktus
Dr. Ruff Imre egyetemi docens
Dr. Sebestyén Ferenc egyetemi adjunktus
Szabó Csaba egyetemi tanársegéd
Tamássyné dr. Wajand Judit egyetemi adjunktus
Tömpe Jánosné dr. Falb Katalin főiskolai adjunktus
Ungváriné dr. Nagy Zsuzsa egyetemi tanársegéd
Dr. Varga Enikő egyetemi adjunktus
Dr. Victor András főiskolai adjunktus
Dr. Zsádon Béla egyetemi tanár

Kiss Emilia mb. előadó
Dr. Madarász Imréné dr. Marossy Ágnes főiskolai adjunktus
Dr. Somogyi Béla főiskolai docens
Dr. Szende Aladár nyelvész
Plaszkonny László mb. előadó
Uray Györgyné középiskolai tanár

Dr. Falus Katalin főiskolai tanársegéd
Dr. Hajdu Péter főiskolai docens
Halupa Béla főiskolai docens
Dr. Hóka Jánosné mb. előadó
Dr. Horváth László mb. előadó
Dr. Kálmán Mária főiskolai docens
Dr. Kappanyos Vince egyetemi docens
Kökényesiné dr. Lazúr Margit főiskolai tanársegéd

Kürthy Endréné főiskolai adjunktus
Patakiné Csáki Ilona főiskolai
tanársegéd
Perlusz Jenő mb. előadó
Dr. Somogyi Zoltán mb. előadó
Szabó Éva főiskolai tanársegéd

Matematika Tanszéki Csoport
Alexits György főiskolai tanársegéd
Földesi Andrásné főiskolai tanársegéd
Gerőcs László középiskolai tanár
Gyapjas Ferenc egyetemi adjunktus
Kovács János tudományos munkatárs
Laczkó László középiskolai tanár
Lampérth Gyula főiskolai adjunktus
Pálfalvi Józsefné dr. főiskolai docens

Neveléstudományi Tanszéki Csoport
Dr. Almásy György főiskolai tanár
Boldizsár Gábor osztályvezető
Bolla István Károly mb. előadó
Dr. Galicza János főiskolai docens
Dr. G. Havas Katalin egyetemi docens
Dr. Gyöngyösi Zoltánné mb. előadó
Horváth Judit főiskolai adjunktus
Mikes Zdenkóné dr. főiskolai docens

Oktatástechnológia Tanszéki Csoport
Budai Andrásné főiskolai adjunktus
Éder Zoltán főiskolai tanársegéd

Orosz Tanszéki Csoport
Dr. Dukkon Ágnes főiskolai tanársegéd
Csatári Piroska mb. előadó
Csikós Margit főiskolai adjunktus
Deákné Antal Magdolna főiskolai
tanársegéd

Szak Péter mb. előadó
Szigeti Katalin főiskolai tanársegéd
Török Hilda főiskolai tanársegéd
Véghelyi Józsefné főiskolai adjunktus
Veres Pál mb. előadó

Pogáts Ferenc főiskolai adjunktus
Pröhle Péter főiskolai tanársegéd
Reményi Gusztávné középiskolai tanár
Sain Márton középiskolai tanár
Dr. Székely Jenő főiskolai docens
Szeredi Éva főiskolai tanársegéd
Ury Ágnes középiskolai tanár
Ury László középiskolai tanár
Zöllner Helga középiskolai tanár

Péché Zoltán főiskolai tanársegéd
Poprádi Tibor mb. előadó
Szombathelyi Tamásné Miltner
Katalin főiskolai tanársegéd
Templom Józsefné mb. előadó
Tímár Andrásné dr. főiskolai docens
Dr. Tőkéczi László mb. előadó
Dr. Trencsényi László mb. előadó
Dr. Zöld Gyula főiskolai adjunktus

Héjja Sándor főiskolai adjunktus
Dr. Szabóné Molnár Anna főiskolai
tanársegéd

Fábiánné Elek Jolán nyelvtanár
Gadamecz Györgyné nyelvtanár
Hajdú Hedvig mb. előadó
Halápi Magdolna főiskolai tanársegéd
Dr. Han Anna főiskolai adjunktus
Hauer Péterné nyelvtanár

Hegedűs Józsefné főiskolai adjunktus
Hoffman Béláné középiskolai tanár
Holics Gáborné Kárpáti Anikó
főiskolai tanársegéd
Karpics Klára mb. előadó
Kelemen Andrásné főiskolai tanársegéd
Kincsesné Pavlov Anna főiskolai
tanársegéd
Korom Gábor főiskolai tanársegéd
Kovács Éva középiskolai tanár
Kovács Ida nyelvtanár
Lamm Judit főiskolai tanársegéd
László Sándor nyelvtanár
Légrády Viktor főiskolai adjunktus
Liksay Mária főiskolai tanársegéd
Mályi Márta szakvezető tanár
Mártonfi Ferencné Vihar Judit
főiskolai tanársegéd

Testnevelés Tanszéki Csoport
Bencsik Mária szakvezető tanár
Benedek Ferenc testnevelő
Dr. Csorba Ernő orvos
Csutka István főiskolai docens
Dévényi Györgyi testnevelő
Haász Ferenc főiskolai adjunktus
Hámori János főiskolai adjunktus
**Herczeg Sándorné főiskolai
adjunktus**

Történelem Tanszéki Csoport
Dr. Borosy András levéltáros
Dr. Eperjessy Géza főiskolai tanár
Dr. Hanák Péter egyetemi docens
Horányi János mb. előadó
Kalmár Árpád főiskolai docens
Katona András főiskolai adjunktus

Medvedev Katalin főiskolai
tanársegéd
Németh Erzsébet főiskolai tanársegéd
Örsházi Ágostonné főiskolai adjunktus
Rákos Zsuzsa főiskolai tanársegéd
Rónai Gábor főiskolai tanársegéd
Soltész Judit középiskolai tanár
Számely Béláné főiskolai adjunktus
Szántó Gábor főiskolai tanársegéd
Szepesi Emese főiskolai docens
Székely Mihályné nyelvtanár
Szekeres Varga Vera nyelvtanár
Dr. Szőke György főiskolai tanár
Takács Kálmánné főiskolai adjunktus
Teveli Ágnia főiskolai tanársegéd
Valachy Mária nyelvtanár
Zakariás Andrásné főiskolai tanársegéd
Zsiga Péterné főiskolai adjunktus

Horváth Balázs főiskolai adjunktus
Jámbor László főiskolai adjunktus
Janecskó András főiskolai tanársegéd
Dr. Koczor János orvos
Nemere János főiskolai adjunktus
Németh Erika főiskolai adjunktus
Németh Károlyné testnevelő
Sigmond András főiskolai tanársegéd
Szlatényi Béláné testnevelő
Vámos Károly főiskolai adjunktus

Dr. Mann Miklós főiskolai docens
Marosi Endre főiskolai adjunktus
Dr. Párdányi Miklós főiskolai adjunktus
Dr. Péter Katalin mb. előadó
Dr. Salamon Konrád főiskolai docens
Dr. Vadász Sándor egyetemi docens
Závodszy Géza főiskolai adjunktus

Összesen 259 fő, ebből 111 főállású, valamint 148 rész- és mellékfoglalkozású, illetve óraadó.

Megjegyzés: a főállású oktatókat álló, a rész- és mellékfoglalkozásúakat, illetve óraadókat *dőlt*, a vezető beosztásúakat (pl. tanszéki csoportvezetőket) **vastag** betűvel jelöltük. A tudományos fokozatoknál és a beosztásoknál a csepeli évek alatt elért legmagasabbat adtuk meg.

Csepeli nem oktató dolgozók

Abai Iлона könyvtáros

Alajtner Edéné előadó

Antal Istvánné előadó

Atomyr Mihály karbantartó

Bakonyi Ágnes laboráns

Baky Imre laboráns

Balázs Katalin laboráns

Bálint Sándor titkárságvezető

Barta Józsefné takarító

Bartos Károlyné takarító

Bátonyi Margit takarító

Bergmann Károlyné portás

Berkes Lászlóné konyhai dolgozó

Berta Józsefné takarító

Bruckner Andrásné laboráns

Budai Andrásné főelőadó

Csintalan Sándor titkárságvezető

Decsák Pálné adminisztrátor

Dénesné Sinkovitz Lenke

könyvtárvezető

Déri Andrea könyvtáros

Dézsán Zoltánné adminisztrátor

Dezső Sándorné adminisztrátor

Dömötör Béláné laboráns

Dzsurban Jánosné konyhai dolgozó

E. Fehér Pálné könyvtárvezető

Elsasser Ferencné takarító

Fábiánné Elek Jolán laboráns

Farkas Józsefné adminisztrátor

Felde Istvánné csoportvezető

Fellner Györgyné előadó

Gál Józsefné adminisztrátor

Gebhardt Márton technikus

Gergesy Károlyné előadó

Goics Lászlóné főelőadó, tanulmányi osztályvezető

Gonda Pálné könyvtáros

Dr. Göcsei Károly üzemorvos

Gyuricza István közművelődési előadó

Hadrovics Gábor előadó

Halminé Pelc Mária laboráns

Horváth Zoltánné előadó

Hucskóné Kovács Mária takarító

Hufnagl Istvánné takarító

Jankó Alajos István laboráns

Jász-Subáné Varga Emília adminisztrátor

iff. Jóna Béláné laboráns

Juhász János portás

Kacz Ferencné kézbesítő

Kalapis János laboráns

Kalmár Éva előadó

Karch Károlyné könyvtáros

Király Lászlóné gazdasági osztályvezető

Király Ottóné főelőadó
Kiss Ferencné előadó
Kiss Györgyné laboráns
Kiss Istvánné takarító
Koszó Sándorné takarító
Kovács Illésné takarító
Kovács János hivatalsegéd
Kovács Jánosné hivatalsegéd, portás
Kovács Róbert laboráns
Kreutz Raymund könyvtáros
Kun Emilné könyvtáros
Lantos Gyula technikus
Larics Istvánné takarító
Leskovár Jenőné Dian Erzsébet előadó
Lesti Károlyné takarító
Liptai Istvánné előadó
Losonczy Miklós gépkocsivezető
Luzsicza Attila laboráns
Magyar Jánosné laboráns
Major Károlyné irattáros
Marti Jenőné adminisztrátor
Mender Tiborné könyvtárvezető
Mireider Géza gépkocsivezető
Mireider Gézáné takarító
Mittana Katalin könyvtáros
Molnár Rudolfné gondnok
Nádházi Erika laboráns
Nagy Erzsébet takarító
Németh Klára laboráns
Németh Teréz könyvtáros
Nikolicza Jenőné előadó
Nyári Lászlóné laboráns
Országgh Béláné főelőadó
Pál Józsefné könyvtáros
Pécseli János gépkocsivezető
Pelczer Gyöngyi adminisztrátor

Pentz Annamári adminisztrátor
Polgári Mihályné konyhai dolgozó
Perczel Györgyi pénztáros
Primás Józsefné laboráns
Puskás Kornélné takarító
Puskás Mátyás kertész
Renyé Ildikó raktáros
Resterics Imréné laboráns
Rostás Ervinné laboráns
Rosszmann Ferencné takarító
Sárosi Istvánné ruhatáros
Selymes Gyuláné előadó
Sipos Józsefné takarító
Siroki Zsuzsa főelőadó
Soltész Istvánné előadó
S. Szabó Zoltánné takarító
Sturmann György technikus
Szafkó Zoltán technikus
Szalay Pálné konyhai dolgozó
Szarvas Barnabásné telefonkezelő
Szauer Károlyné ruhatáros
Székely Mihályné tanulmányi csoportvezető
Szepesi Lajosné előadó
Szokolyné Pilipár Ilona előadó
Szőke Józsefné adminisztrátor
Takács Istvánné takarító
Takács Kálmánné személyzeti főelőadó
Tárnok Józsefné előadó
Termes Sándor laboráns
Tolnai Lajosné előadó
Tóth Etelka laboráns
Tóth Márta laboráns
Török Andrea előadó
Varga Dénesné előadó

Varga Emília laboráns
Varga Imréné konyhai dolgozó
Várnagy Ágnes laboráns
Vetor Antalné adminisztrátor
Vetor Jánosné takarító
Vida Lászlóné takarító

Víghné Kántor Magdolna adminisztrátor
Vilcek Béla titkárságvezető
Vincze Imréné adminisztrátor
Vörös Lajosné adminisztrátor
Zsigmond Mátyás szertáros
Zsíros Mátyás portás

Összesen: 136 fő, ebből 110 fő főállású.

Megjegyzés: a főállásúakat álló, a vezető beosztásúakat vastag, a rész- és mellékfoglalkozásúakat *dőlt* betűvel jelöltük.

Szakvezető tanárok a csepeli évek alatt

Magyar nyelv és irodalom

Adamovics Zsuzsa, XXI. Ligeti u.
Cserhalmi Zsuzsa, XXI. Iskola tér
Csohány Gyuláné, XXI. Iskola tér
Déry Lászlóné, XXI. Ligeti u.
Dériné Jávorfy Judit, VIII. Bacsó Béla u.

Földi Jánosné, XXI. Tejút u.
Kósa Erzsébet, XXI. Tejút u.
Kronstein Gáborné, XXI. Iskola tér
Röhrig Fülöpné, XXI. Tejút u.
Szabolcsi János, V. Sütő u.
Várkonyi Józsefné, XXI. Tejút u.

Angol nyelv és irodalom

Bencze Júlia, VIII. Bacsó Béla u.

Makai Andrásné, XXI. Tejút u.

Orosz nyelv és irodalom

Bara Zsuzsa, VI. Bajza u.
Császár Mihályné, XXI. Iskola tér
Karakas Lajosné, XXI. Tejút u.
Kardosréti Istvánné, VIII. Százados út
Mályi Márta, XXI. Tejút u.

Petrák Márta, V. Váci u.
Révai Anna, III. Zipernovszky u.
Schuller Ágnes, VI. Bajza u.
Schusztér Ferencné, XXI. Tejút u.
Ürögi Józsefné, XXI. Iskola tér

Történelem

Csepela Jánosné, VIII. Práter u.
Fűzesi Gyuláné, XXI. Kalamár József u. 170. (ma Szent István u.)

Dr. György Lajosné, XXI. Tejút u.
Jeneiné Ábrahám Irén, XXI. Iskola tér
Kaszás Istvánné, XXI. Kalamár József u. 232. (ma Szent István u.)

Molnár József, XXI. Iskola tér
Nagyajtai Anna, X. Bánya u.
Pethes Istvánné, XXI. Iskola tér

Földrajz

Bajusz Ibolya, XXI. Iskola tér
Dercze Lászlóné, XXI. Tejút u.

Biológia

Csánky Mária, XXI. Iskola tér
Dabi Andrásné, XIII. Radnóti u.
Mikola Istvánné, XXI. Szárcsa u.
Dr. Móró Lajosné, V. Irányi u.

Matematika

Czeiszing Miklósné, XXI. Iskola tér
Eglesz Istvánné, V. Váci u.
Hidegkuti Józsefné, XXI. Gombos tér
Kléber Józsefné, XXI. Tejút u.

Fizika

Bolla Dezsőné, XXI. Tejút u.
Fazekas Lászlóné, XXI. Szárcsa u.

Kémia

Csikós Mária, XXI. Iskola tér
Kővári Ilona, XXI. Tejút u.

Testnevelés

Bencsik Mária, XXI. Iskola tér

Napközi

Barnucz Nándorné, XXI. Iskola tér
Heimann Lászlóné, XXI. Tejút u.
Lakatos Ildikó, XXI. Tejút u.

Összesen: 66 fő

Szényi Imre, VIII. Bacsó Béla u.
Venczel Gabriella, XXI. Kolozsvár u.

Horváth Gergely, XXI. Iskola tér

Sallai Margit, V. Szemere u.
Slezák Mária, XXI. Tejút u.
Varga Miklósné, XXI. Tejút u.

Molnár Gyula, XXI. Iskola tér
Molnár Imréné, XXI. Katona József u.
Simon Mária, XXI. Tejút u.
Tamás Zoltánné, VIII. Százados út

Tóth Gyuláné, XXI. Iskola tér

Venczel Gabriella, XXI. Kolozsvár u.
Villangó Istvánné, III. Kerék u.

Ghimesy Edit, XXI. Szárcsa u.

Dr. Nyáry Ferencné, VIII. Bacsó Béla u.
Rivó Zoltánné, XXI. Tejút u.
Soós Józsefné, XXI. Tejút u.

A képzésben részt vevő iskolák

Csepeli intézmények

XXI. Gombos tér 1. (ma Hermann Ottó Általános Iskola)

XXI. Iskola tér 45. (ma Kölcsey Ferenc Általános Iskola)

XXI. Kalamár József u. 170. (ma Szent István u.; Gyermekek és Fiatalok Fejlesztőháza)

XXI. Kalamár József u. 232. (ma Szent István u.; Eötvös József Általános Iskola)

XXI. Ligeti Károly u. 5–6. (ma Új Ligeti Károly Általános Iskola, XXI. Csete Balázs u. 6–8.)

XXI. Katona József u. 60. (ma Katona József Általános Iskola)

XXI. Kolozsvár u. 61–65. (ma Mátyás Király Általános Iskola)

XXI. Szárcsa u. 9–11. (ma Szárcsa Általános Iskola)

XXI. Tejút u. 10. (ma Móra Ferenc Általános Iskola)

Kerületen kívüli intézmények

III. Kerék u. 18–20. (ma Kerék Általános Iskola és Gimnázium)

III. Zipernovszky Károly u. 3. (ma Zipernovszky Általános Iskola)

V. Irányi u. 3. (ma Ward Mária Általános Iskola, Gimnázium és Zeneművészeti Szakgimnázium)

V. Váci u. 43. (ma Váci Utcai Ének-zenei Általános Iskola)

V. Sütő u. 1. (ma Deák Téri Evangélikus Gimnázium)

VI. Bajza u. 49–51. (ma Bajza Utcai Általános Iskola)

VIII. Bacsó Béla u. 14. (ma Német u.; Németh László Angol–Testnevelés Tagozatos Általános Iskola)

VIII. Práter u. 11–15. (Práter Ének-zene Tagozatos Általános Iskola)

VIII. Százados út 6. (megszűnt)

X. Bánya u. 32. (megszűnt)

XIII. Radnóti Miklós u. 35. (ma Herman Ottó Általános Iskola)

Összesen: 20 intézmény

Megjegyzés: A hivatalos gyakorlóiskolákat (Tejút u., Iskola tér) vastag betűvel jelöltük.

Tagozatalapító oktatóink és hallgatóink

Főállású oktatók

Dr. Almásy György főiskolai tanár (Neveléstudományi Tanszéki Csoport)
Dr. Bencédy József főiskolai tanár, tagozatvezető (Magyar Nyelvészeti Tanszéki Csoport)
Dr. Bende Sándor főiskolai docens (Biológia Tanszéki Csoport)
Dr. Botos Tiborné főiskolai docens, tagozatvezető-helyettes (Angol Tanszéki Csoport)
Dr. Eperjessy Géza főiskolai tanár (Történelem Tanszéki Csoport)
Gyurkó Lászlóné főiskolai adjunktus (Irodalomtörténeti Tanszéki Csoport)
Halupa Béla főiskolai docens (Marxizmus–leninizmus Tanszéki Csoport)
Hegedűs Józsefné lektor (Idegen Nyelvi Lektorátus)
Herczeg Sándorné testnevelő tanár
Hernádi Sándor főiskolai docens (Magyar Nyelvészeti Tanszéki Csoport)
Mártonfi Ferencné Vihar Judit főiskolai tanársegéd (Orosz Nyelvi Tanszéki Csoport)
Németh Erzsébet főiskolai tanársegéd (Orosz Nyelvi Tanszéki Csoport)
Pálfalvi Józsefné főiskolai adjunktus (Matematika Tanszéki Csoport)
Pogács Ferenc főiskolai adjunktus (Matematika Tanszéki Csoport)
Solc Lászlóné Halácsy Katalin főiskolai tanársegéd (Angol Tanszéki Csoport)
Számely Béláné főiskolai adjunktus (Orosz Nyelvi Tanszéki Csoport)
Dr. Szőke György főiskolai tanár (Orosz Nyelvi Tanszéki Csoport)
Tömpe Jánosné Falb Katalin főiskolai tanársegéd (Kémia Tanszéki Csoport)
Vámos Károly testnevelő tanár

Rész- és mellékfoglalkozású, valamint óraadó oktatók

Egedy Mária középiskolai tanár (Magyar Nyelvi Tanszéki Csoport)
Dr. G. Havas Katalin egyetemi docens (Neveléstudományi Tanszéki Csoport)
Hoffman Béláné középiskolai tanár (Orosz Nyelvi Tanszéki Csoport)
Kalmár Árpád középiskolai tanár (Történelem Tanszéki Csoport)
Dr. Orbán Miklós egyetemi docens (Kémia Tanszéki Csoport)
Patakiné Csáki Csilla főiskolai tanársegéd (Marxizmus–leninizmus Tanszéki Csoport)
Pécs Zoltán főiskolai tanársegéd (Neveléstudományi Tanszéki Csoport)

Dr. Poór István egyetemi adjunktus (Fizika Tanszéki Csoport)
 Schusztter Ferenc középiskolai tanár (Fizika Tanszéki Csoport)
 Dr. Szende Aladár főiskolai tanár (Magyar Nyelvi Tanszéki Csoport)
 Szigeti Katalin mb. előadó (Marxizmus–leninizmus Tanszéki Csoport)
 Túri Péter múzeumi főigazgató-helyettes (Földrajz Tanszéki Csoport)
 Dr. Zboray Géza egyetemi adjunktus (Biológia Tanszéki Csoport)

Tagozatalapító hallgatóink

Magyar–angol

Cselényi Erzsébet
 Csutora Éva Antónia
 Forró Ágnes
 Földi Katalin
 Fügedi Katalin
 Garbacz Magdolna
 Gáspár Jolán Gizella
 Kelemen Éva Mária

Kende Györgyi
 Kiss Eszter Mária
 Kis-Várdai Gyula
 Klimkó Andrea
 Lengyel Ildikó
 Malontai Katalin
 Szerdahelyi Judit
 Varga Anna Mária

Magyar–orosz

Ademecz Kálmán
 Barcsay Zsuzsanna
 Fazekas Márta
 Fekete Ildikó
 Gyüre Ágnes
 Juhász Éva
 Koch Ágota
 Krivánszky Ildikó
 Lovass Katalin
 Lőrentei Katalin
 Mancsuska Magdolna

Mészáros Anna
 Nagy Katalin
 Orbán Ágota
 Planicska Szilvia
 Rosta Judit
 Sajti Gabriella
 Stefkovics Mária
 Stocker Mária
 Szél Ildikó
 Szunyogh Ágnes
 Tancsik Mária

Magyar–történelem

Állné Szűcs Ágnes
 Asbóthné Kozma Gabriella
 Balogh Ágnes

Bódi Erika
 Deák Ildikó
 Dudai Attiláné Kubinyi Dorottya

Farkas Péter
Gábor Zsuzsanna
Gurbó Gabriella
Haitsch Gyula
Horváth Edit
Károlyi Judit
Lőkös Ildikó
Lukács Mária
Magyary-Kossa Alexandra
Mató Ildikó
Müller Györgyi
Németh Gábor
Novák Béla
Palotásné Kakuk Katalin

Orosz–történelem

Bakk Irén
Champier Péterné Palczák Ágnes
Dodóné Lövei Éva
Földes Andrea
Gergelyfiné Gáspár Annamária
Győri Éva
Kákonyi Lucia
Knáb Teréz
Lagler Ilona
Mészáros Krisztina
Módi Veronika

Orosz–angol

Benczik Zsuzsanna
Beszadin Ilona
Futó Anna
Jankó Katalin
Koppány Márta
Kovács Júlia
Köllner Lenke

Papp Éva
Dr. Sillerné Kókay Ilona
Somfalvi Istvánné Juhász Irén
Somogyi Gáborné Hídvégi Zsuzsanna
Süle Judit
Tóth Ágnes
Tóth Gábor
Tóth Irén
Vajda Erzsébet
Vandrusz Júlia
Varga Éva
Varga Katalin
Várhelyi Ildikó
Vighné Kántor Magdolna

Rácz Viktorné Bencze Éva
Radványi Judit
Romhány Erzsébet
Rudas Iván
Schuller Ágnes
Szabó Tamás
Szegi Berta
Szentesi Zsuzsanna
Vandrusz Brigitta
Varga Katalin
Veress Zsuzsanna

Lukin Márta
Réger Cecília
Szabó Mária
Szikora Gabriella
Tóth Julianna
Vulogergorgi Olympia

Biológia–földrajz

Bartus Katalin
Beregszászi Barna
Bolczár Edit
Cservenák Éva
Dezső Sándor
Gila Erzsébet
Hídvégi Anna
Horváth Marianne
Kincses Anikó
Kovács Györgyi

Kovács Pál
Molnár Erzsébet
Nagy Ágnes
Olgyai Zoltán
Óri Sándorné Balogh Gabriella
Pati Nagy Zsuzsanna
Rakó József
Rideg István
Tökés Ágnes
Vágvölgyi Éva

Biológia–kémia

Agócs Vera
Bognár Jánosné Zombori Judit
Czeglédi Iván
Dörfner Péterné Hegedős Margit
Érsek Magdolna
Fekecs Ibolya
Herczeg Éva
Hűvös Erzsébet
Kocsis Mária
Kolláti Miklósné Horváth Mária
Makoveczné Szíjártó Éva
Medgyesi Ilona

Menke Józsefné Varga Gizella
Papadaki Ildikó
Rauzer Ágnes
Rozsnyai Kamilla
Scheuring Magdolna
Szőke Mária
Szűcs Éva
Tátrai Ágnes
Tóth Edit
Turcsányi Klára
Velikov Anna
Velkey Zsuzsa
Villányi Erzsébet

Matematika–fizika

Balláné Pirnát Zsuzsanna
Duffekné Fekete Ildikó
Élő Károlyné Urbán Annamária
Hajdú Béláné Szabó Györgyi
Kárpáti Zsuzsanna
Korándi József
Ledniczki Teréz
Ledniczkiné Papp Anna
Lipták Éva
Lórántné Magyar Judit

Malomszegi Rita
Németh Ildikó
Németh Mária
Reich Mária
Schödl Erika
Sinka Erzsébet
Szalai László
Vámosné Lepénya Mária
Zubor Zsuzsanna

Matematika–kémia

Angel Judit

Bakay Erzsébet

Czene Ottília

Csermely Erzsébet

Deák Gáborné Róth Szilvia

Duláné Varga Gabriella

Horváth Katalin

Jónás Lajos

Kékes Zsuzsanna

Kleiner Ilona

Németh Mária

Pósfai Ágnes

Rózsa Mária Gizella

Stekler Éva

**Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti (csepeli) Kihelyezett
Tagozatán végzett hallgatóink (1979–1983)**

1979

Magyar–angol

Dr. Egriné Csutora Éva

Döméné Ulrich Ágnes

Földi Katalin

Fügedi Katalin

Garbacz Magdolna

Gáspár Jolán

Kántorné Kelemen Éva

Kende Györgyi

Kiss Eszter

Klimkó Andrea

Lengyel Ildikó

Ricsóváry Takács Györgyi

Szakácsné Cselényi Erzsébet

Szerdahelyi Judit

Varga Annamária

Magyar–orosz

Fazekas Márta

Gulyásné Juhász Éva

Gyüre Ágnes

Koch Ágota

Lőrentei Katalin

Mancsuka Magdolna

Metkáné Szél Ildikó

Planicska Szilvia

Rosta Judit

Sajti Gabriella

Stocker Márta

Szunyogh Ágnes

Vojtek Zsuzsanna

Magyar–történelem

Állné Szűcs Ágnes

Asbóthné Kozma Gabriella

Balogh Ágnes

Bódi Erika

Deák Ildikó

Dömök Gabriella (Gurbó Gabriella)

Duday Attiláné
Kubinyi Dorottya
Farkas Péter
Haitsch Gyula
Horváth Edit
Károlyi Judit
Keglovicsné Vass Éva
Lőkös Ildikó
Lukács Mária
Mató Ildikó
Müller Györgyi
Németh Gábor
Pálné Horváth Andrea

Orosz–angol
Benczik Zsuzsa
Beszedics Ilona
Csapó Annamária
Futó Anna
Koppány Márta
Kovács Júlia
Lukin Márta
Molnárné Köllner Lenke

Orosz–történelem
Bakk Irén
Champier Péterné Palczák Ágnes
Dódáné Lövey Éva
Földes Andrea
Gergelyfiné Gáspár Annamária
Gyimesi Beatrix
Győri Éva
Kákonyi Lucia
Lagler Ilona
Mészáros Krisztina

Palotásné Kakuk Katalin
Dr. Sillerné Kókay Ilona
Somfalvi Istvánné
Juhász Irén
Somogyi Gáborné
Hídvégi Zsuzsa
Tóth Ágnes
Tóth Irén
Vandrusz Júlia
Varga Éva
Varga Katalin
Várhelyi Ildikó

Németh Mária
Ruzsonyi Ildikó
Siklósi Beatrix
Somogyiné Réger Cecília
Szabó Mária
Szikora Gabriella
Tóth Julianna
Vulogeorgi Olympia

Módi Veronika
Rácz Viktorné Bencze Éva
Radványi Judit
Romhányi Erzsébet
Schuller Ágnes
Szabó Tamás
Szegi Berta
Szentesi Zsuzsa
Vandrusz Brigitta
Veres Zsuzsa

Matematika–fizika

Balla Ferencné Dirnách Zsuzsa
Bartha Etelka
Duffekné Fekete Ildikó
Élő Károlyné Urbán Annamária
Hajdu Béláné Szabó Györgyi
Kárpáti Zsuzsanna
Korándi József
Ledniczki Teréz

Lipták Éva
Lóránthné Magyar Judit
Malomszegi Rita
Miklós Eszter
Németh Mária
Reich Mária
Schödl Erika
Zubor Zsuzsanna

Matematika–kémia

Angel Judit
Bakay Erzsébet
Czene Otília
Duláné Varga Gabriella
Miskovitsné Kovács Beáta
Laukó Mária (Németh Mária)

Pósfai Ágnes
Rózsa Mária
Stekler Éva
Szira Judit
Veress Zsuzsanna

Biológia–földrajz

Agárdiné Bartos Katalin
Bolczár Edit
Cservenák Éva
Dezső Sándor
Ilkeiné Nagy Ágnes
Kincses Anikó
Kovács Györgyi
Kovács Pál
Mészárosné Hídvégi Anna

Molnár Erzsébet
Olgyai Zoltán
Pati Nagy Zsuzsa
Rakó József
Rozsnyay Barbara
Sárfalvi Judit
Tőkés Ágnes
Vágvölgyi Éva

Biológia–kémia

Dörfner Péterné
Érsek Magdolna
Follmerné Kocsis Mária
Gerőcsné Czeglédy Irén
Herczeg Éva
Horváth Mária
Hüvös Erzsébet

Kocsisné Fekecs Ibolya
Makoveczné Szijártó Éva
Rauzer Ágnes
Rozsnyai Kamilla
Scheuring Magdolna
Szőke Mária
Szuhenyákné Papadaki Hajdó

Szücs Éva
Tátrai Ágnes
Turcsányi Klára

1980

Magyar–angol
Baranyay Márta
Gábor Zsuzsanna
Herter Zsuzsanna
Molnár Judit
Pál Attila
Rudas Edina

Magyar–orosz
Bagi Éva
Cziráky Erzsébet
Dede Éva
Frankó Ibolya
Garda Éva
Grabócz Gábor
Horváth Ágnes
Horváth Erzsébet
Krivánszky Ildikó
Mészáros Anna
Németh Gyuláné

Magyar–történelem
Ábent Balázs
Almási Klára
Árvayné Dudás Gabriella
Bánhegyi Attila
Both Attila
Csikós Ildikó
Csupor András
Földi László
Gáti Gabriella
Hantos István

Velikov Anna
Velkey Zsuzsann

Siket Klára
Szabó Ildikó
Szalka Marianne
Varga János
Vilcsek Béla

Nyitrai Katalin
Orbán Ágota
Patai Ildikó
Péterné Fézler Marianna
Polgár Ágnes
Stefkovics Mária
Szakonyi Judit
Szőke Katalin
Tábori Éva
Tóth Zsuzsanna
Zsuzsa Klára

Kaposi József
Kerékgyártóné Gulyás Éva
Kissné Varga Ildikó
Magyary Kossa Alexandra
Monostori Edit
Péntek Zoltán
Pentz Anna-Mária
Simonits Erzsébet
Szabóné Herczeg Laura
Szecsődy Péter

Szilágyi Mária
Szívós Ágota
Tóth Gábor Ákos

Orosz–angol
Berényiné Sáfrán Éva
Dezsényiné Bayer Éva
Fehér Ágnes
Imre Mária
Járó Ildikó
Kállay Erzsébet

Orosz–történelem
Bacher Valéria
Bősze Edit
Eszenyi Lajos
Hubai Katalin
Kiss Zsuzsanna
Kovács Éva
Kovács Éva Ilona
Kovács Katalin
Kozma Mariann
Lendl Zsuzsa

Matematika–fizika
Ácsné Spitzer Marianne
Barna Éva
Bebesi Dalma Mária
Bernáth László
Bíróné Rákóczi Márta
Czifra Mária
Dutka Antalné Ványi Edit
Gazsó Mária
Illés Annamária
Jakus Zsuzsanna

Thurnerné Hetés Andrea
Vajda Erzsébet
Víg Emőke Mária

Nagy Andrea
Németh Mariann
Steiner Rita
Szollát Márta
Vitéz Ágnes

Molnár Éva
Rónai Szilvia
Schubert Katalin
Szabó Klára
Szabó Olga
Szentirmai Katalin
Tóth Ágnes
Vékony Gábor
Zsilla Zsuzsa

Kertész Ilona
Ledniczki Istvánné
Papp Anna
Németh Hedvig
Pártosné Kláray Katalin
Rabb Tamás
Ruttkay Éva
Szentmihályi Zsuzsanna
Veres Sándor
Zimmermann Pál

Matematika–kémia

Bátor Zsuzsanna

Bérces Zsuzsanna

Bielik Mária

Erős Gabriella

Faludi Edit

Horváth Gáborné Dinka Julianna

Nagy Judit

Nógrádi Marina

Polgárdi Katalin

Tóth Marianna

Biológia–földrajz

Arlettné Varga Zsuzsanna

Beregszászi Barna

Bognár Mária

Broszmann Zsuzsanna

Czeplédy Beatrix

Hidvégi Péter

Jenitsek Márta

Kecskeméthy Péter

Kincse Mária

Kovács Erzsébet

Lángi Gábor

Lázár László

Molnár Károlyné Gila Erzsébet

Németh Imre

Patkó Ágnes

Rácz Endre

Szabó Ágnes

Tunyogi Sándor

Vári Lygia

Vincze Mária

Wiesner Péter

Biológia–kémia

Ács Mónika

Andriská Tünde

Buda Éva

Csóka Mária

Egriné Kiss Anikó

Erőss Zoltán

Fekete Gabriella

Héger András

Hennyei Judit

Jung Rita

Katona András

Medgyesi Ilona

Michalides Magdolna

Nagy Katalin

Oberleitner Ágnes

Pénzes Katalin

Péntekné Scherffel Ildikó

Pordánné Tasy Mária

Sike Ildikó

Szabó Csilla

Tóth Edit

Tuli Katalin

Visnyovszky Gabriella

Závoriné Sprenger Magdolna

1981

Magyar–orosz

Bakos Ágnes

Beszterczey Ildikó

Cserhádi Márta

Farkas Klára

Fierer Mária

Hajósi Melinda

Harczos Zsuzsanna

Kaldenекker Ágnes

Major Katalin

Merényi Ágota

Magyar–történelem

Balázs Péter

Bányai Ildikó

Béresné Dunai Gyöngyi

Csikós Mária

Estók János

Falus Tamás

Farkas Mónika

Hegy Katalin

Kazinczy Tamás

Kecskés Mária

Kis Éva

Kocsis Zsuzsa

Lőrinczné Sipos Erika

Lőrincz Veronika

Luksch Marietta

Máté György

Mátrai Marianna

Matołcsi Tamásné Mezőfi Éva

Mórocz János

Mészáros Márta

Nádor Orsolya

Ricsóyné Virág Zsófia

Sarkady Júlia

Sipos Annamária

Szabó Sára

Szűcs Ildikó

Vargáné Kádár Krisztina

Wilhelm Edit

Nagy Judit

Orosz Rózsa

Péntek Gabriella

Péteri Zsófia

Píry Beáta

Poszlovszky Mária

Primus Katalin

Radó Gabriella

Roléder Anna Mária

Rózsa Gyula Attila

Ruzicska Mária

Serman Katalin

Szabóné Juhász Ildikó

Székely Andrea

Takács Erzsébet

Török Ildikó

Urbán Ágnes

Vámosiné Thürmer Ilona

Winkler Ágnes

Orosz–történelem

Almási Judit

Bacsó Éva

Bulje Ilona

Czebei Eszter

Dinnyésné Bódi Éva

Egri Matild

Iván Magdolna

Macsinka Edit

Ocsvári Marianna

Papné Tompa Andrea

Varga Zsuzsa

Zsákai Ágnes

Biológia–földrajz

Araczký Mária

Balogh Éva

Bazsó Katalin

Bendes Lilian

Cserhalmi Teréz

Dobránszky Ildikó

Fleck Éva

Irtó Katalin

Kviecsin Júlia

Laczkó Mariann

Legerszki Andrea

Makádi Mariann

Mészáros Tibor

Dr. Nagyné Kőfalvi Enikő

Némethné Katona Judit

Orosz Zsuzsa

Poór Teréz

Sturmann György

Török Klára

Vízy Zsolt

Biológia–testnevelés

Baloghné Szabó Ida

Dr. Bércesné Marjai Krisztina

Bóna Emma

Balogh Istvánné Borbély Zsuzsa

Gál Csilla

Hansági Katalin

Kiss Márta

Lakcsik Ernőné

Lengyel Istvánné

Hörömpő Mária

Lengyel Mária

Lóczi Judit

Nagy Erika

Papp Ildikó

Sáringer Ágnes

Szellő Györgyi

Thuróczy Zsuzsanna

Vágner Ildikó

Biológia–kémia

Bartha Kálmán

Breierne Kalmár Éva

Csvóricsné Csernyi Marianna

Deményné Sári Julianna

Faragó Edina

Filipszki Zsuzsanna

Géczy István

Kálmán Enikő

Keszi Éva

Kiss Marianna

Kiss Tamás
Kovács Márta
Köveközi Zsuzsa
Lamanda Gabriella
Major Ildikó
Patyi Anna
Ruttersmid Katalin

Matematika–fizika

Ács Miklós
Benczúr Katalin
Dúl József
Farkas Zsuzsa
Fáy Tiborné Grecsник Mária
Góhér Katalin
Gyenes István
Hargita Ildikó

Matematika–kémia

Brúder Júlia
Farkas Györgyi
Gárdosi Márta Judit
Hajnissné Anda Éva
Henter Zsófia

1982

Magyar–orosz
Bajcsi Cecília
Bárány Judit
Berki Anikó
Durosz Anna
Fürost Márta
Hernáthné Marosfalvi Ágnes
Kovács Julianna
Kujumdzi Sztamatula
Lénárt Ágota
Margittay Katalin

Schmall Csilla
Somogyi Edit
Szilveszter Éva
Tóth Györgyi
Vásáreczky Emma
Vincze Ildikó
Zártos Judit

Helber Gábor
Kardos Magdolna
Lepénye Mária
Marczos Zsuzsanna
Nagyné Kun Borbála
Rubóczky György
Timaffy Lilla

Kókai Ágnes
Lőrincz Ibolya
Novák Ildikó Ágnes
Szekér Judit
Szmilkó Katalin

Petró Márta
Róna Éva
Sándorfi Mária
Schödl Gabriella
Szabó Ágnes
Szabó Ildikó
Szilasi Éva
Telek Erzsébet
Tóth Anikó
Viktórusz Anna

Magyar-történelem

Ágotai Ferenc
Balogh István
Benkő Erika
Bódis János
Czakó Katalin
Csányi Zsuzsanna
Cseke Lajos
Csékei Marianna
Felföldi István
Forgács Éva
Galicza Éva
Gergely Julianna
Gerhardt Éva
Halász Éva
Harsányiné Homor Ágnes
Juhász Gabriella
Kálvin Enikő
Kárász Gábor
Károly Éva
Kárpáti Ildikó
Kókay István

Orosz-történelem

Balogh Ildikó
Czár Erika
Ellenbacherné Lengyel Katalin
Jósa Olimpia
Kántor Mária
Koczka Zsuzsanna
Kupai Valéria
Molnár Mária Valéria

Laucsek István

Lévai Éva
Marcsinák Judit
Mokos Katalin
Nagyné Maros Margit
Nyíri János
Petres Katalin
Réfi Oszkó Ildikó
Sallay Márta
Sáska Szilvia
Saxné Kovács Beatrix
Soltész Anna
Sulai Erika
Süle Brigitta
Szabó Gabriella
Széles Györgyi
Szilágyi Magdolna
Tóth Enikő
Tóth Éva
Tóth Gáborné

Nagy Margit

Pinizsiné Dobor Ágnes
Szabó Rita
Szondi Katalin
Tar Magdolna
Tóth Ágnes
Vácziné Kökényes Katalin

Biológia–testnevelés

Bruckner László
Demeczky Mihály
Deregánné Dévényi Gyöngyi
Dózsa Gabriella
Fajt József
Kalapos Erzsébet
Kövesiné Weismann Ágnes
Kránitz Lajos

Biológia–földrajz

Balogh Zsuzsanna
Bense Anikó
Eitler Andrea
Eötvös Ildikó
Ferenczy Livia
Fehér Ervinné
Havas Katalin
Hesz Teréz
Horváth Gábor
Juhász Bernadett
Kismarton Zsuzsanna

Biológia–kémia

Berecz Zsuzsanna
Bodó Zsuzsanna
Boldizsár Judit
Ékes Gabriella
Horváth Györgyi
Horváth Lászlóné
Huszár Judit
Kopácsi Judit
Irházi Emőke
Kecskeméthy József
Kerényi Ágnes
Korompai László
Kovács Tamásné

Lepcsényi Péter
Ónodi Sára
Rác Zsuzsanna
Rónay Márta
Szabó Imre
Szariadinisz Petrosz
Tömör Magdolna
Vinnai Ildikó

Lipóczi Éva
Oláh Edit
Pátzay Sándorné
Rédeiné Kőhalmi Alice
Riznicsenkó Anikó
Riznicsenkó Ferencné
Rózsa Éva
Sárosi Katalin
Sieben Ágnes
Szegediné Gonda Zsófia
Szentesi Zsuzsanna

Kukainé Békési Eszter
Kun József
Mangult Magdolna
Paragi Ferencné
Petrényi Csilla
Pongrácz Anikó
Rostás Rita
Szabadkai Zsuzsanna
Szirmai Mária
Tóth Eszter
Tóth Judit
Vincze Beatrix

Matematika–fizika

Benkő Klára

Darnyik Aranka

Dullien Blanka

Mári Ilona

Mészáros Zsuzsanna

Nacsa Mária

Pálvölgyi Katalin

Papp György

Varga Eszter

Varga Zsuzsa

Matematika–kémia

Gyenes Istvánné

Juhászné Fodor Mónika

Kustos Edit

Mórocsné Kóródi Mária

Stefán Mária

Tóth Gyöngyi

Végvári Erzsébet

1983

Magyar–orosz

Bagdi Mária

Balogh Mária

Berényi Laura

Bodnár Katalin

Boszokiné Szokolay Katalin

Csató Gabriella

Fischer Júlia

Gaál Erzsébet

Godó Katalin

Kátai Zsuzsanna

Kenyeres Katalin

Kissné Zoltán Ágnes

Koczog Tünde

Konkoly Erzsébet

Kurucz Andrea

Lovróné Máдай Zsuzsanna

Ludjánszky Katalin

Magyar Ágnes

Nemes Veronika

Orbán Róbert

Rada Ildikó

Sáfrán Edina

Szabó Eszter

Szabó Frigyes

Szemerey Tünde

Szombati Éva

Magyar–történelem

Bakró Gizella

Baranyi Beatrix

Bíró Gábor

Braun Éva

Burgyán Attila

Buzásné Kakas Zsuzsanna

Csákváriné Hirmann Judit

Cserényiné Kiss Éva

Fejér Rita

Gönczöl Judit

Katona Zsuzsanna

Kurucz Katalin

Madlena Erzsébet

Markovics Éva

Marton Ildikó
Nagy Judit
Nagy Károly
Németh Erika
Ovád Emese
Papp Judit
Pulay Klára
Rácz Miklós
Róhrig Éva
Sarus Erika
Sebőkné Kaszás Mária
Selmeczi Anna
Somogyvári Andrea

Orosz–történelem
Bankó Ilona
Benke Ildikó
Bertalan Zsuzsanna
Buzás Ráth Andrea
Csapó Julianna
Horváth Zoltán
Lovas Erika
Majnekné Horváth Katalin

Földrajz–testnevelés
Érsek Kiss Erzsébet
Farkas Klára
Istvánfi Csaba
Kovács Andrea
Mándy Ildikó
Németh Tibor

Biológia–testnevelés
Bálint Vilmos
Benkő Ákos
Gindert Erzsébet
Hajdó Ákos

Sulyok Tünde
Szabó Erzsébet
Szalay Andrea
Szmetana Mária
Szőke Dénes
Temessy Klára
Tomesányi Péterné
Tóth Károly
Urbán Gabriella
Vadász Katalin
Varga Edina
Zsadányi Erzsébet

Nagy Mária
Pulay Gabriella
Sághi Zsuzsanna
Simon Gertrúd
Steckl Anna
Szilva Ilona
Tóth Eleonóra

Planka Julianna
Reviczkyné Pólya Éva
Szívós Katalin
Tóth Andrea
Tóth O. Ágnes

Herczegi Zsolt
Kovács Balázs
Kuris Nándor
Kutassy György

Lak Erzsébet
Mészáros Ferenc

Biológia–földrajz
Balogh Éva
Bánsági Andrea
Batki Valéria
Bokovszky Gáborné Horváth Judit
Borbély Beáta
Dudás Mariann
Fehérvári László

Biológia–kémia
Bagó Éva
Bokodi Ferencné
Buzás László
Csorba Gábor
Dr. Bencsikné Nagy Márta
Fecskó Ágnes
Fiser Józsefné
Freinwald Éva
Handl Mária
Herczeg Erzsébet
Kardos Éva

Matematika–fizika
Bakonyvári Judit
Borsosné Gróf Gyöngyi
Bócs Györgyi
Csapó Klára
Dombi Csilla
Farágó Éva
Gazdagné Derzsy Éva
Horváth Andrea

Nagy József
Pataki Éva

Hideg Julianna Ildikó
Ivánkay Mária
Lehoczky János
Scheiring László
Szentandrás Péter
Szócs Tamás
Zsunics Erzsébet

Kemény Gábor
Kiss Edit
Kissné Nyéki Erika
Koller Éva
Magyar Imre
Németh István
Sipos Szilvia
Szatmári Andrea
Válóczi Györgyi
Villányi Marianna

Kocsis Józsefné
Kovács Kálmánné
Lennert Adrien
Mikófalvi Ágnes
Nagy Ildikó
Solti Edit
Szabó Erika
Tóth Valéria

Matematika–kémia

Ambrus Gabriella

Béres Györgyné

Gerendás Zoltán

Ghira Rita

Hajdu Zsuzsa

Láng Anna

Lulich Lászlóné

Oszlanczi Ilona

Patkó Ildikó

Selmeci Béla

Szőke Stefánia

Tóth Tünde

Megjegyzések: A kitüntetéses diplomát szerzők nevét **vastag** betűvel szedtük.

Az 1983-ban diplomát szerzők a II. félévben már az ELTE-hez csatolt főiskolai kar végzősei voltak.

625 volt hallgatónk diplomájában áll, hogy az egri tanárképző főiskola budapesti kihelyezett tagozatán végzett.

4. Negyedszáz nevéssé vált csepeli tanítvány

Dr. Ambrus Gabriella

Matematikus, szakdidaktikus, az ELTE TTK Matematikai Intézet Matematikatanítási és Módszertani Központ habilitált egyetemi docense; az Apor Vilmos Katolikus Főiskola tanára.

1983-ban végzett matematika–kémia szakon már az ELTE TFK-n; 1988-ban matematika szakos középiskolai tanár lett (KLTE, Debrecen); 1989–2003-ig az ELTE TFK Matematika Tanszékének oktatója. 2004-ben Dr. rer. nat. fokozatot szerzett (Paris Lodron Universitát, Salzburg); 2006-ban PhD-fokozatot szerzett, majd 2016-ban habilitált a Debreceni Egyetemen.

Antalné dr. Szabó Ágnes

Anyanyelv-pedagógus, nyelvész, tankönyvíró, az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszékének ny. habilitált docense, az ELTE BTK Szakmódszertani Központ volt vezetője.

1982-ben végzett magyar–orosz szakon Csepelen; 1984-ben magyar szakos középiskolai tanár lett (ELTE BTK); 1988–1994-ig az ELTE TFK Magyar Nyelvtudományi Tanszék adjunktusa; 1991-ben egyetemi doktori címet (ELTE BTK), 1997-ben PhD-fokozatot szerzett nyelvtudományból (ELTE

BTK); 1997 és 2003 között a Károli Gáspár Református Egyetem óraadó tanára; 2009-től az ELTE BTK Szakmódszertani Központ vezetője; 2017-ben habilitált (ELTE BTK).

Prof. dr. Bernáth László

Pszichológus, az ELTE PPK Pszichológiai Intézet Tanácsadás és Iskolapszichológia Tanszék egyetemi tanára.

1980-ban végzett matematika–fizika szakon Csepelen; 1987-ben pszichológia szakot végzett (ELTE BTK); 1990 és 2003 között az ELTE TFK Neveléstudományi Tanszék oktatója, majd a PTE BTK Pszichológiai Intézet óraadója; 2006-ban PhD-fokozatot szerzett (ELTE PPK); 2014-ban habilitált (ELTE PPK); 2020-tól egyetemi tanár, mesteroktató. 2024-ben elhunyt.

Csintalan Sándor

Politikus, újságíró.

1981-ben Egerben végzett magyar–történelem szakon, levelező tagozaton, előtte a csepeli tagozat hallgatója volt. 1982 és 1986 között a KISZ KB munkatársa; 1986–1987-ig az MSZMP XIII. ker. pedagógus párttitkára; 1987 és 1990 között a SZOT munkatársa; 1990 és 2002 között MSZP-tag; 1994 és 2002 között országgyűlési képviselő; 1994 és 1996 között az MSZP ügyvezető alelnöke, majd elnökségi tagja. 2007 és 2017 között a Fidesz tagja, 2007 és 2011 között a Hír TV, 2015 és 2018 között a Lánchíd Rádió munkatársa. 2023-tól ismét az MSZP tagja.

Dr. Estók János

Történész, az ELTE BTK Gazdaság- és Társadalomtörténeti Tanszék egyetemi docense, 2014-től a Magyar Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója.

1981-ben magyar–történelem szakon végzett Csepelen, 1984-ben történelem szakos középiskolai tanári diplomát szerzett (ELTE BTK), 1984 és 1986 között középiskolai tanár (Németh László Gimnázium), 1991-ben egyetemi doktor (ELTE BTK), 1996-ban kandidátus. 1986 és 2003 között az ELTE TFK Történelem Tanszék oktatója, 1997-től főiskolai tanár, 2005-től

egyetemi docens. 2003 és 2009 között a Magyar Mezőgazdasági Múzeum tudományos titkára, 2009–2014 között főigazgató-helyettese. 2014-től főigazgató, az *Agrártörténeti Szemle* főszerkesztője.

Falus Tamás

Újságíró.

1981-ben végzett magyar–történelem szakon.

Többek között a *La Femme* magazin és a *Jogászvilág* munkatársa.

Farkas Péter

Író, szerkesztő, újságíró, 2005 óta antikvárius.

1979-ben végzett magyar–történelem szakon Csepelen. 1979 és 1981 között a demokratikus ellenzék aktivistája (SZETA, aláírási akciók, Túlpartról című samizdat Németh Gáborral); 1982-ben emigrál Aachenbe, 1986 óta Kölnben él. Az ASA-European művészeti egyesület egyik szervezője. Az Irodalmi Levelek szerzője (Petri Györggyel és Tóth Gábor Ákossal közösen); 1990-től az *Edition Nekrophil*, 1996-tól a *Gólem Hipertex* kiadója. 2007-től a Magvető Kiadónál jelentek meg munkái.

Földi László

Volt hírszerző tiszt (ezredes), közéleti személyiség.

1980-ban magyar–történelem szakon végzett Csepelen. Ezt követően a Belügyminisztérium III/I. osztályán dolgozott, majd a rendszerváltozást követően az Információs Hivatal műveleti igazgatója volt. Az ún. Nyírfa-ügy kapcsán 1997-ben eltávolították, 1998 és 2002 között a Defend Kft. ügyvezetője. 2017-ben a főpolgármester biztonságpolitikai szakértője. Gyakran megnyilvánul közéleti-politikai, főleg biztonságpolitikai kérdésekben.

Dr. Gábor Zsuzsanna

2006-tól a Közép-Európai Egyetem (CEU) tudományos együttműködésért és kutatásmenedzsmentért felelős igazgatója, volt alelnöke.

1980-ban magyar–történelem szakon végzett Csepelen; 1990-ben művészettörténetből diplomázott az ELTE BTK-n, 1997-ben PhD-fokozatot szerzett. 1988 és 1993 között a Corvina Kiadó szerkesztője; 1992 és 1997 között a Nemzeti Galéria kurátora, 1997 és 1999 között a BKE oktatója, 1997-től a CEU-n tanít.

Garaczi László

Költő, próza-, esszé-, dráma- és forgatókönyvíró.

1981-ben magyar–történelem szakon végzett Csepelen, 1988-ban filozófia szakos diplomát szerzett az ELTE BTK-n. 1982-től szabadfoglalkozású író, 1983–1984-ig közvélemény-kutató, 1988-tól a Művészeti Alap, 1998-tól a Szépirok Társasága és a József Attila Kör tagja. 2014-ben megkapta a Graz írója címet és a vele járó

ösztöndíjat. Német nyelvű könyvei nagyrészt a Droschl Verlagnál jelentek meg. 2022-ben a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia tagjává választották.

Hegy Katalin

Muzeológus, irodalomtörténész, szerkesztő, tiszteletbeli főmuzeológus.

1981-ben magyar–történelem szakon végzett Csepelen, majd magyar szakos diplomát szerzett az ELTE BTK-n. 1982-től a Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratárosa, a kiállítások koordinálója, majd a Médiatár főosztályvezetője, a Szentkuthy Miklós-hagyaték gondozója.

Kákonyi Lucia

Tanár, pedagógiai szakértő, író.

1979-ben orosz–történelem szakon végzett Csepelen, majd angol szakos nyelvtanári végzettséget szerzett az ELTE-n. Vezető szaktanácsadó volt a Fővárosi Pedagógiai Intézetben, majd oktatáskutató a Fővárosi Pedagógiai Intézetben. Szépirói munkássága is jelentős. Kötetei mellett a *La Femme* magazin és a *Képirás* rendszeres szerzője.

Dr. Kaposi József

Habilitált egyetemi docens, c. egyetemi tanár, történelemdidaktikus, drámapedagógus, oktatáskutató, főszerkesztő.

1980-ban magyar–történelem szakon végzett Csepelen, majd magyar és történelem szakos középiskolai tanári diplomát szerzett az ELTE BTK-n, oktatásvezetőit a BME-n, drámapedagógusi végzettséget az SZFE-n. A PTE-n szerzett PhD-fokozatot, majd habilitált is. Volt középiskolai tanár, 2003 óta a PPKE oktatója. 1996-tól az OKI, OKSZI, majd OFI munkatársa, 2010 és 2017 között utóbbi főigazgatója. 2017-től a Magyar Történelmi Társulat Tanári Tagozata elnöke, 2018-tól az *Új Pedagógiai Szemle* főszerkesztője. A történelemdidaktika nemzetközileg is jegyzett kutatója, számos történelemtankönyv és oktatási segédlet szerzője. Drámapedagógusi munkássága is jelentős. A Keleti Károly Művészeti Iskola és Szakközépiskola alapítója.

Dr. Korándi József

Matematikus, szakdidaktikus, az ELTE TTK és az ELTE GTK tanára.

1979-ban végzett Csepelen matematika–fizika szakon. További végzettségei: 1985-ben az ELTE TTK matematikus szakán, 1986-ban a KLTE matematika szakos középiskolai tanár szakán végzett. 2012-ben a Debreceni Egyetemen PhD-fokozatot szerzett, 1982 és 1985 között a Budapesti Tanítóképző Főiskola oktatója; 1982 és 2003 között az ELTE TFK Matematika Tanszékének oktatója. Számos általános iskolai és egyetemi tankönyv szerzője; a *Középiskolai Matematikai Lapok* főszerkesztője.

Lőkös Ildikó

Jászai-díjas dramaturg, drámatanár

Jászai Mari-díjas színházi dramaturg. 1979-ben magyar–történelem szakon végzett Csepelen. Rövid általános iskolai tanári munkát követően 1988-ban dramaturg végzettséget szerzett az SZFE-n, majd több vidéki és fővárosi színházban volt dramaturg, A Játékszínben 2014-től vezető dramaturg, de volt középiskolai drámatanár is. Óraadó tanárként tanított a Magyar Képzőművészeti Egyetem látványtervező tanszékén és az SZFE-n is. 2001 és 2015 között a Színházi Dramaturgok Céhe társelnöke.

Lukin Márta

Artisjus-díjas operaénekes.

1979-ben angol–oroszl szakon végzett Csepelen. 1984-ben fejezte be az operaének szakot a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán, de további énektanulmányokat folytatott Rózsa Veránál Londonban és Blum Tamásnál Zürichben. 1984 és 1988 között a Magyar Rádió énekkarának szólóénekes, majd vidéki és fővárosi társulatoknál lép fel, de énekelt Európa több országában, az Egyesült Államokban és Japánban is.

Marosánné dr. Gáti Gabriella

Ny. iskolaigazgató, Kápolnásnyék díszpolgára.

1980-ban magyar–történelem szakon végzett Csepelen, majd középiskolai tanári diplomát is szerzett az ELTE BTK-n és doktori címet az ELTE-n. Általános iskolai tanárként egy ideig az ELTE TFK vezetőtanárként is dolgozott, majd Érden és Kápolnásnyéken volt középiskolai igazgató. Nyugalomba vonulásakor megkapta a Kápolnásnyék díszpolgára elismerést, 2019 és 2024 között önkormányzati képviselő volt.

Molnár Éva

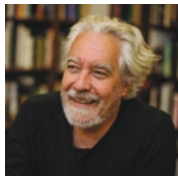
Szociológus.

1980-ban történelem–oroszl szakon végzett a csepeli tagozaton, majd 1985-ben az ELTE-n szociológus diplomát szerzett. 1980 és 1987 között családgondozóként dolgozott, szociálpolitikát, szociális munkát tanított, kutatott, alapítója a szakmai egyesületnek. 1987 és 1989 között szociológiát tanított személyközpontú módszerrel az ELTE TFK-n. 1990 és 1994 között kisebbségkutatóként dolgozott az Országos Idegennyelvű Könyvtárban, 1995 és 2019 között szervezet- és humánerőforrás-fejlesztő az üzleti és a non-profit szektorban, különböző európai uniós és hazai projekteket menedzselte.

Németh Gábor

József Attila-díjas író, forgatókönyvíró, szerkesztő, egyetemi oktató.

1979-ben végzett magyar–történelem szakon Csepelen. 1983-ban elvégezte a Bálint György Újságíró Akadémiát. 1980 és 1991 között a *Világgazdaság*, majd a *Design Center*, végül a *Riport* újságírója. Volt szerkesztő (84-es Kijárat), rovatvezető (Ipari Forma, Magyar Napló, Orpheus, Magyar Rádió Irodalmi Osztály, litera.hu, Magyar Narancs). Tagja a József Attila Körnek és a Szépirok Társaságának, 2007 és 2021 között az SZFE oktatója volt. Számos könyve, kötete jelent meg, több film forgatókönyvírója, tucatnyi díjat és elismerést kapott munkásságáért.

Pál Attila

Újságíró, sajtómunkás.

1980-ban végzett Csepelen magyar–angol szakon. 1982-ben felsőfokú kereskedelmi szaktanfolyamot végzett, majd 1983-ban francia középfokú, külkereskedelmi szakanyaggal bővített nyelvvizsgát tett. 1980 és 1985 között az Intercooperation Rt.-nél államközi előadó, majd üzletkötő. 1985 és 2022 között újságíró, sajtómunkás (nyelvi szerkesztő, lapszemlélő, sajtólevelező) az MTI-nél, a *Világgazdaságnál*, a *Népszabadságnál*, a Westell Press-ESMA hírügynökségnél, a *Pesti Riportnál*. Közben 2011 és 2022 között szabadfoglalkozású fordító, olvasószerkesztő, korrektor az Innotéka Magazinnál, az Ország-Világnál és online folyóiratoknál. Számos könyvfordítása van. 2022-es nyugdíjazása óta olvasószerkesztő és kedvtelésből vers- és próza-fordító.

Petres Katalin

Középiskolai tanár, költő.

1982-ben végzett Csepelen magyar–történelem szakon. Pestlőrincen kezdett tanítani általános iskolában, majd egy gyermekkönyvtárban helyezkedett el, de három gyermeke révén többet volt gyese a '80-as évtizedben. A '90-es években a pályára való visszatérésekor angol nyelvvizsgája révén nyelvtanár lett, az ELTE-n elvégezte a nyelvtanári szakot. A 2000-es évektől középiskolában tanított az utóbb összevonásokkal létrejött Budai Közép-

iskolában. Ehhez a Károli Gáspár Református Egyetemen végezte el a kiegészítőt. Utóbbi évtizedében vált bevallottan amatőr költővé. Versei antológiákban (Sodrásban, Ajándék) láttak napvilágot. Haiku versei is antológiakötetben (1150 haiku) és *Cseppben a tenger* címmel önálló minikötetben jelentek meg.

Siklósi Beatrix

Szerkesztő-riporter, rádiós csatornaigazgató.

1975-ben idegenvezetői szakvizsgát tett a Könyves Kálmán Gimnáziumban, 1979-ban végzett angol–oroszl szakon Csepelen. 1979 és 1981 között az újpesti Attila utcai Általános Iskolában tanított. 1981 és 2004 között a Magyar Televízió szerkesztő-riportere (Gyorssegély, A Hét, Éjjeli menedék műsorok), többször képviselte az MTV-t inter- és eurovíziós konferenciákon. 2004 és 2005 között a Polgárok Háza sajtófőnöke, 2005 és 2015 között megszakításokkal a Magyar Rádió, 2015 és 2020 között az M5 szerkesztője, 2020-tól a Kossuth Rádió csatornaigazgatója.

Tóth Gábor Ákos

Író, újságíró, forgatókönyvíró.

1980-ban magyar–történelem szakon végzett Csepelen. 1980 és 1982 között a *Szféra* című első magyar szamizdat folyóirat szerkesztő-kiadója, 1984-ben az Örley Kör, majd az *Irodalmi Levelek* (Farkas Péterrel és Petri Györggyel) alapítója. Volt korrektor (Napi Világgazdaság), szerkesztő (Napi Gazdaság), rovatvezető (Elite Magazin), főszerkesztő (Trivium Kiadó), produkciós igazgató (Fix TV).

Dr. Vilcsek Béla

Irodalomtörténész, kritikus, főiskolai docens, egyetemi oktató.

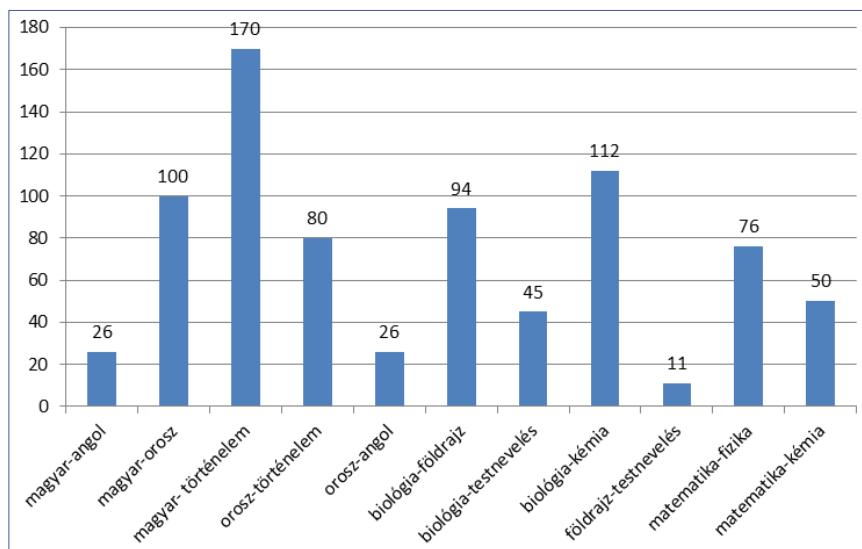
1980-ban végzett magyar–angol szakon Csepelen. Később az ELTE BTK-n magyar szakon középiskolai tanári oklevelet, majd doktori címet szerzett. 1980 és 1983 között közművelődési előadó a tagozaton, majd 1983 és 1988 között titkárságvezető az ELTE TFK-n. 1988 és 2003 között a TFK, majd 2006-ig a BTK oktatója. Gazdag irodalmi munkásságának bizonyítéka, hogy kb. 50 könyv, tankönyv, segédlet

szerzője, szerkesztője. Kutatási területe a XX. századi magyar irodalom, irodalomelmélet és verstan volt. 2021-ben elhunyt.

5. A számok nyelvén

<i>Szakupárok</i>	<i>1978/79</i>	<i>1979/80</i>	<i>1980/81</i>	<i>1981/82</i>	<i>1982/83</i>	<i>Összesen</i>
magyar–angol	15	11	-	-	-	26
magyar–orosz	13	22	19	20	26	100
magyar–történelem	27	25	38	41	39	170
orosz–történelem	20	18	12	15	15	80
orosz–angol	14	12	-	-	-	26
biológia–földrajz	17	21	20	22	14	94
biológia–testnevelés	-	-	17	16	12	45
biológia–kémia	19	24	24	24	21	112
földrajz–testnevelés	-	-	-	-	11	11
matematika–fizika	16	19	15	10	16	76
matematika–kémia	11	10	10	7	12	50
Összesen:	152	162	155	155	166	790

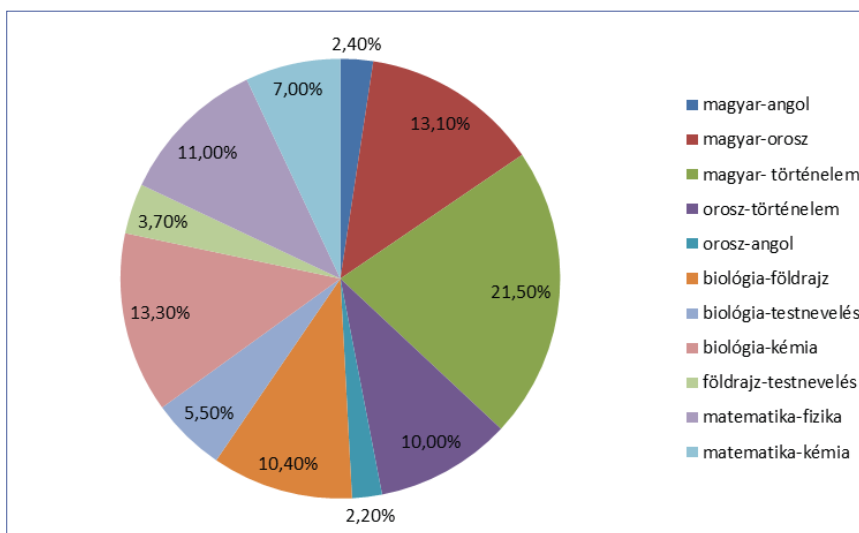
7. táblázat: A Csepelen végzett hallgatók száma szakpáronként (1979–1983)

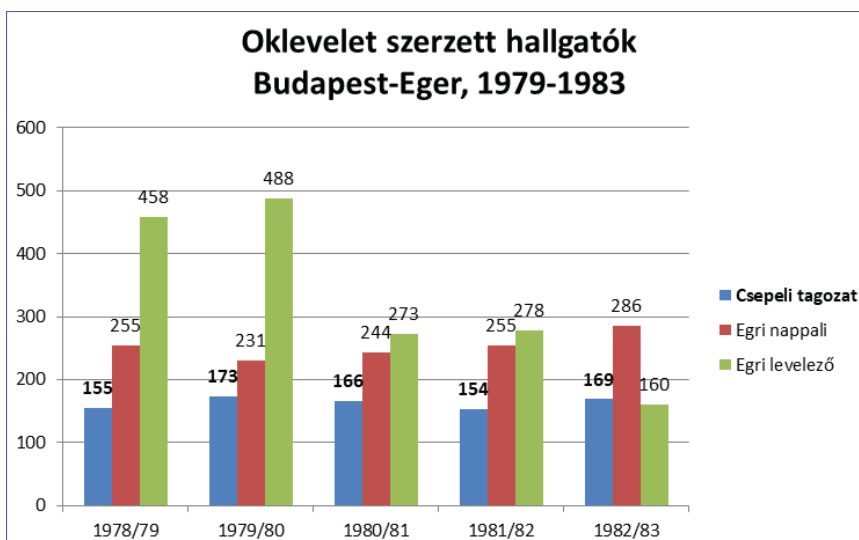
1. ábra: Az oklevelet szerzett hallgatók száma szakpáronként

<i>Szakupárok</i>	<i>1975/ 1976</i>	<i>1976/ 1977</i>	<i>1977/ 1978</i>	<i>1978/ 1979</i>	<i>1979/ 1980</i>	<i>1980/ 1981</i>	<i>1981/ 1982</i>	<i>1982/ 1983</i>	<i>Össz.</i>	<i>%</i>
magyar–angol	18	28	28	28	11	-	-	-	113	2,4
magyar–orosz	22	41	61	79	92	101	107	130	633	13,1
magyar–történelem	33	62	105	145	163	177	180	165	1030	21,5
orosz–történelem	24	47	58	70	62	60	75	84	480	10,0
orosz–angol	17	26	26	26	11	-	-	-	106	2,2
biológia–földrajz	23	44	62	82	80	72	68	64	495	10,4
biológia–testnevelés	–	–	23	50	53	58	32	48	264	5,5
biológia–kémia	22	46	73	97	110	104	93	85	630	13,2
földrajz–testnevelés	–	–	–	–	16	28	52	78	174	3,7
matematika–fizika	21	45	57	80	83	80	81	78	525	11,0
matematika–kémia	13	28	41	54	50	50	52	48	336	7,0
Összesen:	193	367	534	711	731	730	740	780	4786	
<i>Szakupárok:</i>	9	9	10	10	11	9	9	9		

8. táblázat: A hallgatói létszám alakulása szakpáronként (1975–1983)

2. ábra: A beiratkozott hallgatók százalékos aránya szakpáronként (1975–1983)

3. ábra: Oklevelet szerzett hallgatók Budapest–Eger, 1979–1983

	1975/ 1976	1976/ 1977	1977/ 1978	1978/ 1979	1979/ 1980	1980/ 1981	1981/ 1982	1982/ 1983
<i>Főállású oktató</i>	19	38	62	73	73	77	79	74
<i>Ebből tanár</i>	3	4	4	4	4	4	4	6
<i>docens</i>	5	6	7	7	7	15	14	12
<i>adjunktus</i>	4	13	26	32	35	25	29	33
<i>tanársegéd</i>	4	12	25	30	27	33	32	23
<i>nyelvtanár</i>	1	-						
<i>testnevelő</i>	2	3						
<i>Részfoglalko- zású, másod- állású oktató</i>	9	12	23	32	32	32	33	37
<i>Óraadó tanár</i>	4	5	14	29	26	28	30	33
<i>Oktató ösz- szesen</i>	32	55	99	134	131	137	133	144

9. táblázat: Tanévenkénti oktatói létszámadatok (1975–1983)

	1975/ 1976	1976/ 1977	1977/ 1978	1978/ 1979	1979/ 1980	1980/ 1981	1981/ 1982	1982/ 1983
<i>Adminisztratív és technikai</i>	17	27	34	46	48	50	50	52

10. táblázat: A nem oktató dolgozók létszámadatai (1975–1983)

VII. A KÖTET SZERZŐINEK RÖVID PÁLYAKÉPE

Dr. Cs. Varga István (*Kapuvár, 1946*) *habilitált irodalomtörténész professor, kritikus, szerkesztő, az MTA köztestületi tagja*

A győri Bencés Gimnáziumban érettségizett. 1970-ben a debreceni egyetemen szerzett magyar–orosz szakos diplomát. 1973 óta Egerben lakik. Egyetemi doktori címet (1974), majd kandidátusi fokozatot (1983) szerzett, 2001-ben habilitált. Három évig az edelényi gimnáziumban, öt évig az egri tanárképző főiskolán, hat éven át a debreceni egyetemen tanított. 1984-től az ELTE TFK, 2006-tól 2014-ig az ELTE BTK Irodalomtudományi Intézet irodalomtörténész professzoraként oktatott. *Ars sacra* stúdiomot vezetett az egri Hittudományi Főiskolán, majd az Eszterházy Károly Egyetemen is. A Károli Gáspár Református Egyetemen Németh László-stúdiumokat tartott. Tucatnyi könyv szerzője, szerkesztője, számos hazai és külföldi konferencián vett részt előadóként és szervezőként, többször adott interjút munkásságáról. Gárdonyi Géza munkásságának lelkes gondozója a nagy író dédunokájával együtt.

Fülöpné Sipos Annamária (*Budapest, 1975*) *középiskolai mestertanár*

Magyar–orosz szakon végzett Csepelen 1981-ben. 1993-ban angoltanári diplomát szerzett az ELTE TFK-n, ugyanott 1998-ban mentortanár lett. 1989-ig általános iskolában tanított, majd a Neumann János Számítástechnikai Szakközépiskola angoltanára volt 2024-es nyugdíjba vonulásáig. Közben angol szaknyelvet oktatott 1998 és 2001 között a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, 2001 és 2007 között a Prime Nyelviskolában, majd 2014-ig a Wekerle Sándor Vállalkozási Főiskolán. 2014-ben pedagógiai szakvizsgát tett az ELTE PPK-n, ezt követően mestertanár lett.

Dr. Hajdu Péter (Budapest, 1938–2024) *tanszékvezető főiskolai tanár, filozófus, etikakutató*

1962-ben végzett az ELTE BTK-n magyar–történelem és lélektan–logika, 1967-ben pedig filozófia szakon. 1963 és 1975 között a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola Marxizmus–leninizmus Tanszékének oktatója, közben egyetemi doktori címet szerzett. 1975–1976-ban az Oktatásügyi Minisztérium Marxizmus–leninizmus Főosztályának szociológiai és etikai referense. 1976-tól a csepeli tagozat előbb másodállású, majd főállású oktatója, 1978-tól docense, a Marxizmus–leninizmus Tanszéki Csoport vezetője és kiépítője. 1984 és 1990 között a tudományos és közművelődési ügyekért, a másoddiplomás képzésért és a nemzetközi kapcsolatokért felelős (fő)igazgató-helyettes. Az 1980-as évek végén lett kandidátus, majd főiskolai tanár. Számos filozófiatörténeti és etikai oktatási segédanyag szerzője, aki többször szerepelt a szocialista országok nemzetközi eszmecseréin, és részt vett közös állami értelmiségi kutatásokban is. Létrehozta a karon a *Tanárképzés és tudomány* című periodikát, és gondozta első köteteit is. 1990 után rövid ideig a Társadalomelméleti Tanszék vezetője, majd a kar megszűnéséig oktatója. Néhány évig a Wesselényi Utcai Ortodox Izraelita Hitközség tizenhárom évfolyamos iskolájának világi igazgatója volt az 1990-es években. Ezt követően az ELTE TTK állományából ment nyugdíjba. 2024-ben elhunyt.

Dr. Horváth Gergely (Budapest, 1950) *főiskolai tanár, geográfus, térképész, szerkesztő, kandidátus, az MTA köztestületi tagja*

Az ELTE TTK-n 1974-ben matematika–földrajz szakos tanári, 1975-ben kartográfusi oklevelet szerzett, 1991-ben doktorált, majd 1994-ben megszerezte a földrajztudomány kandidátusa fokozatot. Az egyetem elvégzése után a Kartográfiai Vállalat térképszerkesztője, majd egy évig a budapesti Iskola téri Általános Iskola tanára, végül 1978-tól az egeri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatának, később az ELTE TFK Földrajz Tanszékének oktatója, 1997-től főiskolai tanára, 1998 és 2002 között a kar tudományos ügyekért és nemzetközi kapcsolatokért felelős főigazgató-helyettese, illetve az átszervezéseket követően 2006-ig az ELTE TTK Főiskolai Földrajz Tanszékének tanszékvezetője volt.

2015-ben nyugdíjazták. Pályája során az MTA Földrajztudományi Kutatóintézetének továbbképzési ösztöndíjasa és Széchenyi István ösztöndíjas is volt, és más intézményekben (Miskolci Egyetem, Kodolányi János Főiskola) is tanított vendégoktatóként. Legújabbán az új *Magyarország Nemzeti Atlasza* egyik szerkesztőjeként tevékenykedett. Az MTA Természetföldrajzi Bizottságának tagja, majd titkára, az Oktatási Albizottság titkára, majd elnöke, a Magyar Földrajzi Társaság választmányának tagja, a Magyar ProGEO Egyesület, majd a Magyarhoni Földtani Társulat ProGEO Földtudományi Természetvédelmi Szakosztályának elnöke, több további tudományos és közéleti szervezet tagja, hazai és nemzetközi tudományos folyóiratok szerkesztője, illetve szerkesztőbizottságának tagja volt, illetve jelenleg is az. Oktató- és kutatómunkájáért számos kitüntetésben részesült.

Dr. Kaposi József (Budapest, 1955) *habilitált egyetemi docens, c. egyetemi tanár, történelemdidaktikus, oktatáskutató, az MTA köztestületi tagja*

1980-ban szerzett magyar–történelem szakos tanári diplomát a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti kihe-lyezett tagozatán. Az 1980-as években az ELTE BTK-n mindkét szakon egyetemi diplomát, majd az 1990-es években a BME-n közoktatás-vezetői, később az SZFE-n drámapedagógiai végzettséget szerzett. 2009-ben védte meg doktori értekezését a Pécsi Tudományegyetemen, majd 2015-ben ugyanitt szerzett habilitációs oklevelet. Főiskolai tanulmányai befejezése után közel húsz éven keresztül dolgozott a Pesti Barnabás Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézetben, ahol országos hírű diákszín-padot vezetett. 1996-ban tudományos munkatársként került az Országos Közok-tatási Intézetbe, ahol a 2005-ös történelemérettségi tantárgyi bizottságát irányí-totta. 1998-ban részt vett a Keleti István Alapfokú Művészeti Iskola és Művészeti Szakközépiskola alapításában, és tíz esztendőn keresztül annak igazgatója is volt. 2003-tól a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Karán tanít, de korábban az ELTE TFK-n és BTK-n is volt óraadó. 2010 és 2017 között az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet főigazgatói feladatait látta el, amelynek ke-retében a 2012-ben elfogadott NAT munkálatainak vezetője volt. 1990 és 2010 között a Szakmai Középiskolások Kulturális Egyesületének (SZAKE) alapító elnöke. Több mint 30 éve a történelem OKTV-bizottság tagja, 2010-től a Drá-ma OKTV-bizottság elnöke és a Történelemtanítás című online folyóirat főszer-

kesztő-helyettese, 2018-tól az *Új Pedagógiai Szemle* főszerkesztője, 2019-től az OTDK Tanulás- és Tanításmódszertani–Tudástechnológiai Szekció elnöke. Számos tankönyv, tanulmány és tanulmánykötet szerzője, szerkesztője.

Dr. Katona András (*Újpest, 1947*) *főiskolai docens, történelemdidaktikus, történész*

1971-ben szerzett magyar-történelem szakos tanári diplomát az ELTE BTK-n, majd rövid szakiskolai, általános iskolai és gimnáziumi tanítást követően 1977-ben lett a csepeli tagozat történelem szakmódszertanos tanársegédje, 1981-től adjunktusa. Fő feladata *A történelem tanítása* tárgy oktatása és a szakos hallgatók gyakorlóiskolai tanításának szervezése és irányítása volt. 1988-ban védte meg doktori értekezését, és 1989-től 2012-es nyugalomba vonulásáig előbb az ELTE TFK, majd annak megszűnését követően az ELTE BTK főiskolai docense. 1998 és 2002 között a TFK általános főigazgató-helyettese volt. 2010 óta a *Történelemtanítás* online folyóirat felelős szerkesztője. Pályája során szerzőként és bírálóként részt vett számos tanterv és tankönyv készítésében, történelemdidaktikusként számos összefoglaló szintézis szerkesztője, szerzője, társszerzője. Történelmi munkássága a kora újkori egyetemes történelem (ezt is tanította főiskolai pályafutása során) és a XX. századi magyar história időszakára koncentrálódik. A Magyar Történelmi Társulat és annak Tanári Tagozata munkájában az 1980-as évek óta vesz részt. 2002-ben létrehozta a Tanárképzők Szövetsége Szakmódszertani Szakosztályát, melyet 2010-ig vezetett. Nyugdíjba vonulása óta is aktív, részt vett a 2012-es és 2020-as tantervek készítésében, számos történelemtankönyv és -atlasz készítője, illetve készítésének szakmai irányítója.

Lőkös Ildikó (*Szeged, 1957*) *Jászai-díjas dramaturg, drámatanár*

Jászai Mari-díjas színházi dramaturg. 1979-ben magyar-történelem szakon végzett Csepelen. Rövid általános iskolai tanári munkát követően 1988-ban dramaturg végzettséget szerzett az SZFE-n, majd több vidéki és fővárosi színházban volt dramaturg, A Játékszínben 2014-től vezető dramaturg, de volt középiskolai drámatanár is. Óraadó tanárként tanított a Magyar Képzőművészeti Egyetem látványtervező tanszékén és az SZFE-n is. 2001 és 2015 között a Színházi Dramaturgok Céhe társelnöke.

Dr. Milkovits István (*Törökbálint, 1937*) *tanszékvezető főiskolai tanár, biológus, botanikus kutató, kandidátus, az MTA köztestületi tagja*

Szüülőhelyén kezdett iskolába járni. Miután elvégezte a négy elemi, 1947-ben beiratkozott a budapesti piaristákhoz, de államosították az egyházi iskolákat, és vissza kellett térnie Törökbálintra. Gimnáziumba mégis a piaristákhoz került. Érettségi után szeretett volna egyetemre menni – tanárnak készült –, de ezt az akkori politikai felfogás egyházi iskolai végzettsége és polgári származása miatt akadályozta. Így műszerész tanuló lett a Gamma gyárban. Többszöri próbálkozás után az egyetemi felvételije mégis sikerrel járt, így öt évvel később biológia–kémia szakos tanárként végzett. Tanított általános iskolában és gimnáziumban is, de mert már egyetemista korában mélyebben elmerült a tudományban, botanikus kutatóként a Természettudományi Múzeum Növénytárába került. A növények evolúciójával foglalkozott, és rendszertanból doktorált. 1971-ben adjunktusként az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskolán kapott állást, majd amikor megalakult a főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozata Csepelen, 1976-tól ott folytatta a munkát. Mint a növényi evolúció kutatója, citogenetikus területen, a pázsitfűvek poliploidiajával foglalkozott. Ebből a témakörből lett a biológiai tudomány kandidátusa. Amikor a kihelyezett tagozatot átvette az ELTE, előbb a Biológiai Tanszék docense, végül tanszékvető tanára lett. Innen – mintegy ötvenéves munka után – került nyugdíjba.

Pálfalvi Józsefné dr. (*Budapest, 1940*) *tanszékvezető főiskolai docens, matematikadidaktikus, tankönyv- és tantárgytörténet-író*

1963-ban matematika–fizika szakos középiskolai tanári diplomát szerzett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán, majd a Szilágyi Erzsébet és a Veres Pálné Gimnáziumban tanított. 1973-tól részt vett a komplex matematikatanításra épülő középiskolai tanítási kísérletben, később a kísérleti munkához kapcsolódó kutatásai alapján egyetemi doktori címet szerzett. 1975-től az akkor Budapesten (Csepelen) létrejött tanárképző főiskola Matematika Tanszéki Csoportjának adjunktusa, később főiskolai docense. 1987-től 1993-ig az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar főigazgató-helyettese, 1989-től 2003-ig az ELTE TFK Matematika Tanszékének, illetve 2003-tól 2005-ig a jogutódjának,

az ELTE TTK Főiskolai Matematika Tanszékének vezetője volt annak megszűntetéséig. 2005-től 2017-ig főiskolai docensként óraadó az ELTE TTK Matematikatanítási és Módszertani Központban. Szerzőként, lektorként, szakértőként közreműködött több tanterv, tankönyvsorozat és digitális feladatcsomag elkészítésében, szakmai folyóiratokban és könyvekben szereplő szakcikkek, tanulmányok írásában és szerkesztésében. 1989-től 2014-ig szervezte és vezette az évente hagyományosan megrendezett országos Varga Tamás Módszertani Napok Konferenciát. A magyar matematikatanítás történetével kapcsolatos kutatásai alapján több könyvet írt. Munkássága elismeréseként Beke Manó-díj és Rátz Tanár Úr Életműdíj szakmai elismerésekben részesült.

Papné Tompa Andrea (Budapest, 1959) általános iskolai tanár, fejlesztőpedagógus

1981-ben végzett a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozatán orosz–történelem szakon, majd 1998-ban németnyelv-tanári diplomát szerzett az ELTE-n, 2017-ben pedig ugyanott fejlesztőpedagógusi végzettséget. Első munkahelye a csepeli Kalamár utca 232. sz. alatti általános iskola volt, utolsó pedig a Losonci Téri Általános Iskola a VIII. kerületben. Jelenleg nyugdíjas.

Petres Katalin (Budapest, 1959) középiskolai tanár, költő

1982-ben Csepelen magyar–történelem szakon végzett, majd rövid ideig általános iskolában tanított, gyermekkönyvtárban dolgozott. Az 1990-es évektől angoltanárként tért vissza a gyermekgondozásból a közoktatásba, ehhez előbb az ELTE TFK másoddiplomás képzése révén lett angol szakos nyelvtanár, majd a Károli Gáspár Református Egyetem kiegészítőjén középiskolai angol nyelv- és irodalom szakos tanár. 2002-től ugyanabban a – többször átszervezett – Budai Középiskolában tanított 2024-es nyugdíjba vonulásáig. 2014-től amatőr költőként publikál folyóiratokban, antológiákban, különösen a „pillanatversek” (haiku, apeva) sajátos műfajában. Legutóbbi kötete a *Cseppben a tenger* haiku verseinek minikönyvben megjelent gyűjteménye.

Radó Gabriella (Budapest, 1959) általános iskolai tanár

A budapesti Móricz Zsigmond Gimnáziumban érettségizett 1977-ben orosz–latin tagozaton. A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatán Csepelen folytatta tanulmányait magyar–történelem szakon. 1981-ben végzett, ezután a Budapest XVIII. kerületi Kondor Béla Általános Iskolában helyezkedett el, ahol megszaki-
tás nélkül 2023-ig dolgozott. Jelenleg nyugdíjas.

Dr. Salamon Konrád (Pécs, 1941) tanszékvezető főiskolai tanár, történész, tankönyvszerző, muzeológus, az MTA doktora, az MTA köztestületi tagja

1965-ben szerzett magyar–történelem szakos diplomát az ELTE BTK-n. Rövid általános iskolai tanári munka után 1965 novemberétől újkori muzeológusként dolgozott a dunaújvárosi múzeumban. Itt készítette el doktori disszertációját, amely Dunapentelének a városalapítás előtti történetét dolgozta fel. 1968-ban doktori címet szerzett. 1971 óta egyetemi oktatóként helyezkedett el előbb az ELTE BTK-n, majd a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen. 1978-tól a csepeli tagozat, majd annak 2003-as megszűnéséig az ELTE TFK, nyugdíjazásáig az ELTE BTK tanára volt, 1991-től tanszékvezető. Élete nagy részét a népi írók mozgalma tanulmányozásának szentelte. *A Márciusi Front története* című disszertációja megvédése után 1978-ban megkapta a történelemtudományok kandidátusa fokozatot. Folytatva a népi falukutató mozgalom történetének a feldolgozását 2003-ban a Magyar Tudományos Akadémia doktora lett. Főiskolai és középiskolai tankönyveket, illetve tudományos és ismeretterjesztő munkákat írt a XX. század magyar és egyetemes történetéről. Jelenleg önéletrajzában dolgozik.

Dr. Széplaki György (Budapest, 1942) főiskolai docens, tankönyvszerző, író

1962-ben érettségizett a budapesti I. István Gimnáziumban. Az Egri Tanárképző Főiskolán végzett 1966-ban magyar–történelem–orosz szakon. 1966–1986-ig a Budapest XVIII. ker. Vörösmarty utcai Általános Iskolában tanított. 1986-ban végzett az ELTE BTK-n kiegészítő történelem szakon, majd 1986–1990-ig az ELTE TFK vezetőtanára (Budapesti Tanítóképző Főiskola Gyakorlóiskola), 1989-

től az Irodalomtudományi Tanszék adjunktusa, majd docense, az irodalom és a szakmódszertan oktatója lett. Bölcsészdoktori disszertációját 1991-ben védte meg az *Egri érseki uradalom a jobbágyszabadítás után* címmel és témában. Számos tankönyv (nyelvtan és irodalom) szerzője, társszerzője, a *Magyartanítás* című folyóirat állandó szerzője és több önálló kötet – *Irodalmi kislexikon* (pl. Ki, Mi, Hol?), helytörténeti monográfia (pl. *Isten oltalmazó kezében*) – szerzője. 2007-es nyugdíjba vonulása óta több mint fél tucat – többnyire önéletrajzi ihletésű – szépirodalmi alkotása jelent meg (regények, novelláskötetek).

Szombatiné Kovács Margit (*Novaj, 1951*) *tanszékvezető főiskolai docens*

Eger melletti szülőfalujában végezte általános iskolai tanulmányait, majd Egerben a Gárdonyi Géza Gimnáziumban tanult tovább. 1969 és 1973 között a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola biológia–mezőgazdaságtan szakos hallgatója volt. 1973-ban friss diplomával a pilisvörösvári általános iskolában kezdte tanári pályáját. 1977-ben a debreceni egyetemen kapott tanári diplomát. 1977 és 1984 között Pest megye úttörőitkára volt, ahonnan a solymári általános iskolába került igazgatónak. 1988-tól lett az ELTE TFK Biológiai Tanszékének adjunktusa, ahol nyugdíjazásáig dolgozott. Szakmódszertant, növényföldrajzot, ökológiát oktatott, és a hallgatók gyakorlóiskolai tanítását koordinálta. 2002-ben docensként a tanszék vezetője lett, illetve a TFK megszűnése előtti utolsó években a kar általános főigazgató-helyetteseként is dolgozott. Az oklevelei számát az évek során tovább gyarapította: gyors- és gépíró, grafológus, írásszakértő, okl. írásanalitikus, természetgyógyász és fitoterapeuta is lett, de a tanári pályát egyik sem tudta felülírni.

Dr. Victor András (*Tahi, 1943*) *főiskolai tanár, természettudós, környezeti nevelő*

1967-ben szerzett biológia–kémia szakos középiskolai tanári diplomát az ELTE TTK-n. Utána egy egészségügyi szakközépiskolába került, ahol alaptárgyain túl rokon szakmai tantárgyakat is tanított. 1971-ben biológiából doktori vizsgát tett az ELTE-n. 1972-től az Országos Pedagógiai Intézetben dolgozott, az általános iskolai kémiatanítás gondozása volt a feladata. 1977-től 2005-ös nyugdíjazásáig a kémiatanár-képzésben dolgozott; először a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Budapesti Kihelyezett Tagozatán (Csepelen), majd lényegében

ugyanazon a tanszéken, de már az ELTE Tanárképző Főiskolai Karán, majd az ELTE TTK-n. Évekig tanszékvezetői feladatokat is ellátott, a Tanárképző Főiskolai Karnak két cikluson át főigazgató-helyettese is volt. Az oktatási területen általános és fizikai kémia gyakorlatok vezetése mellett munkája súlypontja a tantárgy-pedagógia oktatása, valamint speciálkollégiumok vezetése volt. Szerződéssel mindmáig tanít az ELTE PPK-n múzeumpedagógia szakirányú hallgatókat. Kutatási területe a természettudományok tanításának módszertani és nyelvészeti kérdésein túl főleg a környezeti és a fenntarthatóságra nevelés. Ebből a témából 1997-ben neveléstudományi PhD-minősítést szerzett szintén az ELTE-n. Ezt követően főiskolai tanár lett. 1990 óta a Zöld Szív Ifjúsági Természetvédő Mozgalom alelnöke.

Winkler Ágnes (Budapest, 1958) *gimnáziumi vezetőtanár*

Először 1979-ben a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola idegenvezető szakán szerzett angol nyelvű idegenvezetői képesítést, rövid ideig a Cooptourist külsőként dolgozott. Közben 1981-ben végzett a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola csepeli kihelyezett tagozatának magyar–történelem szakán. 1985-ben történelem, majd 1997-ben magyar szakos középiskolai tanári diplomát szerzett az ELTE BTK-n. Első munkahelye a Budapest XVI. ker. Jókai Mór Általános Iskola volt 1992-ig. Ezután a IV. ker. Könyves

Kálmán Gimnáziumban tanított 2023-as nyugdíjba vonulásáig, ahol korábban egyetemi vezetőtanár is lett. Tanári pályája során a felnőttoktatásban is szerzett gyakorlatot, tanított a budakalászi gimnázium esti tagozatán és a Kozma utcai Fegyház és Börtön büntetés-végrehajtó intézetében. Pályája során egy általános iskolai, két négy évfolyamos és három hat évfolyamos gimnáziumi osztályt ballagtatott el.

Dr. Závodszy Géza (Budapest, 1939) *főiskolai tanár, történész, tankönyvszer-*

ző, kandidátus, az MTA köztestületi tagja

A Budai Nagy Antal Gimnáziumban érettségizett 1957-ben. Miután 1962-ben az ELTE BTK-n magyar és történelem szakon végzett, a veszprémi Vegyipari Technikum tanára lett, majd 1963 és 1968 között a pesterzsébeti Eötvös Loránd Gépipari Technikumban tanított. 1968-tól a Tankönyvkiadó Vállalat társadalomtudományi szerkesztőségében dolgozott szerkesztőként. 1977-től az egri tanárkép-

ző főiskola csepeli kihelyezett tagozatán (utóbb az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar) tanított. Itt lett docens, majd főiskolai tanár, 1990 és 1993 között főigazgató-helyettes, 1993 és 1999 között főigazgató. 1984-ben egyetemi doktori, 1992-ben a történelemtudományok kandidátusa fokozatot szerzett. 1993 és 2005 között négy cikluson át az Országos Köznevelési Tanács választott, 2010 és 2013 között a miniszter által delegált tagja volt, 1993 és 1999 között a tankönyvjóváhagyást intéző Tankönyvtanácsot is elnökölte. 2004 és 2006 között tagja volt a Magyar Akkreditációs Bizottság Történelem, Régészet, Néprajz, Kulturális antropológia és Művészettörténet szakbizottságának, 2010 és 2012 között a Magyar Akkreditációs Bizottság plenumának, egyben társelnöke volt a MAB Pedagógusképzési Szakbizottságának. 1981-től több évtizeden át sikeres tankönyvek szerzője. 1999-ben megkapta a Széchenyi professzori ösztöndíjat, ugyanezen évben ELTE Arany Emlékéremmel tüntették ki. 2011-ben Apáczai Csere János-díjat kapott. 2005-ben nyugállományba vonult. Azóta főleg sajtótörténettel kapcsolatos munkái jelentek meg.

VIII. A KÉPEK, ÁBRÁK ÉS TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

Képek

1. A Papnövelde utcai iskola építési tervrajza (grafika, 1913)
2. A hajdani Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola épülete az V. ker. Cukor utca és Papnövelde utca sarkán
3. Az oktatásügyi miniszter utasítása a budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola megszűnéséről (a levél fejléce)
4. Dr. Bencédy József tagozatvezető
5. Az első tanévnyitó elnöksége, háttérben az énekkarral és az akkoriban szokásos politikai jelmonddal (a közepén álló Bencédy József jobbján Szücs László, az egri főiskola főigazgatója, balján Garamvölgyi Károly miniszterhelyettes)
6. A csepeli tagozat épülete és a „honfoglalók” a bejáratnál
7. Szorgos munka az egyik ELTE-laborban
8. A ? (kérdőjel) című diákújság egyik oldala
9. Sportélet Csepelen: a tábla mögött a vidám csapat
10. Küzdelem a gépekkel: oktatástechnológiai foglalkozás Csepelen
11. A csepeli főiskolai tagozat Tejút utcai gyakorlója (háttérben a tagozat épülete)
12. Fotó egy csepeli diplomaosztó ünnepségről (1981)
13. Még egy fotó az 1981-es diplomaosztóról
14. Asztalitenisz-nagyüzem a csepeli főépületben
15. Az ELTE ÁITFK Kazinczy utcai épülete
16. A tagozat megőrzött táblája
17. Az „A” és „B” épület között. A csepeli tagozat főépületének belső tere
18. Vidám pillanatok. Diákrekto r választása
19. A hajdani csepeli épület ma (Vermes Miklós Általános Iskola)
20. Az egri Líceum, az egykori Ho Si Minh Tanárképző Főiskola (ma Eszterházy Károly Katolikus Egyetem) főépülete
21. Szombatiné Kovács Margit leckekönyve
22. Gratuláló levél Szücs László főigazgatótól
23. A DNS kettős spiráljának modellje az OTDK szemléltetőanyagként
24. Szombatiné Kovács Margit diplomája
25. Az aranydiploma átvétele
26. Az arany oklevél
27. Szombatiné Kovács Margit Egerben 2024-ben

28. Széplaki György leckekönyvének első lapja
29. Kirándulás a Bükkben reál szakos szobatársakkal 1963-ban
30. Úttörővezető-képzésen Csillebércen 1963 nyarán
31. Már humán szakos kollégiumi szobában (1963/1964)
32. A kamarakórus fellépése 1964-ben a november 7-i ünnepségen
33. Az 1966-ban végzett magyar–történelem szakosok névsora
34. Széplaki György leckekönyvének egy lapja, III. évfolyam (1964/1965. tanév)
35. Kirándulás a Tátrában a Magyar Nyelvészeti Tanszék szervezésében 1965-ben
36. Széplaki György és párja Egerben (1966-ban)
37. A hajdani főiskolai tagozat épülete napjainkban
38. A 2. számú „kvázi” gyakorlóiskola épülete ma (XXI. ker. Iskola tér 45.)
39. Állandó kiállítás a „B” épület földrajzos folyosóján
40. Ekvatoriális napóra
41. Meghívó az intézmény első tanévnyitó ünnepségére
42. Az „Induló” diáklap nyitóképe
43. Képek a Theatrum Chemotox előadásaiából
44. Kalmár tanár úr Farkaslakán mesél Tamási Áron síremlékénél
45. Karácsony Vlagyimirban
46. A Tien-sanhegységben
47. A résztvevők az iskola folyosóján
48. Katona András egy rövid előadást tart
49. A résztvevők egy csoportja az iskola könyvtárában. Pálfalvi Józsefné hozzászólása. Tóthné Pósfai Ágnes felvétele
50. Széplaki György beszél a könyvtárban
51. Magyaros öregdiákok hajdani tanszékük előtt
52. Történelmes öregdiákok (hajdani tanáraikkal) tanszékük előtt

Ábrák

1. Az oklevelet szerzett hallgatók száma szakpáronként
2. A beiratkozott hallgatók százalékos aránya szakpáronként (1975–1983)
3. Oklevelet szerzett hallgatók, Budapest–Eger, 1979–1983

Táblázatok

1. A főállású oktatók előző munkahely szerinti megoszlása (1977)
2. Tudományos fokozattal és doktori címmel rendelkező főállású oktatók a tagozat kiépüléséig (1975–1980)

3. Szakok, szakpárok (1975)
4. Hallgatói létszámok a kiépülés éveiben (1975–1979)
5. Felvételi adatok (1975–1979)
6. A gyakorlati képzésben részt vevő hallgatók és szakvezető tanárok számának alakulása szakonként a csepeli képzés időszakában (1978, 1980, 1983)
7. A Csepelen végzett hallgatóink száma szakpáronként (1979–1983)
8. A hallgatói létszám alakulása szakpáronként (1975–1983)
9. Tanévenkénti oktatói létszámadatok (1975–1983)
10. A nem oktató dolgozók létszámadatai (1975–1983)

IX. BIBLIOGRÁFIA

- 113/1974. /M.K.17./ OM számú utasítás az iskolai pedagógiai kísérletekről, a kísérleti iskolákról és a bázisiskolákról
- A budapesti Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola megszűnéséről. Felsőoktatási Szemle, 1955. 4. évf. 3. sz. 144.
- A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 1051/1952. (XII. 25.) számú határozata a Budapesti Pedagógiai Főiskola elnevezéséről. Köznevelési Közlöny, 1953. 1. évf. 1. sz., ill. Magyar Közlöny. 1952. 8. évf. 85. sz. 706.
- A Minisztertanács 1001/1983. (I. 29.) számú határozata az Eötvös Loránd Tudományegyetemen Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar létesítéséről. Művelődési Közlöny, 1983. 27. évf. 4. sz. 298.
- Az általános iskolai és óvodai pedagógusképzés tantervei az 1976–77. tanévtől a nappali és a levelező tagozat számára. (Melléklet az oktatási miniszter 130/1976. /M. K. 14/ OM számú utasításához.) Szerkesztette Miklósvári Sándor. Oktatási Minisztérium Tudományegyetemi és Tanárképző Főiskolai Főosztály Pedagógusképző Osztály, Budapest, 1976.
- Az egri főiskola budapesti részlege – a csepeli tagozat. Köznevelés, 1976. 32. évf. 45. sz. 3. (december 31.)
- Az Eötvös Loránd Tudományegyetem értesítője 1974–1975. Összeállította: Almási János. ELTE Rectori Hivatala, Budapest, 1975.
- Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635–1985. Szerkesztette Sinkovics István. ELTE Egyetemi Tanácsa, Budapest, 1985.
- Az Eötvös Loránd Tudományegyetem története 1635–2002. Szerk. Szögi László, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2003.
- Ballabás Dániel – Fábián Máté (2021): Az Egri Pedagógiai Főiskolától az Eszterházy Károly Egyetemig. Az intézmény nevének változatai 1949–2016. https://amultnakutja.blog.hu/2021/06/21/az_egri_pedagogiai_foiskolától_az_eszterhazy_karoly_egyetemig (Letöltés: 2024. november 8.)
- Bencédy József (1990): Tanárképzés az ELTE főiskolai karán. In: Tanárképzés és tudomány, VI. Válogatta és szerkesztette: Hajdu Péter. ELTE TFK, Budapest, 5–33. Függelék: Dr. Garamvölgyi Károly, Oktatási Minisztérium, miniszterhelyettes 37.479/1974. VI. ikt. sz. levele, 34–36.
- Bencédy József (1975): Tanárképző főiskola – Csepelen. Pedagógusok Lapja, 31. évf. 14–15. sz. 3. (augusztus 24.)

- Bővül a pedagógusok képzése a fővárosban: Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozata Csepelen. Népszabadság, 33. évf. 56. sz. (1975. március 7.)
- Budapest Főváros Tanácsa VB üléseinek jegyzőkönyvei – 1975. október 15. (HU BFL XXIII.102.a.1) 78.
- Budapesti Kihelyezett Tagozat. In: A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola évkönyve 1975–1976. Egeri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola, Eger, 125–134.
- Budapesti Kihelyezett Tagozat. In: A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola évkönyve 1976–1977. Egeri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola, Eger, 132–154.
- Budapesti Kihelyezett Tagozat. In: A Ho Si Minh Tanárképző Főiskola évkönyve 1977–1978. Egeri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola, Eger, 157–196.
- C. Neményi Eszter (1977): Az általános iskolák 1978-ban bevezetendő új matematika-tantervéről. A Matematika Tanítása, XXIV. évf. 3. sz. 65–67.
- Csontos Gábor (1975): X, Y, Z és a takarékoság. Élet és Irodalom, 19. évf. 5. sz. 3. (február 1.)
- Fuga temporum – Ünnepi kötet Eperjessy Géza 70. születésnapjára. Szerkesztette Závodszy Géza. ELTE TFK, Budapest. 1997.
- Győri György (1975): Az egri főiskola budapesti részlege: A csepeli tagozat. Köznevelés, 32. évf. 45. sz. 3–4. (december 31.)
- Hajdu Péter (1990): Pillanatkép 1983-ból: Az ELTE és a tanárképzés. In: Tanárképzés és tudomány VI. Válogatta és szerkesztette Hajdu Péter. Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar, Budapest, 45–53.
- Hajdu Péter (1980): Szakaszok az általános iskolai tanárképzésben. In: Tanárképzés és tudomány IV. ELTE Általános Iskolai Tanárképző Főiskolai Kar, Budapest, 439–461.
- Klebsberg Kuno (1928): Neonacionalizmus. Athenaeum, Budapest.
- Mihály Ottó (1988): Oktáspolitikai és neveléstudomány a hetvenes években: A „hatos főirány” története. Tájékoztató a közoktatási kutatásokról. 9. Budapest.
- Németh Gábor (2015): Rohad az idő. Litera, márc. 8. <https://litera.hu/irodalom/elso-kozles/rohad-az-ido.html> (Letöltés: 2024. május 28.)
- Németh László válogatott művei II. Magyar remekírók. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981.
- Pálfalvi Józsefné (2020): Tények és emlékek egy középiskolai kísérletről. Typotex Kiadó, Budapest.
- Pálfalvi Józsefné (2019): Varga Tamás élete. A komplex matematikatanítási kísérlet. Typotex Kiadó, Budapest.

- P. Kovács Imre (1982): Nincsen szebb hivatás a tanárjelöltek nevelésénél. Beszélgetés Bencédy Józseffel. Köznevelés, 38. évf. 21. sz. 3–4. (május 21.)
- Pőcze Gábor (1989): A hatos főirány – Egy kudarc anatómiája. Iskola Mester 6. Oktatásszociológiai sorozat. Oktatókutató Intézet, Budapest.
- Ránki György (1983): Igazolható-e Németh László próféciaja? Élet és Irodalom, 27. évf. 35. sz. 3. (szeptember 2.)
- Salamon Konrád (1983): Szárszó, 1943. Forrás, 15. évf. 8. sz. 3–19.
- Széplaki György (2017): Arcvonásaim. Önéletrajzi kötet. Magánkiadás, Budapest.
- Széplaki György (2019): Láncöltés – Egy család évszázada. Hungarovox Kiadó, Budapest.
- Ünnepélyesen felavatták szombaton az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola budapesti tagozatát a csepeli Csillagtelepen. Magyar Nemzet, 31. évf. 216. sz. 4. (1975. szeptember 14.)
- Tanárképző Főiskola Budapesten. Köznevelés, 31. évf. 30. sz. (1975. szeptember 19.)
- Tiszta szigorúság (fiatal költők antológiája). Magvető Kiadó, Budapest, 1964.
- Tudósítások: Egyetemi, főiskolai tanévnyitók. Népszabadság, 1975. 33. évf. 210. sz. 11. (szeptember 7.)
- Victor András (1989): Zseblabor-vizsgálatok (Munkafüzet). Országos Oktatástechnikai Központ, Budapest.

X. SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

(Dinnyés Patrik)

- Abkarovits Endre: 2, 7
Aczél György: 203
Ács Mónika: 151
Ádám György: 16, 198
Ady Endre: 54, 64, 101
Ady Lajos: 64
Agazoni József: 31, 36
Alexits György: 138, 186
Almásy György: 24, 201
Ambrus Gabriella: 43, 186, 233
Andreánszky Gábor: 57, 58, 67
Antalné Szabó Ágnes: 43, 233
Arany János: 64, 168
Asbóth Oszkár: 65
Bajkó Valéria: 95
Bakcsi Erzsébet: 105
Bakonyi István: 55
Bakos József: 92, 97
Bálint Sándor: 17, 181
Balla (Pirnát) Zsuzsa: 188
Balogh János: 62
Bánhidi Antal: 65
Bartók Béla: 4
Báthory Kinga: 4
Báthory Zoltán: 41
Bauer Károly: 61
Bebesi Dalma: 185, 188
Békés Veronika: 105, 157
Béla király (IV.): 66
Bencédy József: 9, 17, 18, 24, 30, 31, 34, 38, 44, 49, 55, 101, 102, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 127, 137, 149, 150, 155, 156, 172, 181, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 255
Benczédi László: 114
Benda Kálmán: 114
Bende Sándor: 24, 31, 74, 79
Benke Valéria: 202
Bereményi Géza: 41, 176
Béres János: 56
Bernáth László: 153, 234
Bertha Csilla: 56
Bertha Zoltán: 56
Berzy András: 94
Berzsenyi Dániel: 16
Bezerédi Zoltán: 152
Bíró Ferencné: 135
Bodolay Gyula: 22
Bolba Lajos: 107
Boldizsár Gábor: 38
Borbás Vince: 58
Borika (nem oktató dolgozó): 111, 151, 181
Botos Tiborné: 17, 24, 30, 36, 181, 204
Brezsnyev, Leonyid: 113
Brunsztat Teréz: 66

Budaházy László: 48
 Budai Andrásné: 45
 Capa, Robert: 152
 Čapek, Josef és Karol: 33
 Ceram, C. W. (Marek, Kurt W.): 174
 Curie, Marie: 67
 Czibor Katalin: 185, 188
 Czine Mihály: 55
 Cs. Varga István: 5, 53, 245
 Csáfor Hajnalka: 81
 Csáki Ilona: 105
 Csapó Klára: 43
 Csapody Vera: 57
 Császár Ákos: 144
 Csekéné: 153
 Cserhalmi Zsuzsa: 149, 157
 Csikós Andor: 91
 Csikós Mária: 153, 154, 188
 Csillag Sándor: 19
 Csintalan Sándor: 30, 113, 135, 150, 234
 Csontos Gábor: 199
 Csutka István: 31, 32, 44, 101, 129, 172, 201
 D. Magyari Imre: 204
 D. Róbert: 109
 Daragóné (Rózsika néni): 77
 Darvasi Pityu: 95, 96
 Darvasi Valéria: 95, 96
 Darwin, Charles: 58
 Deák Ildikó: 152, 154
 Deregán Gábor: 202
 Derzsi János: 152
 Dosztojevszkij, Fjodor: 156
 Dudás Gabi: 152
 Dukkon Ágnes: 21
 Éder Zoltán: 204
 Egedy Mária: 24
 Eperjessy Géza: 5, 24, 30, 31, 32, 34, 38, 44, 108, 114, 115, 116, 149, 156, 164, 171, 172, 174, 175, 181
 Erdei Lajos: 90, 97
 Erdélyi Erzsébet: 4
 Eröss Zoltán: 33, 151
 Estók János: 117, 153, 154, 234
 Estókné (Teri néni): 70
 Fábíán Pál: 14
 Falus Katalin: 202
 Falus Tamás: 39, 151, 235
 Faragó Csaba: 154
 Farkas Gyuláné: 30, 33, 36, 47, 153, 168, 172
 Farkas Mónika: 33
 Farkas Péter: 235
 Farkasinszky Lajos: 195
 Fehér Gyula: 201
 Földesi Andrásné: 138
 Földi László: 30, 150, 235
 Fried Katalin: 186, 190
 Frits Zsuzsa: 36, 112
 Futó József: 80
 Fülöpné Sipos Annamária: 5, 163, 167, 245
 G. Havas Katalin: 24
 Gábor Dénes: 22
 Gábor Magda: 22
 Gábor Zsuzsanna: 236
 Gábris Gyula: 202
 Galicza János: 30, 31, 33, 38, 47, 153, 157, 175, 181
 Gáncsné Schubert Katalin: 43
 Garaczi László: 150, 157, 236

- Garamvölgyi Károly: 17, 23, 24, 192, 255
- Gárdonyi Géza: 53, 63, 95
- Garzó Mária: 202
- Gáspár László: 4
- Gáspár Tibor: 152
- Gáti Gabriella: 152, 154
- Gellért (püspök): 66
- Gergely Magdolna: 62
- Gergely Róbert: 107
- Gesztesi Albert: 190
- Gesztesi Albertné: 190
- Géza (fejedelem): 66
- Gimesi Nándor: 56, 68
- Góhér Katalin: 43
- Goics Lászlóné: 181
- Gorkij, Maxim: 111
- Gosztonyi János: 193
- Görömbei András: 56
- Gracza Péter: 57
- Greza Ferenc: 55
- Gulliver: 100
- Gundulić, Ivan: 54
- Gyapay Gábor: 115
- Gyenes Károly: 62
- Győri György: 201
- Gyuri bácsi: 165
- Gyurkó Lászlóné (Miszlay Gabriella): 24, 32, 33, 36, 47, 149, 153, 168, 172
- Habsburg Ottó: 64
- Häckel, Ernst: 58
- Hadrovics Gábor: 203
- Hahn Anna: 170
- Hahn István: 14
- Hajdu János: 101
- Hajdu Péter: 5, 31, 38, 44, 49, 99, 114, 202, 246
- Hajnády Zoltán: 56
- Hajós György: 138
- Hajósi Melinda: 188
- Halácsy Katalin: 24
- Halasy László: 78
- Halupa Béla: 24, 30, 105, 109, 152
- Hámory János: 36
- Haraszty Árpád: 14
- Hedvig (lengyel királynő): 66
- Hegedűs Józsefné: 24
- Hegyi Katalin: 188, 236
- Hegyvári Norbert: 186
- Heimann Lászlóné: 190
- Héjja Sándor: 31
- Henter Zsófia: 43
- Herbart, Johann Friedrich: 65
- Herczeg Sándorné: 24, 30
- Hernádi Gyula: 152
- Hernádi Sándor: 24, 149, 168, 172, 175
- Hetés Andrea: 35
- Ho Si Minh: 57, 136
- Hoblyák János: 76
- Hoffman Béláné: 24
- Holics Gáborné: 170
- Hollósi Gábor: 153
- Holló-Szabó Ferenc: 186
- Horánszki András: 57
- Horváth Gergely: 3, 5, 8, 11, 32, 43, 47, 104, 124, 179, 183, 190, 202, 204, 246
- Horváth Judit: 36, 120
- Horváth Károly: 14
- Horváth Lászlóné: 84

Hölvényi Krisztina: 171, 188
 Hugonnai Vilma: 67
 Hunyadi János: 66
 Hunyady György: 108
 Iglói Endre: 55, 56
 Imre (herceg): 66
 Imre (portás): 111
 Imre László: 56
 István király (I.): 66
 Iván Magdolna: 162, 188
 Jagusztin László: 56
 Jáki Sándor Teodóz: 56
 Jakucs Erika: 186
 Janka Zoltán: 65
 János (nem oktató dolgozó): 111
 Jávorka Sándor: 58
 Jeszenyin, Szergej: 53, 55
 Joóné Matyi Anna: 56
 József Attila: 94, 155, 156, 158
 Juhász Gyula: 155
 Juhász Károlyné (Joli néni): 70
 Juhász Lajos: 57, 72, 73
 Juliska (nem oktató dolgozó): 111
 Kádár János: 116
 Kádek István: 2, 7
 Kaján László: 38
 Kákonyi Lucia: 236
 Kalász László: 53
 Kalmár Árpád: 24, 34, 47, 118, 127, 157, 164, 166, 167, 172, 174, 256
 Kalmár György: 201
 Kalmár Jánosné: 36
 Kaposi József: 5, 33, 149, 154, 157, 158, 237, 247
 Kardos Lajos: 108
 Kármán Tódor: 65
 Kaszás Istvánné: 160
 Katančić, Matija: 54
 Katona András: 3, 5, 8, 11, 13, 32, 36, 47, 82, 83, 99, 102, 104, 117, 134, 149, 157, 158, 164, 166, 172, 174, 175, 176, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 190, 204, 248, 256
 Kazinczy Tamás: 51, 151
 Kérészy László: 4
 Kertész György: 108, 112, 113
 Kertész Ilona: 188
 Kinga (hercegnő, fejedelemné): 66
 Király István: 41, 55
 Király Katalin: 47, 172, 175, 176
 Király Lászlóné: 181, 202
 Kis Károly: 131, 132
 Kiss Ferenc: 55
 Kiss Tamás Zoltán: 180
 Kiszelyné Vámos Anna: 57, 79
 Kitaibel Pál: 58
 Klebelsberg Kuno: 114
 Kocsis Károly: 93
 Kocsonya Zoltán: 43
 Kodály Zoltán: 56
 Kolumbusz Kristóf: 59
 Komoróczy Emőke: 168
 Koós-Hutás Gergely: 38
 Korándi József: 43, 153, 185, 186, 189, 237
 Korb Ricsi: 111
 Kordos László: 62
 Kormos Antal: 78
 Kovács János: 181
 Kovács Júlia: 157
 Kovács László: 4
 Kovács Vendel: 91

Kozmér Alexandra: 204
 Kőváry Ilona: 124
 Krleža, Miroslav: 54, 55
 Kronstein Gábor: 203
 Kusper Judit: 4
 Ladányi Andor: 203
 Lajos király (I.): 66
 Lamm Judit: 170
 Lampérth Gyula: 138, 186
 Lampich Árpád: 65
 Landsteiner, Karl: 63
 László Gyula: 114
 Laucsek István: 189
 Lazúr Margit: 105
 Ledniczki Teréz: 43
 Leél-Össy Sándor: 126
 Légrády Viktor: 159, 161, 162, 170
 Lénárd Ferenc: 41
 Lenin, Vlagyimir Iljics.: 161
 Lévai Béla: 56
 Lieber László: 56
 Liszenko, Trofim: 58
 Lorántffy Zsuzsanna: 66
 Losonczy Miklós: 46, 131
 Löffler Erzsébet: 2, 4, 7
 Lőkös Ildikó: 5, 30, 150, 155, 237, 248
 Lőkös István: 53, 54, 55, 92
 Lukin Márta: 238
 Lutter Tibor: 116
 Macsinka Edit: 159
 Makádi Mariann: 43
 Makai János: 3, 4, 7, 8, 10, 84, 180, 182, 184
 Makarenko, Anton: 64
 Mályi Márta: 170
 Mann Miklós: 30, 44, 47, 113, 149, 163, 172, 174, 175, 181, 204
 Mao Ce-tung: 107
 Marcella (portásnő): 111
 Marosánné Gáti Gabriella: 238
 Marulić, Marko: 55
 Maslow, Abraham: 105
 Matzon Mária: 202
 Márkus Béla: 56
 Máté Gábor: 152
 Mátyás Király: 59
 Medve Ilona: 204
 Méhely Lajos: 67
 Menderné Kovács Ibolya: 203
 Mérő József: 31, 32, 34, 38, 44, 100, 108, 125, 126, 129, 133, 135, 201, 204
 Mezei Gyula: 16, 30, 38, 41, 47, 194, 195, 197, 204
 Mezey István: 4
 Mikes Zdenkóné: 32, 36, 202
 Milkovits István: 5, 8, 56, 73, 79, 86, 112, 249
 Mireider Géza: 46
 Molnár Éva: 189, 238
 Molnár Ferenc: 176
 Molnár Gergely: 4
 Molnár Judit: 189
 Molnár Margit: 70
 Móricz Zsigmond: 66
 Mórocz János: 150, 153, 189
 Morvay István: 200, 202
 Munkácsy Katalin: 186
 Müller Györgyi: 43
 Nagy Andor (neveléstudomány): 38, 201

- Nagy Andor (történelemtudomány): 4
 Nagy József Simon: 77
 Nagy József: 7, 94
 Nagy Károly: 153, 154, 176, 189
 Nagy Sándor: 53, 92
 Nati („tanulmányis”): 111
 Németh Erzsébet: 24
 Németh Gábor: 152, 157, 181, 204, 239
 Németh Imre: 33, 189
 Németh László: 53, 54, 55
 Chomsky, Noam: 155
 Nopcsa Ferenc: 58
 Nyíri János: 189
 O. Nagy Gáborné: 22
 Orbán Miklós: 24, 38
 Örkény István: 152
 Örszázy Ágostonné: 36
 Öveges József: 14, 107
 P. Kovács Imre: 18, 202
 Pajtókné Tari Ilona: 10, 182
 Paksi Sándor: 153
 Pál Attila: 189, 239
 Pálfalvi Józsefné: 5, 24, 34, 36, 44, 136, 138, 140, 141, 184, 185, 186, 190, 249, 256
 Papné Tompa Andrea: 5, 158, 189, 250
 Páral, Vladimír: 100
 Párdányi Miklós: 149, 175
 Patakiné Csáki Csilla: 24
 Pataky László: 38
 Pavlovics Károlyné Mazanec Jusztna: 126, 129, 130
 Pázmány Péter: 66
 Péch Zoltán: 25, 157
 Pelle Béla: 38
 Pencz Annamária: 43
 Péntek Zoltán: 150, 157
 Perczel Mór: 64
 Péter Rózsa: 14, 107, 137, 138, 144, 185
 Petőfi Sándor: 93
 Petres Katalin: 5, 175, 239, 250
 Petri György: 157
 Petrovna, Galina: 162, 163
 Petrőczy Kata Szidónia: 111
 Pilátus, Poncius: 109
 Pirnáth Zsuzsa: 185
 Pitagorasz: 61
 Pócs Tamás: 57, 62, 73
 Pogács Ferenc: 24, 32, 138, 172, 185, 186
 Polinszky Károly: 16, 200
 Poór István: 25
 Poszler György: 204
 Puskin, Alekszandr: 55
 Rab László: 204
 Rácz Endre: 14
 Radnai Béla: 108
 Radó Gabriella: 5, 39, 165, 171, 179, 182, 189, 251
 Raisz Rózsa: 97
 Rakonczai Zoltán: 62
 Rákosi Mátyás: 107
 Ránki György: 118
 Ranschburg Jenő: 108
 Reményi Gusztávné: 140, 185, 186
 Rényi Alfréd: 137
 Rezessy László: 14
 Ribánszki Róbert: 23
 Rilke, Rainer Maria: 54

Ritoók Zsigmond: 114, 115
 Rockenbauer Pál: 62,
 Rókusfalvy Pál: 41
 Rotter Lajos: 65
 Rózsa Gyula: 171
 Röntgen, Konrad: 63
 Rubik Ernő: 65
 Rubóczky György: 43
 Ruszanov professzor: 62
 Rusznyák István: 56
 Sáfrány József: 62
 Salamon Konrád: 5, 47, 117, 160, 164,
 165, 175, 176, 190, 251
 Sárík Tibor: 122, 123
 Sarkadi Imre: 152
 Sárközi György: 180
 Sarlós István: 199
 Schusztér Ferenc: 25
 Schvachulay Sándor: 65
 Semmelweis Ignác: 58, 63
 Ádám Györgyné Serey Éva: 32, 156,
 168, 172
 Sigmond András: 46
 Siklósi Beatrix: 240
 Simon Dénes: 36, 47, 100, 126, 130,
 131, 134
 Simon Tibor: 57
 Sipka Sándor: 55
 Fülöpné Sipos Annamária: 189
 Sipos Erika: 189
 Sipos Lajos: 4, 31, 38, 127, 149, 168,
 172, 181
 Siroki Zsuzsa: 17, 112, 181
 Slezák Imre: 56
 Solohov, Mihail: 152
 Soltész Anna: 176
 Somogyi Béla: 168, 172
 Soó Rezső: 58
 Suba János: 57, 58, 62, 73
 Suhai Éva: 154
 Surányi János: 137, 144
 Szabados Tamás: 62
 Szabó Éva: 111
 Szabó Gábor: 70, 153
 Szabó Magda: 86
 Szabóné Molnár Anna: 190
 Szafkó Zoltán: 202
 Számely Béláné: 24
 Szántó Gábor: 159, 160, 170
 Szántó Imre: 2, 7, 98
 Székely Jenő: 31, 44, 138, 181, 186
 Székely Tamás: 154
 Szende Aladár: 25
 Szendrei János: 143
 Szent-Györgyi Albert: 56
 Szepesi Emese: 170
 Széplaki György: 5, 86, 87, 89, 186,
 190, 251, 256, 256
 Szeredi Éva: 138, 186
 Szigeti Andrea: 154
 Szigeti Katalin: 25
 Szilágyi Erzsébet: 66
 Szimeonov, Todor: 177
 Szombatiné Kovács Margit: 5, 61, 62,
 67, 71, 81, 84, 99, 104, 179, 182,
 184, 190, 252, 255
 Szőke György: 24, 31, 34, 151, 156,
 170, 201
 Szőke Katalin: 43
 Sztrapek Edéné: 190
 Sztrókaayné Földvári Vera: 140, 185,
 186

Szűcs László: 17, 24, 38, 71, 74, 122, 198, 255
 T. Sós Vera: 144
 Takács Kálmánné: 17, 181
 Tamási Áron: 165, 167, 256
 Tar Lőrinc: 90
 Teleki Blanka: 66
 Teleki Pál: 128
 Tisza Domokos: 64
 Tolnai Gábor: 111
 Tompa Mihály: 180
 Tóth Ágnes: 189
 Tóth Gábor Ákos: 240
 Tóth Krisztina: 10
 Tóth Sándor: 57
 Tóthné Pósfai Ágnes: 184, 185, 186, 189, 256
 Tömpe Jánosné Falb Katalin: 24, 31, 122
 Török Judit: 186
 Túri Péter: 25
 Tuzson Pál: 58, 59
 Újhelyi József: 57, 58, 67
 Unger Mátyás: 38, 115
 Vadas Zsuzsa: 201
 Vágás(i) Endre: 76
 Vajda Erzsébet: 152
 Vajda György Mihály: 14
 Vajek Jutka: 107
 Vajek Róbert: 107
 Vajon Imre: 58, 76
 Vajon Imréné: 78
 Vámos Károly: 24
 Varga János: 84
 Varga Tamás: 136, 137, 140, 141, 144, 185
 Várkonyi Józsefné Ágnes: 168
 Várkonyi Margit: 200
 Vásáry Tamás: 104
 Véghelyi Andor: 38
 Véghelyi Józsefné: 48
 Velikov Anna: 43
 Veres Pálné (Beniczky Hermina): 57, 66
 Victor András: 5, 36, 47, 119, 252
 Vigh Gyula: 202
 Vihar Judit: 24, 34, 170
 Vilcsek Béla: 150, 151, 153, 154, 240
 Vitéz Ágnes: 153, 154
 Vörösmarty Mihály: 64
 Winkler Ágnes: 6, 172, 189, 253
 Wintsche Gergely: 186
 Wittman Tibor: 14
 Závodszy Géza: 5, 34, 47, 104, 114, 149, 157, 164, 172, 174, 175, 176, 253
 Zboray Géza: 25
 Ziegler Sándor: 63
 Zimmermann Pál: 43
 Zrínyi Ilona
 Zsámboky Pál: 64
 Zsiga Péterné: 36

Az Eszterházy Károly Katolikus Egyetemen ma már kevesen emlékeznek arra, hogy 1975 és 1983 között a jogelődnek volt egy csepeli fiáláléja, konkrétan a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Kihelyezett Tagozata. Jórészt ennek a históriája elevenedik meg a Libelli Historiae Academiae Agriensis című sorozat legújabb darabjának lapjain. Mivel a kötetnek 11 oktató és 7 hallgató szerzője van, a szerkesztőknek (elsősorban Katona Andrásnak és Horváth Gergelynek) rendkívül szerteágazó koordinációs feladatokat kellett megoldaniuk, miközben ők is megírtak egy tanulmányt, illetve visszaemlékezést.

A kiadvány első fejezetében Katona András történészi precizitással és hitelességgel mutatja be a csepeli tagozat történetét, majd négy, egyaránt egri és budapesti kötődésű oktató visszaemlékezési következnak. A harmadik fejezet neves budapesti oktatók forrásértékű írásait tartalmazza. A fővárosi szerkesztők külön érdeme, hogy hét hallgatót rá tudtak venni személyes emlékeik megírására. Az ötödik fejezet lényegében a 2024. október 16-án az egykori csepeli tagozat főépületében megtartott oktatói-hallgatói találkozó dokumentációja, amely abból a szempontból is fontos, hogy bepillantást enged a kötet megszületésének körülményeibe. A Tények és emlékek a csepeli tanárképzőről című kiadvány szövegét fotók, ábrák és táblázatok színesítik, a mellékletek között pedig sok értékes dokumentum és adat található.

